Erich von DÄNIKEN

O nouă carte a autorului bestseller-ului tipărit în 7 milioane de exemplare CARELE ZEILOR ?

OCHII SFINXULUI

Cele mai noi dovezi ale prezenței extraterestre în Vechiul Egipt

Cele mai noi dovezi ale prezenţei extraterestre în Vechiul Egipt

Capitolul 1
Cimitire de animale şi morminte goale

„O, Egipt! Egipt! Din ştiinţa ta nu vor rămâne decât legende, care vor părea incredibile generaţiilor de mai târziu.”
Lucius Apuleius

„Welcome to Egypt!” Un tânăr cu mustaţă neagră şi înfăţişare neglijentă îmi blocă drumul şi îmi întinse mâna. I-am luat-o puţin surprins şi m-am gândit că o fi acum formula la modă de salut adresată turiştilor. A început caracteristicul joc de întrebări: de unde vin şi ce intenţionez să vizitez în Egipt. M-am descotorosit amabil, deşi niţel forţat, de insistenţele tipului. Nu pentru mult timp. Nici n-am ieşit bine din clădirea aeroportului din Cairo, că m-a şi acostat un altul cu acel: „Welcome to Egypt!” şi mi-a apucat valizele. O nouă strângere de mână – cu sau fără voia mea.

În zilele următoare, acest tratament obositor s-a repetat de nenumărate ori. „Welcome to Egypt!” răsuna în faţa Muzeului egiptean din Cairo, „Welcome to Egypt!”, exclama voios

vânzătorul de papirus, „Welcome to Egypt!” se auzea din gura lustragiului de la colţul străzii, din cea a şoferului de taxi, a portarului de la hotel şi a negustorului de suveniruri.

Cum fiecare voia să ştie de unde veneam, iar eu mă săturasem să tot răspund la aceeaşi întrebare, i-am replicat cu o mină cât se poate de serioasă celui de al patruzeci şi doilea curios, după ce ne-am strâns, bineînţeles, mâinile, în faţa piramidei în trepte din Sakkara:

— Vin de pe Marte!

Neimpresionat câtuşi de puţin de răspunsul meu, mi-a apucat pe loc ambele mâini şi a repetat cu voce tare:

— Welcome to Egypt!

Până aici au ajuns egiptenii: nu-i mai miră nici măcar nişte turişti aterizaţi de pe Marte.

În cincizeci şi patru de ani de viaţă, am vizitat adesea ţara de pe Nil. S-au schimbat aspectul străzilor, mijloacele de transport, aerul poluat cu gaze de eşapament sau noile complexuri hoteliere – ceea ce a rămas însă este negura misterului care planează asupra acestei ţări, este fascinaţia care impune respect şi pe care o iradiază Egiptul de mii de ani.

În 1954, când eram un adolescent de nouăsprezece ani, am coborât pentru prima dată sub nisipul deşertului Sakkara în gangurile subterane. Un prieten de studenţie egiptean şi doi paznici mergeau în faţa mea. Fiecare din

membrii echipei noastre de patru avea lumânări aprinse, căci atunci, deci cu treizeci şi cinci de ani în urmă, nu exista lumină electrică în cavourile mucegăite şi cu aer stătut, iar tunelele nu fuseseră încă deschise turiştilor. Îmi amintesc, de parcă s-ar fi întâmplat ieri, cum unul dintre paznici a luminat cu lumânarea sa un sarcofag masiv şi înalt cât un stat de om. Flăcăruile pâlpâiau, de abia lăsând să se zărească blocul de granit.

— Ce e înăuntru? am bâiguit.

— Tauri sfinţi, tinere, tauri mumificaţi!

Câţiva paşi mai încolo – iarăşi o nişă adâncă în cavou, iarăşi un sarcofag de taur. Dincolo, în cripta mucegăită, încă unul. Cât vedeai cu ochii în lumina flăcăruii – numai sarcofage gigantice. Un covor gros de praf ne înăbuşea zgomotul paşilor asemenea catifelei. Alte coridoare, alte nişe, alte sarcofage. Intrasem într-o stare de nelinişte: praful fin irita gâtul, niciun curent de aer nu împrospăta atmosfera sufocantă, stătută. Toate sicriele taurilor erau deschise, capacele grele din granit fuseseră date puţin deoparte de pe sarcofage. Am vrut să văd o mumie de taur şi i-am rugat pe amândoi paznicii şi pe prietenul meu să mă ajute M-am căţărat pe ei până ce m-am putut întinde pe burtă pe marginea superioară a unui sarcofag şi l-am luminat înăuntru cu lumânarea. Interiorul era curat lună... şi gol! Am încercat asta şi la alte patru

sarcofage, cu acelaşi rezultat. Unde se aflau mumiile taurilor? Fuseseră îndepărtate corpurile grele ale animalelor? Se aflau acum mumiile divine în muzee? Sau – şi o bănuială nedefinită puse stăpânire pe mine – sarcofagele nu conţinuseră de fapt niciodată tauri mumificaţi?

Acum, adică treizeci şi cinci de ani mai târziu, stăteam iarăşi în cavourile subterane. Se instalase între timp lumină electrică, grupurile de turişti sunt dirijate acum prin două ganguri care merg paralel. Se aud „ooo”-urile şi „aaa”-urile mulţimii, se vede uimirea de pe chipuri, se percepe glasul savant al ghidului, care explică cum în fiecare sarcofag uriaş se găsea odinioară o mumie a taurului divin Apis.

Nu doresc să-l contrazic pe ghid, deşi între timp ştiu mai bine: în uriaşele sarcofage de granit n-a găsit nimeni niciodată vreo mumie de taur!

A început cu Auguste Mariette

Paris, 1850. La Luvru lucrează Auguste Mariette, asistent ştiinţific în vârstă de douăzeci şi opt de ani. Bărbatul mic şi sprinten care ştia să înjure ca un birjar îşi însuşise în ultimii şapte ani o mulţime de cunoştinţe despre Egipt. Vorbea curgător engleza, franceza şi araba, ştia să descifreze hieroglifele şi muncea ca un posedat la traducerea de texte egiptene vechi.

Francezilor le ajunsese la urechi că temuţii lor concurenţi pe tărâmul arheologiei, englezii, ar cumpăra în Egipt scrieri vechi. „La Grande Nation” n-a putut privi aşa ceva stând cu mâinile în sân. Academia de Ştiinţe din Paris a decis să-l trimită în Egipt pe asistentul ştiinţific Auguste Mariette. Având în buzunare şase mii de franci, trebuia să le sufle de sub nas englezilor cele mai bune papirusuri.

În ziua de 2 octombrie 1850, Auguste Mariette a sosit la Cairo. Chiar a doua zi a vizitat patriarhia coptă, sperând să ajungă cu ajutorul mănăstirilor copte la papirusurile egiptene vechi. În timpul unei plimbări prin magazinele de antichităţi din Cairo, l-a frapat că fiecare proprietar de magazin vindea sfincşi autentici, care proveneau toţi din Sakkara. Asta l-a pus pe Mariette pe gânduri. Când patriarhia coptă i-a comunicat la 17 octombrie că avea nevoie de mai mult timp ca să ia o decizie în legătură cu dorinţa lui de a achiziţiona papirusuri vechi, Mariette a pornit-o dezamăgit până în partea de sus a citadelei şi s-a aşezat pe o treaptă, pierdut în gânduri.

Sub el, Cairo se întindea învăluit în pâclă serii. „Asemenea catargelor unei flote scufundate”, scria Mariette, „se înălţau trei sute de minarete din această adâncă mare de ceaţă. Înspre vest se ridicau piramidele – scăldate în praful de aur al flăcărilor apusului de soare. Priveliştea era

copleşitoare. A pus stăpânire pe mine şi m-a atras cu o putere aproape dureroasă sub vraja ei... Visul vieţii mele se împlinea. Acolo, practic la o aruncătură de băţ de mine, zăcea o întreagă lume de morminte, stele[1], inscripţii, statui. Ce mai exista acolo? în ziua următoare, am închiriat doi-trei catâri pentru bagajele mele şi unu-doi măgari pentru mine. Cumpărasem un cort şi câteva lăzi cu cele strict necesare pentru o călătorie în deşert, şi la 20 octombrie 1850 mi-am întins cortul la poalele marii piramide..."[2]

După şapte zile, agitatul Mariette se sătură de forfota din jurul piramidelor. O luă cu mica sa caravană spre sud, la o distanţă de o jumătate de zi de mers călare, şi îşi întinse cortul în Sakkara, printre resturi de ziduri şi coloane prăbuşite. Simbolul Sakkarei de azi, piramida în trepte a faraonului Djoser (2630–2611 î.Ch.), zăcea pe atunci sub pământ încă nedescoperită. Nu era în felul de a fi al lui Auguste Mariette să stea degeaba, aşa că începu să exploreze zona şi dădu peste capul unui sfinx care ieşea din nisip. Îl duse gândul imediat la magazinele de antichităţi şi la sfincşii văzuţi acolo, care proveneau tot din Sakkara. Câţiva metri mai departe se împiedică de o placă spartă de piatră

[1] Mici monumente comemorative, în formă de coloană sau de pilastru, alcătuite dintr-un singur bloc de piatră şl purtând de obicei inscripţii sau sculpturi, specifice Antichităţii (n. t.).

[2] Mariette, Auguste: *Le Sérapéum de Memphis,* Paris, 1857, publ. De Gaston Masperon în 1882.

pe care putu descifra cuvântul „Apis”. Atenţia oaspetelui parizian, în vârstă de douăzeci şi opt de ani, se trezi acum de-a binelea. Şi alţi vizitatori *dinaintea* lui Auguste Mariette văzuseră capul sfinxului şi tablele scrise, dar pe niciunul nu-l frapase că ar fi existat vreo legătură între ele. Mariette îşi aminti de scriitorii antici Herodot, Diodor din Sicilia şi Strabon, care relataseră cu toţii despre un misterios cult Apis în Egiptul antic. În Cartea a XVII-a a operei sale *Geografia,* Strabon (63 î.Ch.-26 d.Ch.) scrie[3]:

„Prin apropiere se află şi oraşul Memphis însuşi, capitala egiptenilor. Căci de la Deltă până la Memphis sunt 3 schoine (16,65 km). Oraşul are mai multe temple; unul dintre ele este închinat lui Apis, care este acelaşi cu Osiris; într-un staul de aici este îngrijit boul Apis, fiind socotit zeu, după cum am mai spus... Mai este şi un templu al lui Serapis (Serapeum, templu închinat lui Serapis, Isis şi Harpocrates – *n. t.*), într-un loc foarte nisipos, încât vânturile îngrămădesc dune de nisip, sub care am văzut sfincşii acoperiţi unii până la cap, alţii până la brâu...”[4]

Era vorba aici despre sfincşi acoperiţi până la brâu, despre Memphis, taurul Apis şi un templu al lui Serapis. Mariette se afla deci la locul

[3] Forbiger, A.: *Strabos Erdbeschreibung,* Cartea a XVII-a, Berlin, f.a.

[4] Citat din: Strabon, Geografia, vol. III, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1989, traducere, notiţe introductive, note şi indice de Felicia Vanţ-Ştef, paragrafele 31-32, pp. 476-477 (n. t.).

potrivit! La Diodor din Sicilia, care a trăit în secolul I î.Ch. Şi este autorul unei *Biblioteci istorice* de patruzeci de volume, citise[5]:

„La cele spuse mai rămâne de adăugat ceva ce-l priveşte pe taurul sacru pe care ei îl numesc Apis. Când acesta moare şi este înmormântat cu pompă...”[6]

Înmormântat cu pompă? Până atunci nu găsise nimeni în Egipt morminte de tauri. Auguste Mariette îşi uită misiunea încredinţată de colegii săi francezi, uită patriarhia coptă, uită copiile pe care urma să le facă de pe papirusuri. Îl cuprinse febra descoperirilor. Angajă pe loc treizeci de muncitori cu lopeţi, le porunci să desfiinţeze micile dealuri de nisip care se ridicau în deşert din câţiva în câţiva metri. Auguste Mariette scoase la iveală sfinx după sfinx, la fiecare şase metri o nouă figură; o întreagă alee de sfincşi, cu 134 de statui în total, apăru astfel la lumina zilei. Bătrânul Strabon avusese dreptate!

Printre ruinele unui templu mic, Mariette găsi câteva plăci de piatră cu imagini şi inscripţii. Îl ilustrau pe faraonul Nectanebos II (360–342 î.Ch.), care-i închina zeului Apis templul. Mariette era sigur acum: Pe aici pe undeva

---

[5] Wahrmund, Adolf: *Diodor von Sicilien: Geschichts-Bibliothek,* Stuttgart, 1866.

[6] Biblioteca istorică a lui Diodor din Sicilia a fost tradusă de Radu Hîncu şi Vladimir lliescu şi a apărut la Editura Sport-turism, Bucureşti, 1981. Tălmăcirea citatelor din prezentul volum îmi aparţine (n. t.).

trebuie să zacă mormintele cu taurii Apis „înmormântaţi cu pompă” (Diodor).

Săptămânile care au urmat s-au derulat într-o căutare febrilă. Fiecare descoperire aducea o alta după sine. Mariette scormonea şi dezgropa din nisip statui de şoimi, zei şi pantere într-un soi de capelă a scos la iveală corpul unei taur Apis din piatră de var. Sculptura a declanşat reacţii uimitoare la femeile din satele dimprejur. În timpul unei pauze de prânz, Mariette a prins cincisprezece fete şi femei care se urcau pe rând pe taur. Ajunse pe spatele animalului, începeau să execute mişcări ritmice din burtă şi coapse. Aceste exerciţii de gimnastică ar fi un mijloc sigur contra nefertilităţii, a aflat, perplex, Mariette.

Tot căutând intrarea în mormintele taurilor, Mariette a adus la lumina zilei sute de figurine şi amulete. La Cairo circula zvonul că arheologul francez cel nevricos face dispărute statuete de aur. Soldaţi ai guvernului egiptean apărură călare pe cămile şi un mesager îi interzise lui Mariette să mai facă săpături.

Mariette blestemă, înjură... şi negocie. Cei din Paris care-l însărcinaseră cu această misiune, bucuroşi la culme de relatările şi comorile pe care Mariette li le transmitea, i-au trimis alte treizeci de mii de franci şi au intervenit diplomatic în favoarea lui pe lângă guvernul egiptean. La 30 iunie 1851, Mariette a căpătat

permisiunea de a săpa mai departe. Plin de nerăbdare, a recurs chiar la folosirea dinamitei, ascultând cu atenţie zgomotele emise de pământ în timpul exploziei.

Unde sunt mumiile de tauri?

La 12 noiembrie 1851, sub picioarele lui Mariette s-a desprins o piatră mai mare. A alunecat astfel încet ca pe un lift într-un cavou subteran. Când s-a depus la loc praful şi i-au fost întinse nişte torţe, Mariette a realizat că stătea în faţa unei nişe cu un sarcofag gigantic. N-a avut nici cele mai mici îndoieli: îşi atinsese ţelul. Înăuntru trebuia să se afle un taur Apis sacru. Apropiindu-se şi luminând nişa cu făclia, a văzut capacul uriaşului sarcofag. Fusese tras deoparte. Sarcofagul era gol.

În săptămânile următoare, Mariette cercetă sistematic straniile morminte. Cavoul principal măsura vreo trei sute de metri în lungime, avea o înălţime de opt metri şi o lăţime de trei metri. În dreapta şi în stânga sa se aflau nişte încăperi largi. Fiecare conţinea – perfect zidit la soclu – un sarcofag din granit. Au izbutit să deschidă şi un al doilea cavou, tot aşa de mare ca primul. Cele douăsprezece sarcofage dinăuntru erau la fel de supradimensionate ca şi cele douăsprezece găsite în celălalt. Iată dimensiunile unui sarcofag: lungimea=3,79 m,

lăţimea=2,30 m, înălţimea=2,40 m (fără capac), grosimea peretelui sarcofagului=42 cm. Mariette aprecie greutatea unui sarcofag la vreo şaptezeci de tone, la care se adăugau cele douăzeci-douăzeci şi cinci de tone ale capacului. Absolut gigantic! Toate capacele fuseseră fie date parţial la o parte, fie efectiv împinse în jos de pe sarcofag. Nicăieri vreo urmă a mumiilor taurilor „înmormântaţi cu pompă”.

Mariette presupuse că i-o luaseră înainte nişte jefuitori de morminte sau călugării de la mănăstirea apropiată Sf. Ieremia. Înveninat şi furios, săpă neobosit mai departe. Fură deschise astfel noi cavouri. Conţineau sarcofagele de lemn din Dinastia XIX (1307–1196 î.Ch.). Când o stâncă îi blocă posibilitatea de trecere, Mariette recurse la dinamită. Explozivul făcu o gaură în pământ şi, în lumina torţelor, oamenii zăriră dedesubt un sarcofag masiv din lemn. Explozia spărsese capacul. Când fură îndepărtate aşchiile de lemn şi bârnele, Mariette recunoscu un om mumificat. Mariette scrie[7]:

„O mască de aur îi acoperea chipul, o coloană mică din feldspat verde şi jasp roşu îi atârna la gât de un lanţ de aur. Pe un alt lanţ erau două amulete de jasp, toate având gravate numele prinţului Khaemwese, un fiu al lui Ramses II... Optsprezece statui cu cap de om, purtând

[7] Mariette, Auguste: *Le Sérapéum de Memphis,* Paris, 1857, publ. De Gaston Masperon în 1882.

inscripţia *Osiris-Apis, Marele Zeu, Stăpânul Veşniciei,* erau împrăştiate de jur-împrejur.”

Această mumie despre care Mariette presupusese că era cadavrul unui prinţ a fost cercetată cu atenţie abia în anii ’30 ai secolului nostru. Când au tăiat egiptologii britanici Sir Robert Mond şi dr. Oliver Myers bandajele, a început să curgă o masă urât mirositoare de bitum (asfalt), conţinând aşchii minuscule de oase.

Unde erau taurii divini? În cursul verii lui 1852, Mariette a descoperit într-un mormânt nou alte sarcofage Apis. Cele mai vechi dintre ele au fost considerate a data de pe la 1500 î.Ch. Niciunul nu conţinea o mumie de taur!

În cele din urmă – era ziua de 5 septembrie 1852 –, Mariette a găsit două sarcofage neatinse. În praful de pe jos a observat amprentele picioarelor pe care le lăsaseră cu trei mii cinci sute de ani în urmă preoţii când duseseră la mormintele lor taurii sacri. O statuie aurită a zeului Osiris păzea nişa, pe jos se aflau plăcuţe de aur care se desprinseseră în decursul mileniilor de pe tavan. Mariette a recunoscut pe tavan gravuri reprezentându-i pe Ramses II (1290–1224 î.Ch.) şi pe fiul său, care îi înmânau zeului Apis-Osiris (înfăţişat aici ca făptură mixtă) o libaţiune. Capacele sarcofagelor au fost ridicate anevoios cu ajutorul dălţilor şi al troliurilor de cablu. Dar să-i dăm cuvântul direct

lui Auguste Mariette[8]:

„Astfel am avut certitudinea că în faţa mea trebuia să se afle o mumie Apis şi, în consecinţă, mi-am dublat precauţia... Prima mea grijă a fost să descopăr capul taurului, dar nu l-am găsit. În sarcofag zăcea o masă din bitum, foarte urât mirositoare, care se fărâmiţa la cea mai mică atingere. În masa împuţită erau înglobate multe oscioare foarte mici, evident sfărâmate deja la epoca înmormântării. În acest haos de oscioare am găsit, mai curând întâmplător, cincisprezece figurine...”

Aceeaşi constatare doborâtoare a făcut Mariette şi la deschiderea celui de-al doilea sarcofag: „Nu tu craniu de taur, nu tu oase mai mari; din contră, o risipă şi mai mare de fragmente minuscule de oase.”

Cavourile de sub Sakkara, în care n-au fost găsiţi tauri Apis divini, deşi fiecărui turist i se spune contrariul şi chiar în literatura de specialitate se dau în general informaţii greşite, poartă azi numele „Serapeum”. Termenul este o sinteză grecească dintre cuvintele Osir–Apis=Serapis.

Auguste Mariette, căutătorul neobosit care a declanşat ceva certuri cu autorităţile egiptene, s-a întors în Egipt după o scurtă şedere la Paris. Nu mai suportase îmbâcsitul aer de muzeu de acasă în 1858, guvernul egiptean i-a

[8] Mond, Robert: *The Bucheum,* vol. I, Londra, 1934.

încredinţat, la recomandarea lui Ferdinand Lesseps, constructorul Canalului de Suez, supervizarea generală a tuturor săpăturilor din Egipt. Francezul, un adevărat argint viu, s-a pus pe treabă cu o energie şi un zel de muncă incredibile. Sub conducerea lui s-a săpat concomitent în patruzeci de locuri; a folosit uneori până la 2700 de muncitori. Mariette a fost primul egiptolog care a pus să fie catalogate exact toate descoperirile. A întemeiat Muzeul Egiptean, ajuns renumit în întreaga lume, şi i s-a conferit în 1879 titlul de paşă. Până şi libretul pentru opera *Aida,* compusă de Giuseppe Verdi la inaugurarea Canalului de Suez, se referă la Auguste Mariette. Mii de turişti se plimbă astăzi zilnic pe lângă mormântul său, fără s-o ştie. Sarcofagul lui Auguste Mariette se află în grădina din faţa Muzeului Egiptean din Cairo.

Sarcofage cu mumii false

Pentru tagma conservatoare a arheologilor nu există nicio îndoială că sarcofagele uriaşe din Serapeum au conţinut odinioară mumii de tauri. „Ce altceva să fi conţinut?” se răsti la mine nu de mult un specialist, „poate reziduu atomic?” Asta mai mult ca sigur că nu, stimate domn, însă soluţia misterului ar putea zăcea într-un colţişor complet nebănuit. Pentru a-l încercui pe

făptaş cu fler de detectiv, trebuie să mai aduc întâi pe tapet câteva date tare ciudate.

Pe lângă divinul Apis, egiptenii mai adorau alţi doi tauri, mai puţin cunoscuţi, numiţi Mnevis (Mneuis) şi Buchis. Strabon consemnează laconic în Cartea a XVII-a[9]:

„În această nomă se găseşte Heliopolis, aşezat pe un dâmb de pământ considerabil, având şi un templu al Soarelui şi pe boul Mneuis crescut într-un staul şi cinstit ca un zeu la heliopolitani, aşa cum este Apis la Memphis.”[10]

Mnevis era un taur de prăsită cu smocuri de păr negre, direcţionate în răspăr şi fără semne. Dintr-o scrisoare scrisă de un preot al templului din Heliopolis se ştie că acest taur Mnevis a fost într-adevăr mumificat. Preotul confirma primirea a douăzeci de lungimi de braţ de pânză fină pentru înfăşurarea lui Mnevis. La Heliopolis, oraşul zeului Soarelui Re-Atum, chiar au fost găsite sepulcre ale taurilor Mnevis: toate distruse, jefuite, devastate. Nici până în ziua de azi n-a putut fi localizat măcar un mormânt intact ale taurilor Mnevis.

Cultul taurului Buchis se practica în Egiptul central, nu departe de unde se află astăzi Luxor. Descoperirea catacombelor Buchis o datorăm, ca de multe ori în arheologie, unei pure

---

[9] Forbiger, A.: *Strabos Erdbeschreibung,* Cartea a XVII-a, Berlin, f. A.

[10] Citat din: Strabon, Geografia, vol. III, ed. cit., paragraful 27, p. 474 (n. t.).

întâmplări. Arheologul britanic Sir Robert Mond auzise că la câţiva kilometri distanţă de mica localitate Armant fusese scoasă din nisip la lumina zilei statuia de bronz a unui taur. Acest sătuc, Armant, era însă identic cu oraşul-templu Hermontis, pe care vechii egipteni îl numeau şi „On-ul de sud” (spre deosebire de „On-ul de nord”, adică Heliopolis). Sir Robert Mond îşi spuse că, o dată ce existase un cult al taurului în On-ul de nord, trebuie să fi existat unul şi în cel de sud. Statuia de bronz descoperită i-a întărit supoziţia. Sir Mond a început să caute.

Asemenea lui Mariette în Serapeum, şi echipa de arheologi britanici a localizat sub ruinele complet prăbuşite ale templului din Hermontis morminte subterane cu sarcofage gigantice care – la fel ca în Serapeum – erau zidite în nişe în dreapta şi în stânga gangului principal. Fiind vorba despre taurii divini Buchis, construcţia cu cele în total treizeci şi cinci de nişe funerare a fost numită „Bucheum”[11]. Nu departe de acolo a detectat Sir Robert o a doua construcţie funerară, numită „Baharia”. Ambele erau într-o stare deplorabilă. Nu numai că jefuitorii de morminte le-o luaseră şi aici înainte arheologilor, dar încăperile mortuare zăceau parţial sub apă, iar mumiile, sau ceea ce s-a considerat a fi fost mumie, fuseseră mâncate de

[11] Wahrmund, Adolf: *Diodor von Sicilien: Geschichts-Bibliothek,* Stuttgart, 1866

milioane de furnici albe. De jur-împrejur zăceau figurine de bronz complet corodate şi obiectele din fier se descompuneau într-un praf de rugină. Sir Robert Mond scrie[12]:

„Corpul poate cel mai bine păstrat din toate, pe care l-am găsit abia la sfârşitul lucrului, a fost acela al lui Baharia 32. Am tratat această mumie cu foartă multă grijă şi am consemnat fiecare detaliu... Poziţia (mumiei – *n. lui Erich von Däniken*) nu era aceea a unui bou care se odihneşte, ci a unui şacal sau a unui câine... Niciun os nu era sfărâmat."

Asta sună straniu şi confuz. Sarcofagele de tauri sunt singura realitate pe care ne putem baza. Ele există în Serapeum, în cavourile de sub Heliopolis, în Bucheum, în Baharia şi la Abusir, nu departe de Gizeh (Giza). Sarcofagele fie nu au nimic înăuntru, fie conţin o masă împuţită de bitum cu fragmente osoase.

Şi mai derutant este că în locul taurilor aşteptaţi este găsită o mumie omenească cu o mască de aur, dar – după cum se constată mai târziu – când se desfăşoară bandajeze nu iese la iveală un cadavru de om, ci din nou asfalt rău mirositor. Şi, în cele din urmă – pur şi simplu îţi vine să-ţi smulgi părul din cap – aşa-zisele mumii de tauri se dezvăluie a fi de fapt de şacali sau câini.

Ciudăţeniile nu contenesc: egiptologii britanici

[12] Mond, Robert: *The Bucheum,* vol. I, Londra, 1934

Mond şi Myers au pus să fie analizate chimic unele dintre descoperirile lor din Bucheum şi Baharia. O bucată de sticlă albă conţinea 26,6 procente oxid de aluminiu, mult prea mult pentru sticla obişnuită. Un ochi artificial din argilă era alcătuit dintr-o cantitate excesivă de calcar, şi albul ochiului, despre care s-a presupus că ar fi faianţă, nu era nici faianţă egipteană, nici sticlă. (Spre deosebire de faianţa autentică, faianţa egipteană era compusă din nisip fin de cuarţ acoperit cu un strat de sticlă. Egiptenii confecţionau din ea podoabe, mai ales perle tubulare).

Sarcofagele de tauri (fără capac) au fost făcute dintr-un singur bloc de granit de Assuan. Assuan este situat la vreo mie de kilometri de Serapeum. Chiar şi numai prelucrarea cu ciocanul, şlefuirea şi transportul unui singur sarcofag cu capac, cântărind vreo nouăzeci, o sută de tone, ar fi însemnat o faptă aproape supraomenească. Monştrii supergrei şi rigizi trebuiau traşi, împinşi, rostogoliţi în mormântul pregătit şi ancoraţi în nişele lor. Aceste măreţe realizări organizatorice şi tehnice dovedesc importanţa imensă pe care o acordau egiptenii conţinutului sarcofagului. Iar apoi – este de neconceput – preoţii zdrobesc şi mărunţesc taurii care fuseseră mumificaţi artistic cu puţin înainte, până ce obţin aşchii minuscule de oase, amestecă totul cu bitum vâscos şi lipicios, pun

câteva figurine de zei şi nişte amulete în această masă puturoasă şi o introduc în splendidul sarcofag. Apoi, capacul deasupra... şi gata!

Dacă lucrurile s-ar fi derulat astfel, egiptenii n-ar mai fi meritat să se ostenească făcând şi transportând giganticele sarcofage, asta e sigur. Pentru a conserva aşchii osoase timp de milenii – ba, într-un mod cu totul lipsit de logică, chiar fără cap şi coarne –, nu erau necesare nişte recipiente colosal de mari de granit. Specialiştii sunt oricum unanim de acord că preoţii egipteni din Antichitate n-ar fi făcut niciodată bucăţele un taur sacru. Ar fi fost crimă, blasfemie. Sir Robert Mond scria: „Înmormântarea unei mumii într-o altă formă decât aceea care păstra intact întregul ei corp era de neconceput în vechiul Egipt.”

Şi totuşi este exact ceea ce pare să se fi întâmplat iară şi iară. În structurile subterane de lângă Abusir au fost găsiţi doi tauri îmbălsămaţi splendid. Bandajele de pânză, puse încrucişat peste trupul animalului şi strânse cu sfori din fibre, erau nedeteriorate. În sfârşit, mumii de tauri bine păstrate! s-a exclamat cu bucurie, căci din bandaje ieşea chiar capul cu coarne. Specialiştii francezi, Mondirul Lortet şi Mondirul Gaillard, au tăiat cu grijă sforile milenare şi au desfăcut strat după strat de pânză. Consternarea lor nu poate fi descrisă în cuvinte;

în interior era o harababură de oase de la diferite animale, care în parte nici nu se puteau atribui unei anumite specii. Cea de-a doua mumie, lungă de doi metri şi jumătate şi lată de un metru, care arăta în exterior realmente ca un taur perfect, era o amestecătură de minimum şapte animale diferite şi conţinea, printre altele, oase de viţel şi de taur.

Toate cavourile destinate taurilor erau distruse. Or fi prădat jefuitorii de morminte, or fi zdrobit călugării conţinutul sarcofagului făcând oasele bucăţele? Jefuitorii de morminte au fost interesaţi în toate timpurile de aur şi pietre preţioase, nu de mumii de tauri. În plus, ei nu furnizează nici cea mai mică explicaţie pentru descoperirea diverselor tipuri de oase de animale într-o pseudomumie de taur. Aici se poate suspecta mai curând a fi mâna călugărilor cu frica lui Dumnezeu, acţionând într-un zel misionar exagerat, dacă pornim de la premisa că ar fi cunoscut intrările la toate necropolele de tauri. Atunci, în furia lor sfântă, călugării ar fi tras deoparte capacele sarcofagelor şi ar fi tocat mărunt conţinutul lor cu ajutorul unor drugi grei. Cam aşa cum se zdrobesc strugurii. Nici această explicaţie nu ne duce mai departe. Urmele furiei creştine de distrugere ar fi trebuit să fie vizibile, bandajele să fie zdrenţuite, figurinele de zei, îmbucătăţite sau topite. Fraţii pioşi ar fi aruncat probabil în fiecare sarcofag o cruce creştină,

întru izgonirea Satanei păgâne, sau ar fi depus în galeriile subterane statuete de sfinţi. Nimic din toate astea nu se poate constata. Unde sunt mumiile taurilor sacri Apis?

Transmiteri de date contradictorii

Dacă e să-l credem pe istoricul grec Herodot (cca 490–425 î.Ch.), care a călătorit prin anul 450 î.Ch. Mult prin Egipt şi a discutat cu preoţii de acolo, atunci căutăm zadarnic mumii Apis. Herodot consemnează că egiptenii şi-ar fi mâncat pur şi simplu taurii sacri.[13] Ei socotesc taurii animale sacre ale lui Epaphos. De aceea îi examinează în felul următor: dacă se găseşte chiar şi un fir de păr negru la un taur, acesta este considerat impur. Verificarea este făcută de un preot desemnat special în acest scop. Animalul stă în acest timp în picioare şi este apoi culcat pe spate; limba i se trage în afară, pentru a se constata dacă este fără semnele pe care le voi descrie în alt loc. Preotul analizează părul de pe coadă, ca să vadă dacă a crescut natural... Astfel este deci inspectat animalul, iar jertfirea lui se face în modul următor:

Animalul este însemnat şi dus la altarul unde se procedează la sacrificiu. Acolo se aprinde focul. Apoi, preoţii împrăştie vin peste animalul de jertfă, invocă zeul şi taie animalul. După ce-l

[13] Herodot: *Historien, griechisch-deutsch*, Cărţile I+II, München, 1963

sacrifică, îi taie capul. Apoi îi jupoaie corpul, iar capul este transportat de acolo sub o ploaie de blesteme. Dacă se găseşte o piaţă în apropiere unde fac grecii negoţ, capul e dus la piaţă şi vândut. Dacă nu există greci pe-acolo, capul animalului se aruncă în Nil... Spintecarea animalelor de jertfă şi arderea au loc în mod diferit la diferitele jertfiri... După ce au jupuit animalul şi au rostit o rugăciune, îi scot cavitatea abdominală; măruntaiele şi grăsimea le lasă însă în corp. În schimb despart de trup coapsele, capul femural, omoplaţii şi gâtul. Apoi umplu restul corpului animalului cu pâine curată, miere, stafide, smochine, tămâie, smirnă şi alte mirodenii, şi îl ard ca jertfă, după ce au turnat peste el o cantitate mare de ulei. Înainte de sacrificiu ţin post. În timp ce jertfele ard, jelesc cu toţii. După ce s-au tânguit îndeajuns, prepară din resturile animalului de jertfă un ospăţ.

Toţi egiptenii sacrifică tauri şi viţei care sunt curaţi; nu pot aduce în schimb vaci ca jertfă; ele sunt sacre pentru Isis...

Asta, conform lui Herodot. Dacă ar avea dreptate, întrebarea legată de necropolele de tauri nici n-ar avea sens. De ce atâta trudă cu sarcofagele din granit, o dată ce preoţii se înfruptă din trupurile animalelor la un ospăţ? În mod paradoxal, acelaşi Herodot descrie într-un alt loc îmbălsămarea unui taur, la care

intestinele au fost separate de corp injectându-se ulei de cedru prin maţe. În general, scriitorii antici au transmis lucruri contradictorii când era vorba despre taurii divini. În timp ce Herodot îi pune pe preoţi să se ospăteze din ei, Diodor din Sicilia îi lasă pe tauri să fie „înmormântaţi cu pompă”. Pliniu, Papinius Statius şi Ammianus Marcellinus, cu toţii scriitori romani ai Antichităţii, erau în schimb unanim de părere că taurii erau înecaţi într-un izvor sfânt.

Înecaţi – mâncaţi – îmbălsămaţi – mărunţiţi... oare cum am prefera?

Într-o sursă egipteană veche, „Papirusul Apis”, chiar se relatează în toate amănuntele modul în care trebuia mumificat taurul sacru. Este descrisă fiecare mişcare, se notează câţi preoţi trebuiau să stea în timpul îmbălsămării şi în ce loc, unde şi cum urmau să fie puse bandajele – în dreapta şi în stânga, de sus şi de jos şi încrucişat După curăţarea cu apă şi ulei, taurul trebuia acoperit cu sodă până la uscarea sa completă. În timpul întregii ceremonii, în faţa taurului trebuia să stea un preot, să murmure formule de descântec şi rugăciuni, şi să supravegheze procesul de îmbălsămare, ca nu cumva să se facă mişcări greşite. Când animalul era în sfârşit înfăşurat în câteva mii de metri de pânză, căpăţână era fixată cu gips şi între coarne se presa un disc de aur care simboliza provenienţa taurului din zeul Soarelui. În cele

din urmă, se introduceau în orbite ochi de sticlă, şi mumia astfel prelucrată era transportată într-o procesiune solemnă la mormântul gata pregătit. Toate acestea ne sunt transmise amănunţit. Ce s-o fi întâmplat apoi care a schimbat în rău cursul lucrurilor?

Cine o fost Omar Khayyam?

Un cunoscut mă invitase la desert într-un restaurant tipic egiptean. S-au servit orez, pui, fasole gătită în aburi şi amestecată cu ceapă şi legumele naţionale favorite, *muluchija.* Frunzele sunt gustoase şi suculente, din *muluchija* se prepară supe condimentate sau supe consistente din zarzavaturi şi carne. În timp ce ni se servea un vin tare de fructe, însoţitorul meu mi-a povestit că pe vremea cumplită a califului El Hakim, care a domnit între 996 şi 1021 la Cairo, era executat pe loc oricine era prins mâncând *muluchija.* Califul cel sadic nu voia doar să-i reeduce pe egipteni, ci savura suferinţele lor. După domnia califului El Hakim, niciun guvern egiptean nu şi-a putut permite să restrângă plantarea de *muluchija* în vreun fel sau altul.

Convivul meu se îndopa cu poftă cu verdeţuri. Ochii mei au poposit în acest timp pe sticla de vin. „Omar Khayyam” – am citit pe etichetă. Cine a fost Omar Khayyam?

— Cred că este numele viticultorului sau al angrosistului, a răspuns însoţitorul meu.

Un chelner, auzindu-ne discutând, l-a contrazis imediat:

— Omar Khayyam a fost pe vremuri domnitorul Egiptului!

Deodată în dreptul mesei noastre a răsărit ospătarul-şef şi, cu un gest brusc din mână, i-a dat a înţelege subalternului său să plece:

— Omar Khayyam a fost un renumit general!

Ceea ce nu i-a convenit deloc clientului de la masa de alături.

— Omar Khayyam? Păi a fost căpetenie de beduini! a decretat, suflând din greu.

O, de n-aş fi pus întrebarea! Întregul restaurant s-a dedat cu un adevărat extaz ghicitului, iar curând lucrurile au început să se desfăşoare ca la bursa de acţiuni.

— Amiral! a strigat unul.

— Întemeietorul Grădinii zoologice! l-a acoperit glasul puternic al altuia.

— Ce tot spui aici? a gesticulat un negustor mai în vârstă şi cu strungăreaţă mare. Omar Khayyam a fost inginerul care a construit digul de la Assuan...

Multe zile mai târziu, stând de vorbă cu şeful săpăturilor din Sakkara, dr. Holeil Ghaly, am glumit pe marginea celor de mai sus:

— Cine a fost de fapt Omar Khayyam?

Stăpânul peste arheologii acelui loc a zâmbit,

a luat un lexicon şi a citit:

„Omar Khayyam, poet persan, matematician, astrolog, a trăit între 1048–1122; a tratat teme filosofice şi a scris cântece de dragoste înflorate.”

Trebuie să ştii să te adresezi omului potrivit.

Se găseşte o piramidă

Stăteam în faţa omului potrivit. Dr. Holeil Ghaly nu este un arheolog oarecare, el este, după cum îi spune titulatura, „directorul antichităţilor din Sakkara”. Un specialist perspicace, amabil, poliglot, care susţinea chiar că ar fi citit câteva din cărţile mele.

— Fantezia este importantă până şi la noi în arheologie, spunea.

Îmi doream să fi fost mai mulţi arheologi ca el.

Regiunea arheologică din Sakkara este zona de săpături cea mai extinsă din Egipt, suprafaţa de săpături cea mai mare din lume. Începe la graniţa Gizehului, aproape de Abusir, şi o ia în sus la şaizeci de kilometri la sud de Nil. În timpul lunilor de iarnă, lucrează întotdeauna mai multe echipe internaţionale, care încearcă să smulgă nisipului din deşert şi pământului stâncos de dedesubt misterele care zac ascunse acolo. Abia în primăvara lui 1988, o echipă franceză de la Collège de France a descoperit două piramide, până atunci necunoscute, din

epoca lui Pepi I (2289–2255 î.Ch.).

„Doriţi să vedeţi piramida?” m-a întrebat dr. Ghaly.

Am pornit-o cu jeepul lui, trecând peste dunele de nisip, pe lângă porţiunea Sakkarei accesibilă turiştilor. Pe drum am aflat că acest faraon Pepi era cunoscut de mult. Era urmaşul lui Teti (2323–2291 î.Ch.), întemeietorul Dinastiei VI. Teti, Pepi... astfel de nume simple ar trebui să aibă politicienii noştri! Piramida lui Pepi I este situată în Sakkara-Sud, şi nu departe de ea, echipa franceză făcuse descoperirea: o piramidă din Dinastia familiei Pepi. Ce mare lucru s-o putea descoperi aici? m-am gândit; doar piramidele îşi înalţă în mod obişnuit vârfurile din nisip!

Pe la ora 16, canicula era apăsătoare asemenea unei cortine din particule de jăratic şi pătrundea în pori şi pe sub pielea transpirată a capului. O ultimă smucitură, şi jeepul se opri în faţa unei găuri mari în pământ. Cât vedeai cu ochii – nici urmă de piramidă. Dr. Ghaly, colaboratorul meu Willi Dünnenberger şi cu mine am păşit până la marginea găurii. Mi s-a oprit respiraţia, nu din cauza arşiţei pe care pur şi simplu puteai s-o tai cu cuţitul, ci a priveliştii care se deschidea la zece metri sub noi. Ne-am obişnuit deja să stăm *în faţa* unei piramide, să-i admirăm contururile clare, proiectate pe cerul albastru de la orizont. Aici, lucrurile stăteau

altfel. Aidoma unor călători în timp dintr-o dimensiune îndepărtată, şedeam la zece metri *deasupra* resturilor piramidei, care trebuie să fi servit locuitorilor încă cu milenii în urmă drept carieră ieftină de piatră. Oricum, se mai puteau recunoaşte două suprafeţe de piramidă cu nişte blocuri de piatră şlefuite lună şi intercalate perfect.

— De cât timp se sapă aici?

— În ultimele şase luni, echipa franceză a lucrat împreună cu nişte arheologi egipteni şi un total de o sută optzeci de muncitori, m-a lămurit dr. Ghaly. Acum, vara, nu se pot efectua săpături din cauza caniculei.

Arheologii de la Collège de France detectaseră cu ajutorul mijloacelor electronice piramida sub stratul gros de nisip şi rocă. Există acum tot felul de metode noi despre care Heinrich Schliemann nici nu cuteza să viseze pe vremea lui. Cu magnetometrul se poate determina câmpul magnetic al unui anumit loc. Unitatea de măsură se numeşte „gamma”. Câmpul magnetic al pământului oscilează între 25.000 de gamma la ecuator şi 70.000 la poli. Cu ajutorul unor şiruri complicate de măsurători este stabilită valoarea gamma a unui anumit loc şi apoi se verifică cu sonde pentru luarea probelor dacă valoarea este aceeaşi pe întregul teren. Dacă rezultă neregularităţi, de exemplu din cauza metalelor sau a spaţiilor goale din

pământ, se apelează la „ground penetrating radar” (GPR). Funcţionează asemănător unui ecometru. Emiţătorul trimite impulsuri de înaltă frecvenţă în sol, care sunt reflectate şi măsurate de o antenă specială. Un computer portativ monitorizează impulsurile şi le transmite sub formă de unde şi linii pe monitor. Dacă se depistează ceva anormal în sol, obiectul străin este pur şi simplu încercuit cu GPR-ul. În acest mod, echipa de arheologi a făcut descoperiri fără să fi pus măcar mâna pe lopată. O echipă de fizicieni şi arheologi de la University of California din Berkeley lucrează de zece ani la o hartă completă a structurilor subterane din Valea regilor.[14]

Sunt localizate astfel cripte dispărute de mii de ani, sunt detectate prin radar cavouri subterane. În următorii zece ani putem scoate la lumina zilei mai multe comori arheologice decât în cei o sută de ani trecuţi. Dacă se porneşte în locul potrivit şi nu se face economie de timp şi bani, căutătorilor moderni de comori nu le scapă mai nimic. Însă din păcate există grupări religioase şi politice cărora acest obiectiv arheologic nu le convine deloc. Sunt cei care trăiesc veşnic în ziua de ieri, temându-se de ceea ce ar putea dezvălui strămoşii.

— Se ştie de fapt ce înseamnă numele de

[14] *The Berkeley Map of the Theban Necropolis,* University of California, 1987.

Sakkara? l-am întrebat pe dr. Ghaly pe drumul de întoarcere.

— Cuvântul este cunoscut încă în egipteana veche. Sakkara vine de la şacal.

— Cât de vechi sunt cele mai vechi descoperiri făcute în Sakkara?

Dr. Ghaly, un bărbat cu aspect foarte tineresc, clătină din cap:

— Povestea Sakkarei se întinde de la Dinastia I, care a început pe la 2920 î.Ch., şi până în epoca creştină. S-au făcut aici chiar şi descoperiri preistorice.

Aflându-mă tot mereu pe urmele taurilor sacri Apis, am întrebat cu interes:

— Am studiat foarte atent raportul săpăturilor întocmit de Auguste Mariette. Vă este cunoscut faptul că Mariette n-a găsit niciodată un taur în Serapeum?

Dr. Ghaly răspunse după un timp scurt de gândire:

— Da, îmi este cunoscut.

— Ne mai putem aştepta oare la descoperiri senzaţionale în Sakkara?

Egiptologul zâmbi plin de înţelegere, arătându-şi dinţii albi care luceau asemenea fildeşului, contrastând cu părul său negru:

— Presupunem că ne sunt cunoscute vreo douăzeci de procente din Sakkara. Mai rămân sub pământ optzeci de procente necunoscute.

O, Doamne, mă fulgeră ideea, douăzeci la

sută şi atâtea întrebări fără răspuns! Ce surprize ne rezervă oare viitorul? Ce turist din Egipt, care vizitează în Sakkara în grup organizat piramida în trepte a lui Djoser (2630–2611 î.Ch.), zona de piramide a faraonului Unas (2356–2323 î.Ch.) sau mormântul măreţ al nobilului Ti, bănuieşte oare că pământul de sub picioarele sale este străbătut de mii şi mii de tuneluri subterane labirintice? Cărui călător copleşit de caniculă, care-şi soarbe în cortul său turistic ceaiul îndulcit sau bea dintr-o sticlă o Cola călduţă, i se spune – şi cine i-ar spune-o? – că în Sakkara zac milioane (!) de animale mumificate de toate speciile? O arcă a lui Noe supradimensionată – sub pământ!

În edificiul meu ideatic, sarcofagele monumentale pentru pseudoanimale joacă un rol-cheie. Răbdare, vă rog! Sunt pe cale să încercuiesc monştrii pentru care egiptenii nu precupeţeau nici munca cea mai grea. De unde venea de fapt această obsesie de a mumifica totul? În cazul mumiilor umane atitudinea poate fi întrucâtva de înţeles. Dar în cazul animalelor?

Corp, ka şi ba

Din textele de pe piramide, dintr-o mulţime de inscripţii funerare, dar şi din papirusuri şi din cărţile unor scriitori antici ca Herodot, reprezentările religioase ale egiptenilor sunt

bine ilustrate. Când zeul Khnum (cel cu cap de berbec) a modelat omul, l-a creat cu două părţi: corp şi *ka.* Corpul este trecător, *ka* este nemuritor. Acest *ka* este parte componentă a spiritului mare, universal, a vibraţiilor, ca să zicem aşa, care însufleţesc totul. Corpul este numai materie care, fără *ka,* n-ar avea suflul vieţii. Spre deosebire de el, *ka* este spiritual, atotprezent şi etern. totuşi, *ka* nu corespunde imaginii noastre despre suflet. Reinhard Grieshammer, un specialist de primă mână, scria în acest context[15]:

„Au vrut să vadă în el un alter ego al omului sau un fel de spirit protector. Sigur este doar că în el se manifestă o anumită forţă şi putere. Noi ştim că aspectul omului numit *ka* prinde viaţă o dată cu naşterea sa. Textele şi desenele o dovedesc."

Pe lângă *ka,* fiecare om mai are şi un *ba.* Prin acesta se desemnează o stare care ia naştere abia din unirea corpului cu *ka.* Acest *ba* ar putea fi considerat drept conştiinţă, drept conştiinţă morală individuală, drept *psyche*[16] sau drept conţinutul informaţional al unei vieţi. Când moare corpul, *ka* se uneşte cu *ba.* „Se duce la Ra-ul său", spuneau vechii egipteni când cineva murea. Corpul este acum un înveliş lepădat; *ka*

---

[15] Grieshammer, R.: „Grab und Jenseitsglaube". Din: *Das alte Ägypten* de Arne Eggebrecht, München, 1984.

[16] *Psihic, totalitatea proceselor psihice* (n.t.).

şi *ba,* în schimb, se unesc, sunt contopiţi în veci şi păşesc într-o altă dimensiune în faţa zeilor şi a strămoşilor.

Acest chip străvechi de a privi lucrurile care e propovăduit timp de milenii într-o formă sau alta de religii este astăzi din nou foarte la modă. Numele s-au schimbat, conţinuturile au rămas aceleaşi. Îndărătul oricărei materii, fizica recunoaşte până la urmă vibraţie. Lumea atomului, a particulelor subatomice, din care este alcătuit totul, e dimensiunea radiaţiei, a vibraţiei. Exemplu: un electron, partea componentă a oricărui atom, pulsează de 10^{23} de ori pe secundă. Asta înseamnă un 10 cu 23 de zerouri. Fizica, în goana ei după formula universală care ar putea explica totul, care ar putea armoniza, împăca totul, nu ştie care este originea întregii vibraţii, nu ştie ce pune în mişcare motorul vibraţiei. Ezotericii şi filosofii, la rândul lor, înzestraţi doar cu slăbiciunile sentimentelor şi ale raţiunii, spun: Totul este Unul, Fiecare este legat într-un fel de Fiecare.

Copacul, animalul, omul au vibraţia, *ka*-ul; însă plantei şi animalului le lipseşte răspunderea propriilor fapte. Un copac, de exemplu, nu execută acţiuni care să poată fi evaluate drept corecte sau incorecte, bune sau rele, logice sau ilogice. În consecinţă, nu se dezvoltă niciun psihic, nicio răspundere individuală. Lipseşte *ba*-ul. Abia trinitatea dintre

corp, *ka* şi *ba* face din om o personalitate unică ce se deosebeşte de orice alt om. Nimeni dintre noi, nici gemenii monovitelini, nu resimte, suportă, înregistrează aceleaşi experienţe în acelaşi mod, nimeni nu simte sau nu se bucură cu aceeaşi intensitate. Rămânem cu toţii oameni, construiţi din acelaşi aluat genetic de bază – şi totuşi nu sunt doi oameni egali. Noi *am devenit* ceea ce suntem.

Până acum, toate bune şi frumoase. Dar acestea încă nu sunt un motiv pentru a mumifica un corp mort, învelişul gol fără *ka* şi *ba.* La vechii egipteni se dezvolta tot mai mult ideea ciudată că acel *ka* ar fi legat de corp şi după moarte, că ar avea nevoie de corp spre a se întoarce. Pentru ca lui *ka* şi lui *ba* să le meargă bine în lumea de dincolo, corpul trebuia să fie conservat. Nu ştim ce a dus egiptenii, precum şi alte popoare care practicau mumificarea, la această concluzie stranie, ce contrazicea la urma urmei propria lor credinţă. Ei considerau că trupul era oricum un balast lipsit de valoare după ce era părăsit de *ka* şi *ba.* Ideea că şi corpul trebuie păstrat a dus obligatoriu la mumificări şi la construirea de morminte întărite ca o fortăreaţă. Criptele erau prevăzute cu capcane şi coridoare înşelătoare, spre a le asigura astfel împotriva duşmanilor şi a hoţilor. Cu cât răposatul era mai bogat, cu atât i se dădea să aibă cu el mai multe comori.

Nu numai aur, pietre preţioase şi alimente durabile, ci şi obiectele sale preferate, jucării, bijuterii, ba chiar patul şi uneltele călătoreau împreună cu mumia în lumea tenebrelor. Decedatul trebuia să se simtă bine şi să aibă cu el destule valori ca ofrande în lunga călătorie pe diferitele meleaguri ale lumii celeilalte.

Toate astea sunt corecte şi dovedite prin descoperirile făcute în morminte... dar sunt şi ilogice şi false. Mă simt tentat să întreb: cât de tâmpiţi îi considerăm de fapt pe vechii egipteni? Sau altfel: ce n-am înţeles *noi* când am cercetat şi evaluat mormintele şi textele vechi? Toate explicaţiile pentru fastul funerar egiptean sunt construite pe o temelie de nisip, fiind contrare oricărei experienţe şi concepţii practice. De ce?

Mormintele au fost prădate în toate timpurile de urmaşi avizi, chiar şi sepulcrele faraonilor atât de bine fortificate şi izolate. Şi asta nicidecum abia în ultimele două milenii, ci încă pe vremea când construirea alambicată, de anvergură, excentrică de morminte era în floare. La începutul Dinastiei XVIII deja (cca 1500 î.Ch.), de abia dacă exista vreun mormânt de domnitor care să nu fi fost jefuit. Din inscripţii ne este cunoscut că faraonul Horemheb (1319–1307 î.Ch.) a pus să fie restaurat mormântul spart de jefuitori al colegului său Tuthmosis IV (1401–1391 î.Ch.). Tuthmosis tocmai petrecuse optzeci de anişori

liniştiţi în sarcofag. Faraonii şi preoţii ştiau fără urmă de îndoială că răposatul nici nu-şi luase comorile şi obiectele preferate în tărâmurile de dincolo, nici nu împărţise ofrande pe drum. În loc de a trage de aici concluzia înţeleaptă că întregul fast al mumiilor cu tot ce era legat de el este o înşelătorie, chiar şi numai pentru că venea în contradicţie cu concepţia religioasă a unui *ka* spiritual şi nemuritor, preoţii şi-au intensificat eforturile. Şi-au mutat înmormântările în Valea Regilor de lângă Teba, săpând camere mortuare subterane în munţi, asigurându-le cu capcane şi monştri de stâncă şi făcând în jurul morţilor şi mai mult tărăboi decât înainte vreme. Mormântul lui Tutankhamon (1333–1323 î.Ch.) care, în mod excepţional, n-a fost jefuit, este grăitor în acest sens.

Dar ceva nu se potriveşte!

Morţii care dorm

Cu douăzeci şi trei de ani în urmă, am emis în *Erinnerungen an die Zukunft* (*Amintiri despre viitor)* presupunerea, pe atunci exagerată, că egiptenii ar fi avut în vedere mai puţin o reînviere spirituală, cât una trupească[17]:

„Aşa se şi explică îngrijirea şi prepararea deosebită a cadavrelor îmbălsămate, aflate în

[17] von Däniken, Erich: *Erinnerungen an die Zukunft,* Düsseldorf, 1968.

camerele mortuare, care trebuiau să fie oricând gata pentru reîntoarcerea la viaţă. La ce altceva ar fi putut servi banii, podoabele, obiectele personale care erau puse în mormânt? Şi, întrucât li se oferea chiar şi după moarte tovărăşia unora dintre oamenii de serviciu, închişi în mormânt încă înainte de a muri, avem, fără îndoială, o dovadă în plus că se considera inevitabilă continuarea vieţii anterioare printr-una nouă, pe cât posibil în aceleaşi condiţii. Mormintele, adevărate adăposturi antiatomice, de o rezistenţă extraordinară, erau menite să dureze o veşnicie, înfruntând furtunile tuturor timpurilor. Bunurile de preţ pe care le conţineau – aur şi pietre scumpe – îşi păstrau valoarea, rezistând oricăror deprecieri."[18]

Atunci am făcut trimitere la o carte a fizicianului şi astronomului Robert C.W. Ettinger[19], care indica o metodă de păstrare a cadavrelor care să facă posibilă o readucere ulterioară la viaţă. Şi astăzi?

În Statele Unite ale Americii – unde în altă parte? – există „American Cryonics Society" (ACS). Fondator şi preşedinte al societăţii este matematicianul A. Quaife, care se opune categoric să considere moartea drept inevitabilă. Scopul organizaţiei este pregătirea

[18] Citat după: Erich von Däniken, Amintiri despre viitor. Editura politică, Bucureşti, 1979, traducere de Gh. Doru şi S. Stanciu. Cuvânt înainte şi adnotări de Ion Hobana, pp. 101-102 (n. t.)

[19] Ettinger, Robert C.W.: *The Prospect of Immortality,* New York, 1965.

şi congelarea cadavrelor, pentru ca mai târziu – peste decenii? secole? milenii? – să fie decongelate. În ceea ce priveşte animalele, experimentele sunt considerabil avansate. Dr. Paul Eduard Segall de la ACS confirmă că şi-a congelat propriul câine şi l-a decongelat după cincisprezece minute. A început să dea vesel şi vioi din coadă! Pe hamsteri experimentul a fost făcut de sute de ori, fiecare al cincilea animăluţ supravieţuind somnului la rece. Şi pisici, peşti, broaşte ţestoase au fost deja folosite cu succes drept cobai în acest tip de experiment. Animalelor li se extrage sângele care este înlocuit printr-un fel de soluţie antigel, căci sângele ar îngheţa, iar celulele ar plesni. Trupurile golite de sânge sunt aşezate în nişte rezervoare speciale cu azot lichid la minus 196 de grade. Când e vorba de oameni, se cugetă la o metodă pentru detaşarea de trup a creierului şi a anumitor organe sensibile şi conservarea lor în recipiente separate. Cam aşa cum se procedează deja la transportul de organe (pentru transplanturi). Frankenstein trimite salutări!

Acum câţiva ani am vizitat la Orlando (Florida, S.U.A.) o mare piramidă de înmormântări. Aici, cosciugul cu cei răposaţi nu mai este îngropat în pământ, nu mai este ars, ci pus într-un sertar la rece. Fiecare sertar are o tăbliţă cu datele personale ale decedatului. Este notată şi cauza

morţii. În centrul piramidei se află o cameră de reculegere, cu covoare pe jos. Rudele îşi pot vizita oricând morţii. Lifturi silenţioase deservesc numeroasele etaje din cadrul piramidei, viii şi morţii sunt învăluiţi douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru într-o muzică de orgă lăsată în surdină.

Ce concluzii ar trebui să tragă arheologii peste trei mii cinci sute de ani, dacă le-ar răsări din sertare etanşate şi vaacumizate morţi congelaţi sau cadavre mumificate? Trei mii cinci sute de ani... asta corespunde aproximativ intervalului de timp după care judecăm *noi* azi mumificările din Egiptul antic! Parcă aud deja obiecţia că nu se poate face comparaţie, deoarece în Egiptul vechi au fost găsite şi binecuvântările, şi maximele care li se dădeau mumiilor să le aibă la drum. Din astfel de sfaturi şi de instrucţiuni în legătură cu comportamentul lor după moarte au luat naştere textele funebre ale egiptenilor. Stă în picioare obiecţia?

Cine este de acord, în deplinătatea facultăţilor sale mintale, să se lase congelat şi chiar să pună să i se păstreze după moarte organele interne şi creierul în recipiente separate, acela contează pe o renaştere *fizică.* Asta nu-i va împiedica pe urmaşi să pună versuri pioase şi psalmi în congelator. „Bucură-te de o viaţă într-o lume mai bună”, ar putea fi scris acolo. Sau: „În noua ta viaţă vei fi eliberat de boala care te-

a chinuit aici. Dumnezeu cel atotputernic şi veşnic să te aibă în pază în timpul călătoriei tale şi să te binecuvânteze.”

Din binecuvântări de genul acesta arheologii viitorului ar putea deduce că decedaţii ar fi crezut într-o a doua viaţă dincolo de moarte, la gândiţi-vă! De unde să ştim care cu precizie ce motive l-au determinat pe un faraon acum patru mii şase sute de ani când şi-a construit un mormânt luxos pentru eternitate? După marile exemple, domnitorii, fiecare om voia bineînţeles să fie mumificat. Scopul iniţial, speranţa într-o renaştere trupească, s-a cufundat în negura uitării. Promovat de preoţi, care făceau la urma urmei astfel cea mai bună afacere, în Egipt a început un cult al mumiilor care n-a avut egal în lume. Meserii noi – îmbălsămători, curăţători de cadavre, tăietori de cadavre – au luat naştere, ramuri industriale întregi trebuie să fi produs pentru mumificare. Se executau sarcofage din granit, alabastru şi lemn, se preparau cantităţi imense de miere, ceară, alifii, uleiuri şi sodă, se făceau milioane de *canopi* şi se ţeseau câteva milioane de metri de bandaj şi giulgiu.

Ce au devenit de fapt aceste mase de cadavre înfăşurate?

După cucerirea imperiului faraonilor de către romani, preoţimea egipteană n-a mai vegheat mormintele. Ele au fost prădate cu miile, iar mumiile şi sarcofagele de lemn – folosite pe

post de combustibil. O dată cu pătrunderea creştinismului în secolul al II-lea, călugării au distrus galeriile subterane în care mumiile zăceau talmeş-balmeş, adesea stivuite unele peste altele. În Evul Mediu bântuia prin toată Europa o febră a mumiilor realmente grotescă. Mumiile erau preaslăvite ca având puteri terapeutice şi erau folosite ca medicament! Părţi de mumii, pulbere de mumii, piele de mumii şi pastă de mumii erau recomandate împotriva paraliziilor, a insuficienţei cardiace, a bolilor hepatice, a intoxicaţiilor stomacale, a epilepsiei şi chiar a fracturilor de oase. A început un adevărat export în masă a mumiilor din Egipt; farmaciştii europeni se băteau pe mumii. „Ceva mumie" făcea parte din fiecare dulăpior de medicamente de acasă şi din fiecare trusă de prim-ajutor în călătorii, se lua „mumie" pe cale bucală sau sub formă de alifii şi prafuri. După obsesia cu medicamentele preparate din mumii care a durat totuşi două secole, a început ceea ce numea medicul şi cercetătorul de mumii francez Ange-Pierre Leca „egiptomanie"[20]. Mumiile au devenit obiecte de colecţie mult râvnite. Erau expuse în muzee şi la iarmaroace, plasate asemenea armurilor de cavaleri în foaierele caselor de nobili şi se celebrau dezveliri publice de mumii. În secolul trecut, un om de afaceri din Maine, S.U.A., a

[20] Leca, Ange-Pierre: *Die Mumien,* Düsseldorf, 1982.

început să fabrice hârtie din materia primă mumie. Spre supărarea inventivului fabricant, răşina şi bitumul din mumii au dus la o schimbare a culorii hârtiei în maroniu. A fost data naşterii hârtiei de ambalat! Colile maronii, neadecvate ca hârtie de scris, au ajuns sub formă de suluri în comerţul cu amănuntul. Mumia servea acum la împachetat – „înfăşurată pe veci”[21].

Milioane de animale în bandaje

Omul este un mănunchi de temeri, bucurii, tristeţi şi nădejdi. Mor părinţii, iubita, un copil, un prieten. Omul n-are de ales, trebuie să se confrunte cu moartea. Continuă să existe în vreun fel cei care au murit? Le merge bine? Suferă? Se termină toate o dată cu moartea sau Dumnezeu şi spiritele ne trag la răspundere pentru faptele noastre pământeşti? Nu ştim. Cinci mii de ani de istorie omenească n-au adus răspunsuri la aceste întrebări eterne. Nu există nicio dovadă documentată şi sigură din punct de vedere ştiinţific pentru o viaţă dincolo de moarte, pentru o reîncarnare. O, da, cunosc cărţile care susţin contrariul. Ele fie provin din reprezentări religioase, din filosofie, din ezoterică, fie sunt relatările unor întâmplări trăite: oameni care povestesc despre viaţa de

[21] Pace, M.M.: *Wrapped for Eternity,* New York, 1974.

dincolo, despre conştiinţa liberă în sfere cu o coloristică superbă, oameni care, intrând în nişte stări asemănătoare celor hipnotice, se lasă purtaţi înapoi în existenţe anterioare. Am citit multe despre astfel de experimente, m-am supus eu însumi unui experiment de întoarcere într-o viaţa precedentă. Există astăzi grupuri de cercetători care comunică prin intermediul benzilor magnetice cu cei răposaţi, alţii care izbutesc să facă să apară ca prin minune pe ecranele TV sau pe monitoare imagini ale celor din lumea de dincolo. Unele dintre aceste elemente par evidente, sună ispititor, în anumite cazuri chiar convingător. Numai că omul de ştiinţă nu poate să facă nimic cu ele. El cere experimente repetabile, vrea date ce pot fi arătate, care nu mai permit nicio altă interpretare decât aceea a renaşterii sau a vieţii de dincolo de moarte. Relatările unor întâmplări trăite, cu sau fără hipnoză, nu sunt valabile în ştiinţă.

Această căutare insistentă de răspunsuri dincolo de propria moarte ţine de neliniştea şi zbaterea omenească. Prea anevoioasă şi chinuitoare a fost istoria propriei vieţi. Şi toate astea pentru nimic? O viaţă scurtă pentru o moarte lungă? Niciodată! Nu poate, nu are voie să fie aşa! Viaţa trebuie să aibă sens dincolo de moarte.

Vechii egipteni erau la fel de puţin imuni ca

noi la asemenea reflecţii. Cine caută răspunsuri găseşte răspunsuri. Şi întrucât nu ne putem mulţumi cu ideea unui final definitiv, în conştiinţa noastră licăreşte flacăra speranţei. Există o şansă de a scăpa de moarte Reîncarnarea! Pe moment nu este relevant dacă pe plan spiritual sau fizic. Credinţa trainică în renaşterea într-o viaţă mult mai frumoasă devine acum sensul existenţei. Speranţei îi cresc aripi, acum truda zilnică, chinui, supărarea şi nedreptăţile devin suportabile. Având la temelie speranţa în renaştere se formează – astăzi! – societăţi americane cum este ACS şi tot aşa se formau – atunci! – organizaţii religioase pentru mumificări.

Toate acestea sunt de înţeles, sunt conceptibile în gând. Doar e vorba, la urma urmei, despre propriul eu. Dar ce îndeamnă totuşi un popor să mumifice milioane şi milioane de animale? Că o lady înstărită pune să-i fie înmormântate ca o fiinţă umană căţelul sau pisica preferată face aproape parte din rutina vieţii cotidiene. Cimitirele pentru animale o demonstrează. Singurătatea omului a creat în toate timpurile o relaţie specială cu animalul de casă. Asta se numeşte uşor condescendent dragoste oarbă Dar de ce să se mumifice sute de mii de crocodili, şerpi, hipopotami, arici, şobolani, broaşte şi peşti? Ăştia chiar că nu făceau parte din categoria animăluţelor

domestice drăgălaşe! Iată aici o listă (incompletă) a animalelor pe care le mumificau vechii egipteni[22].

taur	vacă	berbec
oaie	capră	antilopă
gazelă	câine	lup
pavian	crocodil	nevăstuică
chiţcan	şobolan	şarpe
leu	pisică	urs
râs	iepure	arici
hipopotam	liliac	broască
peşte	tipar	vidră
ibis	şoim	vultur
uliu	erete	bufniţă
cioară	corb	porumbel
rândunică	pupăză	barză
gâscă	gândac	scorpion

Printre săpătorii cei mai renumiţi şi fără îndoială cei mai de succes din Sakkara s-a numărat dr. Walter Brian Emery (1903–1971). Ca tânăr egiptolog a făcut parte din echipa care dăduse sub oraşul-templu Armant (On-ul de sud) peste tunelurile subterane ale Bucheum-ului. Începând cu 1935, a făcut săpături aproape exclusiv în Sakkara. A descoperit cele mai vechi morminte de faraoni din Dinastia I împreună cu mormintele secundare ale oamenilor din suită

[22] Hopfner, Theodor: *Der Tierkult der alten Ägypter,* Viena, 1913.

care trebuiau să-şi dea viaţa la moartea personajului principal. Când, în 1964, Emery a scos la iveală un mormânt mai recent din vremea Ptolemeilor (de pe la 330 până la cucerirea romană), a dat la o adâncime de 1,25 m de rămăşiţele unei vite care fusese înfăşurată odinioară în linţolii. Şase metri mai jos se afla în sol un urcior din lut cu un capac conic. Emery l-a scos din pământ, curăţându-l cu grijă, şi a observat la stânga şi la dreapta lui alte urcioare de acelaşi fel, dintre care unele purtau semnul zeului lunii, Thot. Peste cinci sute de vase au ieşit astfel la suprafaţă, fiecare conţinând o mumie de ibis.

La numai câţiva metri la est de mormântul nr. 3510 din Dinastia III (2649–2575 î.Ch.), Emery a dat la o adâncime de 10 m peste un puţ umplut de jos până sus cu mumii de ibişi. Uimirea săpătorilor a fost de nedescris când au descoperit că puţul dădea într-un gang principal lung şi şerpuit, din care se ramificau peste cincizeci de coridoare adiacente, care se bifurcau la rândul lor în alte puţuri. În total, un labirint lung de mai mulţi kilometri cu, estimativ, vreun milion şi jumătate de mumii de ibişi![23] Toate păsările fuseseră preparate cu grijă, învelite în bandaje şi băgate în urcioare în formă de vaze. Urcioarele stăteau strâns stivuite până la tavan, piciorul unuia atingând

[23] Smith, H.S.: *A Visit to Ancient Egypt,* Warminster, f.a.

gura următorului. În coridorul principal, înalt de 4,5 m şi lat de 2,5 m, s-ar fi putut trece lejer cu un tractor. Labirintul subteran, despre care călătorul francez în Egipt Paul Lucas scria la începutul veacului al XVIII-lea că parcursese în interiorul lui peste patru kilometri, nu este nici până astăzi explorat în întregime. Intrările deschise odinioară de Emery sunt iarăşi acoperite cu nisip. Ce se putea face cu milioane de mumii de ibişi? Poate descoperă în curând un negustor de obiecte de ceramică aici afacerea vieţii lui. Un milion şi jumătate de vase îşi aşteaptă muşteriii.

Dacă e vorba despre cantitatea păsărilor, atunci descoperirile mumiilor de ibişi de la Tuna el-Gebel bat evident toate recordurile. Tuna el-Gebel este situat în apropiere de vechiul oraş-templu Hermopolis, circa patruzeci de kilometri la sud de el-Minia. Acolo au localizat egiptologii un cimitir subteran de animale, care se întindea pe o suprafaţă de şaisprezece hectare. Prin două galerii, săpătorii au ajuns într-un veritabil oraş în stâncă, cu străzi, fundături şi încăperi întortocheate, pline cu mumii de ibişi, dar şi de şoimi, flamingo şi paviani. Numai ibişi au fost număraţi patru milioane în aceste catacombe! Este cunoscut că Hermopolis cu Tuna el-Gebel, aflat la şapte kilometri vestic, se bucura de o înaltă apreciere, ca loc de pelerinaj şi sălaş al animalelor sacre, până în epoca grecilor şi

romanilor. O stelă a faraonului Ekhnaton (1365–1347 î.Ch.) este considerată monumentul cel mai vechi din necropolă. Între faraonul Ekhnaton şi epoca romană e o distanţă în timp de o mie trei sute de ani. Ce putere de convingere trebuie să iradieze o religie care ţine treze aceleaşi idealuri o perioadă atât de lungă de timp? Dar de fapt nici nu ştim dacă originile necropolei animalelor de la Tuna el-Gebel nu datează dintr-un trecut şi mai îndepărtat, şi anume cu încă vreo mie de ani în urmă.

Lăzi pentru paviani

În Abydos, ştim acest lucru. Abydos este situat la vreo cinci sute şaizeci de kilometri de Cairo în sus pe Nil. Locul este deosebit de important din punct de vedere arheologic, pentru că mormintele de la Abydos provin din Dinastia I şi II, deci dintr-o vreme care, măsurată de azi, ajunge la cinci mii de ani în trecut. Abydos era locul central de cult pentru zeul Osiris, căruia îi era încredinţată stăpânirea asupra a tot ce este pământesc. El a fost cel care a introdus pe pământ lucruri atât de folositoare precum agricultura şi viticultura, fiind numit de aceea de către oameni „cel desăvârşit”. Osiris avea un frate pe nume Seth care, invidios pe popularitatea de care se bucura Osiris, l-a atras într-o cutie, l-a făcut bucăţi şi a aruncat părţile

în Nil. Legenda spune că la Abydos ar fi înmormântat capul lui Osiris. Nicio mirare, aşadar, că primii faraoni cereau să fie înmormântaţi întru odihnă veşnică în apropierea preaveneratului Osiris. La Abydos n-au fost descoperite numai morminte regeşti extraordinare, ci şi mormintele servitorimii, ale funcţionarilor superiori şi chiar ale femeilor din harem, care trebuiau să-şi urmeze stăpânul în groapă. Nu ni s-a transmis dacă o făceau voluntar sau silit. Era o mare cinste să fii înmormântat la Abydos.

De aceea nu prea înţelegem de ce tocmai în pământul sfânt din Abydos zac mii şi mii de mumii de câini. Când, la începutul acestui veac, arheologii au deschis un puţ baricadat cu pietre, au dat peste ganguri subterane înalte de un metru şi jumătate şi late de doi metri. Coridoarele se terminau în camere mortuare umplute până la tavan cu leşuri de câini. Înfăşurate în pânzeturi albe, animalele zăceau peste tot, îngrămădite unele peste altele în şiruri de câte zece. O transportare a cadavrelor de câini s-a dovedit imposibilă; mumiile se dezintegrau la cea mai mică atingere. Oricum, printre căţeii stivuiţi s-au găsit câteva lămpi romane de ulei din primul secol precreştin. Aceasta conduce la concluzia că mumiile de câini au fost aşezate în criptele din Abydos timp de milenii, până în epoca romană. Dar se poate

şi ca, pur şi simplu, jefuitorii romani de morminte să-şi fi lăsat pe la anul 100 î.Ch. Lămpile de ulei în cavourile sufocante de la Abydos.

Mumii de animale... cât priveşti cu ochii. Iar cu aceasta abia de a fost străpuns vârful aisbergului, la să ne amintim: numai douăzeci de procente din Sakkara ne sunt cunoscute! Săpătorului neobosit Walter Emery, căruia i-au căzut în mâini milioane de mumii de ibişi în Sakkara, i-a izbutit şi o altă descoperire spectaculoasă. În timpul procesului de dezgropare a unui templu din epoca faraonului Nectanebos I (380–322 î.Ch.), Emery a dat peste o mică încăpere ce scotea la iveală un acces spre gangurile aflate mai în adânc. De ambele părţi ale coridorului principal erau săpate în stâncă nişe dreptunghiulare. În fiecare nişă se afla o ladă de lemn şi înăuntru paviani înveliţi în giulgiu. Picioarele animalelor erau băgate în calcar sau gips, probabil spre a se împiedica răsturnarea sarcofagelor dreptunghiulare de lemn Gangul principal de vreo două sute de metri lungime ajungea în colţul din sud-est într-o încăpere lunguiaţă fără nişe. Emery şi echipa sa au luminat de jur-împrejur cu lămpi, s-a descoperit astfel o scară abruptă. Ea ducea într-un cavou plasat mai adânc, care se întindea la nesfârşit spre est şi spre vest. Aidoma unui şirag de perle se înşira nişă după nişă; în fiecare nişă

stătea vertical o ladă de lemn cu un pavian mumificat. Când Emery scoase la iveală nişte dărâmături într-o parte a galeriei situate ceva mai sus, muncitorii se împiedicară de mulajele în gips ale unor părţi de corp omenesc: braţe, mâini, picioare, labele picioarelor, dar şi peruci şi capete întregi. Egiptologul francez Jean Philippe Lauer, pe vremea aceea colaborator al lui Walter Emery actualmente marea autoritate în materie de Sakkara, menţiona[24]:

„Fără îndoială, aici avem de-a face cu «daruri votive medicinale» lăsate de pelerini bolnavi în căutare de tămăduire, fie pentru a-i comunica astfel zeului felul bolii lor şi partea corpului afectată, fie în semn de recunoştinţă pentru însănătoşirea produsă deja.”

Emery puse să fie curăţate galeriile cu paviani, intuind că va avea parte şi de alte surprize. Era tipul săpătorului neobosit şi cu instinct de explorator, comparabil unui Auguste Mariette. Într-adevăr, Emery dădu la etajul inferior al cavoului peste o nişă care forma legătura spre noi complexuri labirintice subpământene Unele dintre aceste coridoare erau „pline de sus până jos cu mumii de ibişi în urcioare din ceramică perfect conservate. Mii de astfel de mumii blocau trecerea.” În timpul perioadei de săpături dintre 1970 şi 1971,

[24] Lauer, Jean-Philippe: *Saqqara, die Königsgröber von Memphis,* Bergisch-Gladbach, 1977.

Emery a găsit cadavre de păsări de pradă. Numărul total al vulturilor, şoimilor, uliilor, corbilor şi ciorilor putea fi apreciat doar în mare. Specialistul Jean Philippe Lauer, care a văzut cu propriii ochi „reţeaua imensă de cavouri subterane” vorbeşte despre o cifră care „ar putea uşor depăşi milioanele”.[25] Din câte se ştie până astăzi, egiptenii au venerat şi mumificat în total treizeci şi opt de specii diferite de păsări.

Lui Emery îi era limpede că gangurile de sub pământ trebuiau să se afle într-o oarecare relaţie cu construcţiile de pe pământ din Dinastia III (2649–2575 î.Ch.). Soarta nu i-a mai lăsat răgazul să-şi demonstreze teoria. În timpul săpăturilor care-l fascinau şi-l atrăgeau sub vraja lor, a suferit o comoţie.

Ritualul mumiilor şi vraja morţii

Cine reflectează la eforturile şi risipa făcute de egipteni pentru a prepara milioane şi milioane de mumii de animale ajunge să cadă pe gânduri: forme sacre de viaţă închinate zeilor? Da, asta trebuie să fi fost. Pentru indieni de exemplu, vaca mai este şi astăzi un animal sfânt. Totuşi, încă nu le-a trecut prin minte să frece animalul mort cu mirodenii, să-l lase – cât de anevoie! – să se usuce, să-l bandajeze

[25] Lauer, Jean-Philippe: *Saqqara, die Königsgröber von Memphis,* Bergisch-Gladbach, 1977.

artistic, să-l vâre în sarcofage uriaşe şi să-l înmormânteze în cripte care trebuiau mai întâi smulse stâncii prin sudoarea frunţii. (În paranteză fie spus: şi pentru egipteni vaca era sacră. Cine a preluat de la cine?).

În ţara de pe Nil nu se mumificau numai păsări, paviani şi câini, ci în *canopi* se aflau şi ouă de ibişi, uneori în număr de patruzeci sau o sută, fiecare fiind învelit cu grijă în stofă. În necropola Tebtynis, un cimitir subteran aflat la vest de Nil în oaza Medinet el-Fayyum, au fost număraţi peste două sute de mii (!) de crocodili mumificaţi! Printre cadavrele de crocodili descompuse şi parţial mâncate de insecte – urcioare de lut cu ouă de crocodil împachetate cu grijă. Din cele transmise de scriitorii antici (Herodot şi alţii) se cunoaşte chiar şi numele unui labirint şi mai mare pentru crocodili divini: Sucheion. Acest Sucheion n-a putut fi localizat nici până în ziua de azi.

Furia de mumificare a egiptenilor n-a cruţat nici măcar şerpi şi broaşte. Diferite specii de şerpi otrăvitori de care era Egiptul plin au fost unse cu alifii înmiresmate, înfăşurate în benzi înguste de pânză şi băgate în sarcofage lungi de lemn. Broaşte mumificate au fost înghesuite cu bandaje cu tot în recipiente mici de bronz. Da, şi preoţii din Esna, un oraş situat la cincizeci de kilometri mai sus de actualul Luxor, s-au specializat chiar în mumificarea peştilor. Au fost

descoperiţi cu miile, bandajaţi cu meticulozitate, de la specia cea mai mică până la cea mai mare, într-un sarcofag de peşti la zece kilometri la vest de oraşul Esna.

Din perspectiva de azi, ritualul absurd al mumiilor egiptenilor nu poate fi conceptibil decât dintr-o motivaţie religioasă. Ei considerau animalele ca fiind sacre şi credeau că şi bietele dobitoace posedau un *ka* şi că acesta avea nevoie în viaţa de apoi de trupul pământesc. Din punct de vedere economic, totul era oricum o eroare. Cantităţi enorme de obiecte de valoare şi de metale nobile luau drumul sarcofagelor şi al mormintelor, un număr inimaginabil de ore de muncă era investit în mumii şi în tot ce era legat de ele. Pentru ce? Pentru nişte învelişuri uscate de cadavre, despre care egiptenii ştiau dintr-o experienţă milenară şi din observaţia de zi cu zi că nu se întâmpla nimic cu ele? Conţinutul nici unui bandaj nu prindea viaţă de la sine, nicio mumie de crocodil nu începea să se agite încercând să-şi croiască drum afară din linţoliu, niciun lătrat de câine nu se auzea tulburând linişstea adâncă a necropolelor. Nu există nici cea mai mică îndoială: egiptenii şi-au practicat adoraţia animalelor încă din timpuri preistorice, ea nu este un obicei introdus de preoţii faraonici. Ce credinţă sau erezie a putut fi atât de puternică încât să supravieţuiască unor milenii de istorie

egipteană?

Este aceeaşi întrebare care n-a dat linişte nici scriitorilor Antichităţii. În capitolul 86 al Cărţii I, Diodor din Sicilia scrie[26]:

„Această minunată adoraţie a animalelor de către egipteni care depăşeşte orice credinţă îi pune în mare încurcătură pe cei care vor să investigheze cauzele unor astfel de lucruri. Opinia preoţilor faţă de ele trebuie, după cum am mai spus când ne-am referit la credinţa lor în zei, ţinută secretă; poporul egiptean enumeră însă următoarele trei cauze, dintre care prima este pur şi simplu legendară şi corespunde doar naivităţii vechilor timpuri. Ei spun că primii zei, copleşiţi, din cauza numărului lor mic, de multitudinea şi nelegiuirile oamenilor născuţi pe pământ, ar fi luat înfăţişarea anumitor animale şi ar fi scăpat astfel de cruzimea şi violenţa oamenilor. Când, mai târziu, au devenit stăpâni asupra întregului univers şi a tuturor fiinţelor lui, s-ar fi arătat recunoscători faţă de toţi cei care fuseseră cauza salvării lor şi ar fi declarat drept sacre acele specii de animale pe care le imitaseră.

Al doilea motiv pe care-l menţionează este următorul: demult, egiptenii ar fi pierdut numeroase lupte din cauza dezordinii din armatele lor şi de aceea le-ar fi venit ideea să

---

[26] *The Berkeley Map of the Theban Necropolis,* University of California, 1987.

dea fiecărei divizii un semn distinctiv. Astfel ar fi făcut imagini ale acelor animale pe care le mai venerează şi azi, le-ar fi pus pe lănci şi le-ar fi dat comandanţilor să le poarte; în felul acesta fiecare soldat putea şti şi recunoaşte unitatea din care făcea parte...

A treia explicaţie dată este folosul adus de fiecare dintre aceste animale societăţii omeneşti în general şi indivizilor în parte..."

Aceasta este, după cum subliniază în mod expres Diodor din Sicilia, numai opinia poporului, căci ştiinţa preoţească despre originile adoraţiei animalelor trebuie „ţinută secretă". Încă de pe-atunci!

Scriitorul grec Lucian (pe la 120 d.Ch.), avansat la o vârstă înaintată în funcţia de secretar imperial în Egipt, scrie că acest cult al animalelor practicat de egipteni s-ar trage din astrologie. Egiptenii ar fi venerat în diferite regiuni diferite semne de pe cer şi le-ar fi transferat asupra animalelor locale. Alţi scriitori antici contrazic această concepţie. Adoraţia animalelor ar fi fost generată de sentimentele de frică şi groază sau de faptul că înfăptuiau minuni. Diodor din Sicilia relatează un astfel de miracol:

„Mai circulă şi o altă legendă despre aceste animale. Un rege bătrân, Menas, urmărit de propriii lui câini, s-a refugiat în lacul Moeris, a fost salvat în mod miraculos de un crocodil şi

transportat pe celălalt mal.”

Nimic altceva decât legende şi poveşti produse de imaginaţia omului, suntem tentaţi să zicem ironic. Zace ceva îndărătul lor? Vreun adevăr primordial interpretat greşit, cunoscut numai preoţilor şi celor iniţiaţi? Specialistul dr. Theodor Hopfner, care s-a confruntat încă acum şaptezeci de ani în amănunt cu cultul egiptean al animalelor şi căruia îi erau cunoscute toate scrierile scriitorilor antici, rezuma[27]:

„Niciuna din aceste fapte nu explică de ce egiptenii au ajuns la presupunerea că zeii s-ar fi întruchipat în animale. După cum cauza cultului animalelor n-a fost încarnarea zeilor în animale, n-a fost nici încarnarea sufletelor morţilor în animale; în general, nu poate fi vorba despre metempsihoză... în cazul Egiptului.”

Şi atunci? Interesant este faptul că în cadrul unei specii numai anumite exemplare erau considerate sfinte. Nu pe orice gazelă şi orice câine, nu pe orice vacă şi orice taur puneau preoţii sigiliul divin, ci doar pe anumite animale cu caracteristici inconfundabile. Herodot scrie despre taurul Apis pătat în alb şi negru că aşa-numitul Apis are următoarele semne caracteristice: este negru, pe frunte are o pată albă pătrată, pe spate, imaginea unui vultur, perii cozii lui sunt dubli, iar sub limbă se poate recunoaşte imaginea unui gândac.

---

[27] Hopfner, Theodor: *Der Tierkult der alten Ägypter,* Viena, 1913.

Acest taur cu totul special – şi numai el! – era adorat încă în Egiptul preistoric. Strămoşii necunoscuţi vedeau în taurul divin un descendent din Cosmos, opera zeului Ptah. Această adoraţie foarte timpurie este atestată de amuletele cu capete de tauri găsite la Abydos sau de discurile solare aurii fixate taurilor Apis între coarne. Istoricul şi filosoful grec Plutarh (în jurul anului 50 d.Ch.) scrie că taurul divin nu s-a născut pe o cale naturală, ci a păşit în viaţă datorită unei raze de lună căzute din cer. Astfel de concepţii sunt confirmate de o stelă găsită de Auguste Mariette în Serapeum. Despre Apis scria acolo: „Tu n-ai tată, ci eşti creat din cer.” Şi Herodot consemnează viziuni asemănătoare, şi anume că egiptenii afirmă că, înainte de a-l aduce pe lume pe Apis, vaca este fecundată de o rază din cer.

Cândva, în negura timpurilor, zeii au jucat un joc cu Apis (şi alte animale), şi asta încă într-o vreme „pe care n-o mai putem cuprinde din punct de vedere istoric”.[28] Astfel, punctul de pornire al cultului animalelor se află undeva în tărâmuri mitice, învăluit în ceaţa acţiunilor contradictorii ale zeilor pe care niciun om nu le înţelegea. Aceşti zei, având o obârşie supranaturală, împlineau imposibilul, făceau fapte de neconceput pentru oamenii simpli.

[28] Eberhard, Otto: *Beiträge zur Geschichte der Stierkulte in Ägypten,* Leipzig, 1938.

Aduceau animale la viaţă – cine poate oare aşa ceva? –, trăiau în animale, acţionau prin animale. Animalele erau cele care le furnizau zeilor informaţii despre oameni, animalele erau cele care susţineau zeii în lupta dintre ei şi în cea împotriva oamenilor. Divină este şi crearea de noi animale, cuplarea unor specii de animale care nu există în natură. De origine divină sunt toate fiinţele hibride, monştrii şi sfincşii de tot felul. Toate astea erau niţel cam mult pentru raţiunea limitată a unor oameni de abia ieşiţi din epoca de piatră. Până şi fantezia omenească, oricât ar fi ea de bogată şi de visătoare, are nevoie de impulsuri. Nimic nu vine din absolut nimic – nici măcar produsele fanteziei.

Animale pe planşeta de desen

În ultima mea carte[29] mi-am exprimat o suspiciune care de atunci s-a intensificat şi care – se va vedea – poate fi pusă într-un chip ispititor în legătură cu cultul antic al animalelor. Am tratat dezvoltările şi posibilităţile viitoare ale tehnologiei genelor, am arătat clar că, fără niciun dubiu, geneticienii vor fi într-un viitor apropiat în stare să creeze noi făpturi şi să le combine pe cele existente. Citat:

„Dezvoltarea face salturi nebuneşti şi

[29] von Däniken, Erich: *Wir alle sind Kinder der Götter,* München, 1987.

dovedeşte că practica poate fi mai rapidă decât speculaţia cea mai temerară. În aprilie 1987, Biroul american de brevete (US Patent and Trademark Office) a comunicat că pe viitor va garanta protecţie prin patentă şi «organismelor vii multicelulare», în măsura în care se vor baza pe un program care nu apare în natură. A fost astfel legalizată o dezvoltare care se practica de mult: până în martie 1987, în S.U.A. Fuseseră deja solicitate brevete pentru peste două sute de microbi cu mutaţii genetice, care, spre exemplu, neutralizează ţiţeiul scurs sau produc insulină. În aprilie 1987, s-au înaintat cincisprezece cereri de brevetare pentru animale care nu există în natură. Astfel, oamenilor de ştiinţă de la Universitatea California le-a izbutit o încrucişare între oaie şi capră pe căi biotehnice; această nouă specie de laborator are partea anterioară a unei oi şi partea posterioară a unei capre. Criticii îngroziţi au fost liniştiţi cu asigurarea că monstrul era numai prototipul unei serii al cărei model designerii californieni de animale promiteau să-l îmbunătăţească.

Oare atunci cine să mai aibă tupeul să afirme că n-au putut exista niciodată, dar absolut niciodată, cai înaripaţi? Şoareci zburători (lilieci) şi peşti zburători există de milenii. Dacă aceste creaturi sunt produsele unei evoluţii naturale sau provin din laboratorul unor vizitatori

extratereştri este o întrebare pe care acum vom avea probabil voie s-o punem.” Asta era starea lucrurilor în 1987. Acele ceasornicului s-au tot învârtit de-atunci.

În 1976, în California a fost înfiinţată firma GENENTECH. Scopul ei era cercetarea folosului practic al medicamentelor obţinute pe cale genetică şi valorificarea lor comercială. În primii săi ani de existenţă, firma a făcut cheltuieli numai pentru investiţii şi salarii, căci nimeni nu credea cu adevărat într-o victorie. Între timp, cifra anuală de afaceri a crescut la două sută cincizeci de milioane de dolari, GENENTECH lucrează de mult cu mare profit şi în toată lumea au răsărit ca din pământ alte trei sute de firme asemănătoare. Ce se produce aici? Pe ce cale diabolică a dat din nou lovitura capitalismul ăsta fără pic de inimă? În 1979, GENENTECH a reuşit să doneze gena pentru insulina umană, un an după aceea a fost produs interferon-alfa. A urmat un preparat fabricat pe cale genetică, protropina, un hormon de creştere cu care sunt înlăturate la copii tulburări de evoluţie.

Pentru aceste produse şi altele asemănătoare se acordă licenţe – licenţele aduc bani. GENENTECH contează pe obţinerea în scurt timp a patentei pentru un preparat care face minuni în vindecarea rănilor. Se petrece ca la zeii din mitologie: rănile deschise se închid – hocus pocus! – aproape peste noapte.

În 13 iunie 1988, cotidianul *Die Welt* relata[30]:

„Unul dintre proiectele cele mai ambiţioase ale biologiei moleculare, descifrarea completă a materialului ereditar uman, capătă acum forme concrete. La trei miliarde de dolari se estimează că se ridică totalul costurilor acestui «proiect genom» care este dezbătut de vreo doi ani cu argumente contradictorii printre oamenii de ştiinţă... Aceştia vor să analizeze în câţiva ani, cu o risipă imensă de personal, aparatură şi bani, întreaga substanţă ereditară umană până la pietrele sale de construcţie cele mai mici.”

Şi o vor face. Omul produs pe cale genetică bate la uşă. „Proiectul genom” nu trebuie să cuprindă însă doar omul, ci şi „alte organisme”. Doar ne înrudim cu toţii între noi, nu-i aşa? Geneticienii de la Universitatea Texas au dezvoltat deja un procedeu prin care animalele modificate prin manipulare genetică pot fi deosebite imediat de cele „autentice” sau „originale”. Jocul este uşor. În gena transformată se adaugă o genă suplimentară care declanşează luciferina. Este enzima căreia licuricii îi datorează lumina lor rece. Enzima se moşteneşte la generaţiile următoare, toţi urmaşii au gena luciferinei. O mică probă de ţesut este suficientă pentru a constata dacă un animal din a *n*-a generaţie provine dintr-un

[30] Latusseck, R. Şi Kurten, Ludwig: „Wie man mit Milliardenaufwand ein genetisches Wörterbuch schreibt”. Din: *Die Welt,* Nr. 163/1988.

predecesor cu mutaţii genetice. Proba de ţesut, tratată cu anumite chimicale, începe să licărească.

Pentru mine a fost dintotdeauna învăluit în mister cum de reuşeau zeii mitici să distingă instantaneu anumite făpturi de altele de acelaşi fel. Vălul începe să se ridice.

Dr. Tonz Flint, director al Grădinii zoologice londoneze, a înfiinţat de curând o „bancă de animale”. Aceasta adăposteşte celule-ou, seminţe, embrioni şi material genetic de bază ale speciilor de animale care sunt ameninţate să piară în următorii douăzeci de ani. Pentru ca geneticienii viitorului să le poată face să renască. Zeii trimit salutări!

Manethon şi Eusebiu – doi martori

Este oare într-adevăr prea tras de păr, prea speculativ să transportăm viitorul previzibil în trecutul mistic? Una cu alta chiar n-are nimic, dar absolut nimic de-a face? Taurul Apis atât de special ar putea să fie rezultatul unei manipulări genetice? Aş dori să las să vorbească doi martori care sunt cu câteva mii de ani mai în vârstă ca mine.

Manethon este numele unuia dintre ei. A fost marele preot şi scribul templelor sfinte din Egipt. Istoricul grec Plutarh îl menţionează pe Manethon ca fiind contemporan cu primul rege

ptolemeic (304–282 î.Ch.). Plutarh scrie că regele a pus să fie dusă la Alexandria o sculptură grea şi preotul Manethon a fost singurul capabil să-l informeze pe rege „că făptura enigmatică este un Serapis”[31]. Manethon trăia la Sebennytos, un oraş din delta Nilului, unde şi-a compus şi opera în trei volume despre istoria Egiptului. A fost martorul ocular al sfârşitului imperiului de trei milenii al faraonilor şi, ca erudit ce era, a scris cronica zeilor şi regilor săi. Textul originar al lui Manethon s-a pierdut, dar istoricul grec Iulius Africanus (mort în anul 240 d.Ch.) a preluat pasaje esenţiale din cărţile lui Manethon.

Cel de-i doilea martor este tot un istoric, Eusebiu, decedat la 339 d.Ch., care a intrat ca episcop din Cesareea şi cronicar creştin timpuriu în istoria ecleziastică. Şi Eusebiu citează amănunţit din operele lui Manethon, dar şi din multe alte surse, după cum notează în prefaţa *Cronografiei* lui[32]:

„Am parcurs variatele scrieri de istorie ale străbunilor: ce relatează caldeeni şi asirieni, ce scriu şi egiptenii...”

Manethon şi Eusebiu se completează în multe informaţii transmise, chiar dacă Eusebiu tinde adesea să interpreteze creştineşte, în timp ce Manethon redă în mod rece cifre şi nume.

---

[31] Unger, Georg F.: *Chronologie des Manetho,* Berlin, 1867.

[32] Karst, Josef: Eusebius Werke, vol. V, *Die Chronik,* Leipzig, 1911.

Manethon îşi începe istoria cu înşiruirea zeilor şi a semizeilor, indicând anii de domnie ai acestor făpturi, ceea ce-i face pe arheologii noştri să se înfioare.[33] După Manethon, zeii ar fi stăpânit în Egipt 13.900 de ani, iar semizeii care le-au urmat – alţi 11.000 de ani în total. (Voi reveni la aceasta într-un alt loc.) Zeii ar fi zămislit diferite fiinţe, monştri şi creaturi mixte de tot soiul. Este exact ceea ce confirmă înaltul demnitar bisericesc Eusebiu[34]:

„Şi existau acolo alte animale, dintre care unele create de ei înşişi şi înzestrate cu forme dătătoare de viaţă; şi ar fi plămădit oameni, din aceia cu două aripi; şi alţii cu patru aripi şi două chipuri şi un trup şi două capete, femei şi bărbaţi, şi două naturi, bărbătească şi femeiască; şi alţi oameni, cu coapse de capre şi coarne pe cap; şi alţii, cu picioare de cal; şi alţii, cu aspect de cal în partea posterioară şi de om în cea anterioară, care au formele hipocentaurilor; şi ar fi zămislit şi tauri cu cap de om şi câini cu patru trupuri, ale căror cozi ar fi ieşit, aidoma cozilor de peşte, din părţile posterioare; şi cai cu cap de câine; şi oameni şi alţi monştri cu cap de cal, trup de om şi coadă de peşte; şi tot felul de dihănii cu formă de balaur; şi peşti şi reptile şi şerpi şi multe făpturi fabuloase şi ciudate, de specii diverse şi forme

[33] Waddell, W.G.: *Manetho,* Cambridge, f.a.
[34] Karst, Josef: Eusebius Werke, vol. V, *Die Chronik,* Leipzig, 1911.

variate, ale căror imagini le păstrau una lângă alta în templul lui Belos.”

Hibrizi cât vezi cu ochii

Ceea ce afirmă Eusebiu aici e cam prea de tot! Trebuie citit de două-trei ori, pentru a rumega în linişte, până când celulele cerebrale vor putea înregistra picătură cu picătură grozăvia acestei comunicări. *Cum* era pe-atunci? Să fi existat „oameni cu două aripi”? Totul e o absurditate? Atunci de ce ne privesc prin toate marile muzee ale lumii reliefurile lor de pe stele şi sculpturile lor? Numai că acolo ele nu poartă eticheta „oameni cu două aripi”, căci arheologia noastră modernă, lipsită de orice fantezie, le numeşte „genii înaripate”, „oameni cu coapse de capră şi coarne pe cap” – o prostie accentuată? Ei bine, ce-ar fi să aruncăm o privire asupra sigiliilor şi a pereţilor templelor sumeriene şi asiriene? Imagini ale unor astfel de himere există cu sutele. Şi „oameni cu picioare de cal” şi centauri – jumătate om, jumătate cal – sunt imortalizaţi în reprezentările antice. Chipurile ar fi produs şi „tauri”, şi anume unii „cu cap de om”. Divinule taur Apis, ajută-ne! La Luvru, oricine se poate mira şi poate admira trei figurine foarte micuţe, de numai zece centimetri înălţime, ale unor tauri cu cap de om. Sunt datate cam pe la 2200 î.Ch. (Să nu uităm în

această ordine de idei monstrul de la Creta, Minotaurul, acel taur cu cap de om pentru care cretanii au pus să fie clădit faimosul labirint.) Ar fi existat chipurile şi „câini cu coadă de peşte”, „alte dihănii” şi „multe făpturi fabuloase şi ciudate”. Îţi adresez un salut ţie, sfinxule! La auzul cuvinţelului sfinx, toată lumea se gândeşte la făptura uriaşă în formă de leu cu chip de om de lângă marea piramidă de la Gizeh. Dar, oameni buni, sfincşi există în toate variaţiunile! Trup de leu cu cap de berbec, trup de câine sau de ţap cu cap de om, trup de berbec cu cap de pasăre, trup de om cu cap de crocodil etc., etc. Alei întregi cu sfincşii cei mai variaţi au fost smulse nisipului deşertului, atâţia sfincşi diverşi ne privesc de pe pereţii templelor egiptene. Nişte făpturi cât se poate de ciudate au fost cioplite în peretele unui templu mic auxiliar din Dendera, în Egiptul central. Au capete de leu sau de pavian cu coame lungi, bust suplu, aproape omenesc, dar partea de jos a corpului se termină într-o coadă de şarpe. Hibrizii stranii, care i-au aparţinut zeiţei Hathor, se sprijină elegant pe cozile lor încolăcite de două ori „Făpturi fabuloase şi ciudate – după cum relatează Eusebiu de specii diverse şi forme variate.”

Cine a străbătut chiar şi o singură dată un muzeu mare sau a răsfoit chiar şi o singură dată albume cu imagini din Sumeria, Asiria şi Egipt

poate intona apologia acestor „făpturi fabuloase”, lată, spre exemplu, în muzeul din Bagdad, statueta „zeiţei arhaice”. Un trup de femeie cu sâni delicaţi... şi cap de monstru. Într-un muzeu din Berlin este expusă poarta reconstruită a templului Ishtar din Babilon. Pe un perete cu cărămidă emailată în albastru-galben-maro, vizitatorul poate vedea fiinţe fabuloase cu solzi, cozi lungi şi gâturi exagerat de lungi. Picioarele din faţă seamănă cu nişte labe de leu, picioarele din spate sunt aidoma celor cu gheare ascuţite ale vulturului. Se pare că originalul datează de pe la 600 î.Ch. Pe un sigiliu sumerian, care se află astăzi la Paris la Luvru, dar şi pe o tăviţă de farduri din Muzeul Egiptean de la Cairo, se recunosc creaturi cu patru picioare şi gâturi lungi, unduite, care sfârşesc în capete de şarpe. Niciodată evoluţia naturală n-a dat la iveală astfel de hibrizi absurzi. Frâul liber al fanteziei artistului? Atunci de ce dobitoacele acestea sunt ţinute de oameni de o lesă scurtă? Tot la Luvru se găseşte „cupa lui Gudea”, înaltă de douăzeci şi trei de centimetri, originară de pe la 2200 î.Ch. Gravura de pe cupă arată o făptură mixtă de un tip cu totul special: gheare de pasăre la picioarele din faţă, trup de şarpe, mâini de om, aripi şi cap de dragon. („... şi tot felul de dihănii cu formă de balaur...” spune Eusebiu.) Pe o stelă miniaturală de douăzeci de centimetri se

poate vedea o „zeiţă înaripată”: trup graţios de femeie, chip de fată, mâini de doamnă, de parcă ar fi vorba despre o lady complet normală. Numai aripile de la spate şi ghearele respingătoare de animal pe care le are la picioare tulbură efectul erotic al imaginii.

E evident că nu se duce lipsă de reprezentări artistice ale unor astfel de „făpturi fabuloase”. Fiinţe hibride şi monştri câţi vrei... fie la muzeul Asutosh din Calcutta, fie la cel Egiptologie din Ankara, la cel din Delfi, Grecia, sau la muzeul Metropolitan din New York.

Pe un relief al regelui asirian Assurnasirpal (British Museum), un bărbat voinic ţine un animal straniu de o frânghie.

Păşeşte ca o maimuţă pe două picioare, labele mâinilor se termină în aripioare de peşte. Tot la British Museum se găseşte obeliscul negru al regelui asirienilor Salmanassar II. În spatele unui elefant merg două siluete mici, de statura unor copii. Acele fiinţe micuţe cu capete de om au coapsele şi picioarele de animal; ele sunt duse de doi gardieni. Pe un alt fragment al aceluiaşi obelisc se recunosc două făpturi asemănătoare unor sfincşi, care este limpede că au capete de om. Nimic deosebit? De ce îşi suge oare unul din sfincşi degetul mare, de ce sunt ţinuţi în lanţ şi de ce vorbeşte textul însoţitor inscripţionat pe obelisc despre „animale-om care sunt duse în captivitate”?

Nici măcar în îndepărtatele Americă de Sud şi Americă Centrală nu lipsesc făpturile mixte de pe lucrările artistice. Că e la olmeci, la maya sau la azteci, tot mereu apar creaturi monstruoase, un hibrid între om şi animal, pe pereţii templelor şi pe *codices.* Întotdeauna în legătură cu zeii poruncitori. Cu optsprezece ani în urmă, am fotografiat diverse tăvi metalice având reprezentate pe ele făpturi nedefinite, aparţinând colecţiei bătrânului părinte Crespi din Cuenca, Ecuador. Părintele, decedat între timp, spunea că primise de la indieni aceste obiecte stranii, alcătuite din aliaje incaşe de aur, cupru şi zinc. În vara lui 1988, în Peru, în nord (localitatea Sipán), s-a făcut descoperirea cea mai senzaţională din ultimul timp. Arheologii peruani au găsit mormântul intact al unui preot moche. (Cultura indienilor moche s-a dezvoltat pe coasta peruană aproximativ în epoca naşterii lui Cristos.) Acesta zăcea într-un sarcofag de lemn, înconjurat în abundenţă de bijuterii, şiraguri de perle, obiecte de ceramică şi de aur; murise în vârstă de vreo treizeci şi cinci de ani. În acelaşi cavou de familie s-au găsit alte patru sarcofage cu femei şi bărbaţi, iar la câţiva metri peste mormântul propriu-zis scheletul înfăşurat în cearşafuri de bumbac al unui bărbat. Pe un sceptru de cupru lung de un metru – următoarea scenă: o femeie care se împerechează cu o făptură mixtă, jumătate

motan, jumătate reptilă.

În afara acestor reprezentări foarte clare, există nenumărate forme de hibrizi, pe care niciun om nu le-a văzut vreodată. Istoria culturală a multor popoare dovedeşte transformarea imaginară a unei făpturi monstruoase în alta. Un centaur poate, de exemplu, să provină foarte bine din contopirea imaginilor neclar conturate ale calului şi călăreţului său. Şi obârşia lui Pegas ar putea sălăşlui în gândurile omului, în dorinţele sale de a avea un cal înaripat.

Poetul grec Homer (cca 800 î.Ch.) zugrăveşte în aventurile lui Ulise sirenele care cântau atât de înnebunitor, încât, pierzându-şi orice voinţă, marinarii îşi uitau misiunea. Deşi Homer nu a descris chiar cum arătau aceste sirene, autorii de mai târziu au făcut din ele femei înaripate cu picioare de păsări. Reproduceri de sirene se pot găsi de-a lungul întregii istorii a artei – deşi niciodată un artist n-a văzut vreo sirenă. Însăşi legenda germană despre Lorelei îşi datorează originea sirenelor antice.

Fiinţele hibride au avut căutare în literatura dramatică din Antichitate şi până în basmele din ziua de azi. Hesiod (cca 700 î.Ch.) a descris făptura monstruoasă Meduza, din al cărei cap zvâcneau şerpi şi a cărei imagine era atât de cumplită, încât, văzând-o, oamenii se transformau în piatră. În a sa *Noapte*

walpurgică, Goethe o preschimbă pe seducătoarea lui Adam într-un şarpe cu cap de femeie, iar scriitorul Elliot Smith îşi imaginează dragonul chinezesc ca pe o încrucişare între şarpe, crocodil, leu şi vultur.[35]

Acestea şi încă multe altele provin din belşugul fanteziei omeneşti, fără de care nu ar lua naştere niciun basm. Eu nu mă mulţumesc cu atât. Eu caut o provenienţă comună a acestor fantezii, cheia care deschide poarta prin care întreaga vrajă pătrunde în lumea noastră imaginativă. La urma urmei, nu numai bătrânul Manethon şi episcopul Eusebiu menţionează aceste „făpturi fabuloase", ci şi Plutarh, Strabon, Platon, Tacitus, Diodor şi – chiar dacă spune de mai multe ori că nu are voie sau nu doreşte să vorbească despre ele – Herodot.

Raţiunii zguduite nu-i rămân decât două posibilităţi de a aborda materialul transmis de antici şi reprezentările artistice ale acestor fiinţe mixte:

1. Aceste animale n-au existat niciodată. Sunt, fără excepţie, produse ale fanteziei. Atunci bătrânii pictori, sculptori şi autori exagerează.

2. Astfel de creaturi hibride au existat cândva. În acest caz, „făpturile fabuloase" (Eusebiu) nu pot să se fi născut decât prin design genetic. Nicio altă concluzie nu e posibilă, întrucât evoluţia naturală nu poate produce asemenea

[35] Smith, C.E.: *The Evolution of the Dragon,* Londra, 1919.

monştri. Organele sexuale şi cromozomii animalelor sunt prea diferiţi. O împerechere n-ar aduce nimic. Logic?

Nu mă pot plimba printre picături de ploaie fără a mă uda. Ocupându-mă de „făpturile fabuloase” am păşit prin furtuni divine şi am fost udat până la piele. Stând tot mereu bine implântat cu ambele picioare în pământ, am evitat orice prăbuşire în ireal. O, da, ideea că monştrii descrişi de Eusebiu şi de alţii („de specii diverse şi forme variate”) ar fi putut trăi cu adevărat este la prima vedere eronată. Obişnuită cu drăgălaşele creaturi din natură, raţiunea noastră se împotriveşte să ia în calcul o întreagă grădină zoologică de monştri vii. O să mi se reproşeze că transform propriile mele dorinţe imaginare în realitate. Nu sunt aici în companie bună, după cum o dovedesc străbunii? Oare să fie ideea că „făpturile fabuloase” ar fi existat o dovadă a faptului că n-au existat? Oare cele transmise sunt false pur şi simplu pentru faptul că aparţin legendei? Cine a deformat oare aceste materiale antice, făcând din ele nişte legende? N-a fost raţiunea noastră cea limitată? Sau orizontul îngrădit şi inflexibil al logicii universitare care ne prescrie în fiecare generaţie până unde trebuie să gândim? Presupun mai curând că multe din cele pe care le dăm deoparte ca fiind incredibile şi iraţionale

au fost odinioară istorie trăită. Filosoful roman Lucius Apuleius, care a trăit în veacul al II-lea î. Ch. Şi a călătorit şi prin Egipt, scria în *Metamorfozele* sale: „O, Egipt! Egipt! Din ştiinţa ta nu vor rămâne decât legende, care le vor părea incredibile generaţiilor de mai târziu.” O poveste din cutia eternei tinere *science fiction* poate arunca o lumină asupra domeniului care ne preocupă aici.

Un model din science fiction

A fost o vreme în care zeii stăpâneau pământul. Oamenii nu ştiau cine erau zeii şi de unde veneau. Mărginiţi, de abia ieşiţi din stadiul animalic, se îndreptau clipind din ochi spre lumină. Zeii sălăşluiau în ceruri, pe undeva pe sus printre stele.

Acolo, în brâul de asteroizi dintre Marte şi Jupiter, extratereştrii îşi ancoraseră nava-bază spaţială. Lunga călătorie printre stele îi costase multă energie, acum se punea problema de a se putea asigura continuarea zborului, obţinând, prelucrând, încărcând materie primă. Aşa că zeii n-au avut altă soluţie decât aceea de a zăbovi câteva secole în sistemul nostru solar. Încet şi monoton se scurgeau anii... zeii începură curând să se plictisească. Au căutat o variaţie, o distracţie, au inventat jocuri şi întreceri. Concepţiile morale ale omului sau eventual o

etică în sensul de azi le erau total străine. Simţeau şi gândeau în alte dimensiuni, pământul era locul lor de joacă, arena lor de luptă.

Într-o bună zi Ptah, designerul de organe, a proiectat pe planşeta de desen o nouă vieţuitoare. Materialul genetic de bază provenea de la două forme stupide de viaţă de pe pământ. Combinaţia dintre leu şi oaie a dat la iveală un tip nou de vegetarian cu labele şi viteza unui leu. Spre groaza lui Ptah, un leu adevărat a sfâşiat creatura divină. De necrezut! „Inteligenţa oii, îi spuse Khnum lui Ptah, era inferioară animalului pământesc de pradă. Mai încearcă o dată cu un trup de leu şi un cap de taur.” Acest monstru a supravieţuit, căci leii de pe pământ îl ocoleau.

Ptah tocmai se pregătea să-şi sărbătorească izbânda, când s-a întâmplat ceva de neconceput. Bipezii primitivi au format o ceată şi au ucis monstrul cu lănci şi praştii. Ca un fulger s-a năpustit Ptah pe pământ şi a pedepsit mânios oamenii cei neghiobi care nu înţelegeau nimic.

Sfatul zeilor l-a copleşit pe Ptah cu reproşuri. „Nu este corect să pui oamenii să plătească pentru o faptă, dacă nu i-ai avertizat înainte de urmările ei negative.” Ptah a fost de acord şi a început să-şi însemne creaţiile, să pună în fiecare „făptură fabuloasă” un semn

caracteristic, un pătrat luminos pe frunte sau două coarne luminoase la tâmplă. Acum oamenii ştiau care făpturi rămâneau proprietatea zeilor şi care erau cele pe care le puteau omorî şi mânca. Pentru extratereştri, plictiseala luase sfârşit. Plini de vioiciune, proiectau noi creaturi ale groazei, „de specii diverse şi forme variate”. Le studiau comportamentul, utilitatea, lăsau să se ajungă la ciocniri între animale în mijlocul liberei naturi, observau râzând cu poftă reacţiile oamenilor stupefiaţi.

În cele din urmă, nava spaţială fu umplută cu materie primă; se putea porni spre noi limanuri în univers. În urma lor au rămas nişte oameni subjugaţi, cu animalele care le erau familiare din vremuri străvechi – şi cu monştrii creaţi de zei. Preoţii au fost primii care să realizeze dispariţia zeilor. Speriaţi şi nesiguri, nu cutezau să pună mâna pe una din creaturile cereşti. Generaţii veneau şi treceau, multe dintre animalele zeilor au murit, altele, acelea „înzestrate cu forme dătătoare de viaţă” (Eusebiu) au suferit transformări şi au căzut prizoniere sau au fost alintate, devenind animale ale templelor. Preoţii au păstrat treze cunoştinţele despre anumite făpturi rezervate doar zeilor. Şi întrucât preoţii se temeau tot timpul de o reapariţie neanunţată şi bruscă a zeilor, urmăreau suspicioşi orice mişcare de pe

firmamentul noptatic. Novicii erau mereu însărcinaţi să caute animalele zeieşti şi să le aducă în temple, ca să aibă parte de veneraţia ce li se cuvenea. Era evident că exemplarele care mureau urmau să fie mumificate cu toată pompa, o dată ce le aparţineau zeilor, a căror reîntoarcere putea avea loc oricând.

Au trecut veacuri, milenii, timpurile s-au schimbat şi, o dată cu ele, şi oamenii. În credinţa populară, amintirea monştrilor cumpliţi a continuat să rămână trează. Ce-i drept, aceste dihănii nu mai existau de mult, dar urmaşii lor, de recunoscut după anumite caracteristici ale blănii sau ale dinţilor, trăiau ca spioni divini printre celelalte animale. De vieţuitoarele mici, păsări, peşti şi animale de casă, nu se temea nimeni. Oamenii vorbeau cu ele, poate că rugăciunile lor chiar ajungeau la zei prin serviciile de intermediere ale animalelor. Dar ce era cu bestiile mari, care impuneau respect? S-or preschimba oare după moarte la loc în teribila lor formă originară? Or răspândi, în cazul că ar renaşte, frică şi groază printre oameni? Ce putea face omul, pentru a mulţumi zeii fără să sufere din pricina bestiilor?

Preoţii au fost mult timp preocupaţi de acest gând atât de important. Până la urmă au găsit o soluţie simplă a dilemei. Cât trăiau animalele, urmau să fie răsfăţate, adorate, idolatrizate, în aşa fel încât *ka*-ul şi *ba*-ul lor să se ridice după

moarte la zei şi să depună acolo mărturie în legătură cu bunăvoinţa omenească şi cu respectul cu care trataseră animalele divine. Oasele acestor creaturi stranii şi neliniştitoare, în schimb, urmau să fie zdrobite, făcute bucăţele şi amestecate cu asfalt. Din granitul cel mai tare urmau să fie construite sarcofage grele, atât de masive şi de puternice, încât niciun monstru renăscut să nu poată sfărâma temniţa. Sarcofagele trebuiau zidite în stâncă, în cavouri subpământene, pentru ca monştrii şi dihănile să nu se mai poată năpusti niciodată asupra oamenilor, să nu-i mai poată tiraniza nicicând.

Pseudoanimale în cripte false

Avem nevoie de modele, de imagini noi, pentru a putea rândul chiar şi numai într-o anumită măsură inepţiile şi contradicţiile strămoşilor noştri. Povestea pe care am inventat-o aici nu poate fi mai mult decât un astfel de model sau o cârjă eventual, care să ne ajute să ieşim şchiopătând din mlaştina preistoriei. Doar suntem suficient de părtinitori şi imediat gata să acceptăm cu bunăvoinţă şi recunoştinţă scrierile unui Herodot, Strabon, Diodor, Tacitus, Manethon sau Eusebiu, dacă se potrivesc în schema uzuală. Dar, vai, nu se potrivesc! Plini de aroganţă, ne autonumim

atunci judecători care, fără a clipi din ochi, resping categoric aceleaşi materiale scrise ale aceloraşi autori antici. Nu are voie să fie ceea ce este evident.

Ce a găsit Auguste Mariette la 5 septembrie 1852 în sarcofagele intacte de tauri din Sakkara?

„Prima mea grijă a fost să descopăr capul taurului, dar nu l-am găsit. În sarcofag zăcea o masă din bitum, foarte urât mirositoare, care se fărâmiţa la cea mai mică atingere."

Oasele acestui pseudoanimal au fost zdrobite într-o perioadă de timp care poate fi situată nişte secole sau milenii *după* înmormântarea propriu-zisă? Mariette:

„În masa împuţită erau înglobate multe oscioare foarte mici, evident sfărâmate deja *la epoca înmormântării."*

Şi cum a fost cu cel de-al doilea sarcofag, cel neatins?

„Nu tu craniu de taur, nu tu oase mai mari; din contră, o risipă şi mai mare de fragmente minuscule de oase."

Cum de a descoperit arheologul Sir Robert Mond în sarcofagele de tauri oase despre care *a presupus* că ar trebui să fie ale „unui şacal sau ale unui câine"? Nu i-o iau nici unui arheolog în nume de rău dacă, în aceste împrejurări, nu mai examinează oasele. Cum să ajungă oare la ideea absurdă de „câini cu patru trupuri, ale

căror cozi ar fi ieşit, aidoma cozilor de peşte, din părţile posterioare” (Eusebiu)?

Dr. Ange-Pierre Leca este medic şi specialist în mumii egiptene. A scris o carte incitantă despre domeniul său de specialitate.[36] În ea menţionează doi „tauri minunat bandajaţi” cu un „aspect superb”, care au fost descoperiţi în cavourile de la Abusir. Citat:

„În interiorul unei a doua mumii – iar părea să fie vorba de un singur taur – au fost găsite din nou oasele a şapte animale, printre care un viţel de doi ani şi un uriaş taur de prăsilă bătrân. Un al treilea arăta de parcă ar fi avut două căpăţâni.”

Cum-cum? *Două căpăţâni*? la să căutăm repede la Eusebiu: „făpturi fabuloase şi ciudate, de specii diverse şi forme variate... un trup şi două capete”.

Bineînţeles că mi-am exprimat faţă de şeful săpăturilor din Sakkara, dr. Holeil Ghaly, suspiciunea. L-am întrebat dacă el sau colegii lui găsiseră vreodată mumii de animale ale căror oase nu se potriveau între ele deloc. Savantul m-a privit meditativ şi, după câte mi s-a părut, niţel neîncrezător: „Doamne, dar cine este atent la aşa ceva?”

Nimeni. Chiar şi numai ideea în sine este absurdă.

Neobositul săpător Walter Emery a descoperit

[36] Leca, Ange-Pierre: *Die Mumien,* Düsseldorf, 1982.

în Sakkara şi catacombe cu vaci sacre. Nu încape nicio îndoială, căci inscripţiile de pe blocurile din piatră de var cioplite cu grijă confirmă că aici odihneşte Isis, mama lui Apis. În afară de aceasta, au fost găsite mai multe papirusuri bine păstrate din secolele al III-lea şi al IV-lea î.Ch., în care este invocată şi preaslăvită zeiţa vacilor. În locul aşteptatelor mumii de vaci, arheologii au scos la lumina zilei oase bine înfăşurate de vite, precum şi de alte animale. În acest sens, arheologul şi succesorul lui Emery, Jean Philippe Lauer, afirmă[37]:

„Este vorba foarte clar despre oase din morminte devastate. Dar intrarea spre aceste morminte n-a putut fi găsită...”

Am mai spus-o: jefuitorii de morminte sunt în căutarea unor valori materiale, ei distrug mormintele şi lasă în urma lor dezordine. Pedanteria nu-i caracterizează. Este greu de imaginat de ce jefuitorii ar fi transportat oasele din orice alt mormânt în cavourile vacilor sacre.

Enigma pavianului sugar

În Etiopia şi Nubia (Sudanul de azi) de atunci trăia un pavian cu cap de câine, pe care egiptenii îl considerau animal sacru. Acest pavian cu cap de câine era chiar parte

[37] Lauer, Jean-Philippe: *Saqqara, die Königsgröber von Memphis,* Bergisch-Gladbach, 1977.

componentă a tributului pe care egiptenii îl storceau de la nubieni. Aceste vieţuitoare caraghioase, cu maxilarul inferior de câine şi coama deasă, au fost mumificate cu miile. Nimeni nu se întreabă de ce, la urma urmei doar trăiesc şi în ziua de azi paviani cu un aspect foarte asemănător. Şi totuşi s-a făcut o descoperire ciudată care ar merita o cercetare ştiinţifică mai atentă.

În anul 1972, dr. Henry Riad, directorul de atunci al Muzeului Egiptean din Cairo, a acordat câtorva oameni de ştiinţă permisiunea de a examina radiologie mumiile. Prof. Dr. James E. Harris de la Universitatea din Michigan, S.U.A., s-a ocupat în mod intens de mumia preotesei Makare. Ea purta titlul cel mai înalt în ierarhia feminină, fiind „soţia zeului Amon”[38]. Bandajarea trupului ei ducea la concluzia că preoteasa murise din cauza unui avort, căci bebeluşul, înfăşurat şi el în bandaje, zăcea în sarcofag pe corpul mamei lui. Micul morman a fost radiografiat cu grijă din toate părţile. Uimirea n-a cunoscut margini. Presupusul sugar s-a dovedit a fi pur şi simplu un pavian cu cap de câine şi un volum ceva cam mare al creierului!

Se va pune desigur întrebarea dacă femeia, oricum preoteasă a zeului Amon, a adus pe lume micul monstru. Nu degeaba tot lasă

[38] Smith, C.E.: *The Evolution of the Dragon,* Londra, 1919.

Herodot să se întrevadă repulsia lui faţă de perversiunile sexuale ale preoţimii egiptene. În Cartea a II-a, paragraful 46, spune că sculptorii egipteni l-ar reprezenta pe zeul Pan cu „cap de capră şi picioare de ţap”. „De ce îl înfăţişează aşa nu-mi face plăcere s-o spun.” Nici n-o spune, dar câteva rânduri mai jos remarcă supărat: „un ţap s-a împerecheat cu o femeie în văzul tuturor.”[39]

Este evident că şi Diodor din Sicilia ştia mai multe decât scria; originea adoraţiei animalelor trebuia „ţinută secretă”.

Puţinii egiptologi pe care-i cunosc personal sunt oameni deschişi la minte care au realizat lucruri măreţe întru dezlegarea enigmei şi reconstrucţia Antichităţii egiptene. Oricum, egiptologia ocupă un loc unic în istoria arheologiei. Numai în Egipt au fost smulse de-a lungul deceniilor atâtea temple şi sculpturi solului deşertului, cu o tenacitate constantă şi o râvnă fără limite. Imaginea istorică a vechiului Egipt a devenit mai transparentă, iar hieroglifele au fost descifrate. Egiptologii ştiu ei ce vorbesc. Or să-mi reproşeze că trec sub tăcere faptul că au fost găsite şi mumii autentice de tauri Apis. De admirat de exemplu la Luvru, în muzeele de istorie a naturii din Viena, München şi New York.

---

[39] Citat din: Herodot, Istorii, vol. I, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1961, traducere, notiţe istorice şi note de Adelina Piatkowski şi Felicia Vanţ-Ştef, Cartea a II-a, paragraful XLVI (n.t).

Ştiu asta, prieteni, ştiu şi că originea şi conţinutul acestor mumii de tauri sunt foarte obscure. Noi, toţi cei care ne-am preocupat intens cu această problemă, ştim şi faptul că tocmai preotul Manethon a sprijinit serios cultul Serapis şi că în timpul vieţii lui au fost înmormântaţi fără îndoială tauri adevăraţi. Noi, cei ştiutori, cunoaştem şi textele în onoarea lui Apis găsite în Serapeumul din Alexandria (şi în alte locuri).[40] Dar toate astea s-au întâmplat în vremea Ptolemeilor şi a romanilor, *numai* două mii până la două mii cinci sute de ani înaintea noastră. Săgeata mea nu este îndreptată spre această epocă recentă, eu tind către originea cultului animalic, care datează departe în preistorie. Este totuşi ciudat: primul rege ptolemeic (304–284 î.Ch.) pune să fie adusă la Alexandria o sculptură grea, care zăcuse undeva în mizerie, şi nimeni nu ştie ce reprezintă sculptura de fapt. Numai preotul Manethon, care este atunci de faţă, îl poate lămuri pe rege. Făptura enigmatică e un Serapis, proclamă Manethon (Serapis este cuvântul grecesc pentru taur sacru).[41]

Din scurtul episod transmis de Plutarh se poate trage o concluzie amuzantă. Regele şi toţi cei care-l înconjurau erau cam nătărăi. Ei nu

---

[40] Harris, James E.: *X-ray the Pharaos,* Londra, 1973.

[41] Rowe, Alan: *Discovery of the Famous Temple and Enclosure of Serapis at Alexandria,* Cairo, 1946.

recunoşteau nici măcar o sculptură de taur. De ce oare? Deoarece sculptura înfăţişa „o făptură fabuloasă”. Numai preotul Manethon a fost capabil să explice acest lucru.

„Nimic nu este mai incredibil decât realitatea”, cum bine spunea Dostoievsky (1821–1881).

Capitolul 2
Labirintul Pierdut

„Nu trebuie să confundăm adevărul cu mulţimea.”
Jean Cocteau

Acum zece ani mă gândeam că a scrie despre Egipt este ceva total lipsit de sens. Doar se ştie deja tot ce se poate şti... nu-i aşa? Făceam parte dintre cei care răsfoiau mai curând fără chef cărţile despre Egipt. Iarăşi piramide! Iarăşi sfincşi! Şi faraonii! apoi zeii ăştia stranii şi derutanţi, cu toate podoabe şi mai stranii pentru pus pe cap... de-a dreptul comici, ce mai! Fiind din cauza profesiei mele mereu prin sălile muzeelor lumii, mă întâlneam la tot pasul cu egiptenii antici. Cu timpul am început să-mi întipăresc în minte numele diferiţilor zei şi curând chiar să-i salut amuzat ca pe nişte vechi cunoştinţe când îi vedeam pe soclurile lor din muzee şi îndărătul vitrinelor. Hathor?

— A, da, aceea care-şi balansează graţios un corn de vită şi un disc solar pe păr. Thot?

— Da-da, ştiu. Tânărul cu chipul de pasăre şi cu secera lunii şi globul peste capul mândru. Apropo, un vechi coleg, căci Thot este şi zeul conţopiştilor. Sobek?

— Nu-i nebunul cu cap de crocodil şi antene prinse de el? Min?

— Inconfundabil, datorită şirului dublu de baterii solare deasupra glugii. Acest tip are nevoie la urma urmei de energie, el este prezentat veşnic cu un bici cu trei cozi. Horus?

— Bătrânul meu amic pe lângă care nu trece niciun vizitator al Egiptului fără să se oprească.

Instrumentul său, discul solar înaripat, îţi face semn de pe plafoane aurite, dominând intrările monumentale în temple. Un subiect grozav de reclamă pentru trenuri zburătoare (trenuri magnetice) sau O.Z.N.-uri. Da, şi ochiul lui Horus, mereu atent, mereu prezent pe deasupra pământului, formidabil de adecvat ca să fie zeul constructorilor de sateliţi! Însuşi Horus este înfăţişat diferit în Egiptul de sus sau în cel de jos, fie cu trup de om şi cap de şoim, fie chiar numai ca şoim. Coroana sa dublă mă face să mă gândesc, total lipsit de respect, la un vas mare cu o sticlă de ţuică în el. Văzând acele derutante podoabe pentru păr, trebuie în fond să ne închipuim ceva.

Există multe feluri de zei, bărbaţi şi femei, hibrizi între om şi animal sau numai animale. Cerul egiptean populat cu zei devine de fapt complicat abia prin legăturile de rudenie ale familiilor zeieşti, ca şi, inevitabil, prin arta de a fabula a omului, care scorneşte vrute şi nevrute pe seama făpturilor cereşti. De ce să fie în Egipt altfel decât în Grecia antică, India, Japonia sau America Centrală? Asta e, oamenii au nevoie pentru fiecare problemuţă de un zeu competent. Sfinţii creştini acceptaţi în ceruri în ultimele două milenii nu fac aici o excepţie.

La un moment dat, mi-a căzut în mâini o carte despre lumea egipteană a zeilor. Mai ţin minte şi azi cât de lipsit de chef m-am luptat cu

lectura monotonă şi anostă, căci îmi era aproximativ egal ce progenitură de zeu provenea din ce tată zeiesc şi ce bastard ieşea din ce incest. În definitiv, dacă voiam cu adevărat să aflu, puteam găsi toate aceste informaţii adunate într-un lexicon excelent de mitologie. În plus, arheologii au realizat o muncă exemplară, numele şi perioadele de domnie ale tuturor faraonilor sunt înşirate în liste lungi, fiecare templu, fiecare coloană sunt etichetate, fiecare motiv imagistic este discutat pe larg. Nu, o carte despre Egipt n-aş scrie cu siguranţă niciodată, nu-mi stă în fire. Eu sunt detectiv, un cercetaş pornit pe urmele misterelor neelucidate – şi care ce mistere mai erau de descifrat în Egipt?

Dintr-un adversar – un adept[42]

Atitudinea mea de respingere s-a schimbat radical când, cu câţiva ani în urmă – dintr-un cu totul alt motiv! – am căutat ceva în Herodot. O, Doamne! Herodot spune poveşti care nu se potrivesc câtuşi de puţin cu „informaţiile sigure” furnizate de egiptologi! Cine avea dreptate? Istoricul de acum două mii cinci sute de ani sau arheologul modern? A fost Herodot un

[42] Literal: De la Saul la Pavel - referire la începutul capitolului 9 din Faptele Sfinţilor Apostoli, unde este descrisă transformarea lui Saul (n. t.).

individualist dornic de exagerare sau mai există martori oculari ai Antichităţii care să-i confirme poveştile? Discrepanţa dintre Herodot şi nivelul actual de cunoştinţe era pe alocuri atât de frapantă şi de şocantă, încât am început să merg pe urmele problemei. Cu cât m-am adâncit mai mult în hârţogăria străveche, cu atât mai fascinant mi s-a dezvăluit deodată Egiptul Abia acum m-a apucat pasiunea de vânătoare! Nu putea fi adevărat! Oare egiptologii pe care eu i-am lăudat atât de tare au dormit? Pur şi simplu au lipit cu chit doar suprafaţa mozaicului pentru a acoperi prostiile de dedesubt? Am fost pe urmele unei ştiinţe vechi de milenii, cunoscută doar purtătorilor de sutană ai unor organizaţii secrete obscure? Existau mesaje din vechiul Egipt care nu se potriveau în vremurile noastre moderne, care nu erau oportune, în legătură cu care era mai bine să păstrezi tăcere, pentru a nu-i speria şi alunga pe oamenii obişnuiţi ai zilelor noastre ca pe un stol de păsări?

Cu peste trei mii de ani în urmă, istoricul fenician Sankhuniathon (cca 1250 î.Ch.) trebuie să fi avut idei asemănătoare când a scris:

„Din prima noastră tinereţe suntem obişnuiţi să ascultăm relatări falsificate, şi spiritul nostru este îmbibat de secole cu atâtea prejudecăţi, de ajunge să păzească minciunile fantastice ca pe o comoară, aşa încât până la urmă adevărul

pare a fi incredibil, iar falsul – adevărat.”

Filosoful Cicero (106–43 î.Ch.) a fost cel care l-a ridicat pe Herodot la rangul de „părinte al istoriografiei”. Acest titlu i-a rămas lui Herodot până în ziua de azi, deşi, cu siguranţă, n-a fost el primul istoric.

Cine a fost Herodot?

Ce se ştie despre acest Herodot? Este originar din Halicarnas, un oraş din colţul sud-vestic al Asiei Mici. Tatăl lui Herodot s-a revoltat atât de vehement împotriva despotului şi tiranului Lygdamis, încât întreaga familie a fost exilată. Pe atunci nu era altfel decât e acum. Herodot a urmărit de pe insula Samos evenimentele politice ale lumii înconjurătoare. Nu erau timpuri liniştite, puternicul imperiu persan îi ameninţa pe greci, Atena întemeiase prima Alianţă maritimă atică şi rivaliza cu puterea militară Sparta. Poate că disensiunile politice au fost cele care l-au determinat pe tânărul Herodot să meargă până la baza lucrurilor, plecând la faţa locului, pentru a-şi procura informaţii directe. A devenit astfel ziaristul *globe trotter* al epocii sale. Herodot a călătorit prin toată Asia Mică, Italia şi Sicilia, dar şi prin sudul Rusiei, Cipru, Siria, ajungând până în Babilon, unde a zăbovit mai îndelung. Când, în iulie 448 î.Ch., Herodot a sosit în Egipt, n-a păşit pe o *terra incognita,* căci

înaintea lui, compatriotul său, filosoful naturii Hekataios (cca 550–480 î.Ch.), descrisese deja ţara de pe Nil. Herodot nu şi-a urmat predecesorul acceptându-i punctele de vedere cu o atitudine necritică, ci, din contră, „i s-a opus cu o anumită prejudecată şi o puternică neîncredere”[43].

Herodot n-a fost niciodată doar un istoric. El a notat, ce-i drept, cu meticulozitate tot ce-i relatau partenerii săi de discuţie despre istoria ţării lor, dar a descris, în afară de aceasta, geografia şi topografia regiunilor vizitate. A fost deopotrivă geograf şi istoric. Herodot a fost primul care a pus pe pergament ideea că fiecare istorie trebuie considerată în spaţiul ei geografic, şi fiecare spaţiu geografic îşi are propria istorie[44].

Egiptul de atunci se afla în relaţii comerciale intense cu Grecia; regele perşilor, Artaxerxes I (465–424 î.Ch.), care domnea în ţara de pe Nil, trimitea băieţi egipteni în Grecia la studiul limbilor şi, invers, unii greci lucrau ca negustori şi cârciumari în Egipt. Herodot, care nu vorbea limba egipteană, trebuia să apeleze la ajutorul translatorilor, dar asta nu era o problemă, căci existau destui. Sursele lui de informaţie erau

---

[43] Spiegelberg, Wilhelm: *Die Glaubwürdigkeit von Herodots Bericht über Ägypten im Lichte der ägyptischen Denkmäler,* Heidelberg, 1926.

[44] Preston, E. James şi Geoffry, J. Martin: *All Possible Worlds,* New York, 1972.

preoţii de toate categoriile din locaşurile sfinte din Memphis, Heliopolis şi Teba, dar şi bibliotecarii, câţiva funcţionari de la curtea regală şi anumiţi egipteni nobili cărora le plăcea să stea de vorbă cu călătorul grec.

Herodot a făcut foarte rapid distincţia dintre tradiţia populară şi istoria oficială a Egiptului consemnată în papirusurile bibliotecilor şi templelor. Când un preot i-a citit numele a 331 de faraoni, el şi i-a notat exact, dar când i s-a debitat o poveste a vacii lui Mykerinos, a calificat comunicarea drept „sporovăială prostească”! Cerea să fie informat corect şi în amănunt despre faptele eroice ale unor faraoni demult decedaţi, dar devenea imediat suspicios şi sceptic când auzea poveşti din popor, ca de pildă aceea că în timpul construirii piramidei fuseseră cheltuiţi o mie şase sute de taleri de argint pe ridichi[45] şi cepe.

Deşi era un ascultător scrupulos, Herodot nu nota credul şi uimit ce-i ajungea la urechi, ci comenta adesea cu o inteligenţă muşcătoare. Cele auzite le îmbogăţea apoi prin propriile relatări, delimitând de fiecare dată clar ce era povestire şi ce era propria viziune. Iată aici relatarea făcută de el cu două mii cinci sute de ani în urmă (Cartea a II-a a *Istoriilor,* paragrafele

[45] În jurul acestei plante pluteşte vălul incertitudinii. Denumirea ei latină este Raphanus edulis. Unii autori antici o consideră un soi de hrean, alţii de ridiche. Däniken o numeşte în germană Rettich, ridiche, deci am tradus-o şi eu ca atare (n. t.).

148–149) ca martor ocular.[46]

Mai mare decât piramida?

„Ei au mai hotărât (cei doisprezece regi – *n. lui Erich von Däniken*) să lase împreună în urma lor un monument. Potrivit acestei hotărâri, au clădit un labirint, ceva mai sus de lacul Moeris, lângă oraşul zis al Crocodililor. Labirintul – şi eu l-am văzut – este mai presus de puterea cuvântului. Dacă ai pune la un loc toate clădirile elenilor şi lucrările lor de artă, s-ar vedea că au costat mai puţină muncă şi cheltuială decât acest labirint. Cât de renumite sunt ele templele din Efes şi din Samos, piramidele le întreceau totuşi în faimă şi fiecare din ele face singură cât mai multe clădiri măreţe din Ellada la un loc; labirintul însă întrece până şi piramidele. Are douăsprezece curţi acoperite, cu porţile faţă în faţă, şase spre miazănoapte şi şase spre miazăzi, aşezate una lângă alta. Pe dinafară sunt înconjurate de unul şi acelaşi zid. Înăuntru se află două şiruri de încăperi, unul sub pământ, iar altul înălţat deasupra lor; încăperile sunt trei mii la număr, la fiecare cat câte o mie cinci sute. Odăile de sus le-am văzut şi le-am străbătut eu însumi, şi deci vorbesc despre ele ca despre lucruri văzute chiar cu ochii mei; despre cele de jos, ştiu numai din auzite. Căci

[46] Herodot: *Historien,* vol. I, München, 1963.

egiptenii care erau puşi de pază n-au vrut în ruptul capului să mi le arate, zicând că acolo se află mormintele regilor care au pus temeliile labirintului şi cele ale crocodililor sfinţi. Aşa că despre catul de jos nu povestesc decât ce-am prins şi eu din auzite. Odăile de sus însă le-am văzut cu ochii mei (şi pot spune) că sunt mai presus decât tot ce a ieşit vreodată din mâna omului... în unghiul de la capătul labirintului se înalţă o piramidă de patruzeci de braţe pe care sunt cioplite chipuri uriaşe de animale. Drumul la piramidă duce pe sub pământ... Faţă de labirint, care este atât de minunat, lacul Moeris, lângă care e clădit labirintul, îţi stârneşte o uimire şi mai mare încă... Că este făcut şi săpat de mâna omului o dovedeşte el însuşi: pe undeva, aproape de mijlocul lacului, au fost înălţate două piramide care întrec oglinda apei, fiecare cu câte cincizeci de braţe, clădirea lor intrând sub apă cu încă pe atâta. Pe amândouă piramidele se află câte un colos de piatră şezând pe un tron...”[47]

Incontestabil, marea piramidă de la Gizeh este construcţia cea mai copleşitoare din istoria Egiptului, una din cele şapte minuni ale lumii. Cum poate Herodot, care cunoaşte foarte bine această piramidă, o dată ce scrie în amănunt despre ea, să vorbească despre un labirint care

[47] Citat din: Herodot, Istorii, vol. I, ed. cit., Cartea a II-a. paragrafele CXLVIII-CXLIX, pp. 198-199 (n. t.).

„este mai presus de puterea cuvântului” şi depăşeşte chiar şi piramida? I-a pătruns domnului Herodot soarele fierbinte al Egiptului în creieri? Nu ne lasă această impresie, căci în fragmentul de text de mai sus el subliniază de patru ori faptul că l-a văzut cu propriii ochi; o dată afirmă deci: „şi eu l-am văzut – este mai presus de puterea cuvântului.” Apoi: „Odăile de sus le-am văzut şi le-am străbătut eu însumi”; „deci vorbesc despre ele ca despre lucruri văzute chiar cu ochii mei”; şi „Odăile de sus însă le-am văzut cu ochii mei”. Un efect plăcut în evocarea făcută de Herodot îl are distanţa pe care o creează – distincţia clară dintre ceea ce afirmă minunându-se şi ceea ce i se raportează: „despre cele de jos, ştiu numai din auzite... Aşa că despre catul de jos nu povestesc decât ce-am prins şi eu din auzite.”

După descrierea lui Herodot, acest labirint trebuie să fi fost o superconstrucţie: imaginaţi-vă numai cele o mie cinci sute de încăperi de la suprafaţa pământului, în plus „douăsprezece curţi acoperite” şi „unul şi acelaşi zid” care înconjoară acest complex mamut. Gigantic! Şi, ca şi când n-ar fi suficient, mai există acolo şi un lac artificial imens, din care ies două piramide.

Forţa mea de imaginaţie este rău pusă la încercare dacă trebuie să-mi închipui cum a putut să dispară o astfel de construcţie monumentală de pe faţa pământului fără să

lase urme. În definitiv, ea mai exista în toamna lui 448 î.Ch. Se poate argumenta că generaţiile următoare au dărâmat complexul bucăţică după bucăţică şi au folosit materialul pentru a clădi altceva. Dar cine? Egiptul n-a mai ridicat în timpul lui Herodot şi nici pe urmă nicio construcţie senzaţională, epoca în care se clădeau piramide trecuse de mult, templele decădeau. Nici romanii, creştinii şi arabii care au urmat n-au mai realizat nimic ieşit din comun. Dar trebuie să fie oare vorba despre ceva extraordinar? Monumentele falnice ale strămoşilor pot fi dărâmate în fond şi pentru a se construi din materialul lor case şi străzi, cum se constată în toate părţile lumii. Dar unde sunt aceste case egiptene din piatră, zidite din blocurile uriaşe ale fostului labirint? Unde sunt superstrăzile, alcătuite din blocuri dreptunghiulare de piatră, lucrate cu mare risipă, decorate cu o imensă bogăţie de culori şi cu sculpturi de zei? Herodot spune despre interiorul clădirii minune:

Minune după minune

„Trecerile prin încăperi şi ocolurile prin curţi, neînchipuit de întortocheate, ne înfăţişau mii de minunăţii, când treceam din curte în cămări şi din cămări în nişte porticuri, iar din porticuri în alte încăperi, şi din cămări în alte curţi.

Acoperişul tuturor acestora este din piatră ca şi zidurile, care sunt peste tot împodobite cu chipuri săpate; fiecare curte are în jur coloane din pietre albe, desăvârşit îmbinate între ele.”[48]

Astfel de opere de artă luxoase şi ornamentate cu pereţi plini „cu chipuri săpate” n-au distrus egiptenii niciodată spre a le folosi în construirea străzilor şi a caselor. Şi în vremea Ptolemeilor şi în epoca romană, tradiţiile religioase erau la mare preţ. La rândul lor, romanii nu erau barbari. Istoricii lor ar fi consemnat în scris jefuirea şi distrugerea unei construcţii atât de minunate şi de inegalabile. Dar nu ni s-a transmis nimic în acest sens. Or fi dărâmat mahomedanii labirintul? Din materialul lui s-or fi clădit moscheele sau uriaşa citadelă Cairo? Centrul Cairoului de azi s-a dezvoltat dintr-o tabără a armatei de la mijlocul secolului al VII-lea. N-au fost utilizate elemente bogat decorate sau deosebit de mari de construcţie, şi când sultanul Saladin a pus să fie ridicată în 1176 impresionanta citadelă, nu mai ştia de mult nimeni nimic despre existenţa vreunui labirint grandios. În plus, nu este vorba numai despre demontarea unui edificiu fără egal („întrece până şi piramidele”, Herodot), ci trebuie luat în calcul şi transportul unor blocuri gigantice de granit, al unor coloane de marmură

[48] Citat din: Herodot, Istorii, vol. I, ed. cit.. Cartea a ll-a, paragraful CXLVIII. p 199 (n. t.).

supradimensionate, al unor coloşi din piatră (a se vedea Herodot). Asemenea transporturi cu toate problemele organizatorice pe care le implicau au fost realizate în perioada timpurie şi în cea de apogeu a imperiului faraonilor, mai târziu – niciodată!

Labirintul lui Herodot a fost înghiţit de nisip? Posibil, nisipul a înghiţit odinioară piramide întregi şi până şi pe sfinxul puternic de la Gizeh. Dar unde, pe toţi zeii egipteni, se află cele o mie cinci sute de încăperi subterane menţionate de Herodot, cu mormintele celor doisprezece regi? Am, aşa se spune pe seama mea, o fantezie înfloritoare. Îmi pot imagina până şi un castel de basm din *O mie şi una de nopţi.* Ce realizare supraomenească zace însă îndărătul a o mie cinci sute de încăperi aflate „sub pământ” (Herodot)? Constructorii de tuneluri n-aveau pe vremea aceea la dispoziţie nici dinamită, nici instrumente moderne de găurit. Cele o mie cinci sute de încăperi subterane or fi fost probabil bogat ornamentate şi prevăzute cu reliefuri şi sculpturi, căci, la urma urmei, doar era vorba, nici mai mult, nici mai puţin, decât despre mormintele a doisprezece regi. Cu ce erau iluminate o mie cinci sute de spaţii subterane? Ce sistem de ventilare se folosise în timpul excavărilor? Cu ce fel de imagini, de inscripţii erau ornamentaţi pereţii? La ce adâncime zăceau sarcofagele celor doisprezece regi? Ce

mesaje dintr-o vreme de mult apusă aşteaptă în o mie cinci sute de încăperi spre a fi descifrate?

Sfinte Osiris, acest labirint doar ar trebui să transpună orice egiptolog într-o stare puternică de emoţie! Unde în lume se mai poate găsi aşa ceva? Chiar dacă cele o mie cinci sute de încăperi văzute de Herodot la suprafaţă n-ar mai exista, rămăşiţele zidului uriaş, fundaţiile colonadelor şi, eventual, grinzile transversale ale porţilor masive ar trebui să poată fi localizate. Atunci, cele o mie cinci sute de încăperi de dedesubt ar trebui găsite curând. De când am fost răscolit de relatarea lui Herodot, m-am tot întrebat cum de niciun arheolog n-a întreprins nimic în vederea descoperirii acestor morminte pentru doisprezece regi. De ce se tot dă cu nepăsare din umeri? De ce atâta indiferenţă faţă de o senzaţie incitantă?

O problema de credinţa?

Cunosc motivele pentru acest dezinteres şi această lene de a gândi. Există arheologi care scapă, invocând pretextul că relatarea lui Herodot nu este credibilă, dar majoritatea egiptologilor e de părere că labirintul a fost de mult descoperit.

S-a consumat multă cerneală pe tema credibilităţii lui Herodot. Nu numai trătătuţe academice de câteva pagini, ci chiar şi cărţi cu

un conţinut voluminos. Nu-i contest nici unui savant care se confruntă cu Herodot străduania cinstită şi integritatea, totuşi orice apreciere a operei lui Herodot rămâne până la urmă subiectivă, o dată ce niciunul dintre noi nu a făcut personal cunoştinţă cu el. Putem trage doar concluzii indirecte legate de caracterul lui Herodot. Accepta părerea altcuiva? Era o fire impulsivă? Blajină? Un ascultător care-şi lua tăcut notiţe? în disputa academică, „părintele istoriografiei" (potrivit lui Cicero) este considerat un colecţionar harnic de materiale, un povestitor plăcut, un amator semidoct şi chiar un născocitor. I se laudă „memoria strălucită" şi i se critică „o anumită vanitate"[49]. În timp ce filosoful german dr. Wilhelm Spiegelberg spunea încă în 1926 că Herodot a transmis legendele egiptene aşa cum le-a auzit şi în această privinţă „i se poate acorda totală încredere" 1, savantul Kimball Armayor ajunge anno 1985 la concluzia că labirintul lui Herodot n-a existat niciodată în istoria egipteană reală („... is out of the question in the real world of Egyptian history")[50].

Cu ceva mai multă bunăvoinţă priveşte geograful Hanno Beck activitatea lui Herodot[51]:

---

[49] Oertel, Friedrich: *Herodots Ägyptischer Logos und die Glaubwürdigkeit Herodots,* Bonn, 1970.

[50] Kimball, O. Armayor *Herodotus' Autopsy of the Fayoum,* Amsterdam, 1985.

[51] Beck, Hanno: „Geographie", din: *Orbis Academicus,* München, 1973.

„Întrucât Herodot n-a cunoscut şi n-a vorbit niciodată limbile popoarelor pe care le vizita, era inevitabil ca, ocazional, să-i fi scăpat anumite înţelegeri greşite, şi ca, pe de altă parte, să se fi strecurat din când în când informaţii exagerate sau chiar incorecte în opera sa. În mare, Herodot se străduieşte să aibă o atitudine critică faţă de ştirile primite.”

Friedrich Oertel, autorul unei relatări fundamentate despre credibilitatea lui Herodot, rezumă în final[52]:

„Rezultatul este deci că din evocarea Egiptului de jos nu se poate extrage nimic întemeiat care să fie împotriva credibilităţii lui Herodot, ba din contră.”

Mi-a devenit clar după studierea câtorva lucrări pătrunzătoare pro şi contra lui Herodot că judecăţile negative se răsfrâng întotdeauna din nou asupra savanţilor care le-au emis. Se porneşte de la nivelul din ziua de azi al ştiinţei. Deoarece un lucru sau altul nu este dovedit *până astăzi,* deoarece un lucru sau altul nu poate fi imaginat *astăzi,* Herodot trebuie să se fi înşelat. Dar ce înseamnă oare nivelul actual al ştiinţei faţă de o istorie de cinci mii de ani? Un proverb chinezesc spune: Toţi oamenii sunt deştepţi; unii înainte, ceilalţi după.

Herodot nu şi-a inventat labirintul cu lacul lui

---

[52] Oertel, Friedrich: *Herodots Ägyptischer Logos und die Glaubwürdigkeit Herodots,* Bonn, 1970.

artificial. În secolul I î.Ch. A relatat şi Diodor din Sicilia despre el (Cartea I, capitolul 61)[53]:

Martorii oculari relatează

„După moartea acestui rege, egiptenii şi-au dobândit din nou independenţa şi au pus un indigen pe tron, Mendes, pe care unii îl numesc şi Marrhos. Acesta n-a săvârşit, ce-i drept, fapte războinice, dar şi-a ridicat un mormânt, aşa-numitul labirint, care nu era cunoscut atât datorită mărimii construcţiei, cât datorită artei şi măiestriei sale inimitabile. Cine intră în el nu poate găsi uşor ieşirea dacă n-are alături un ghid foarte priceput. Unii povestesc chiar că Daedalus ar fi venit în Egipt, ar fi admirat ingeniozitatea acestei lucrări şi i-ar fi clădit apoi lui Minos, regele Cretei, un labirint asemănător celui din Egipt, în care, după cum spune legenda, ar fi fost ţinut aşa-zisul Minotaur. Labirintul din Creta a dispărut cu totul, fie dărâmat de un deţinător al puterii, fie distrus de timp; cel din Egipt s-a păstrat însă intact până în ziua de azi.”

Cinci capitole mai târziu, Diodor din Sicilia spune aceeaşi poveste ca şi Herodot despre cei doisprezece regi şi mormântul lor comun. În plus, Diodor afirmă că labirintul este situat „la

[53] Diodor din Sicilia: *Geschichts-Bibliotek,* trad. De dr. Adolf Wahrmund, Stuttgart, 1866.

vărsarea canalului în lacul Moeris”. Arta cu care este realizat este atât de măiastră, „încât nu poate fi întrecută”, afirmă Diodor.

Patru sute douăzeci şi trei de ani după Herodot a zăbovit un alt martor în acelaşi loc: geograful grec Strabon (cca 63 î.Ch.-26 d.Ch.). Strabon a întreprins călătorii mari, care i-au purtat paşii în anul 25 î.Ch. Şi în Egipt. Opera istorică a lui Strabon s-a pierdut, dar cea mai mare parte a *Geografiei* lui în şaptesprezece volume s-a păstrat. În ultima carte, paragraful 37, Strabon scrie[54]:

„Lacul Moeris, datorită mărimii şi adâncimii sale, este destul de încăpător pentru a face faţă mareelor cu prilejul creşterii Nilului... Dar în afară de acestea, la amândouă gurile canalului s-au construit baraje prin care meşterii potrivesc nivelul apei care intră şi care iese. Pe lângă acestea, construcţia labirintului este o lucrare pe potriva piramidelor, la fel şi mormântul din vecinătatea lui, aparţinând regelui care a construit labirintul...; căci atâtea săli sunt împrejmuite de coloane, unele în continuarea celorlalte, toate pe un singur rând şi pe un singur perete care, ca un zid lung, are sălile aşezate în faţa sa... înaintea intrărilor se află încăperi acoperite, mari şi numeroase, care au între ele căi întortocheate, încât niciun străin nu poate intra sau ieşi din sală în sală, fără

[54] Strabon: *Erdbeschreibung,* trad. De dr. A. Forbiger, Berlin, f.a.

călăuză. Vrednic de admiraţie este şi faptul că acoperişul fiecărei încăperi este dintr-un singur stei de piatră; la fel şi plafoanele încăperilor închise au fost făurite din plăci monolite extraordinar de mari, fără să li se adauge vreun lemn, nici vreun alt material de niciun fel. Dacă te urci pe acoperiş, care nu e la mare înălţime fiind cu un singur etaj, poţi vedea o câmpie de piatră alcătuită din atâtea steiuri... Şi zidurile sunt alcătuite din steiuri de piatră nu mai prejos ca mărime. La capătul acestei construcţii... se află mormântul, o piramidă în patru unghiuri... Cel înmormântat aici se cheamă Imandes (Ismandes sau Osymandias – *n. t.*)... Dacă treci de aceste locuri navigând în continuare 100 de stadii (18,50 km), întâlneşti oraşul Arsinoe. El se numea înainte vreme Oraşul Crocodililor... Gazda noastră, unul din bărbaţii de vază, călăuzindu-ne la misterele din această localitate, ne-a însoţit până la lac."[55]

Asemenea lui Herodot, şi Strabon este adânc impresionat de mărimea labirintului şi de dimensiunile plăcilor de piatră. Ne frapează însă tăcerea lui în legătură cu cele o mie cinci sute de încăperi subterane. De ce oare? Strabon zăboveşte în Egipt în timpul dominaţiei romanilor. În anul 47 î.Ch., împăratul roman Caius Iuliu Cezar (100–44 î.Ch.) înfrânsese

[55] Citat din: Strabon. Geografia, vol. III, ed. cit., paragrafele 37-38, pp. 481-483 (n. t.).

armata egipteană şi îşi instalase iubita, pe Cleopatra, regină a Egiptului. Şaptesprezece ani mai târziu – sau cinci ani înaintea vizitei lui Strabon – Egiptul a fost declarat provincie romană. Este limpede ca lumina zilei că preoţimii egiptene nici prin gând nu-i trecea să le dezvăluie cuceritorilor străvechea lor ştiinţă secretă. Furia devastatoare a lui Iuliu Cezar şi a armatelor sale era temută şi în Egipt. Preoţii egipteni se comportau probabil exact la fel precum colegii lor de breaslă din America Centrală sau de Sud, după venirea cuceritorilor: comorile culturale erau pitite. Nici cu patru sute douăzeci şi trei de ani înainte de Strabon, Herodot nu primise permisiunea să intre în spaţiile subterane. Aşa că nu este de mirare că lui Strabon nu i-a ajuns la urechi niciun cuvinţel despre vreun mormânt subpământesc. Deşi era grec, Strabon venea din Imperiul Roman atât de urât: Grecia făcea parte atunci din *imperium.*

În plus, şi acest lucru trebuie subliniat tot mereu, între vizita lui Herodot şi cea a lui Strabon este o distanţă de aproape o jumătate de mileniu! Pentru comparaţie: construirea catedralei din Köln a fost începută la 1248, două sute de ani mai târziu turnul sudic era înălţat abia până la nivelul clopotniţei, edificiul din ziua de azi a fost încheiat abia anno 1880. Cu cinci sute de ani în urmă, arhitecţii şi constructorii puteau da cu siguranţă informaţii în legătură cu

catacombele de sub catedrală. Astăzi, niciun turist nu află nimic despre ele. Distanţa în timp dintre Herodot şi Strabon este de 423 de ani bătuţi pe muchie! Asta nu-i cât ai clipi din ochi! Plini de mândrie, preoţii îi puteau explica lui Herodot că, de fapt, el nu vede decât jumătate din construcţie, cealaltă jumătate, la fel de impunătoare, întinzându-se sub pământ. Pe timpul lui Strabon în schimb, preoţii fie nu mai ştiau nimic despre încăperile subterane, fie tăceau din considerente politice. Se poate şi ca Strabon să fi auzit un zvon despre nişte morminte de regi aflate pe sub labirint, dar să nu-i fi dat crezare şi deci să nu fi transmis nimic în scris în acest sens.

O sută de ani după Strabon, istoricul roman Pliniu (Caius Plinius Secundus, 61–113 d.Ch.) a descris şi el labirintul egiptean. Iarăşi aflăm amănunte suplimentare pe care niciunul dintre predecesorii lui Pliniu nu le înregistrase. Este evident că istoricul roman a avut la dispoziţie surse care nu-i fuseseră accesibile nici lui Herodot, nici lui Strabon, căci – în mod interesant – Pliniu se referă la Herodot, străduindu-se în acelaşi timp să-l corecteze şi să-l completeze (Cartea a XXXVI-a a *Istoriei naturale*)[56]:

„Trebuie să ne ocupăm şi de labirinturi, aceste

[56] Caius Plinius Secundus: *Naturgeschichte,* trad. De prof. Dr. G.C. Wittstein, Leipzig, 1882.

opere stranii dar nu inventate, cum ne-ar veni să credem. Căci şi acum se găseşte unul în zona Herakleopolisului egiptean, care este în acelaşi timp cel mai vechi, ridicat se pare acum trei mii şase sute de ani de către regele Petesukhos sau Tithoes, în vreme ce Herodot spune că a fost construit de doisprezece regi, ultimul dintre ei fiind Psametic (Psammetichos). Motivul construirii lui este indicat în mod diferit... Nu încape nicio îndoială că Daedalus a luat de la acest labirint modelul pentru cel construit de el în Creta, dar el nu a imitat decât a suta parte... Labirintul lui Daedalus a fost deci al doilea după cel egiptean, al treilea se afla în Lemnos, al patrulea în Italia. Toate erau construite boltit din piatră şlefuită, cel egiptean are la intrare piatră de Paros, ceea ce mă miră, în rest însă, materialul său îl constituie blocuri mari din sienit, şi nici trecerea secolelor nu l-a putut distruge, deşi locuitorii din Herakleopolis au făcut ce-au putut spre a deteriora o lucrare pe care o urau... (Labirintul) conţine, în afară de aceasta, templele tuturor zeităţilor egiptene, apoi Furiile în patruzeci de capele, mai multe piramide a câte patruzeci de coţi înălţime, care acoperă cu baza lor o suprafaţă de şase acri. Obosit de atâta mers, ajungi la acele coridoare ce se îndreaptă care încotro. Sus sunt şi sufragerii înalte, iar coborând nouăzeci de trepte, dai în nişte galerii cu coloane de porfir,

imagini de zei, statui de regi şi tot felul de făpturi respingătoare. Unele case au o asemenea poziţie, încât de fiecare dată când se deschid uşile se aude înăuntru un tunet cumplit. În cea mai mare parte a labirintului trebuie mers pe întuneric. În afara zidului se găsesc mai multe clădiri mari, numite aripi; există şi câteva case în cavourile subterane."

Din toate relatările vechi, cea a lui Herodot este cea mai detaliată, fapt de înţeles, căci dintre toţi autorii care intră aici în discuţie, Herodot a fost primul vizitator al labirintului. Relatarea sa ca martor ocular şi ceea ce i-au povestit preoţii despre complexul de sub pământ se află cel mai departe în timp sau, altfel spus, se află cel mai aproape de realitatea îndepărtată.

Chiar dacă istoricii citează diferite nume pentru constructorii labirintului, ei sunt de acord în punctele decisive. Complexul cel întortocheat este situat la lacul Moeris, există canale artificiale, nu foarte departe se găseşte oraşul Crocodililor. Construcţiile de la suprafaţă sunt „mai presus decât tot ce a ieşit vreodată din mâna omului", tavanele sunt pretutindeni din piatră (Herodot. Strabon, Pliniu), şi pereţii sunt făcuţi din plăci „extraordinar de mari", iar de pe acoperişul care nu e la mare înălţime, se zăreşte „o câmpie de piatră alcătuită din atâtea steiuri" (Strabon). Nu s-a folosit lemnul (Pliniu,

Strabon), iar foarte aproape de labirint se află cel puţin una, dacă nu chiar mai multe piramide (Herodot, Strabon, Pliniu). Herodot şi Pliniu menţionează încăperi subterane, însă Herodot şi Diodor informează şi despre existenţa a două alte piramide care se înalţă din lacul artificial. În fine, numai Pliniu ştie ceva despre „imagini de zei” şi „tot felul de făpturi respingătoare”.

Ce a devenit acest complex legendar, pe care vechii istorici îl preamăresc cu atâta exuberanţă?

Majoritatea egiptologilor este de părere că acest labirint ar fi fost descoperit încă în anul 1843 de faimosul arheolog german Richard Lepsius (1810–1884). Este vorba despre piramida funerară, împreună cu ruinele dimprejur, a faraonului Amenemhet III (1844–1797 î.Ch.), pe care Lepsius a localizat-o în apropierea oazei el-Fayyum de astăzi.

Arheologul cel vesel

Este corectă această presupunere? Ce l-a dus pe Lepsius la convingerea că a descoperit labirintul? S-a pătruns în o mie cinci sute de încăperi subterane? S-au vizitat mormintele a doisprezece regi? Au dat Lepsius şi cu oamenii săi din Expediţia Prusacă Regală în Egipt peste plăci de piatră „extraordinar de mari” sau peste „o câmpie de piatră alcătuită din atâtea steiuri”

(Strabon)? Au găsit săpătorii „tot felul de făpturi respingătoare” (Pliniu) şi de „căi întortocheate” (Strabon)?

Nimic din toate astea!

Richard Lepsius, fiul unui pretor din Naumburg an der Saale, era considerat în secolul trecut geniul necontestat al arheologilor germani. Era un excentric, un posedat, un entuziast, un arogant, un sceptic şi un încăpăţânat, dar, în acelaşi timp, un *charmeur* galant cu multă sclipire. În 1833, tânărul Lepsius a sosit la Paris; cu un an înainte, murise Jean-François Champollion, care izbutise în 1822 să descifreze scrierea hieroglifică. Deşi Lepsius nu ştia să citească hieroglifele, l-a fascinat munca lui Champollion şi a simţit, mai degrabă intuitiv, că procesul de descifrare pornit de Champollion nu era încheiat. Lepsius a demarat o corespondenţă cu Ippolito Rossellini, un discipol al lui Champollion. trei ani mai târziu, s-au întâlnit la Pisa. Între timp, Lepsius învăţase să citească textele hieroglifice. L-a frapat curând că Champollion vedea în hieroglife numai abrevieri de cuvinte care, ce-i drept, dădeau un sens logic, dar erau încă incomplete. Lepsius a completat munca de traducere a lui Champollion printr-o descoperire foarte valoroasă: hieroglifele nu erau numai prescurtări, ci, deopotrivă, simboluri pentru sunete şi silabe. Lepsius a copiat şi tradus, cu

îndârjire şi tenacitate, aproape toate textele hieroglifice accesibile în Europa.

În 1841, mai mulţi dintre prietenii lui Lepsius, printre care Alexander von Humboldt, i s-au adresat Majestăţii Sale, regele Friedrich Wilhelm IV, cu rugămintea să echipeze, în înţelepciunea şi mărinimia sa, o expediţie în Egipt. Şeful expediţiei urma să fie Richard Lepsius, care publicase între timp mai multe lucrări despre Egipt. Majestatea Sa s-a lăsat convinsă. În august 1842, „Expediţia Prusacă Regală în Egipt" s-a îmbarcat la Hamburg. Printre membrii ei se numărau şi un pictor, un desenator, un stucator, precum şi doi arhitecţi. Aveau cu ei treizeci de lăzi cu materiale. Prusacii nu se zgârceau.

Ajuns în Egipt, Lepsius a fost primit de viceregе, care i-a dat câteva hrisoave de privilegii şi l-a rugat chiar în mod expres să-i dăruiască regelui Prusiei toate descoperirile arheologice pe care Lepsius le va considera demne de aşa ceva. Catalogarea antichităţilor încă nu începuse în Egipt, un Auguste Mariette încă nu apăruse în scenă – europenii făceau în Egipt ce voiau. Aşadar, Lepsius a trimis la Berlin în decursul anilor două sute de lăzi cu comori arheologice, din care egiptenii de azi tare ar dori să vadă câte ceva înapoi. Exagerat de sensibil nu era acest Richard Lepsius. De ziua regelui a pus să fie ridicat pe piramida lui

Kheops steagul prusac, şi în coridoarele piramidei a răsunat imnul naţional al Prusiei. La porunca lui Lepsius, nişte muncitori egipteni au cărat stive de lemn în vârful celor trei piramide mari, şi în noaptea de Crăciun a anului 1842 a fost aprins focul pentru a acompania *Stille Nacht, heilige Nacht.* În cartea lui plină de umor despre *Cele mai mari aventuri ale arheologiei,* Philipp Vandenberg scrie[57]:

„Şi iată-l pe Richard Lepsius, din graţia lui Friedrich Wilhelm şef de expediţie, în costum negru, cu o lumânare în mână, urând un Crăciun fericit în toate direcţiile. În sarcofagul regelui Kheops... era un palmier tânăr pe ale cărui frunze ardeau lumânări.”

Lepsius putea fi şi un om sentimental – şi ştia să şi cânte! Întregul Cairo era uimit.

Ce a găsit Expediţia Regala Prusaca în Egipt?

În mai 1843, Expediţia Regală Prusacă în Egipt a părăsit localitatea Gizeh. Lepsius avea un nou obiectiv în faţa ochilor: labirintul. Cunoştea scrierile lui Herodot, Strabon şi ale altora şi ştia precis unde putea fi localizat labirintul. Cum asta?

O sută douăzeci de kilometri la sud-vest de Cairo se întinde în mijlocul deşertului o zonă de

[57] Vandenberg, Philipp: *Auf den Spuren unserer Vergangenheit,* München, 1977.

pământ fertil: oaza el-Fayyum. De milenii, peisajul bogat în vegetaţie este legat de Nil printr-un canal, Bahr Jusuf = canalul lui Iosif. La douăzeci şi cinci de kilometri la nord-vest de oraşul Fayyum se află lacul de mică adâncime Carun, despre care mulţi arheologi bănuiesc că ar fi lacul Moeris al lui Herodot. Cu trei mii şapte sute de ani în urmă, faraonul Sesostris II (1897–1878 î.Ch.) a pus să-i fie ridicată o piramidă în mijlocul acestui peisaj paradisiac, înconjurat de stânci secate şi dune de nisip.

De la Diodor citire ştim că pe constructorul labirintului îl chema Mendes, „pe care unii îl numesc şi Marrhos”[58]. La Manethonn acelaşi domnitor poartă numele de „Lamares”, iar Pliniu leagă numele personajului chiar de numele de „Moeris”. Aşa se numea lacul. „Marrhes” însă este în acelaşi timp numele de domnitor al lui Amenemhet III (1844–1797 î.Ch.) şi tocmai acest faraon îşi mutase reşedinţa de vară cu piramidă cu tot la Hawara, care se află la o distanţă de patruzeci de kilometri de malul lacului (de astăzi) Carun. În afară de aceasta, fosta capitală a oazei Fayyum se numea „Krokodeilon polis”, adică oraşul Crocodililor A fost odinioară centrul cultural în cinstea zeului crocodililor Sobek. Conexiunile erau uşor de făcut: labirintul trebuia să fie de găsit în

[58] Diodor din Sicilia: *Geschichts-Bibliotek,* trad. De dr. Adolf Wahrmund, Stuttgart, 1866.

apropierea oraşului Crocodililor, constructorul labirintului se numea „Marrhos”, iar exact acesta era numele de domnitor al lui Amenemhet III. La rândul lui, acest faraon pusese să i se ridice în oaza Fayyum o piramidă. Aşadar, labirintul trebuia căutat foarte aproape de această piramidă. Logic?

Lepsius n-a fost primul care a căutat acest labirint în regiunea oazei Fayyum. În 1714, exploratorul francez Paul Lucas îşi montase cortul la lacul Carun, presupunând că aici ar trebui să poată fi văzute rămăşiţele celor două piramide ale căror vârfuri ieşeau pe vremea lui Herodot din ape. După ce Lucas a inspectat bărcile cu care pescarii voiau să-l traverseze lacul, care arătau suspect şi în care intra apa, a renunţat la proiect.

În ianuarie 1801, dr. P.D. Martin, inginer în armata din Egipt a lui Bonaparte, a mers călare prin deşert direct la oaza Fayyum. Beduinii erau impresionaţi de eforturile fizice mari la care se supusese dr. Martin şi i-au dat bucuros informaţii. Labirintul nu l-a găsit.

În 1828, regele Franţei Charles Philippe X (1757–1836) l-a însărcinat pe harnicul traducător al hieroglifelor, Jean-François Champollion, cu conducerea unei expediţii în Egipt. Sensibilul şi deosebit de inteligentul Champollion a căutat zadarnic labirintul în oaza Fayyum.

În sfârşit, un an înaintea lui Lepsius, un grup de exploratori francezi a ajuns la piramida lui Amenemhet III. Se găseau acolo, ce-i drept, câteva ziduleţe şi coloane sparte, dar nici urmă de ruine ale unui complex gigantic de construcţii.

După victoria de la Antiochia din data de 2 august 46 î.Ch., Iuliu Cezar trimisese la Roma cele trei cuvinte ajunse celebre: „Veni – vidi – vici!” La fel a fost şi cu Richard Lepsius. A venit – a văzut – a învins! Profund convins de asta, a notat la scurt timp după sosire[59]:

„La 19 mai 1843 am pornit mai departe şi am campat pe 23 la Fayyum, pe ruinele labirintului. Poziţia acestuia fusese intuită demult în mod corect; prima privire pe care i-am aruncat-o nu ne-a mai lăsat nicio îndoială.”

Convingerea prematură a lui Lepsius iese şi mai clar în evidenţă din scrisorile pe care le-a trimis în îndepărtatul Berlin[60]:

„Ne-am instalat aici la 23 mai în latura sudică a piramidei lui Moeris, pe ruinele labirintului. Căci din primul moment, de îndată ce am aruncat doar o privire fugară asupra întregului, mi-a şi fost clar că avem dreptul deplin de a ne servi de această denumire. Nu crezusem că ne va fi aşa de uşor să ne convingem de acest

---

[59] Lepsius, Richard: *Denkmäler aus Ägypten und Äthiopien,* Berlin, 1849.

[60] Lepsius, Richard: *Briefe aus Ägypten, Äthiopien,* Berlin, 1852.

fapt.”

Cu aceste propoziţii, labirintul lui Herodot era bifat, catalogat şi etichetat pentru ştiinţă, deşi la o privire mai atentă absolut nimic nu corespundea cu cele spuse de istoricii antici. Lepsius a angajat bărbaţi şi copii din satele învecinate: „Au supraveghetorii lor, iar pâinea li se aduce; în fiecare dimineaţă sunt număraţi, în fiecare seară sunt plătiţi; fiecare bărbat primeşte un piastru, cam doi groşi de argint, fiecare copil o jumătate, uneori chiar treizeci de para, dacă au fost deosebit de vrednici.” Bărbaţii trebuiau să aducă o greblă şi un coş împletit, pentru copii era suficient un coş mic. Lepsius a pus să se sape gropi concomitent în cinci locuri diferite. Bărbaţii umpleau coşurile, copiii şi bătrânii îndepărtau molozul. Procesiunea coşurilor era urmărită de supraveghetorii care îndemnau harnicele furnicuţe să mai şi cânte în timpul lucrului.

După câteva zile, Lepsius a şi degajat un loc cu coloane de granit şi piatră de var care luceau „aproape ca marmura”. Desigur, Herodot vorbea despre „coloane din pietre albe, desăvârşit îmbinate între ele”. Entuziastul prusac a găsit, după cum singur spune, sute de încăperi aşezate „una lângă alta şi una peste alta”, „mici, adesea chiar minuscule, alături de unele măricele şi chiar mari, susţinute de mici coloane... fără o linie regulată a intrărilor şi

ieşirilor, aşa încât descrierea lui Herodot şi cea a lui Strabon sunt complet îndreptăţite în acest sens”.

Chiar aşa?

Arheologi versus istorici

Unde sunt oare pereţii plini „cu chipuri săpate” (Herodot)? Unde sunt căile „întortocheate” (Strabon)? Unde este tavanul alcătuit la fiecare încăpere „dintr-un singur stei de piatră” şi unde sunt „plafoanele încăperilor închise... făurite din plăci monolite extraordinar de mari” (Strabon)? Lepsius scoate la iveală nişte încăperi mici, „adesea chiar minuscule”, în timp ce Herodot se plimba „din curte în cămări şi din cămări în nişte porticuri, iar din porticuri în alte încăperi, şi din cămări în alte curţi”. Despre târât şi aplecat nu se menţiona nimic la Herodot şi la succesorii săi.

În legătură cu totalitatea complexului, Lepsius nota[61]:

„Dispoziţia întregului este astfel, încât trei ansambluri mari de clădiri cu o lăţime de trei sute de picioare închid o piaţă patrulateră, lungă de vreo şase sute de picioare şi lată de vreo cinci sute. Cea de-a patra latură, una din cele scurte, este mărginită de piramida din spatele ei, care are o suprafaţă de trei sute de

[61] Lepsius, Richard: *Briefe aus Ägypten, Äthiopien,* Berlin, 1852.

picioare şi de aceea nu ajunge chiar până la aripile laterale ale acelui complex de clădiri.”

Cum se potriveşte asta cu cele „douăsprezece curţi acoperite” ale lui Herodot? Cu „chipuri uriaşe... cioplite”? Cu o realizare „mai presus decât tot ce a ieşit vreodată din mâna omului”? Lepsius însuşi confirmă că în ruinele „încăperilor mari” n-a descoperit „nicio inscripţie”. Herodot însă se minuna în faţa zidurilor „cu chipuri săpate”. La Lepsius, piaţa centrală este „împărţită de un zid lung în două jumătăţi”, în vreme ce Herodot descrie cum „(cele douăsprezece curţi – *n. t.*) sunt înconjurate de unul şi acelaşi zid”. Pliniu comunicase acum două mii de ani: „coborând nouăzeci de trepte, dai în nişte galerii”. Nouăzeci de trepte? Asta înseamnă o adâncime frumuşică. Dacă socoteşti că o treaptă are numai douăzeci de centimetri înălţime, atunci galeriile ar trebui să se afle la vreo optsprezece metri sub pământ (sub pământul de atunci!). Nici urmă de aşa ceva la Lepsius. „Există şi câteva case în cavouri subterane”, scria Pliniu. Nicăieri n-a păşit Lepsius în „case în cavouri subterane”, pe toţi zeii crocodililor! Morminte sau sarcofage ale vreunor faraoni mitici n-au fost nicicând descoperite de „Expediţia Regală Prusacă în Egipt”

Sic transit gloria mundi. Aşa trece gloria lumii!

Ideea fixă că piramida lui Amenemhet III ar fi

aceea sub care s-ar afla labirintul a fost de la început greşită. Dacă Lepsius şi-ar fi păstrat mintea limpede şi nu ar fi „aruncat doar o privire fugară” (Lepsius), ar fi realizat şi el probabil acest lucru. Da, bine, numele „Marrhos” pe care-l menţionează Diodor din Sicilia este în acelaşi timp numele de domnitor al lui Amenemhet III, dar de ce pentru Dumnezeu a ţinut-o Lepsius una şi bună cu acest nume? La urma urmei, vechii istorici au înşirat şi alte nume în afara acestui „Marrhos” când s-au referit la constructorul labirintului.

Iată lista de nume:

Herodot: Doisprezece regi, printre ei cel numit Psametic, care a domnit cincizeci şi patru de ani asupra Egiptului.

Diodor: Mendes sau Marrhos, apoi Psametic din Sais, precum şi Moeris.

Pliniu: Petesukhos sau Tithoes, precum şi Motherudes şi Moeris.

Manethonn: Lamares.

Nu văd de ce „Marrhos” alias Amenemhet III să fie mai înalt apreciat decât ceilalţi. Starea de fapt de la locul cu pricina cere ca el să fie respins ca posibil constructor al labirintului. Dovezile sunt fără echivoc.

Contradicţii pe banda rulanta

Să căutăm la martorul ocular Herodot: „În unghiul de la capătul labirintului se înalţă o piramidă de patruzeci de braţe pe care sunt cioplite chipuri uriaşe de animale.” Strabon este de acord: „La capătul acestei construcţii... se află... o piramidă în patru unghiuri... dacă treci de aceste locuri navigând în continuare...”

După Herodot, piramida ar avea o latură în lungime de – transformat în metri – 71 m, după Strabon, în lungime de 120 m. Piramida lui Amenemhet III de la Hawara are însă o latură de 106 m. Nicio dată nu coincide. Herodot şi Strabon sunt de acord amândoi că această piramidă se află într-un unghi de la capătul labirintului, ceea ce nu se potriveşte referitor la Hawara. Piramida lui Amenemhet III nu se află în niciun fel de unghi, ci pe aceeaşi axă cu ruinele templului. Martorul ocular Herodot vede nişte „chipuri uriaşe” care sunt „cioplite” în piramidă. Lucrul este pur şi simplu imposibil în cazul piramidei de la Hawara, întrucât aceasta este construită din cărămizi de lut uscat la soare. În cărămizi uscate făcute din lut nu se pot „ciopli” niciun fel de chipuri, darmite unele „uriaşe”.

Să ne închipuim acest paradox: toţi martorii oculari istorici evocă labirintul ca fiind o operă minune, plină cu reliefuri, „mai presus decât tot

ce a ieşit vreodată din mâna omului” (Herodot), care „nu poate fi întrecută” (Diodor), din plăci gigantice „extraordinar de mari” (Strabon), cu „blocuri mari din sienit” (Pliniu). (Sienitul este o piatră de var asemănătoare marmurei.) Şi apoi – incredibil! – acelaşi Amenemhet III, care a pus să se ridice această splendoare ce a minunat o lume întreagă, să clădească pentru el o piramidă funerară din materialul de construcţie cel mai ieftin, mizerabil şi fragil posibil? Din cărămizi de lut! Asta se potriveşte ca nuca-n perete. *Facta loquuntur* – faptele vorbesc!

Fiecare faraon era mândru de realizările sale. Domnitorii de pe Nil comunicau lumii ce avea să vină, prin intermediul plăcilor şi al inscripţiilor, ce temple construiseră sau restauraseră. Dacă Amenemhet III ar fi constructorul acestui labirint care, după Herodot, întrece până şi piramidele, atunci inscripţiile i-ar preamări fapta fără de comparaţie, l-ar ridica în slăvi pe faraon şi l-ar copleşi cu onorari. Nu există nimic asemănător. Lepsius a găsit într-o încăpere şi pe fragmente de coloane plăcuţe cu numele „Amenemhet III”. De aici a tras concluzia corectă: „Constructorul şi proprietarul piramidei este deci clar.” Patruzeci şi cinci de ani după Lepsius, arheologul britanic Sir Flinders Petrie (1853–1942) chiar a descoperit în interiorul piramidei sarcofagele intacte ale lui Amenemhet III şi fiicei sale. Camera mortuară era alcătuită dintr-un

singur bloc galben de cuarţit, care se lăsase în pământ, iar peste ea se aflau trei plăci grele de cuarţit de 1,22 m grosime[62]. Suficient spre a suporta greutatea cărămizilor de lut de deasupra. În sfârşit, muncitorii la canalizare au dat în apropierea piramidei şi peste o statuie din piatră de var, înaltă de 1,60 m, reprezentându-l pe Amenemhet III şezând. Pe niciuna din aceste descoperiri nu este indicat nici de către cea mai minusculă hieroglifă că Amenemhet III ar fi construit labirintul. Flinders Petrie găsise mormântul lui Amenemhet III neatins. Este absolut de neconceput ca faraonul să nu fi fost preamărit acolo drept genialul iniţiator al labirintului. Niciun faraon nu ar fi dat deoparte ocazia de a înscrie o asemenea filă de glorie!

Ciudat este că acelaşi Amenemhet III a pus să i se ridice, şi încă la Daşur, douăzeci de kilometri la sud de Cairo, o a doua piramidă. În popor e cunoscută sub numele de „piramida neagră", pentru că este construită din cărămizi de lut gri închis din Nil. Piatra din vârf, cheia de boltă înaltă de 1,40 m a acestei piramide, aşa-numitul *piramidion,* este din granit negru şi poate fi admirată azi în Muzeul Egiptean din Cairo. Sub aripile protectoare ale zeului Horus, hieroglifele de pe această piatră îl identifică în mod clar pe Amenemhet III drept inspiratorul construcţiei piramidei. Că el dăduse şi comanda

[62] Schussler, Kariheiz: *Die ägyptischen Pyramiden,* Köln, 1983.

pentru fenomenalul labirint nu se menţionează nicăieri. Cu câţiva ani în urmă, nişte arheologi de la Institutul German de Arheologie de la Cairo au descoperit pe lângă sarcofagul gol din granit roşu alte două sarcofage ale unor soţii ale lui Amenemhet III. Nici acolo nu indică nicio inscripţie că domnul şi stăpânul lor ar fi în acelaşi timp constructorul incomparabilului labirint.

Tot felul de cărţi despre Egipt, scrise de arheologi inteligenţi şi cu mintea pătrunzătoare, au făcut parte în anii trecuţi din lecturile mele cotidiene. În toate aceste lucrări, piramida de la Hawara a lui Amenemhet III este desemnată drept edificiul sub care se află labirintul. Şi descoperirea labirintului de către Lepsius este menţionată peste tot. Asta este ca şi cum savanţii ar urca o scară în spirală, fără să se învârtească. Fiecare preia prostia celuilalt. Şi totuşi astăzi se ştie de mult că o întreagă serie de ziduleţe şi încăperi, pe care Lepsius le-a scos la suprafaţă cu ajutorul procesiunii sale de furnicuţe cântăreţe, provine de fapt din epoca grecilor şi a romanilor! Amenemhet III n-a fost decât constructorul piramidei din cărămizi de lut şi al unor temple din apropierea ei imediată – totul are la fel de puţine asemănări cu labirintul lui Herodot precum Simfonia a V-a a lui Beethoven cu parada hiturilor.

Dacă nici măcar rămăşiţele arheologice nu se

potrivesc cu descrierea vechilor istorici, darmite localizarea geografică! Aici situaţia devine de-a dreptul grotescă.

Un lac se evapora

Herodot susţine că labirintul şi piramida sunt situate pe malul lacului Moeris, pe care-l descrie drept o minune, cu un perimetru de trei mii şase sute de stadii... lungimea sa fiind egală chiar cu coasta egipteană a mării. Transformat în unităţile de măsură de azi, lacul lui Herodot ar fi trebuit să aibă un perimetru de 640 km. Pentru comparaţie: Lacul Constanţa are un perimetru de 259 km. Dintre ei, 160 km de mal sunt pe teritoriu german, 72 pe teritoriu elveţian şi 27 pe pământ austriac (suprafaţa: 538,5 km^2). Lacul Moeris al lui Herodot ar fi trebuit să aibă un perimetru mai mult decât dublu faţă de cel al lacului Constanţa.

Posibil ca egiptenii să-i fi furnizat lui Herodot cifre exagerate, posibil ca ele să fi fost greşit transformate din egipteană în greacă. Făcând abstracţie acum de cifre, labirintul era situat, cu piramidă cu tot, ca să zicem aşa pe promenada lacului, căci şi Strabon subliniază mărimea „lacului Moeris” şi confirmă: „...Dacă treci de aceste locuri (piramida, *n. lui Erich von Däniken*) navigând în continuare...” Acelaşi Strabon pare să fi fost acolo personal, fiindcă

scrie: „Gazda noastră, unul din bărbaţii de vază... ne-a însoţit până la lac.” În cele din urmă, un preot a hrănit în prezenţa lui Strabon şi a gazdei un puturos de crocodil sfânt, care dormita pe mal şi căruia îi era lene până şi să mănânce pâinea ce i se oferea.

În capitolul 51 al Cărţii I, Diodor din Sicilia se referă şi el la acest lac artificial[63]:

„Zece generaţii după regele menţionat, Moeris a preluat conducerea Egiptului şi a construit la Memphis porticurile nordice... Zece schoine mai sus de oraş a pus să fie săpat un lac, de o utilitate extraordinară şi de o dimensiune incredibilă. Căci se pare că perimetrul lui e de trei mii şase sute de stadii, iar adâncimea are în cele mai multe locuri cincizeci de stânjeni. Cine din cei care cugetă la măreţia acestei realizări nu se va întreba câte mii de oameni au muncit la ea şi timp de câţi ani?”

În capitolul următor, Diodor confirmă la fel ca şi Herodot că fluxul apei spre lac este regularizat prin stăvilare puternice, care erau deschise sau închise în funcţie de nivelul apei Nilului.

Labirintul, piramida şi lacul ţin unul de altul. După cum raportează geologii, lângă piramida de la Hawara n-a existat niciodată un lac. Aceasta se poate constata în funcţie de

[63] Diodor din Sicilia: *Geschichts-Bibliotek,* trad. De dr. Adolf Wahrmund, Stuttgart, 1866.

sedimentările solului. În plus, lacul nu are ce căuta nici din alte două motive în zona Hawarei. Piramida lui Amenemhet III e formată din sute de mii de cărămizi de lut. Lutul nu se împacă deloc cu apa, deci fundaţia piramidei s-ar fi slăbit. Spaţiile şi încăperile scormonite de Lepsius la suprafaţă ar fi fost inundate de nivelul pânzei freatice, dacă nu ar fi fost izolate contra pătrunderii apei lacului. Nu s-au găsit însă la Hawara urme de ziduri de izolare care să nu lase să pătrundă apa.

La douăzeci şi cinci de kilometri spre nord-vest de oraşul el-Fayyum se află astăzi lacul Carun, de adâncime mică. Dar ăsta nu poate fi în niciun caz identic cu lacul Moeris al istoricilor antici. Nu numai pentru că este situat la patruzeci de kilometri în linie dreaptă de piramida Hawara, ci şi pentru că este un lac natural şi nu-i alimentat de canale artificiale. Lacul Carun, mărginit în trei părţi de deşertul dogoritor, într-o parte de ceva vegetaţie şi câteva hoteluri pentru turişti, pe lângă toate acestea mai e şi mai jos de nivelul mării. Ceea ce recunoscuse însuşi Lepsius[64]:

„Când apele Nilului sunt crescute şi afluxul e abundent, lacul se umflă; însă este situat mult prea jos pentru a putea lăsa să curgă înapoi chiar şi numai o picătură din apa care i-a venit. Ar trebui ca toată provincia să fie îngropată sub

[64] Lepsius, Richard: *Briefe aus Ägypten, Äthiopien,* Berlin, 1852.

torent, mai înainte ca apele să-şi poată regăsi drumul înapoi spre vale... Nivelul lui Birquet el-Qarun (=lacul Carun, *n. lui Erich von Däniken*) se află acum la şaptezeci de picioare sub punctul în care se varsă canalul în lac şi nu poate să se fi urcat niciodată mult mai mult de atât. Asta o dovedesc vechile ruine ale templelor situate de-a lungul malurilor lui. La fel de puţin adevărate sunt şi datele după care pe malurile sale s-ar fi găsit labirintul şi capitala Arsinoe, acum Medinet el-Fayyum."

În ciuda acestui fapt, Lepsius a persistat în ideea de a fi identificat locul de amplasare al labirintului. A vizitat cu trei dintre colaboratorii lui rămăşiţele unui dig pe care-l considera a fi rambleul executat pentru lacul artificial Moeris. A cercetat chiar şi ruinele a două construcţii, pe care le-a luat la început drept cele două piramide văzute de Herodot cum ieşeau din apele lacului Moeris. După nişte scurte săpături, a constatat resemnat: „Din asta rezultă cel puţin că nu se aflau în lac..."

Chiar şi cine se străduieşte din răsputeri, aşa ca Lepsius, să facă să apară ca prin farmec labirintul la Hawara, ar fi trebuit să se împiedice de fapt de informaţiile pe care le dau Herodot şi alţii în legătură cu distanţele. Diodor din Sicilia scria că regele Moeris a pus să fie săpat lacul artificial „zece schoine mai sus de oraş[65]"; adică

[65] Referire la oraşul Memphis (n. t.).

aproximativ la înălţimea lui Daşur sau cel puţin şaptezeci de kilometri în linie dreaptă la nord-est de Hawara. Strabon a descris lacul ca pe o apă imensă mărginită de plaje, comparabil cu marea. La rândul său, Herodot a constatat în paragraful 4 din Cartea a II-a:

„... din pământurile care se întind acum mai jos de lacul Moeris, nicio bucată nu ieşea (pe timpul regelui Min sau Menes – *n. t.*) deasupra apei; până la acest lac, de la ţărmurile mării, călătoria în susul fluviului ţine (acum – pe timpul lui Herodot – *n. t.*) şapte zile.”[66]

În sfârşit, „părintele istoriografiei” dă în paragraful 150 al aceleiaşi cărţi încă o ultimă indicaţie geografică:

„Cei din partea locului ziceau că lacul ar răspunde pe sub pământ în Syrta Libyei, pătrunzând în inima uscatului, spre asfinţit, de-a lungul muntelui care se află mai sus de Memphis.”[67]

„Nu lucrurile zăpăcesc oamenii, ci concepţiile despre lucruri” (Euripide, autor tragic grec, 480–407 î.Ch.).

Inspecţie personala

Şoferul de taxi a râs, când m-a văzut venind

[66] Citat din: Herodot. Istorii, vol. I. ed. cit., Cartea a ll-a, paragraful IV. p. 135 (n. t.).

[67] Citat din: Herodot, Istorii, vol. I, ed. cit., Cartea a ll-a, paragraful CL, p. 199 (n. t).

din hotel cu aparatul de filmat. Ne cunoşteam, căci angajasem acelaşi *driver* şi zilele trecute. Asta nu elimină doar cearta zilnică cu concurenţa, care pândeşte în cete în faţa fiecărui hotel din Cairo, ci te scuteşte şi de tocmeala enervantă pentru stabilirea tarifului pe zi. Şoferul ştia la ce se putea aştepta, şi eu la fel. În plus, maşina lui neagră, un model american mai vechi, era într-o stare surprinzător de bună, un argument care cântăreşte greu în Egipt, unde se iese rapid de pe şosea şi se aterizează undeva pe drumuri prin deşert şi prin câmp. Kamal, aşa îl chema pe şoferul meu, studiase patru ani egiptologia la Universitatea din Cairo. Acum devenise taximetrist, pentru că această muncă aducea mai mulţi bani decât un job universitar în spatele unui birou. Vorbea binişor engleza şi se pricepea să-i ţină la distanţă de mine pe mult prea insistenţii negustori de suveniruri. O faptă deosebit de lăudabilă, dacă se are în vedere că majoritatea ghizilor şi a comercianţilor se cunosc între ei şi şoferul nu pleacă cu mâinile goale dacă face rost de o vânzare bună.

Am pornit-o spre Gizeh pe şoseaua plină de vehicule care claxonau şi miroseau urât, trecând pe lângă marile piramide şi pătrunzând în direcţie sud-vestică în deşert. Porţiunea de drum lungă de 106 km spre oaza Fayyum, parcă trasată cu linia, este asfaltată, pe dreapta şi pe

stânga benzii de un cenuşiu închis ruginesc diferite autovehicule, iar tot felul de caroserii de autobuze şi camioane distruse aruncă umbre înfiorătoare în nisip. Timpul iese întotdeauna învingător.

— Ce căutaţi acolo? mă întrebă Kamal.

— Vreau numai să merg la piramida lui Amenemhet III la Hawara.

— Nu merită, mormăi Kamal cu un aer expert, nimic extraordinar de văzut, doar cărămizi uscate.

— Da, ştiu... vreau totuşi s-o văd.

Kamal râse din nou.

— Sunteţi cu toţii puţin naivi, dacă-mi permiteţi. Niciun egiptean nu vizitează de bunăvoie piramida Hawara.

De fapt, cuvinţelul „oază" este greşit referitor la Fayyum, întrucât „oaza" este total dependentă de Nil prin canalul Bahr Jusuf; „oaza", mare de peste patru mii de kilometri pătraţi, nu produce apă proprie. Voi continua totuşi să folosesc denumirea de „oază", căci existenţa apei în deşert reprezintă pentru noi întotdeauna o oază, oricare ar fi provenienţa lichidului dătător de viaţă. Preţ de o clipă, mi-a fulgerat prin minte un gând legat de Herodot. El n-ar fi putut ajunge de la Gizeh la Hawara decât călărind pe o cămilă. Un drum de două zile. El n-ar fi dispărut în descrierea lui sub copitele cămilei, ci ar fi fost menţionat. Noi, cei de azi,

ajungem la marginea oazei în două ore. Lăudate fie cămilele motorizate!

Zona fertilă a Fayyum-ului, înconjurată de deşert, este irigată de 324 de canale cu o lungime totală de 1298 km. La aceasta se adaugă, conform datelor oficiale, 222 de rigole de încă 964 km.[68]

Din radioul maşinii a răsunat o rugăciune; muezinul recita, mulţimea murmura. Deşi conducea maşina, Kamal s-a înclinat de trei ori peste volan.

— E vorba despre apă, mi-a explicat mai încolo. Şeic el-Azhar, preotul sunnit cel mai mare, a îndemnat credincioşii să-l implore pe Alah să ne trimită apă. Vara lui 1988 a fost al şaptelea an de secetă în podişul Etiopiei. Fără ploaie, nu tu apă de Nil, fără apă de Nil, numai canale cu mâl, fără canale, nu tu agricultură.

— Dar Egiptul are barajul Nasser de lângă Assuan. Cred că el regularizează cursul Nilului, am spus plin de înţelegere.

Kamal râse din nou; râdea tot mereu, dar de astă dată râse de neştiinţa mea.

— Apa barajului a scăzut în ultimii ani cu douăzeci şi cinci de metri. Dacă nu plouă în Sudan sau în Etiopia în cursul următoarelor două luni, turbinele trebuie oprite. Asta-i rău pentru tot ce e legat de apă! Atunci un firicel al Nilului nu mai este capabil să alimenteze şi

[68] Hewison, Neil R.: *The Fayoum,* Cairo, 1984.

miile de canale din dreapta şi stânga fluviului. Totul pe ogoare se usucă. Ştiţi ce înseamnă asta pentru 53 de milioane de egipteni?

Bănuiam eu. De când se ştie, întreaga ţară depinde de o singură sursă de apă. În momentul de faţă, sunt irigate 2,6 milioane de hectare de ogor, care înghit anual 49,5 miliarde m^3 de apă, la care se adaugă un consum de apă de băut de 3,5 miliarde m^3 anual. Oricare o fi fost faraonul X care a pus să fie săpat lacul Moeris al lui Herodot, trebuie să fi fost un domnitor tare clarvăzător.

După nouăzeci de kilometri de drum – primul petic de verde la marginea şoselei. Negustorii îl amenajaseră, ne făceau cu mâna, întindeau buchete cu trandafiri spre noi, cepe împletite sub formă de ghirlande şi curcani vii. După o curbă – primul canal.

În lichidul tulbure care se târa obosit, se bălăceau vesel copiii. Am pus să oprească. Acum Kamal nu mai râdea. Chipul lui devenise sumbru.

— Bilharioza? am întrebat.

Kamal a dat din cap afirmativ.

Canalele erau infestate cu paraziţi de bilharzia – nişte viermi microscopici denumiţi după medicul german Theodor Bilharz (1825–1862). El a descoperit agenţii patogeni care pătrund prin piele în sistemul circulator. Minusculii ucigaşi se înmulţesc în ficat, provocând boli ale

ficatului, intestinului şi organelor sexuale, care duceau pe vremuri inevitabil la moarte. Astăzi există medicamente contra bilhariozei. Guvernul egiptean combate, împreună cu Organizaţia Mondială a Sănătăţii, de ani de zile această maladie vicleană. Agenţii patogeni se înmulţesc fantastic la marginile înnămolite ale canalelor, acolo unde apa aproape că stă pe loc.

— De ce sunt lăsaţi copiii să se scalde aici?

Kamal clătină din cap.

— Se organizează campanii de lămurire la televizor, la radio, în şcoli şi chiar prin intermediul caietelor cu benzi desenate. Cu toate acestea, mulţi ţărani nu vor să vadă riscul la care se supun. Ei se încred în Alah.

Trăiesc cu frica lui Dumnezeu, sunt oneşti şi umili aceşti ţărani harnici şi familiile lor care-şi petrec toată ziulica, an de an, pe ogoarele dogoritoare şi întinse. Se plantează bumbacul, în sezon cresc fasolea, porumbul, orezul, castraveţii, cartofii, ceapa, usturoiul, conopida şi pepenii roşii. Rareori se văd secerători, spatele încovoiat al femeilor şi copiilor este mai economicos. Pâlcurile de palmieri dau umbră, fiecare parte a palmierului, de la trunchi până la fibre, se valorifică. În faţa colibelor de lut stau femei care împletesc coşuri, altele modelează boluri, lămpi şi statuete, iar diferite mâini delicate de copii pictează produsele în culori stridente. Aici timpul s-a oprit în loc.

Kamal mi-a arătat în faţa noastră:

— Iată el Medina, capitala oazei. Astăzi i se spune tot mai des numai „the Fayoum”. Se pare că pe timpuri s-ar fi numit oraşul Crocodililor.

— Se pare?

Kamal se întoarse, râse din nou... uitaţi erau copiii care se îmbăiau, uitată era bilharioza.

— S-a numit odată oraşul Crocodililor, asta se ştie cu siguranţă. Însă prin oraşul Crocodililor toată lumea înţelege locul pomenit de scriitorii antici: oraşul Crocodililor de la lacul Moeris.

— Şi... nu era aşa?

Taximetristul meu foarte priceput în ale arheologiei a dat din umeri şi a schiţat un rânjet ştrengăresc din colţul buzelor:

— Existau mai multe oraşe ale Crocodililor în vechiul Egipt, şi în fiecare templu mai mare, din delta Nilului până sus la Assuan, crocodilul era venerat într-o formă sau alta. Aici, la Fayyum, fiecare sat avea, ca să zic aşa, un centru al crocodililor. E greu de stabilit la care dintre oraşele Crocodililor se referea Herodot de fapt.

Asta nu simplifica lucrurile, mi-a trecut prin minte.

Strecurându-ne încet printre cetele de oameni, am ajuns din urmă un camion încărcat cu cămile. Şi animalele au devenit mai comode! Kamal a oprit maşina.

— Asta ar trebui să vedeţi, dacă tot sunteţi aici!

Într-un canal care curgea prin mijlocul oraşului, se învârteau leneş patru roţi de apă uriaşe, negru-maronii. Gemeau, scârţâiau, pârâiau, oftau, de parcă în interiorul lor s-ar fi văitat sub un bici nevăzut al proprietarului de sclavi o sută de mii de spirite ascunse. Roţile se rotesc tot timpul, ele sunt singurul *perpetuum mobile* pe care l-am văzut în viaţa mea. Am aflat că există vreo două sute de astfel de roţi de apă în oaza Fayyum. Prin roţi este direcţionată apa în diferitele canale şi i se ridică astfel nivelul, şi toate acestea fără curent sau vreun alt aport artificial de energie. Curgerea apei este singura sursă de energie. La roţile puternice, care dovedesc o artă meşteşugărească cu totul deosebită, sunt montate padele late, simple, care se scufundă în apă la fiecare rotire. Roata trebuie să se învârtească datorită curentului apei. În afară de padele fiecare roată are câteva lopeţi, care se umplu cu apă în timpul scufundării şi o trimit la fiecare rotire canalului situat mai sus. Înălţimea maximă a acestui etern lift de apă depinde de perimetrul roţii. E uimitor la ce idei geniale a ajuns spiritul inventiv al omului deja cu milenii în urmă!

Cam la zece kilometri înspre sud-est, chiar în spatele sătucului Hawara, se înalţă înspre cer profilul cenuşiu închis al piramidei lui Amenemhet III. De departe îmi amintea mai

degrabă de un pudding răsturnat, teşit în partea de sus şi cu nişte denivelări. Nu venisem încărcat cu idei preconcepute, aşa că aş fi sărit probabil de bucurie dacă de jur-împrejurul piramidei aş fi zărit chiar şi o urmă de labirint. Însă lângă adăpostul în care un poliţist singuratic tresări din somn la sosirea noastră, era înfiptă în sol o tăblie cu margini negre: Pe ea scria: Labirint. „305 x 244 m/3000 Rooms”. Din resturile acestor „3000 Rooms” nu se distingea nimic.

Am bântuit câteva ore primprejur, escaladând ziduleţe din timpul Ptolemeilor şi al romanilor, luminând cu lanterna mea puternică prin găuri şi puţuri, căutând cu frenezie urme de pereţi plini cu reliefuri. Singurul lucru care amintea oarecum de foste temple erau câteva fragmente de granit roşu de Assuan. Nicăieri urme de „plăci monolite extraordinar de mari” (Strabon), nicăieri urme de „blocuri mari din sienit” (Pliniu), ca să nu mai vorbim de scheletul vreunei realizări „mai presus decât tot ce a ieşit vreodată din mâna omului” (Herodot).

Treaptă după treaptă m-am căţărat de-a lungul ungherului din sud-vestul piramidei, căutând sub cărămizile gri-negre de lut ceva ieşit din comun, o proeminenţă din granit, de exemplu, care ar fi putut suporta pe vremea lui Herodot greutatea „chipurilor uriaşe”, „cioplite” (Herodot) în piramidă. Nimic! Piramida este

parţial distrusă, iar locuitorii zonei se folosesc pentru casele loc de materialul de construcţie prefabricat. Vârful edificiului lipseşte cu desăvârşire, colo sus s-ar putea ridica un cort. Iniţial şi această piramidă era acoperită cu un strat de piatră de var, azi nu se mai vede însă nicio rămăşiţă. Ploaia a brăzdat dâre în acest munte din cărămizi de lut, multe dintre cărămizile lungi de aproximativ cincizeci de centimetri s-au erodat, s-au tocit. Materia primă pentru acest material de construcţie era presată odinioară între scânduri şi uscată la aer, drept care cărămizile sunt poroase, străbătute ici-colo de fire de pai, iarbă uscată şi pline cu pietricele.

Niciun Michelangelo egiptean din trecut n-ar fi putut sculpta aici aceste „chipuri uriaşe”, niciodată nişte cărămizi din lut n-ar fi putut suporta greutatea unor asemenea coloşi. Criticii or să obiecteze că statuile s-au prăbuşit de mult, că s-au spart, iar pereţii „plini cu reliefuri” s-au fărâmiţat de-a lungul mileniilor. Dar de ce doar aici, la piramida Hawara şi la (presupusul) labirint? în definitiv, în alte locuri s-au găsit statui sparte ale multor faraoni, şi nici la templele superbe din Egipt, care atrag anual milioane de turişti, nu s-au volatilizat pereţii plini cu reliefuri. Se ştie că, cel puţin pe timpul lui Herodot, mai existau încă în labirint. Dar, în orice caz, cel puţin resturile plăcilor gigantice de piatră „extraordinar de mari” ar trebui să zacă

primprejur. Nu este însă nimic, absolut nimic!

Nici priveliştea de pe acoperişul piramidei de o înălţime de cincizeci şi opt de metri nu-i mai încurajatoare. Tot ce poate descoperi ochiul sunt câteva ziduleţe şi dune de nisip, în spate, stâlpi de înaltă tensiune, un canal care taie întreaga suprafaţă în diagonală, iar în fundal, câmpuri arate.

Aceste jalnice grohotişuri şi dărâmături să fie oare resturile labirintului atât de slăvit?

Kamal a descoperit printre ele un craniu; poliţistul l-a plasat pe un ziduleţ. Am privit fix în orbitele goale ale scheletului, trecându-mi iute prin gând că răposatul ar fi putut să se fi întâlnit odinioară cu Strabon sau Herodot. Dacă morţii ar putea vorbi... aş întreba eu craniul ce era cu extraordinarul labirint. Kamal râse cu putere; mi s-a părut că acel cap de mort a râs împreună cu el şi că toţi zeii vechiului Egipt li s-au alăturat cu hohotele lor de râs.

O grămadă de moloz ca labirint

În anul 1888, la patruzeci şi cinci de ani după Richard Lepsius, a fost aici arheologul Sir Flinders Petrie. A constatat că încăperile pe care le scosese Lepsius la suprafaţă prin săpături sunt „doar ruinele unei mici localităţi romane”[69],

[69] Petrie, W. M. Flinders: *The Labyrinth Gerzeh and Mazghuneh,* Londra, 1912.

în care ar fi locuit cei ce au nimicit labirintul. Labirintul însuşi e distrus fără urme, era de părere Sir Flinders Petrie, şi numai o albie cu multe fragmente mici dovedeşte că ar fi existat deunăzi acolo. „Este foarte greu să recompui ceva din astfel de fragmente, atât de puţine la număr”, scria britanicul, pentru ca apoi să procedeze exact astfel. O, dacă ar fi lăsat lucrurile aşa cum erau! Propria lui versiune a labirintului, un plan cu multe încăperi şi coloane, se potriveşte la fel de puţin cu descrierile bătrânului Herodot precum planul lui Lepsius. La Flinders Petrie, templele şi colonadele stau în linie dreaptă unele lângă altele. Strabon pomenise de „căi întortocheate” şi de faptul că era imposibil să găseşti ieşirea fără ajutorul unui ghid. Pliniu scotea în evidenţă coridoarele „ce se îndreaptă care încotro”. Îmi este foarte neclar de ce vizitatorii labirintului, aşa cum l-a reconstruit Sir Flinders Petrie în planul lui, ar fi avut vreo problemă să găsească ieşirile. Ele stau în linie dreaptă – aliniate precum soldaţii. Planul lui Petrie arată mai multe temple singuratice, care stau faţă-n faţă la mare distanţă. Martorul ocular Herodot vorbise despre curţi acoperite, „aşezate una lângă alta”. Petrie găseşte în sudul şi în vestul terenului ruinele unui zid, Herodot nu vede decât „unul şi acelaşi zid” care înconjoară întregul labirint. Resturile de zid ale lui Petrie nu

pot corespunde zidului împrejmuitor al lui Herodot, căci în acest caz ar trebui găsite urme ale fundaţiei lui şi în nord şi est. Planul labirintului întocmit de Petrie este plin de anomalii şi contradicţii. Mai întâi, construcţia este patrulateră, apoi este dreptunghiulară, pentru ca în final să fie chiar rotundă. În mod foarte evident, Petrie a încercat, ca şi predecesorul său Lepsius, să forţeze puţinele fragmente existente să intre într-o schemă prefabricată. O metodă prin care orice morman arheologic de moloz se poate transforma într-un labirint. Săpăturile lui Petrie au eşuat definitiv la uriaşul lac Moeris, care nu poate fi transportat ca prin farmec în Hawara, şi la cele o mie cinci sute de camere subterane, care n-au vrut cu niciun chip să iasă la iveală, oricât de mare a fost zelul săpătorilor.

„Pentru fiecare problemă există o soluţie, care este simplă, clară şi falsă” (Henry Luis Mencken, 1880–1956, publicist american).

Unde este labirintul egiptean? Ne-au minţit de-a dreptul Herodot şi urmaşii lui? N-a existat niciodată această realizare „mai presus decât tot ce a ieşit vreodată din mâna omului” (Herodot)? Sau înţelegeau istoricii antici cu totul altceva prin termenul de „labirint” decât noi, cei de astăzi? Nu sunt Herodot şi cu epigonii lui decât nişte plagiatori ieftini, care şi-au şterpelit poveştile senzaţionale din alte surse?

Încâlciri labirintice

Prin labirint se înţelege azi ca şi pe vremuri un sistem de camere cu ganguri încurcate sau o clădire sinuoasă cu o încâlceală de trepte de nedescurcat, cu coridoare întortocheate şi încăperi. Mitul labirintului este străvechi, datează din epoca de piatră.

Pe pereţii stâncilor şi peşterilor din Africa de nord, sudul Franţei, Creta, Malta, dar şi în sudul Indiei, Anglia, Scoţia şi Statele Unite s-au găsit labirinturi scrijelite. Motivul era internaţional încă în vremuri preistorice. Şi decoraţiile labirintice mai târzii ale „picturilor greceşti geometrice pe vaze şi ale ceramicii mexicane şi peruane pentru gospodărie sunt surprinzător de asemănătoare”.[70] Căutăm niţel miraţi cauzele acestei corespondenţe globale. Ce i-a determinat pe indienii nordamericani din Arizona să scrijelească desene labirintice în piatra stâncilor, dacă nu a existat niciun fel de contact cu colegii europeni din epoca de piatră? Au privit oamenii din epoca de piatră de pe toate continentele înăuntrul craniilor deschise ale duşmanilor lor? A luat naştere modelul primordial al labirintului din studierea intuitivă a circumvoluţiilor creierului omenesc? Se jucau

[70] Koemer, Joseph Leo: *Die Suche nach dem Labyrinth,* Frankfurt/M, f.a.

de-a prinselea şi de-a mima, încercau să fixeze ideile în materia cenuşie a celulelor? Presupun că în creierele celor din epoca de piatră procesul gândirii decurgea într-un mod mai puţin labirintic decât azi.

Cercetătorii în căutare de motive sunt comparabili cu Robinson cel naufragiat, care a zărit într-o zi o urmă de picior în nisip. Urma duce întotdeauna în incertitudine, labirintul este monstrul cu o mie de tentacule, care nu poate fi apucat de nicăieri şi care e permanent învăluit într-o aură a fricii în faţa necunoscutului. După legenda grecească, meşterul şi inventatorul Daedalus a construit un labirint la Cnossos, pe insula Creta. Complexul cu drumuri întortocheate, din care nimeni nu putea ieşi fără ajutor străin, fusese ridicat iniţial pentru monstrul Minotaur, un hibrid între om şi taur. Diodor din Sicilia şi Pliniu au scris că acel labirint de pe insula Creta ar fi doar o copie micşorată a originalului din Egipt.

Sir Arthur Evans, marele excavator de pe Creta, n-a găsit urme ale labirintului. Acest lucru i-a dus pe arheologi la ideea că prin „labirint” nu s-a înţeles iniţial o singură clădire, ci un întreg oraş cu reţeaua lui de străzi. Jan Pieper, care a mers pe urmele mitului labirintului, a rezumat astfel[71]:

„Există deci un motiv bun ca să presupunem

[71] Pieper, Jan: *Die Entdeckung des Labyrinthischen,* Wiesbaden, 1987.

că baza istorică a mitului labirintului nu este o singură construcţie gigantică având structura unui labirint, ci e vorba tocmai de acele oraşe care sunt adevărate furnicare de oameni, care trebuiau să le apară cu siguranţă labirintice popoarelor de păstori, aşa că nu puteau bănui că în centrele lor s-ar fi aflat altceva decât un monstru cu cap de taur şi mâncător de oameni…”

Deşi logica are în sine ceva de o simplitate fermecătoare, nu se va deschide labirintul cu această cheie. Artiştilor epocii de piatră de pe toate continentele nu le erau la urma urmei cunoscute niciun fel de oraşe labirintice care să fie nişte „adevărate furnicare de oameni” şi să poată fi luate drept model pentru reprezentările lor.

„Rătăcim cu toţii, dar fiecare rătăceşte altfel” (Georg Christoph Lichtenberg, 1742–1799).

Mincinoşi din Antichitate?

În Egipt, fiecare rătăceşte altfel, căci acolo au un cuvânt de spus martorii oculari, care ne conving că ar fi păşit cât se poate de personal în labirint. Nu mai puţin decât de patru ori asigură Herodot pe o singură pagină că vorbeşte din proprie experienţă. De ce ne-ar minţi de fapt cvadruplu „părintele istoriografiei” în acest singur caz? În rest, obişnuieşte să se ţină de

adevăr. Din ce motiv ar reîmprospăta Strabon 423 de ani mai târziu minciunile lui Herodot, îmbogăţindu-le cu unele proprii? Povestioara despre cum Strabon împreună cu gazda lui, „unul din bărbaţii de vază”, şi un preot au hrănit un crocodil la lacul Moeris ar fi atunci la fel de scoasă din mânecă. Şi ce facem cu Pliniu, care scrie că labirintul are la intrare „piatră de Paros, ceea ce mă miră”? S-a mirat el oare numai pe pergament? De ce ne duce oare cu vorba că, „obosit de atâta mers, ajungi la acele coridoare ce se îndreaptă care încotro”, dacă n-a făcut niciun pas pe acolo şi nu s-a istovit niciodată? Cum poate coborî „nouăzeci de trepte” spre a da „în nişte galerii cu coloane de porfir”, care nu există niciunde?

Eu unul îi cred pe bătrânii domni. Labirintul, care „întrece până şi piramidele”, era situat „ceva mai sus de lacul Moeris” (Herodot). Poate dispărea pur şi simplu un lac cu un perimetru de şase sute patruzeci de kilometri? Am mai spus-o, s-ar putea ca măsurătorile lui Herodot să fie exagerate, dar chiar şi un lac atât de mare se poate evapora rapid. Lacul de acumulare Nasser de lângă Assuan are o lungime de cinci sute de kilometri. Numai şapte ani de secetă în Sudan şi Etiopia au fost de ajuns spre a scădea nivelul apei cu douăzeci şi cinci de metri. Perioade de secetă care au durat mai mult de şapte ani nu sunt nici fără istericalele moderne un temei

pentru sfârşitul lumii. Vechiul Testament relata deja despre cei şapte ani de secetă din Egipt, cărora li s-a supravieţuit numai datorită grijii lui Iosif.

Lacul Moeris al lui Herodot era alimentat printr-un canal din Nil. Dacă râul se transforma într-un firicel, canalul se umplea de nămol şi nisip. Într-o perioadă de secetă mai lungă, stăvilarele spre lacul Moeris se închideau mai mult ca sigur, căci apa cea vitală era necesară de-a lungul Nilului. Astfel de perioade de lipsă de apă se iveau tot mereu în ţara faraonilor; se pare chiar că lacul Moeris ar fi trimis înapoi apă Nilului. Şi totuşi, deodată, lucrurile au fost diferite.

Deoarece lacul Moeris exista încă pe vremea lui Herodot iar Strabon mai putea hrăni, 423 de ani mai târziu, un crocodil la malurile lui, înnisiparea treptată a lacului trebuie să fi avut loc în epoca romană creştină. Puternicul imperiu al faraonilor fusese pe-atunci sfărâmat. Niciun domnitor clarvăzător n-a mai dat dispoziţii ca lacul Moeris să fie curăţat, canalele dragate şi vechile stăvilare reparate. În Cartea a XVII-a a *Geografiei* sale, Strabon descrie diverse canale mari şi lacuri mai mici din Egipt, care erau chiar navigabile şi aprovizionau ţinuturi întinse cu apă. Ce a rămas din toate astea?

Câţiva ani de secetă şi câţiva de letargie au făcut ca lacul Moeris să se evapore. Încă Diodor

din Sicilia se întrebase „câte mii de oameni şi timp de câţi ani” au muncit la excavarea lacului. Acum, după ce lacul a început să sece şi canalele să aibă o nevoie stringentă de apă, se simţea lipsa acelor multe mii de oameni, precum şi a structurii de comandă care să poată motiva şi conduce o armată de furnicuţe. Era începutul sfârşitului. Această constatare nu este valabilă numai pentru lacul Moeris şi labirint – ci şi pentru întregul Egipt. Oraşe-templu, care fuseseră îngrijite timp de milenii, au fost depopulate, piramide uriaşe şi puternicul sfinx de la Gizeh – înghiţite de nisip. Săpăturile actuale o dovedesc.

Nisipul nu înfulecă numai tot, ci şi conservă Labirintul lui Herodot, cu pereţii bogat decoraţi cu reliefuri, cu o mie cinci sute de spaţii subterane şi poate chiar cu mormintele preţioase a doisprezece faraoni legendari, aşteaptă un Heinrich Schliemann al zilelor noastre. Şansele localizării labirintului nu sunt chiar atât de mici, căci vechii istoriografi ne-au lăsat ceva indicii pentru ca să pornim într-o veselă căutare. Dacă rezum elementele comune de la Herodot & Co, atunci labirintul ar trebui să poată fi găsit dacă mergi „în susul fluviului” (Nilului – *n. t.*) timp de „şapte zile”, pe partea libiană, ceva mai sus de oraşul Memphis, „la vărsarea canalului în lacul Moeris”. Axa longitudinală a acestui lac este direcţionată

nord/sud şi lacul se afla în regiunea Arsinoe. În final, canalul care alimenta acest lac era legat de Nil şi regularizat prin „stăvilare”.

Cât se poate de simplu – nu-i aşa?

Ultima şansă

„Să se ia...”, scrie în cartea de bucate... un mic avion, fie chiar un elicopter, şi să se survoleze dimineaţa devreme şi seara zona încercuită.

Poate că trebuie amestecat mai mult până ce coca e tocmai bună de frământat, poate trebuie chiar mers încoace şi încolo o lună întreagă zi de zi în susul şi în josul Nilului, până ce devin vizibile contururile. Ce contururi? Ale canalului, fiule! Ce canal? Cel pe care era situat labirintul, fiule! Dar canalul doar nu mai există... Tocmai asta e, fiule!

Arheologia prin fotografie aeriană o face posibil. Din aer sunt vizibile şi după milenii, măcar pe porţiuni, canale secate. Undeva mai sus de Memphis trebuie să se fi ramificat din Nil un canal în direcţie vestică. Cursul lui poate fi stabilit. Dacă nu există un asemenea canal, atunci nu rămâne decât vechea cale de apă Bahr Jusuf, pe ale cărei maluri vegetaţia este şi astăzi în plină bogăţie. Una din două. Canalul astfel descoperit de sus ar putea fi urmărit pe teren până la locul unde se termină. Acolo

începea lacul Moeris şi acolo aşteaptă şi labirintul să apară cel care-l va descoperi. Dacă nu ne rămâne însă decât canalul Bahr Jusuf, atunci ar trebui să poată fi detectate resturile străvechi ale unor ziduri ale stăvilarelor de-a lungul albiei lui originare. Ele duc direct la labirint, căci, după cum spuneau vechii istorici la unison, el era situat la gurile canalului.

Aceste conexiuni de idei sunt uşor de făcut, chiar dacă nişte conexiuni pot fi derutante. „Probabil există o conexiune între un trandafir şi un hipopotam, şi totuşi unui tânăr nu i-ar veni niciodată ideea să-i ofere iubitei lui un buchet de hipopotami (Mark Twain, 1835–1910).

Capitolul 3
Minunea fără de nume a lumii

„Omul se teme de timp – timpul se teme de piramide.”
– Proverb egiptean –

„Castraveţii acri duc la prăbuşiri de avioane, accidente de maşină, război şi cancer.” Această comunicare surprinzătoare a fost făcută de *Journal for Irreproducible Results (Revista pentru rezultate de nereprodus)* în vara lui 1982 unei lumi academice iritate. Dovada ştiinţifică era solidă. 99,9 procente ale tuturor victimelor cancerului mestecaseră cândva în decursul

vieţii castraveţi acri, toţi soldaţii sunt consumatori de castraveţi acri şi 99,7 la sută din piloţi şi din conducătorii auto mănâncă din când în când castraveţi acri. Bineînţeles că ştirea era un gag, căci *Journal for Irreproducible Results,* care apare în Park Forest, Illinois, publică trimestrial parodii la lucrările ştiinţifice. Ea arată cum cu statistici, o punere greşită a problemei şi o interpretare răstălmăcită se poate întări orice afirmaţie.

S-o încercăm şi noi cu o punere comică a problemei şi să stabilim un raport între consumul de ceapă al egiptenilor şi construcţia de piramide: Când a luat fiinţă marea piramidă de la Gizeh, egiptenii au consumat cu mare pasiune ceapă şi ridichi. După cum ne-a comunicat Herodot, se pare că la giganticul edificiu au contribuit 100.000 de muncitori timp de 20 de ani. Presupunând că 1 muncitor a mâncat pe zi numai 1 ceapă de 100 g, atunci 100.000 de muncitori ar fi dat gata zilnic 10.000 kg de ceapă. În 10 zile asta ar însemna 100.000 kg (100 t), într-o lună, 300 t. Dacă s-ar fi robotit pe şantier numai 6 luni pe an, atunci ar fi trebuit cărate doar în acest interval de timp 1.800 t de ceapă. O dată ce pe vremea aceea nu existau nici camioane, nici trenuri de marfă, cepele ar fi trebuit transportate în saci şi bărci şi de aici încărcate pe boi şi măgari, deci 200 de muncitori ar fi fost ocupaţi zilnic numai cu

descărcarea şi distribuirea unor saci grei de câte 50 kg. Dar constructorii de piramide nu trăiau doar din cepe, trebuie să le admitem o raţie zilnică măcar de un kilogram (greutate brută) de fructe, orez, ouă şi legume. La 100.000 de muncitori, aceasta corespunde cifrei de 100.000 kg pe zi sau de 3.000.000 kg (3.000 t) pe lună. Ca să glumim, am putea adăuga la aceste 3.000 t cantităţile de alimente care erau consumate în restul Egiptului (în afara şantierului). Suma se poate împărţi la suprafaţa cultivată din Egiptul de atunci şi înmulţi cu zilele de sărbătoare în cinstea zeilor Osiris şi Horus, când se înfuleca dublu. După această schemă de calcul se obţin în cele din urmă circumferinţa pământului în ţoii de piramidă, distanţa de la soare la Alpha Centauri în metri cubi şi diametrul găurii de ozon care se mărea continuu prin gazele generate de naţiunea care digera ceapă.

Referitor la piramide s-au efectuat calcule şi mai absurde, cu nişte legături de ţi se face părul măciucă. Iată un exemplu[72]: Dacă se măsoară cifra 666, menţionată în revelaţia tainică a Apostolului Ioan, în centimetri de la mijlocul sarcofagului din piramida lui Kheops şi se ajustează cifra cu axa celor două canale de aer din încăperea regelui, atunci rezultatul care iese e luna iulie a anului 1987. În această zi ar fi

[72] Rauprich, Herbert: *Cheops,* Freiburg i. B., 1982.

trebuit să izbucnească de fapt cel de-al treilea război mondial. Din motive obscure, omenirii nu i-a păsat de această dată.

Cine caută în piramide (şi alte construcţii antice) corespondenţe matematice va găsi un număr infinit de exemple. Şi lungimea mesei mele de lucru la care tocmai sunt aşezat se află într-un oarecare raport cu anumite măsuri cosmice. Toţi acei zeloşi artişti ai cifrelor şi matematicieni, care au derivat date ciudate din piramida lui Kheops, nu trebuie luaţi de aceea în serios?

În marea piramidă zac însă ascunse măsuri care nu trebuie căutate cu lumânarea. Ele se găsesc pur şi simplu acolo, integrate monumentalului edificiu ca părţi componente fixe. În timp ce limbajul are nevoie de cârje, pentru ca, după milenii, să mai fie cât de cât înţeles măcar de specialişti, valorile numerice sunt atemporale. 1+1 fac întotdeauna 2, în orice colţ al universului.

Cum a luat naştere metrul?

Orice arhitect are nevoie de o unitate de măsură pe baza căreia să-şi întocmească planurile. Unitatea noastră fundamentală de măsură, metrul, corespunde celei de-a patruzecea milioana parte a unui meridian pământesc. Acest lucru a fost stabilit în 1875 la

o conferinţă internaţională, convenţia metrică. De atunci se păstrează la Biroul internaţional pentru măsuri şi greutăţi de la Paris un metru etalon dintr-un aliaj de platină şi iridiu.

Făcându-se măsurători precise, au rezultat ulterior devieri infime în legătură cu circumferinţa pământului, aşa că metrul etalon n-a mai corespuns deodată exact celei de-a patruzecea milioana parte a unui meridian pământesc. Astfel, în anul 1927 s-a stabilit la o nouă convenţie metrică un nou metru etalon, care corespundea lungimii de undă a luminii pretutindeni reproductibile a liniei roşii din spectrul cadmiului în aer uscat la 15 grade Celsius. Însă nici acest metru etalon n-a rezistat în lumea noastră înconjurată de sateliţi. Metrul etalon cel mai recent corespunde lungimii de undă a unei linii spectrale anume a gazului nobil kripton (număr atomic: 36, greutate atomică: 83,7, punct de topire: – 157,2.) Că e vorba de kripton, de cadmiu sau de un aliaj platină-iridiu, referirea se face întotdeauna la cea de-a patruzecea milioana parte a unui meridian pământesc. O premisă indispensabilă pentru un astfel de metru etalon este cunoaşterea exactă a circumferinţei pământului. Dacă, peste trei mii de ani, nişte viitori arheologi vor săpa până ce vor aduce la suprafaţă la Berna ruinele Casei federale elveţiene, ale sediului guvernului, şi vor căuta o unitate de bază de măsură, vor da

inevitabil peste metru. Vor putea deduce această unitate de măsură şi din alte construcţii ale aceleiaşi epoci. Poate că o minte limpede va face atunci o descoperire senzaţională. Această unitate de măsură corespunde celei de-a patruzecea milioana parte a unui meridian pământesc! Pură coincidenţă, vor obiecta colegii săi în ale ştiinţei, căci ar însemna că aceşti ciudaţi strămoşi care mai ridicau clădiri din piatră grea ar fi cunoscut deja cu milenii în urmă circumferinţa exactă a pământului!

Nu altfel stau lucrurile cu cotul sacru din Egiptul antic. Măsoară 63,5 cm şi corespunde unei miimi din distanţa cu care se roteşte pământul la ecuator într-o secundă. (Mai exista şi un cot egiptean de 52,36 cm!).

Doctor Coincidentă e întotdeauna pe aproape

Coincidenţă? Probabil, căci aceasta ar presupune că vechii egipteni cunoşteau viteza de rotaţie la ecuator şi că, pe deasupra, calculau şi în secundele noastre. Surprinzător devine abia atunci când coincidenţele nu se ridică spre cer aidoma unor monoliţi izolaţi, ci se unesc în complexuri monumentale. Un cunoscut de-al meu foarte talentat la matematică a publicat într-o broşură excelentă datele controversate în legătură cu marea piramidă.

Iată un extras[73]:

– Piramida este orientată exact după cele patru puncte cardinale.

– Piramida se află în centrul masei continentale a pământului.

– Meridianul care trece prin Gizeh separă oceanele şi continentele pământului în două părţi egale. Acest meridian este şi meridianul nord-sud cel mai lung care trece pe uscat şi constituie punctul zero natural pentru măsurarea longitudinală a întregului glob pământesc.

– Unghiurile piramidei împart regiunea Deltei Nilului în două jumătăţi egale.

– Piramida este un punct geodezic fix şi de reper desăvârşit. Cu ajutorul triangulaţiei poate fi măsurat tot uscatul aflat în raza vizuală, după cum au constatat uimiţi oamenii de ştiinţă ai lui Napoleon.

– Cele trei piramide de la Gizeh sunt poziţionate una faţă de cealaltă în aşa fel încât formează triunghiul lui Pitagora, ale cărui laturi se află în raportul 3:4:5.

– Raportul dintre înălţimea şi perimetrul piramidei corespunde celui dintre raza unui cerc şi circumferinţa cercului. Cele patru suprafeţe laterale sunt triunghiurile cele mai mari şi frapante din lume.

– Cu ajutorul piramidei se pot calcula atât

[73] Tarhan. E.H.: *Nur 4000 Jahre Kultur*? Ahlen, 1986.

volumul sferei cât şi aria cercului. Ea este un monument al cvadraturii cercului.

– Piramida este un uriaş cadran solar. Umbrele pe care le trimite ea de la mijlocul lui octombrie până la începutul lui martie indică anotimpurile şi lungimea anului. Lungimea plăcilor de piatră care înconjoară piramida corespunde lungimii umbrei unei zile. Prin observarea acestei umbre pe plăci a putut fi determinată lungimea anului până la o exactitate de a 0,2419-a parte a unei zile.

– Lungimea normală a laturii bazei patrulatere este de 365,342 coţi egipteni. Cifra e identică cu numărul zilelor anului solar tropical.

– Distanţa de la marea piramidă la centrul pământului este la fel de mare ca distanţa de la marea piramidă la Polul nord şi corespunde distanţei de la Polul nord la centrul pământului.

– Dacă aria bazei piramidei se împarte la dublul înălţimii monumentului, se obţine cifra Pi=3,1416.

– Aria totală a celor patru suprafeţe laterale ale piramidei corespunde pătratului înălţimii piramidei.

– Dacă vârful marii piramide reprezintă Polul nord, iar perimetrul ei corespunde lungimii ecuatorului, atunci raportul dintre ele este egal cu raportul dintre dimensiunile respective ale pământului. Fiecare latură a piramidei a fost astfel măsurată, încât să corespundă unui sfert

de sector al emisferei nordice sau unui pătrat sferic de 90 de grade. (Circumferinţa la ecuator are 40076,592 km, circumferinţa pământului, calculată trecând prin poli, are 40009,153 km!).

Această înşiruire de coincidenţe aritmetice şi geometrice ar putea fi uşor continuată, căci tot felul de gânditori perspicace au scris tomuri groase pe acest subiect, care au fost permanent contestate de alţi gânditori la fel de pătrunzători[74]. Încă o mostră?

Unghiul de înclinare al marii piramide este astfel calculat, încât soarele amiezii nu face nicio umbră de la sfârşitul lui februarie până la mijlocul lui octombrie. Lucrul îşi avea rostul său, deoarece zeul soarelui Ra le dădea oamenilor un semn. Atunci nu ne mai miră dacă şi distanţa medie pământ-soare este conţinută în piramidă. Ea este de exact 109 înălţimi de piramidă. Coincidenţă? Nu prea, căci „înălţimea piramidei se raportează la jumătatea diagonalei bazei ca 9:10”[75].

Unul ca mine care n-a excelat niciodată în matematici superioare rămâne niţel derutat în faţa munţilor de cifre. Mi se spune că distanţa de la piramidă la centrul pământului este la fel de mare ca distanţa la Polul nord. De aici trebuie să deduc că cei care au planificat

---

[74] Borchardt, Ludwig: *Gegen die Zahlenmystik an der grossen Pyramide bei Gise,* Berlin, 1922.

[75] Neuburger, Albert: *Die Technik des Altertums,* Leipzig, 1919.

piramida ar fi ştiut că pământul este sferic şi i-ar fi cunoscut circumferinţa. Dacă piramida ar sta de exemplu în piaţa catedralei din Köln, distanţa la Polul nord n-ar fi aceeaşi cu cea până la centrul pământului. Locul de amplasare al edificiului n-a fost o toană a faraonului?

Dacă citesc că meridianul care trece prin piramidă împarte oceanele şi continentele în două părţi egale, atunci rămân mai întâi perplex, fiindcă fiecare jumătate a unei sfere are, la urma urmei, părţi egale. Totuşi mă înşel, căci pe o jumătate a sferei este mai mult uscat, pe cealaltă mai multă apă. Meridianul nord-sud să străbată oare cel mai mult uscatul? Am întins o hartă mare a lumii pe jos, am luat ruletă şi m-am lăsat în genunchi. Soţia mea m-a întrebat îngrijorată dacă-mi planific următoarea călătorie. Măsurând pe hartă din Gizeh, ruleta mea trecea într-adevăr, urmărind direcţia nord-sud, cel mai mult pe uscat. Am deplasat-o la nimereală înspre New York, Hong Kong sau chiar îndepărtata Limă. În toate celelalte cazuri, ruleta acoperea mai puţin pământ decât pornind din Gizeh. Jocul meu grotesc pe podeaua camerei de zi a dus la rezultate şi mai bizare când am tras o diagonală. Linia care trece prin piramidă de la sud-vest la nord-est este cea mai lungă linie directă posibilă peste uscat de jur-împrejurul globului. Am mutat din nou amplasamentul piramidei în toate regiunile

lumii, ba în Yemen şi Mexico-City, ba în Africa centrală şi Honolulu. Joculeţul meu nu funcţiona decât din poziţia Gizehului.

Se pare că s-a început construirea marii piramide încă pe la 2551 î.Ch., adică acum vreo patru mii cinci sute de ani. Abia cu trei sute cincizeci de anişori în urmă au descoperit cuceritorii albi America de Sud, iar pământul a fost cartografiat ca lumea abia în ultimele decenii. Acum, linia sud-vest-nord-est duce, în prelungirea ei din piramidă, inevitabil şi prin America de Sud, de la Recife (Brazilia) de-a curmezişul continentului până la coasta chiliană la nord de Santiago Ştiau anonimii planificatori ai piramidei acest lucru? Fuseseră stabilite dinainte locul şi dimensiunile? Îi dictase cineva faraonului Kheops, fie şi numai urmând o tradiţie preoţească din timpuri mult mai vechi, că trebuie să-şi plaseze piramida neapărat la Gizeh şi în niciun caz altundeva? Proveneau dimensiunile din pivniţa secretă a zeilor?

Doar nu ajunge ca un geniu geometric să fi proiectat în vremea lui Kheops măsuri grozave de unghiuri şi de suprafeţe de triunghiuri, din care să fi rezultat apoi nişte splendide calcule pe papirus. Nu ajunge nici dacă acest superstar matematic ar fi stabilit dimensiunile fiecărui bloc de construcţie şi ar fi prescris la milimetru că tavanul încăperii regelui trebuie să fie alcătuit din granit şlefuit, şi anume din exact o

sută de blocuri. Echipa designerilor piramidelor trebuia să aibă, dincolo de cunoştinţele matematice, date fundamentate despre dimensiunile, perimetrul şi înclinarea axei pământului nostru. Din ce şcoală magică proveneau aceste cunoştinţe? Pitagora, Arhimede şi Euclid, marii gânditori matematici, au apărut abia două mii de ani mai târziu pe arena lumii.

Marea tăcere

Pentru experţii arheologi, toate aceste presupuneri în jurul piramidelor sunt ca un ghimpe în ochi. E de înţeles că se supără pe băgăcioşii care sunt pe dinafară în problemele legate de piramide, căci fie întrebările lor sunt prosteşti, fie este imposibil de răspuns la ele. Însă întrebările au stilul neplăcut de a pluti în aer până capătă un răspuns. Dacă trebuie demarat astăzi un mare proiect de construcţie, sunt implicaţi în el birouri întregi de ingineri şi arhitecţi. Noi, în schimb, trebuie să credem că un oarecare geniu egiptean a proiectat marea piramidă aproape de unul singur şi din mers, iar ciudăţeniile matematice fie au picat din cer, fie nici n-au existat. Obiecţia că s-a „exersat” înaintea marii piramide pe construcţii care i-au precedat nu poate cântări prea greu, fiindcă aceste „piramide de exerciţiu” sunt plasate în

timp cu numai câteva decenii înainte de Kheops. În afară de aceasta, „piramidele de exerciţiu” nu ating nici pe departe dimensiunile gigantice şi rafinamentul matematic al piramidei lui Kheops.

Într-un excelent volum cu text şi ilustraţii despre *Vechiul Egipt*[76], egiptologul dr. Eva Eggebrecht menţionează că abia recent s-a calculat că numai în primii optzeci de ani ai celei de-a IV-a Dinastii au fost prelucrate nişte volume de materiale de construcţie de 8.974.000 m^3. Aceasta pentru piramidele lui Snofru (2575–2551 î.Ch.), Kheops (2551–2528 î.Ch.), Djedefre (2528–2520 î.Ch.) şi Khefren (2520–2494 î.Ch.). În aceşti optzeci de ani au fost sparte din stâncă, şlefuite, măsurate, lustruite şi transportate 12.066.000 de blocuri de piatră şi inserate la locul potrivit în respectiva construcţie. Randament zilnic: 413 blocuri! Aici nu sunt luate în considerare lucrările de excavaţie şi planificare, fabricarea şi repararea uneltelor, ridicarea rampelor şi a schelăriei, utilizarea generală de materiale, precum şi întreţinerea maselor de oameni. Întregul Egipt de jos – un unic şantier!

Nici echipa proiectanţilor şi a arhitecţilor, nici vreun şef constructor, preot sau faraon n-au scăpat o vorbuliţă despre lucrările de

[76] Eggebrecht, Eva: „Die Geschichte des Pharaonenreiches”. Din: *Das alte Ägypten,* München, 1984.

construcţie. Nici o singură inscripţie nu consemnează cum s-a procedat. O citez pe doamna dr. Eva Eggebrecht în acest sens[77]:

„Tăcerea contemporanilor în legătură cu construirea piramidelor este pur şi simplu de neînţeles, dacă ne amintim că necropolele doar nu erau nişte lăcaşuri ale enigmelor peste care plana o tăcere de moarte. În templele mortuare ale regilor... se aduceau jertfe, preoţii veneau şi plecau... Niciunul dintre ei n-a lăsat o notiţă cu ajutorul căreia să se poată răspunde măcar la una din întrebările care se nasc în jurul construirii piramidelor."

În legătură cu tăcerea pot da un mănunchi de răspunsuri posibile:

– Inscripţiile respective n-au ieşit încă la iveală... sau au fost deja distruse.

– Construcţia de piramide era lucrul cel mai banal de pe lume. Nu se simţea nevoia să se vorbească despre ea.

– Însemnările erau interzise. Trebuiau să se ţină secrete anumite informaţii, care să nu le parvină urmaşilor.

– Presupoziţiile noastre sunt greşite. Marea piramidă exista deja ca model strălucitor atunci când generaţiile ulterioare au ridicat nişte imitaţii ale ei.

„Ce nu ştiu mă lasă rece", spune o vorbă. Cu

[77] Eggebrecht, Eva: „Die Geschichte des Pharaonenreiches". Din: *Das alte Ägypten,* München, 1984.

referire la piramida lui Kheops, este exact pe dos: Ce nu ştim ne înfierbântă de-a dreptul pe toţi. O grămadă de autonumiţi piramidologi, dar şi de autentici ingineri, constructori, arhitecţi şi arheologi au încercat să rezolve enigma piramidei. Au fost prezentate şi contestate soluţii inteligente, bine gândite şi calculate ale problemei construirii piramidelor. Prof. Dr. Georges Goyon, arheolog şi „de decenii întregi specialist avizat în domeniul tehnicilor vechilor egipteni”[78], a combătut cu măiestrie toate teoriile de reconstrucţie cunoscute şi a prezentat o propunere proprie. Aceasta a fost, la rândul ei, respinsă de prof. Oskar Riedl, pentru ca să ofere „soluţia enigmei milenare fără miracole şi vrăjitorie”[79]. Treaba va continua aşa până ce în ştafeta nesfârşită de soluţionări şi contestări va răsări în cele din urmă din neguri un text despre piramide pe care să fie scris cum s-a procedat. Până în ziua de azi, constructorii marii piramide au izbutit să ne ducă de nas.

Nespecialistul se poate întreba ce o fi oare atât de complicat şi de nerezolvat în construirea unei piramide. Se pun blocuri de piatră straturi-straturi unele peste altele... şi gata. Expertul ştie mai bine că greutăţile sunt de-a dreptul

---

[78] Goyon, Goerges: *Die Cheops-Pyramide,* Bergisch-Gladbach, 1979.
[79] Riedl, Oskar M.: *Die Maschinen des Herodot, der Pyramidenbau und seine Transportprobleme.* Viena, f.a .

piramidale. Pentru a ridica un edificiu mare, era nevoie atunci cum e şi acum de lucruri banale precum corzi, pârghii, dălţi de fier, schele de lemn, scripeţi, animale de tracţiune şi sănii. Cu aceasta, problemele s-au şi ivit. Arheologul şi specialistul în tehnicile Egiptului antic, prof. Dr. Georges Goyon[80], pe acest subiect:

A construi piramide fără lemn?

„Mai întâi trebuie să eliminăm din reflecţiile noastre orice ipoteză bazată pe folosirea lemnului ca material de construcţie al eşafodajului. Nivelul nostru de cunoştinţe despre vechiul Egipt ne îngăduie să fim categorici în această afirmaţie: a fost întotdeauna lipsă de lemn în valea Nilului. Descoperirile au dovedit suficient cu ce economie valorificau tâmplarii şi ebenişţii până şi cea mai mică bucată de lemn."

În Egipt existau pe-atunci tamarisca, sălcii, acacii, palmieri, sicomori şi mărăcini. Soiuri rezistente de lemn, precum lemnul de cedru şi de abanos, care puteau să suporte sarcini mari sau să folosească drept pârghii pentru monoliţi de patruzeci de tone, trebuiau importate. Astfel de importuri de lemn din Liban, Siria şi Africa centrală aveau loc în proporţii foarte reduse. Pentru transportul lemnului în susul Nilului erau

[80] Goyon, Goerges: *Die Cheops-Pyramide,* Bergisch-Gladbach, 1979.

necesare vapoare: din lemn! Cărau cămilele şi caii trunchiuri de lemn prin deşert? Nu, căci cele două specii de animale nu existau în Egipt în epoca lui Kheops, ca animale de povară şi de tracţiune nefiind cunoscuţi decât boii şi măgarii.

Erau transportate blocurile care cântăreau mai multe tone cu ajutorul corzilor pe schele în sus? Specialiştii sunt de acord că nu se putea face nicio treabă fără corzi. Ele trebuie să fi existat deşi nimeni nu poate pune mâna-n foc. Pe un relief de pe peretele sarcofagului conducătorului nomarh Djehutihotep (cca 1870 î.Ch.) sunt înfăţişaţi o sută şaptezeci de oameni ducând cu ajutorul corzilor o statuie gigantică prin deşert, iar pe un document din timpul lui Amenemhet I (1991–1962 î.Ch.) chiar se menţionează corzile. Pe diferiţi pereţi funerari din Dinastia XVIII, s-au găsit reprezentări imagistice ale unor scripeţi simpli, cu care erau aranjate pietrele în straturi. Ceea ce nu poate folosi ca dovadă, întrucât între construirea marii piramide şi Amenemhet I este o distanţă în timp de cinci sute cincizeci de ani. Dacă nişte arheologi ai viitorului vor cerceta nişte fotografii îngălbenite ale unui mare şantier de azi, cu macarale, excavatoare şi benzi transportatoare, n-ar putea nici ei deduce de aici că ele se foloseau şi cu o jumătate de mileniu mai înainte. De altfel, în ideea de a transpune documentele imagistice din Dinastia XVIII – o mie de ani după Kheops! – asupra

Dinastiilor III şi IV, zace o contradicţie periculoasă. Cu ajutorul corzilor, calitatea muncii de construire ar trebui să fie considerabil mai bună decât fără ele. Dar este exact pe dos. Tehnica întrebuinţată în ridicarea piramidei lui Kheops o depăşeşte pe cea din toate copiile ulterioare. Oricum ar sta lucrurile, fără corzi nu se mişca nimic pe şantierul „Kheops”, aşa că existenţa lor trebuie presupusă tacit.

Mai complicat e cu rampele şi schelele. O concepţie larg răspândită, care la prima vedere pare şi foarte rezonabilă, este următoarea: după lucrările de excavare şi netezire a platoului stâncos de la Gizeh, muncitorii au ridicat stratul de piatră cel mai de jos bucată cu bucată, făcând o terasă. N-au lăsat libere decât deschizăturile spre încăperile situate mai la adâncime. Apoi, de jur-împrejurul primei terase a fost îngrămădit nisip. Echipele de constructori au împins şi tras pe nisip în sus săniile cu blocurile pentru cel de-al doilea strat. Când şi acesta a fost gata, s-a adus din nou nisip până la înălţimea celui de-al doilea strat. Piramida a crescut astfel, terasă după terasă, înconjurată de un munte de nisip. Prof. Goyon a calculat că la o înclinare de numai zece centimetri pe metru şi o înălţime a piramidei de 146,549 m, pe o rază de un kilometru şi jumătate „întregul platou de la Gizeh s-ar fi scufundat sub un imens strat de nisip”.

Nici din considerente practice nu funcţionează teoria rambleului de nisip. Animalele copitate şi poverile lor s-ar fi scufundat în nisip exact la fel ca pârghiile de lemn şi săniile. În plus, se lucra şi la poalele piramidei, şi anume la temple. Pietrarii confecţionau blocurile gigantice, netezeau cu ciocanul monoliţi lungi pentru galeriile din interiorul piramidei. Niciuna din aceste munci nu ar fi fost posibilă într-un munte de nisip.

Dar în jurul edificiului nu trebuie să se găsească de fapt niciun fel de morman de nisip, căci o uriaşă rampă înclinată ar fi suficientă. La această idee logică ajunseseră încă britanicul Sir Flinders Petrie, acelaşi care încercase să reconstruiască labirintul, şi arheologul german al anilor ’20, Ludwig Borchardt[8182]. Din ce material să fi fost făcută rampa? Lemnul cade din discuţie. Nu numai din cauză că nu era la dispoziţie în cantităţile necesare, ci şi pentru că n-ar fi suportat greutatea coloşilor din piatră, a săniilor şi a oamenilor. Să ne închipuim numai o schelă kilometrică de lemn, înclinată, care atinge în punctul cel mai de sus o înălţime de 146 m! Pe rampa aflată într-o permanentă clătinare trebuiau cărate *simultan* mai multe sănii cu giganţi de piatră, în timp ce pe „pista a

---

[81] Borchardt, Ludwig: *Die Entstehung der Pyramiden,* Berlin, 1928.

[82] Borchardt, Ludwig: *Einiges zur dritten Bauperiode der grossen Pyramide bei Gise,* Berlin, 1932.

doua”, coborau ţopăind şi chiuind echipele cu săniile goale.

Deci nu tu lemn, ci o rampă din piatră şi cărămizi uscate de lut. Specialistul nostru în probleme complicate, prof. Goyon, este de părere că unghiul de înclinare al unei astfel de rampe nu prea poate să fi depăşit „3 degete (0,056 m) pe metru”. O asemenea rampă ar avea sens numai în direcţie estică, înspre Nil, unde erau descărcate bărcile. Dar, în mod supărător, locul de construire al piramidei se află la patruzeci de metri peste Nil, deci şi rampa ar trebui să fie corespunzător mai înaltă şi mai lungă: aproape de trei kilometri şi jumătate! „Rambleul ipotetic ar fi atins în acest caz un asemenea volum, încât, comparativ, cel al piramidei ar fi părut tare mic.[83]”

Indiferent de materialul din care era alcătuită rampa, indiferent dacă stratul superior era uns cu ulei sau format din alumină, pentru a permite o alunecare fără frecare a săniilor, de fiecare dată când piramida mai creştea cu o terasă, rampa trebuia adaptată *pe întreaga lungime.* Ea trebuia să crească continuu şi constant, un cot brusc într-un unghi mai abrupt nefiind posibil. În mod corespunzător trebuia reînnoit permanent unghiul de înclinare pe întreaga lungime a rampei şi acelaşi lucru era valabil şi pentru pelicula de alunecare, din orice ar fi fost ea

[83] Goyon, Goerges: *Die Cheops-Pyramide,* Bergisch-Gladbach, 1979.

făcută. Întrucât pe rampă era în fiecare zi un neîntrerupt du-te-vino, nu mai rămânea decât noaptea pentru executarea modificărilor de nivel. La lumina ochilor atenţi ai zeului Horus!

Mai repede! Mai repede!

De ce atâta zor? Doar constructorii piramidei aveau infinit de mult timp la dispoziţie, deci se puteau lua periodic câteva zile de odihnă, pentru a se ajusta rampa la înălţimea cea nouă.

Faraonul Kheops, cel care a comandat minunea lumii ce-i poartă numele, a domnit douăzeci şi trei de ani. Se poate imagina cu greu că ar fi ordonat construirea piramidei înainte să-şi înceapă domnia, căci predecesorul lui, Snofru, era ocupat pe atunci să facă exerciţii în ale construirii de piramide. Ca orice om, nici Kheops nu putea şti dinainte ce lungime de viaţă îi va acorda zeul Osiris. Oricum, el ştia cât trăiseră predecesorii şi rudele lui. Timpul pentru a desăvârşi marea minune era scurt şi, în definitiv, dorinţa faraonului de a-şi vedea opera împlinită cât era încă în viaţă putea fi de înţeles. În lumina celor douăzeci şi trei de ani de domnie ai lui Kheops, afirmaţia lui Herodot că marea piramidă a fost ridicată în decursul a douăzeci de ani sună foarte plauzibil. În practică însă, o perioadă de construire de numai două decenii nu prea stă în picioare.

În concepţia generală a experţilor, marea piramidă este alcătuită din vreo 2,5 milioane de blocuri de piatră. Printre ele sunt unele care cântăresc până la patruzeci de tone şi chiar mai mult, altele, care indică pe cântar doar o tonă. Majoritatea au în jur de trei tone. Dacă s-a muncit la piramidă douăzeci de ani, au fost prelucrate anual 125.000 de pietre. Cu siguranţă nu mă înşel când presupun că nici egiptenii de pe vremuri nu roboteau zi de zi. Chiar şi fără sindicate, tot existau sărbători şi serbări. Pun în calcul 300 de zile de lucru pe an. 125.000 de monoliţi împărţiţi la 300 de zile de lucru înseamnă un randament zilnic de 416,6 blocuri de piatră prelucrate. La astfel de cifre începi să pui de la tine cu generozitate. Aşa că voi presupune că muncitorii s-ar fi spetit zilnic 12 ore din 24 – o cumplită zi de lucru!

416 pietre pe zi împărţit la 12 ore fac în jur de 34 de blocuri pe oră şi – împărţit din nou la 60 de minute... iată-ne ajunşi la un monstru de piatră la fiecare două minute! în această socoteală simplă este vorba despre pietre preparate gata, ceea ce dă o imagine greşită. Căci coloşii trebuie sparţi din stâncă, dăltuiţi şi lustruiţi la dimensiunile stabilite, pentru a mai fi transportaţi apoi şi la locul unde se construieşte.

Cu toată tehnica de care dispunem azi, n-am putea realiza o asemenea performanţă! S-a

atacat cu argumente îndoielnice calculul acesta care dă doar o valoare medie. S-a susţinut că la terasele inferioare munca fusese mult mai uşoară decât la cele superioare. În plus, se prelucraseră tot mai puţini monoliţi o dată cu creşterea în înălţime a edificiului. Ce schimbă toate astea la *valoarea medie?* Apoi: cu cât e mai înaltă piramida, cu atât e mai înaltă şi ipotetica rampă. Cantitatea de muncă pentru ridicarea blocurilor de piatră creştea o dată cu înălţimea. Poate se aprinde o luminiţă în circumvoluţiile creierului. Ce organizare! Ce planificare! La fiecare două minute un bloc gata fabricat ajunge la locul potrivit!

Aceste cifre nu s-au copt cu siguranţă în bucătăria „piramidioţilor”. Cine să nege justificarea întrebărilor care se iveau în legătură cu piramida?

Ce ne spun martorii oculari?

Vechii istorici şi-au spus părerea despre piramide, aşa cum o făcuseră şi în legătură cu labirintul. Herodot scrie că regele Kheops i-a silit pe toţi vechii egipteni să muncească. Zece ani au fost necesari numai spre a se face strada pe care să se transporte materialul de construcţie pentru piramidă. În aceşti zece ani era inclus şi timpul cerut de construirea încăperilor

subterane de pe colina pe care stau piramidele[84]. După Herodot, aceste încăperi trebuiau să servească de camere mortuare, şi el (Kheops) le-a construit pe o insulă, dirijând spre ea un canal al Nilului. La piramida în sine s-a lucrat douăzeci de ani.

Această constatare laconică preluată de Herodot de la partenerii săi de discuţie este urmată de o descriere a modului în care s-a construit piramida (Cartea a II-a a *Istoriilor,* paragraful 125):

„Această piramidă a fost ridicată în felul următor: în chip de trepte, pe care unii le numesc crestături, alţii altare; după ce făceau mai întâi o treaptă de acest fel, ridicau apoi restul pietrelor cu ajutorul unor maşinării făcute din scurtături de lemne, înălţându-le de la pământ pe primul rând de trepte. Când piatra era săltată aici, o puneau pe a doua maşinărie aşezată, pe primul rând al treptelor, de unde era ridicată pe al doilea şir de trepte (şi aşezată) pe o altă maşinărie; căci (fie – *n.D.Şt.*) se aflau tot atâtea maşinării câte şiruri de trepte, fie... una şi aceeaşi maşină, uşor de purtat, o mutau pe fiecare treaptă când ridicau piatra”[85].

Lui Herodot i s-au povestit ambele variante, drept care le redă şi el pe ambele.

---

[84] Herodot: *Historien,* Cartea a II-a, München, 1963.

[85] *Citat din: Herodot,* Istorii, *vol. I,* ed. Cit., *Cartea a II-a, paragraful CXXV. Pp. 187–188* (n. t.).

„Maşinăriile”, „maşinile” lui Herodot au iscat multe dezbateri în cercurile de specialişti. Herodot vorbeşte despre nişte „maşinării” pe care erau transmise pietrele nivel după nivel în sus, probabil că el se gândea la un mecanism de ridicat greutăţi, un elevator, sau la scripeţi. Lucrul ar părea plauzibil dacă experţii, care ar trebui să ştie în fond ce vorbesc, nu ar contrazice această posibilitate. Profesorul de arhitectură John Fitchen de la Colgate University, S.U.A., care s-a ocupat intens cu tehnica de construcţie folosită de strămoşii noştri, scrie în legătură cu ridicarea piramidei Kheops[86]:

„Putem afirma cu certitudine că, excepţie făcând puţine pietre de dimensiuni relativ mici (şi chiar şi atunci numai în condiţii cu totul speciale), în principiu vechii egipteni nu şi-au tras blocurile de piatră în sus nici cu scripeţi, nici cu corzi simple. Monoliţii lor masivi, uneori chiar monumentali, excludeau posibilitatea de a fi ridicaţi cu ajutorul corzilor. Blocurile de piatră ale piramidelor erau deplasate mai curând prin intermediul unor pene, pârghii sau bascule.”

Acest punct de vedere este confirmat de istoricul Diodor din Sicilia, ale cărui descrieri sunt adesea mai minuţioase decât cele ale predecesorului său Herodot. Diodor spune că „pe vremea aceea maşinile încă nu se

[86] Fitchen, John: *Mit Leiter, Strick und Winde,* Basel, 1988.

inventaseră”: O comparaţie a textelor celor doi istorici este incitantă, dar trebuie avut permanent în vedere faptul că atât Herodot, cât şi Diodor puteau reda doar ceea ce li se relatase personal. La urma urmei, când istoricii au scris despre piramidă, ea se înălţa spre cer de peste două mii de ani în întreaga ei măreţie.[87]

„Cel de-al optulea rege a fost Khemmis din Memphis. Acesta a domnit cincizeci de ani şi a ridicat cea mai mare din cele trei piramide considerate a face parte dintre cele şapte minuni ale lumii... E alcătuită integral dintr-o piatră dură care, ce-i drept, este foarte greu de prelucrat, dar nici nu piere în veci. Căci, după cum se spune, de atunci şi până în zilele noastre au trecut nu mai puţin de o mie de ani, sau, după cum scriu unii, chiar mai mult de trei sau patru mii, şi totuşi pietrele stau şi acum neclintite, în condiţia lor iniţială şi îmbinarea lor de atunci, şi au menţinut intactă întreaga structură. Se povesteşte că piatra a fost adusă din Arabia, de la mare depărtare, iar construcţia s-a făcut cu ajutorul rambleurilor, pentru că în epoca aceea nu se inventaseră încă mecanisme pentru ridicat. Dar minunea cea mai mare este că, deşi aici se construiau edificii de asemenea dimensiuni, iar ţinutul înconjurător era numai din nisip, nu a rămas niciun fel de urmă de rambleu, nici de spargere de pietre, aşa încât se

[87] Diodor din Sicilia: *Geschichts-Bibliotek,* Cartea I, Stuttgart, 1866.

creează impresia că acest complex nu este produsul treptat al mâinilor omeneşti, ci ar fi fost pus dintr-o dată, de-a gata, acolo, în deşertul nisipos, parcă de mâna unui zeu. E adevărat că unii egipteni încearcă să dea nişte explicaţii miraculoase în acest sens, cum ar fi că rambleurile ar fi fost alcătuite din sare şi salpetru, aşa că râul dirijat încoace le-ar fi dizolvat ulterior şi le-ar fi şters urma cu totul fără vreun aport omenesc; dar lucrurile nu stau în realitate aşa, ci totul a fost transpus apoi în starea iniţială de nenumăratele mâini care ridicaseră rambleurile. Căci se spune că au muncit la clacă 360.000 de oameni la aceste edificii şi este greu de crezut că întregul complex a fost terminat în douăzeci de ani."

Herodot şi Diodor îi acordă faraonului Kheops o perioadă de domnie de cincizeci de ani, în timp ce arheologii moderni susţin că ea s-a întins pe douăzeci şi trei de ani. O domnie mai lungă ar fi fost în avantajul piramidei!

Şi cel mai mare cinic dintre istoricii antici, Caius Plinius Secundus, care prezenta şi avantajul să cunoască toate operele predecesorilor săi, a descris – după cum frumos e exprimat – „în trecere piramidele egiptene". Ele sunt „dovezile unei înfumurări vane şi nebuneşti a regilor de atunci", susţinea Pliniu, şi „au fost construite numai pentru a nu lăsa urmaşilor lor niciun ban sau pentru a da o

ocupaţie norodului”.

Iată în sfârşit un temei original pentru construirea piramidelor! În ciuda sarcasmului său muşcător, studiul izvoarelor furnizat de Pliniu nu a adus – şi nu adusese nici măcar acum două mii de ani! – o dovadă care să ne scoată la lumină în ceea ce priveşte constructorul marii piramide (*Istoria naturală,* Cartea a XXXVI-a, capitolul 17)[88]:

„Materialul pentru cea mai mare piramidă a fost furnizat de carierele de piatră ale Arabiei şi 360.000 de oameni au muncit timp de 20 de ani la ea; toate trei (piramidele) au fost însă terminate în 78 de ani şi 4 luni. Următorii autori au descris piramidele: *Herodotus, Euhemerus, Duris din Samos, Aristagoras, Dionysius, Artemidorus, Alexandru Polyhistor, Butoridas, Antisthenes, Demetrius, Demoteles, Apion.* Niciunul dintre ei nu ni-i poate indica însă pe adevăraţii ei constructori, aşa că, pe bună dreptate, creatorii acestui produs al vanităţii au căzut pradă uitării... O întrebare extrem de importantă este prin ce mijloace au fost transportate pietrele pentru zidărie la o asemenea înălţime. Unii sunt de părere că, pe măsură ce edificiul a crescut, au fost îngrămădite sare şi carbonat de sodiu în jurul lui, iar acestea au fost din nou îndepărtate după

[88] Caius Plinius Secundus: *Die Naturgeschichte,* Cartea a XXXVI-a, Leipzig, 1882.

terminarea complexului, prin revărsarea apei râului. Alţii spun că s-au ridicat poduri din cărămizi nearse şi, după terminarea lucrărilor, cărămizile au fost folosite în construirea caselor particulare, căci Nilul curge prea jos pentru ca să fi putut inunda regiunea. În interiorul celei mai mari piramide se află o fântână adâncă de 86 de coţi, prin care se pare că ar fi fost dirijat râul înspre ea…”

Afirmaţiile contradictorii ale vechilor istorici permit de fapt numai două constatări categorice:

a. constructorul marii piramide nu le mai era cunoscut egiptenilor nici măcar acum două mii de ani;

b. nimeni nu ştia cum fusese făcută.

O mie şi una de nopţi?

Pe la 1360 d.Ch., istoricul arab Ahmed-Al-Makrizis a adunat toate documentele disponibile despre piramide. Materialul astfel alcătuit l-a publicat în „Capitolul piramidelor” din lucrarea sa *Hitat*. În ea, totul decurge fantomatic[89]:

„Pe piramide şi pe tavanele, pereţii şi coloanele lor erau consemnate toate ştiinţele secrete pe care egiptenii considerau că le cunoşteau şi erau pictate imaginile tuturor

[89] Al-Makrizi: *Das Pyramidenkapitel în Al-Makrizi’s „Hitat”.* Trad. De dr. Erich Graefe, Leipzig, 1911.

astrelor; erau înscrise, de asemenea, numele leacurilor, ca şi la ce foloseau şi la ce dăunau, apoi ştiinţa talismanelor, cea a aritmeticii şi a geometriei şi, în general, toate ştiinţele lor inteligibile pentru cel care le cunoaşte scrierea şi limba. Când a început construirea piramidelor, el a pus să fie cioplite coloane puternice, să fie desfăşurate plăci grele de piatră, să fie adus plumb din regiunea de vest şi să fie transportate blocuri de stâncă din zona Assuanului. Astfel a pus fundaţia celor trei piramide: a celei dinspre Răsărit, a celei dinspre Apus şi a celei colorate. Aveau foile gata scrise şi, când cioplirea pietrei lua sfârşit şi prelucrarea ei era încheiată, aceste foi se puneau pe deasupra ei, apoi pietrei i se dădea brânci, ceea ce o deplasa cu o sută de zami (1 zam=6 coţi, *n. lui Erich von Däniken*); procedeul se repeta, până când piatra ajungea la piramide...”

Ştiam eu! A construi piramide era lucrul cel mai banal pe lume! Din păcate, autorul cărţii a uitat să ne furnizeze formula care făcea piatra să plutească.

Omul practic nu crede în minuni, el caută soluţii. Una dintre ele a fost văzută de prof. Goyon[90] într-o rampă a eşafodajului, latră de şaptesprezece metri, din cărămizi uscate la aer, rampă ce se răsucea în formă de spirală în jurul

[90] Goyon, Goerges: *Die Cheops-Pyramide,* Bergisch-Gladbach, 1979.

piramidei care creştea mereu. Astfel de cărămizi sunt făcute din mâl de Nil, lut şi paie mărunţite. Aceste cărămizi, puse în mare număr unele peste altele în straturi, dau într-adevăr o zidărie stabilă, după cum o dovedesc diverse piramide ridicate din acest material de construcţie. Totuşi teoria cărămizilor uscate la aer este atacabilă, dar ce nu-i atacabil în teoriile asupra piramidelor? Prof. Riedl[91] obiectează pe drept cuvânt că suprafaţa rampei în spirală ar fi trebuit udată încontinuu, ca să nu-şi piardă capacitatea de a face săniile să alunece pe ea. Riedl: „Dacă presupunem că era nevoie doar de o optime de litru de apă la metru ca să ţină suprafaţa udă pentru ambele tălpi late ale fiecărei sănii, ceea ce este într-adevăr o cantitate foarte mică, din care jumătate se mai şi evaporă, atunci tot se infiltrează circa 220.000 l de apă în rampa lungă de 34 m, de care este nevoie la o înclinare de circa 6 procente în vederea construirii celui de-al doilea nivel de aproximativ 52.000 de pietre. Adică: 250 m^3 de mâl de Nil uscat la aer absorb zilnic, continuu, circa 1380 l de apă. Cât timp să dureze oare până la dizolvarea masei de cărămizi?”

Nimeni nu ştie sigur, dar mie mi se pare că muncitorii şi supraveghetorii măreţului edificiu

[91] Riedl, Oskar M.: *Die Maschinen des Herodot, der Pyramidenbau und seine Transportprobleme.* Viena, f.a.

de la Gizeh trebuie să fi privit aproape hipnotic spre ceasul de nisip. Ce mai stres! Ce mai hărţuială! La fiecare două minute, un monstru de piatră trebuia pus la locul potrivit. Dacă o coloană transportatoare se poticnea pe rampă, se crea un „ambuteiaj” care făcea ca şi săniile următoare să se oprească. Astfel, greutatea totală creştea pe rampă în mod ameninţător. Deci la muncă în continuare, fără pauză, într-un ritm neîntrerupt, către soare!

Balansoarul vienez

Totul nu-i nici pe jumătate atât de rău, a decretat egiptologul vienez, prof. Dr. Dieter Arnold, şi a prezentat bascula, un instrument simplu, cu care coloşii de piatră pot fi balansaţi un etaj mai sus fără efort. Bascula funcţionează cât se poate de simplu... dacă funcţionează. Când eram mic, am urmărit o dată din priviri un clovn de circ, care se aşezase pe un balansoar şi se legăna încoace şi încolo. Colegii săi poznaşi s-au apropiat pe furiş de el şi au început să bage alternativ, ba prin spate şi ba prin faţă, scânduri sub balansoar. *Exact* în zecimea de secundă, în care, înainte de a o porni în direcţie inversă, balansoarul se legăna scurt la capătul mişcării lui de balans, ei introduceau rapid o scândură. Clovnul citea ziarul, aşa că nu a observat că balansoarul urca tot mai sus din

cauza scândurilor mereu adăugate. Până ce a pus în cele din urmă ziarul deoparte şi apoi s-a rostogolit cu un strigăt de ajutor de pe turnul şubred de lemn.

Tot aşa e şi cu bascula profesorului Arnold. Un bloc mare de piatră este ridicat pe basculă cu ajutorul pârghiilor, apoi e legat şi fixat cu cel al corzilor. Doi lucrători sar pe o parte a basculei care ajunge într-o poziţie oblică din cauza creşterii greutăţii. Alţi doi lucrători bagă rapid o scândură sub basculă, primii doi sar de pe ea, alţi doi sar pe ea, dar pe partea cealaltă. Ţac-pac! o altă scândură sub partea opusă... şi bascula ajunge câţiva centimetri mai sus, cu încărcătură cu tot.

Ce mai privelişte amuzantă trebuie să fi fost! Lucrători care tot ţopăiau ici-colo şi săreau în sus şi în jos, ca şi cum pe rampă s-ar fi sărit toată ziua coarda! De ce să nu se fi introdus ca disciplină olimpică săritul la basculă? Posibil şi ca doi lucrători să fi stat pe sarcina utilă şi să fi menţinut mişcarea de balans, deplasând încoace şi încolo greutatea corpului lor.

Această teorie a balansului este valabilă însă numai în cazul unor greutăţi mici, la cele mari devenind repede ineficientă. Căci cu cât e mai greu blocul de piatră de pe basculă, cu atât mai subţiri trebuie să fie scândurile. La o greutate de trei tone nu se mai poate introduce o scândură sub talpa în formă de semicerc, căci

ar acţiona ca o frână şi ar opri brusc procesul de legănare. Greutatea care apasă asupra marginii scândurii distruge şi talpa moale, care nu-i făcută, în definitiv, din oţel. N-ar fi posibilă decât o înălţare minimă cu ajutorul unei scânduri subţiri, care, la rândul ei, s-ar rupe în bucăţele şi s-ar sfărâma de îndată ce greutatea totală a balastului, sarcinii utile şi lucrătorilor ţopăitori ar atinge câteva tone. Teoria veselului balans iese din discuţie şi dacă s-ar folosi grinzi longitudinale monolitice. Acestea nu pot fi montate pe basculă în direcţia balansării, întrucât capătul lor ar atinge pământul încă de la prima mişcare. Iar dacă ar fi montate în direcţie oblică, tot n-ar funcţiona teoria din cauza balansului şi a lipsei de spaţiu. Dar grinzile longitudinale au fost folosite în construcţia marii piramide cu grămada. Numai plafonul încăperii regale şi al spaţiilor de descărcare de deasupra este alcătuit din peste nouăzeci de grinzi de granit, fiecare din ele cântărind mai mult de patruzeci de tone. Ce mai dans în balans!

Scufundare şi ridicare

Prof. Oskar Riedl din Viena a rezolvat dilema piramidelor, fără bascule şi rampe, fără o sută de mii de muncitori şi fără hocus-pocus. Cum au fost căraţi de la Assuan la Gizeh monoliţii din

granit grei de patruzeci şi cincizeci de tone? Pe bărcile de transport? Nici gând! *Sub* bărcile de transport! Riedl şi-a amintit de bătrânul matematician Arhimede (născut în anul 278 î.Ch.) care a inventat, pe lângă şurubul care-i poartă numele şi se învârteşte perpetuu, un şir de maşini ingenioase de război. Se pare că acest geniu matematic şi practic ar fi observat odinioară, făcând baie, că propriul său corp era în apă mai uşor decât pe uscat. Forţă ascensională este numită această însuşire a corpurilor implântate într-un lichid. La un moment dat, când, căzând din barcă, o grindă de granit a făcut din nou bâldâbâc în apă, meşterii transportatori egipteni trebuie să fi observat şi ei acest efect: că blocurile de piatră cântăresc mai puţin în apă. Prof. Riedl e de părere că egiptenii şi-ar fi legat încărcăturile grele sub apă, între două bărci. Vasele ar fi fost mai întâi ancorate şi umplute cu apă, până ce sarcina utilă ar fi fost fixată la loc sigur sub apă. Apoi, mâini harnice ar fi golit bărcile, ridicându-le astfel şi, o dată cu ele, s-ar fi ridicat şi grinzile de granit prinse pe dedesubt.

Din punct de vedere teoretic, sugestia lui Riedl este foarte rezonabilă, dacă ea este şi fezabilă din punct de vedere practic pe parcursul unei călătorii pe Nil lungă de o mie de kilometri – prin locuri mai puţin adânci, urmate de vârtejuri şi tot aşa –, ar trebui demonstrat pe

baza unui experiment făcut cu nave egiptene vechi. Greutatea de transport n-ar trebui să fie mai mică de patruzeci şi cinci de tone per grindă, pentru că greutatea iniţială a monolitului era mai mare decât cea a grinzii prelucrate şi şlefuite. Ajunsă sus la Gizeh, nava intra într-un loc special amenajat, bărcile erau umplute din nou cu apă, ceea ce făcea ca încărcăturile să se scufunde până pe fundul apei şi, cum tot erau legate cu frânghii, o echipă le ducea pe săniile gata pregătite. Posibil ca aceste sănii să fi fost manevrate chiar sub apă în poziţia corectă, aşa încât încărcăturile să coboare direct pe sănii.

După prof. Riedl, aceste sănii nu erau transportate în susul unei rampe interminabile de către sute de muncitori care asudau şi înjurau, ci erau deplasate cu ajutorul unor troliuri de cablu bine fixate. Baterii întregi de troliuri de cablu stăteau pe platoul din Gizeh, la turnichete împingeau bărbaţi şi boi, săniile erau deplasate cu schimbul de la un troliu la următorul, până ce ajungeau la poalele piramidei, unde nişte platforme de elevare din lemn preluau monoliţii. Prof. Riedl a sugerat că pe fiecare parte a piramidei s-ar fi aflat douăzeci de astfel de platforme de elevare, lungi de câte cinci metri.

Principiul este simplu şi funcţionează fără rampe, eşafodaj şi rambleuri, la fel de uşor ca şi

instalaţiile practice pentru spălarea ferestrelor aflate pe peretele exterior al blocurilor. Se montează mai multe troliuri de cablu pe fiecare terasă terminată a piramidei. Cablurile care atârnă în jos se leagă de o platformă lunguiaţă de lemn, pe care se află, la rândul lor, în faţă şi în spate, alte două troliuri cu turnichete. Dacă se roteşte un singur troliu, platforma de lemn coboară într-o poziţie oblică şi blocul de piatră poate fi pilotat de pe sanie pe podestă. Sarcina utilă se blochează cu o proptea, câţiva oameni împing la turnichet şi planul înclinat al platformei se ridică la orizontală, scrâşnind şi scârţâind. Acum – câteva rotiri ale ambelor troliuri... şi atât platforma de elevare, cât şi lucrătorii plus sarcina utilă salută graţios de la nivelul următor al piramidei. Asta-mi aminteşte de comicii Laurel şi Hardy (Dick şi Doof)[92] care se agitau încercând să vopsească peretele unei case şi a căror găleată cu vopsea a zburat în jos de-a lungul planului înclinat.

Sugestia profesorului Riedl este excelentă, ea explică posibilitatea construirii piramidei „fără miracole şi vrăjitorie” – în măsura în care nu sunt puse nişte condiţii prea înalte spre a fi îndeplinite. Pentru navele numeroase şi transportul submarin al coloşilor trebuie lemn, acelaşi lucru este valabil şi pentru sănii, troliuri, scripeţi şi platforme de elevare. În definitiv,

[92] Stan şi Bran (n. t.).

teoria ar putea eşua din cauza cantităţii imense de frânghii de calitate extra, fără de care nu s-ar fi învârtit nici cel mai neînsemnat troliu şi nu s-ar fi ridicat nicio platformă de elevare, cu gemete şi suspine, de-a lungul peretelui piramidei. Se pare că vechii constructori de piramide ar fi dispus de funii de cânepă. Funii de cânepă? Materialul e adecvat, în cel mai bun caz, spre a suporta o încărcătură de două până la trei tone. Câte astfel de funii sunt necesare pentru un monolit de cincizeci de tone? Când cedează frânghia de pe axul rotund de lemn? Când se rup în bucăţi barele subţiri ale turnichetelor? Când crapă şi se prăbuşeşte platforma de elevare de la stratul al nouăzeci şi şaselea de piatră şi sfarmă marginile celorlalţi monoliţi de dedesubt, care au fost deja introduşi cu grijă la locul lor? Este greu de crezut că ridicarea piramidelor a avut loc fără accidente, însă astăzi nu se poate constata nimic legat de vreo pagubă pricinuită de diferiţi coloşi de piatră căzând de pe edificiul care se tot înălţa. Aveau egiptenii din epoca lui Kheops (2551 î.Ch.) cunoştinţele necesare legate de mânuirea troliurilor de cablu şi a platformelor de elevare relativ sofisticate? Dacă da, atunci generaţiile următoare de faraoni trebuie să fi dispus cel puţin de aceeaşi tehnică. De ce au ridicat atunci succesorii lui Kheops nişte piramiduţe atât de plăpânde, dacă întreaga tehnologie exista de

mult şi construcţia era un joc de copii graţie platformelor de elevare şi troliurilor de cablu? Faraonul Nyuserre (2420–2396 î.Ch.), de exemplu, a trăit numai o sută treizeci de ani după construcţia marii piramide şi a domnit ceva mai mult decât predecesorul său, Kheops. Pentru edificarea piramidei sale a avut cam la fel de mult timp la dispoziţie şi tehnica de construcţie ar fi trebuit să facă, de fapt, progrese faţă de epoca în care trăise Kheops. În o sută treizeci de ani, constructorii şi arhitecţii învaţă o grămadă de lucruri. Piramida lui Nyuserre de la Abusir de-abia are 51,5 m înălţime, cea a predecesorului său Sahure (2458–2446 î.Ch.) se ridică numai 47 m înspre soare, iar faraonul Unas (2356–2323 î.Ch.), care făcea parte tot din Dinastia V, a reuşit să încropească la Sakkara doar o piramiduţă de 43 de metrişori. Există în Egipt tot felul de piramide, piramide în trepte, piramide neterminate şi piramide prăbuşite. La niciuna dintre ele n-au găsit arheologii vreo urmă de platformă de elevare putrezită sau de ancorare a vreunui troliu de cablu.

Betonul care ţine milenii

Nu face nimic, spune prof. Davidovits, directorul Institutului pentru arheologie aplicată de la Universitatea Barry din Miami, S.U.A.

Egiptenii nu şi-au procurat pietrele pentru marile piramide nici din Assuan sau altă carieră de piatră, nici nu le-au tras încoace şi încolo cu troliuri de cablu. Le-au turnat pur şi simplu la faţa locului ca betonul. Fleoşc!

Înlănţuirea de dovezi ale savantului, care este de fapt chimist, se citeşte ca un roman poliţist. Iată povestea.

În anul 1889, egiptologul C.E. Wilbour a găsit pe mica insulă Sehel de pe Nil, la nord de Assuan, o stelă plină de hieroglife Sehel este şi azi unul din puţinele locuri din Egipt în care zeii antici sunt imortalizaţi în splendide desene pe stâncă. Inscripţiile au fost traduse în ultimul secol de arheologii Brugsch, Pleyte şi Morgan şi descifrate apoi în 1953 şi de egiptologul francez Barquet. Se consideră în unanimitate că hieroglifele de pe stela numită „stela foametei" au fost scrijelite abia în vremea Ptolemeilor (pe la 300 î.Ch.) în piatra cea tare, deşi textul relatează despre timpuri ce se întindeau cu milenii în urmă. Dintr-un total de două mii şase sute de hieroglife ce pot fi numărate pe stelă, şase sute cincizeci de semne descriu confecţionarea de pietre artificiale![93] Cunoştinţele necesare i-au fost comunicate antreprenorului constructor al primei piramide, faraonul Djoser (2609–2590 î.Ch.), în vis, de

[93] Davidovits, Joseph: *Pyramid Man-made Stone, Myth or Facts,* Barry University, Florida, 1987.

Khnum, zeul antic al creaţiei.

Trebuie să fi fost un vis tare ciudat, căci zeul Khnum i-a dictat faraonului din primul foc o listă de douăzeci şi nouă de minerale şi de diverse substanţe chimice naturale şi i-a arătat şi lianţii existenţi în natură, cu care trebuiau lipite între ele pietrele sintetice. Nu numai faraonul Djoser, constructorul piramidei în trepte de la Sakkara, a primit veşti cereşti, ci şi arhitectul său şef, Imhotep, venerat mai târziu ca un zeu de către egipteni şi al cărui mormânt este căutat zadarnic încă şi azi de arheologi.

Pe coloanele 6 până la 18 ale „stelei foametei" sunt înşirate ingredientele necesare pentru „beton" şi indicate locurile pe teren unde pot fi găsite. După aceste indicaţii divine, Imhotep a obţinut o masă, amestecând carbonat de sodiu şi argilă (silicat de aluminiu), pe care a combinat-o cu diferiţi alţi silicaţi şi cu mâl din Nil, conţinând aluminiu. Adăugându-se minerale cu arsen şi nisip s-a făcut un ciment care se usca repede, având aceleaşi legături moleculare ca piatra naturală.

La cel de-al doilea Congres internaţional al egiptologilor, ţinut în 1979 în Franţa, la Grenoble, chimistul petrograf, dr. D. Klemm, a relatat unei audienţe uimite de arheologi despre cercetările sale asupra pietrelor piramidelor.[94]

---

[94] Klemm, D. Şi Wagner, R.: *First Results of the Scientific Origin Determination of Ancient Egyptian Stone Material* (2nd. Int. Congress

Dr. Klemm şi oamenii de ştiinţă cu care colaborase analizaseră în total douăzeci de probe petrografice diferite din piramida Kheops şi constataseră că fiecare piatră trebuia să fi provenit din altă zonă a Egiptului. Cine crede că, eventual, fiecare sat egiptean ar fi contribuit cu piatra „lui” la marele edificiu, se înşală, căci chiar pietrele examinate conţineau, fiecare în parte, componente din toate regiunile ţării! Un bloc natural de granit este în general omogen în densitate, dar rocile cercetate de dr. Klemm erau mai dense în partea de jos decât sus şi conţineau, în plus, prea multe bule de aer.

Prof. Joseph Davidovits consemnează alte două dovezi, care, literalmente, i-ar putea face teoria „beton”.[95]

În 1974, renumitul Stanford Research Institute din California a efectuat împreună cu oameni de ştiinţă de la Universitatea Ain-Shams din Cairo măsurători electromagnetice la marea piramidă. Au fost trimise prin rocă unde de înaltă frecvenţă care nu sunt complet reflectate de monoliţii uscaţi. De fapt, se mergea la sigur că se vor descoperi prin astfel de măsurători ganguri şi încăperi secrete, căci piramidele şi tot platoul din Gizeh erau considerate a fi cu desăvârşire uscate.

---

of Egyptologists, Grenoble, 1979).

[95] Davidovits, Joseph: *Le calcaire des Grandes Pyramides d'Egypte serait un béton géopolymere vieux de 4600 ans.* Revue des Questions Scientifiques, 1986.

Contrar tuturor prognozelor, rezultatele măsurătorilor au fost haotice, undele de înaltă frecvenţă fiind complet absorbite de rocă. Ce se întâmplase? Blocurile piramidei aveau mult mai multă umiditate decât roca naturală. În urma calculelor făcute de computer a rezultat că numai piramida Khefren conţinea câteva milioane de litri de apă! Prof. Davidovits a conchis[96]: „Blocurile sunt artificiale.”

A doua dovadă ar putea proveni dintr-un roman de Agatha Christie. Examinând la microscop probe petrografice din piramida Kheops, prof. Davidovits a detectat urme de păr omenesc şi apoi chiar un fir întreg, lung de 21 cm.[97] Cum a ajuns părul în piatră? I-o fi căzut unui muncitor egiptean care amesteca beton.

Între timp, prof. Davidovits a reprodus diferite sortimente de ciment şi de beton după reţete egiptene vechi. Betonul nou – cel străvechi de fapt! – este cu mult mai tare şi mai rezistent la factorii mediului decât betonul nostru, căci el se usucă mai repede şi mai complet ca rezultat al reacţiilor chimice. Cine se mai miră atunci că în Franţa firma „Géopolymere France” fabrică deja beton după reţeta străveche? Şi „Dynamit Nobel” vrea să producă noul amestec de ciment, iar în Statele Unite, gigantul betonului

---

[96] Davidovits, Joseph: *Le calcaire des Grandes Pyramides d'Egypte serait un béton géopolymere vieux de 4600 ans.* Revue des Questions Scientifiques, 1986.

[97] Die „Weltwoche”: *Das Haar în der Pyramide,* Zürich, 27 oct. 1983.

„Lone Star” a preluat în programul său amestecul de ciment mai tare şi care se usucă mai repede. Betonat pentru milenii!

Piramide în ceaţa

Iarăşi mă aflam cu colaboratorul meu, Willi Dünnenberger, pe colina mică din sudul marilor piramide. Era dis-de-dimineaţă, înainte de ora şase, pe 12 mai 1988. Kamal, taximetristul nostru care râdea mereu, ne dusese cu maşina prin întunericul nopţii, întrucât voiam să fotografiem minunea lumii la răsărit de soare. N-a ieşit însă nimic. Deşi piramidele se înălţau din pământ în faţa noastră la o distanţă de abia trei sute de metri, nu le-am putut distinge nici la o oră după răsărit. Valuri grele şi dense de ceaţă înconjurau edificiile imperiale aidoma unor perdele cenuşii şi umede care nu voiau să se ridice pentru nimic în lume. În întunericul din zori am şi fost salutaţi cu acel „Welcome to Egypt!” de diferiţi ghizi vorbăreţi. Numai Horus, care le vede pe toate, ar putea şti în ce ruine înnoptează aceşti pseudogardieni insistenţi. Sunt atotprezenţi şi sâcâitori – douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru.

Tremuram de frig. Willi inspecta aparatele fotografice, eu am înaintat cincizeci de metri în direcţia piramidelor. La un moment dat tot trebuiau să devină vizibile contururile

simetricelor suprafeţe triunghiulare. Se făcuse opt, negura sclipea ca vata albă de sticlă, o lumină palidă, ca reflectată de lună, picura sfios prin filtrul aburind care împiedica, cu îndărătnicie, vederea spre piramide.

„O fi fost ceaţă şi pe timpul lui Kheops?" întrebă Willi, iar noi ne puneam aceeaşi întrebare. Coloanele de muncitori nu ar fi avut în acest caz douăsprezece ore de lucru pe zi. În cele din urmă, pe la opt şi jumătate, priveliştea spectrală s-a risipit. Şase triunghiuri maiestuoase, două de la fiecare piramidă, şi-au arătat capetele scânteietoare, fixându-ne rece şi măreţ. Omul se teme de timp – timpul se teme de piramide, spun egiptenii.

Ahmed a negociat cu paznicul bărbos de la intrarea în piramidă. Voiam să intrăm înainte de a fi asaltaţi de valul turiştilor aduşi cu autobuzele. Am zăbovit îndelung în marea galerie, care urcă până la încăperea regelui; nu se auzea niciun zgomot, becurile electrice scăldau pereţii laterali verticali într-o lumină gălbuie. În această galerie, omul pare minuscul. Coridorul imens, care duce oblic în sus spre încăperea regelui, este lung de 46,61 m, lat de 2,09 m şi înalt de 8,53 m. Ar trebui să rumegăm bine aceste cifre! Partea inferioară a pereţilor laterali este alcătuită din monoliţi şlefuiţi din piatră de var, care ajung până la o înălţime de 2,29 m, urmează şapte şiruri de grinzi enorme,

dintre care fiecare este deplasată cu opt centimetri mai spre interior decât cea dinaintea ei. Astfel, coridorul, lat la început, se tot îngustează înspre tavan, cei doi pereţi ai lui înclinându-se unul către celălalt, aşa că tavanul format din plăci orizontale nu mai măsoară decât 1,04 m. Stilul arhitectural aminteşte de cel al incaşilor din Peru, care-şi construiesc uşile, ferestrele şi coridoarele întotdeauna în formă trapezoidală.

Marea galerie este minunea cea mai incredibilă a istoriei omeneşti în ceea ce priveşte arta de a construi. Recunoaşterea faptului că toate teoriile în jurul piramidelor nu pot fi decât fragmente de adevăr te loveşte aici ca fulgerul. Grinzile de granit care sunt poziţionate faţă în faţă, de-a lungul bolţii înalte de opt metri şi jumătate, nu stau la orizontală, nu, ci, ca pentru a ne mai da nouă, pretinşilor atotştiutori, încă o palmă, monoliţii se înşiră oblic în sus, în unghiul de înclinare al marii galerii. Prelucrarea grinzilor şi a plăcilor atinge o asemenea perfecţiune, încât ne-a fost greu să descoperim chiar şi cu ajutorul lanternelor electrice unde se îmbină. Dacă omului i se furişează vreodată un gând în creier că maeştrii constructori ai marii piramide ar fi primit totuşi o mână de ajutor de la zeii extratereştri, atunci aceasta se întâmplă aici, în marea galerie!

Noi am uitat cum e să fii umil. Tot timpul ni se

inoculează că noi, oamenii, suntem apogeul creaţiei, punctul deocamdată culminant al evoluţiei. Prostii! Cine nu mai are capacitatea de a se mira nu este un realist. Adevărul este supraomenesc, împletit cu vibraţii spirituale, întreţesut cu următoarele dimensiuni ale universului.

În ultimii trei ani estimez să fi citit vreo şaizeci de cărţi despre teoriile piramidelor. În legătură cu felul cum a fost construită marea galerie nu există decât pălăvrăgeală şi savantlâc. Nimeni nu ştie nimic precis, „dar fiecare argumentează jonglând cu afirmaţii nesusţinute.” Binecuvântaţi fie cei care n-au nimic de spus şi îşi ţin gura” (Oscar Wilde, 1856–1900).

Un sarcofag la loc greşit

La capătul sudic al marii galerii se află pasajul lung de 8,40 m spre încăperea regelui. La început am înaintat încovoiaţi, tunelul având o înălţime de exact 1,12 m, dar deja după un metru, coridorul s-a deschis spre un soi de antreu înalt de peste 3,50 m. Trei blocuri-capcană de granit care cântăreau tone baraseră odinioară această trecere. După trei metri am început iar să ne aplecăm. Ahmed, care nu mai râsese de mult, mergea înainte, Willi şi cu mine, în urma lui. Poate am fost eu crescut să fiu deosebit de evlavios, poate răspunzător este

numai faptul că îmi păstrez o doză sănătoasă de respect sau poate s-a întâmplat întrucât stăteam pentru prima dată în această aşa-numită încăpere a regelui, fără alţi turişti pe lângă mine: am fost învăluit de senzaţia că m-aş găsi într-o catedrală. Încăperea dreptunghiulară măsoară în direcţie nord-sud 5,22 m, de la est la vest, 10,47 m. Înălţimea este de 5,82 m. Nu înţeleg cum de se mai poate vorbi la astfel de dimensiuni despre o „încăpere”! Pereţii acestei mici hale sunt alcătuiţi din cinci grinzi enorme de granit suprapuse – nu puse vertical! – şi podeaua este placată cu granit. Pereţii se simţeau la pipăit ca marmura lucioasă. Tavanul din granit roşu de Assuan este făcut din nouă grinzi gigantice, îmbucate cu asemenea precizie, încât rosturile de îmbinare sunt în cel mai bun caz vizibile ca nişte fire subţiri, negre. Deasupra tavanului, inaccesibile observatorului, se mai află cinci „spaţii de descărcare” din monoliţi gigantici, fiecare cântărind peste patruzeci de tone, îngrămădiţi unul pe deasupra celuilalt.

Ahmed a tuşit uşor şi ne-a arătat spre tavanul şlefuit, fără urmă de cusături:

— Asta n-a mai reuşit-o nimeni după Kheops!

Willi a luminat în sus, raza lanternei sale deplasându-se încet-încet pe fiecare centimetru al fenomenalului tavan şi inspectându-l.

— Cum s-o fi ajuns oare la ideea de a denumi

locurile goale de deasupra „spaţiu de descărcare”?

Ahmed zâmbi din nou:

— Cum să le spui altfel?

M-am băgat şovăitor în discuţie:

— Structura de deasupra încăperii regelui îmi aminteşte spontan de un templu *shinto,* de o poartă spre o altă lume. Mi se pare şi că arheologii ar trebui să înceteze rapid să mai vorbească despre spaţii de descărcare. Mai întâi că aceste compartimente intermediare de sus nici nu se află în axa piramidei, deci nu sunt sub vârful piramidei; în al doilea rând, şi asta mi se pare mult mai semnificativ, teoria ar implica faptul că cei care au construit edificiul ar fi cunoscut exact greutatea imensă a piramidei. Cum se potriveşte asta cu epoca lui Kheops? Vă imaginaţi ce cunoştinţe matematice denotă? Noi, cei de azi, am putea obţine asemenea calcule numai cu ajutorul computerelor. Oare încăperea regelui s-ar fi prăbuşit fără „spaţiile de descărcare” de peste ea? Greu de crezut. Spaţiul de deasupra tavanului ar fi putut fi pur şi simplu acoperit cu grinzi de granit, a căror greutate nu s-ar fi sprijinit pe tavanul încăperii regelui. Şi apoi: unde se află oare celelalte „spaţii de descărcare” ale piramidei?

Ahmed străbătu fără zgomot cei câţiva metri până la sarcofagul de granit care se găseşte azi la peretele vestic al micii încăperi. Se bănuieşte

că iniţial ar fi fost aşezat în mijlocul ei. Sarcofagul măsoară (după prof. Goyon) 2,28 x 0,98 x 1,04 m.

— Multe lucruri de aici sunt subiect de discuţie, spuse Ahmed. Se pare că sarcofagul a fost găsit gol şi fără capac... La ce serveşte un sarcofag gol? În plus, dimensiunile lui sunt mai mari decât cele ale coridorului care urcă spre marea galerie. Cum a ajuns în acest loc sarcofagul făcut dintr-o singură bucată de piatră?

Willi veni cu o sugestie:

— S-o fi ridicat piramida în jurul lui; coridoarele din piramida lui Khefren sau a lui Mykerios sunt şi ele mai înguste decât sarcofagele lor.

Ahmed rămase puţin pe gânduri:

— Aşa o fi, de neînţeles e numai de ce-i marea galerie mult mai mare decât coridorul care urcă spre ea. Sarcofagul ar fi putut fi uşor transportat pe verticală în marea galerie, dar nu încape în niciun fel în coridor. Vreau să zic că s-a risipit în mod inutil spaţiu făcându-se marea galerie înaltă de 8,50 m. Ar fi fost suficientă jumătate din înălţime pentru transportul sarcofagului.

Şi dacă piramida ar fi fost ridicată în jurul sarcofagului, aşa cum presupui, ce rost ar mai fi avut marea galerie?

Logica îţi joacă aici feste. Unii experţi sunt de părere că marea galerie ar fi fost gândită ca o

încăpere lunguiaţă ascendentă, în care odinioară ar fi păşit solemn o procesiune de preoţi, pentru a aduce un ultim omagiu faraonului decedat. Solemnitate şi moarte – se potrivesc una cu alta. Aceeaşi procesiune de preoţi trebuia însă mai întâi să se aplece şi să se târască, fără pic de solemnitate, prin coridorul înclinat, pentru a ajunge la marea galerie. Asta nu se mai potriveşte.

— Cine construieşte cu ingeniozitatea matematică a arhitecţilor preoţi nu face nimic inutil, spuse Willi. De ce să fi construit pseudocoridoare şi compartimente goale? Acest nonsens ar fi costat ani de muncă, timp pe care, la ritmul în care se muncea, nu-l aveau de pierdut.

Ahmed râse în sfârşit din nou:

— Uitaţi jefuitorii de morminte! Ăştia trebuiau induşi în eroare.

Willi privea ba la Ahmed, ba la mine.

— Jefuitori de morminte? strigă pe deasupra sarcofagului, care stătea între ei ca o cadă de piatră. Sfinte Horus, vorbim despre timpurile lui Kheops, cu două mii cinci sute de ani înainte de Cristos! Toată treaba cu construcţia de piramide a început abia cu piramida în trepte de la Sakkara. Adică optzeci de anişori înainte de Kheops! De unde atâţia jefuitori de morminte? Piramidele erau de nepătruns, ca seifurile de oţel.

De fapt avea dreptate, m-am gândit, şi cred că Ahmed simţea la fel, pentru că l-am văzut scărpinându-se pentru prima dată încurcat. Pe de altă parte, blocurile-capcană de granit barând trecerea rămâneau un fapt indubitabil. Coridorul care urca şi încăperea regelui fuseseră sigilate de aceste masive blocuri-capcană. Îţi vine să te sui pe pereţi! La ce bun elaboratul sistem de siguranţă, la ce bun edificiul blocat, o dată ce în piramida Kheops n-a fost înmormântat niciun faraon? La ce foloseau capcanele şi coridoarele înfundate într-o vreme în care nu se atinsese încă niciun jefuitor de morminte de vreo piramidă?

Două elemente contradictorii: vanitate şi anonimitate

Constructorii piramidelor trebuie să fi cunoscut foarte precis natura umană, trebuie să fi ştiut că curiozitatea ştiinţifică a generaţiilor viitoare nu va avea linişte. Setea de cunoaştere este parte componentă a inteligenţei omului. Constructorii piramidelor trebuie să se fi gândit că, odată şi odată, într-un viitor îndepărtat, oamenii vor deschide, chiar şi cu forţa, piramidele. Abia atunci să găsească ei neatins ceea ce au lăsat cei din vechime în urma lor. Din ce este însă alcătuită această moştenire? Dintr-un sarcofag gol?

Hala noastră solemnă s-a umplut deodată cu tumult de voci, exclamaţii uimite, râsete Primul val de turişti al zilei se rostogolea în marea galerie. Ne-am strecurat pe lângă tot felul de chipuri transpirate ce stăteau în expectativă şi am ieşit în lumina puternică a dimineţii; soarele ardea, ceaţa cea deasă fusese anihilată până la ultima moleculă. Un neguţător de papirus se năpusti asupra noastră cu „Welcome to Egypt!” în timp ce răsfoiam superb colorata ofertă de motive egiptene clasice şi ochii mei zăboveau mai curând absenţi pe cartuşele cu semne aurii din faţa mea. Un gând m-a fulgerat. Hieroglife! în nicio hală, în nicio încăpere, nici în marea galerie, nici în vreun coridor nu existau inscripţii. Cum poate un faraon să ridice cel mai monumental edificiu din lume, fără să-şi preamărească faptele? Fără să-şi imortalizeze numele fie şi doar printr-o hieroglifă minusculă? Totala lipsă de inscripţii este pur şi simplu perversă, anonimitatea construcţiei nu se potriveşte cu caracterul inspiratorului construcţiei.

Pliniu scrisese. „...aşa că, pe bună dreptate, creatorii acestui produs al vanităţii au căzut pradă uitării.” Vanitatea şi anonimitatea nu sunt compatibile. Dacă faraonul Kheops a fost vanitos, ba chiar un tiran şi un asupritor, care – după Herodot – punea sute de mii de sclavi să se spetească muncind la marea piramidă,

atunci toţi pereţii ar fi trebuit să proslăvească faptele lui vitejeşti. S-a obiectat că tocmai cei asupriţi ar fi făcut să dispară hieroglifele conţinând laude la adresa dictatorului lor. Dar cum? Dar când? Piramida era complet sigilată. Niciun om, oricât de înverşunat, n-ar fi putut intra acolo, pentru a-şi revărsa furia asupra inscripţiilor faraonului. În plus, părerea modernă a experţilor este că nu fuseseră folosiţi sclavi. Egiptologul Karlheinz Schüssler afirmă următoarele[98]:

„Astăzi se ştie cu certitudine: nu exista pe-atunci sclavie în vechiul imperiu."

Fără sclavi, cu o participare voluntară, devotată la marea operă, există şi mai puţine motive pentru lipsa oricărei comunicări scrise. În condiţiile unei munci libere, măreţia constructorului ar fi fost cu atât mai mult ridicată în slăvi.

— Ştiţi de fapt cum se face papirusul? îmi întrerupse Ahmed reflecţiile.

Printre negustori şi ciorchini de turişti reuşisem să ne furişăm înapoi până la taxi.

— Papirusul nu se face, el creşte la malurile Nilului, îl persiflă Willi de pe bancheta din spate şi privi cu compătimire peste umerii lui Ahmed.

— Şi cum se transformă planta într-o coală de desen flexibilă care seamănă cu pergamentul?

---

[98] Schussler, Kariheiz: *Die ägyptischen Pyramiden. Erforschung, Baugeschichte und Bedeutung,* Köln, 1983.

Papirus, de când curge Nilul

Willi dădu din umeri, Ahmed acceleră, şerpuind agil prin furnicarul de oameni, cămile şi maşini, ca să iasă pe şoseaua care ducea la Sakkara. Ne-am oprit scurt la o ţesătorie de covoare. Băieţi şi fete, ultimele în halate de un roşu ţipător, stăteau în faţa unui perete şi dirijau cu mânuţe delicate de copil suveicile prin încâlcitura de fire. Băieţi cu păr negru ca pana corbului, cămăşi gri cu alb şi picioare goale mânuiau cu mişcări sigure războaiele de lemn care scârţâiau. Copiii erau mulţumiţi, râdeau şi cântau şi ne mulţumeau fără stăruinţă supărătoare pentru bacşiş. Ahmed ne-a explicat că ei proiectau singuri motivele de pe covoare, iar compoziţia coloristică o stabileau tot ei. Doi kilometri mai departe – una din numeroasele „Papyrus Factories” din valea Nilului. Prelucrarea plantei care atinge până la patru metri înălţime şi are un bogat conţinut de apă nu s-a modificat de milenii.

Tulpina se taie în bucăţi lungi de vreo douăzeci de centimetri, iar coaja verde este îndepărtată cu ajutorul unui cuţit. Pe vremuri se fabricau cordoane şi sandale din această coajă elastică, azi e folosită ca material combustibil. Măduva albă dinăuntrul tulpinii se taie cu un cuţit în fâşii subţiri şi se lasă şase zile în apă.

Asta duce la o saturaţie cu apă şi la o colorare a fâşiilor în maroniu. Apoi, lamelele sunt strivite şi presate cu o presă sau un sucitor de piuă şi puse încrucişat, câte o fâşie orizontal şi una vertical, pe o cârpă de bumbac. O a doua cârpă este aşezată deasupra şi se mai presează o dată. Aceste cârpe sunt schimbate des, până ce modelul de tablă de şah din fâşii de papirus rămâne uscat. Întrucât măduva papirusului conţine gelatină, fâşiile uscate se lipesc între ele. După aproximativ şase zile este gata o coală elastică şi rezistentă de papirus. Poate fi pictată fără probleme în toate culorile.

De milenii încredinţează egiptenii mesaje papirusului. De ce nu s-a transmis însă niciun cuvânt despre construcţia piramidelor? De ce nu este menţionat pe nicăieri creatorul celui mai impunător dintre toate edificiile? Putem să sucim problema pe toate feţele, logica materiei noastre cenuşie clachează. Se obiectează uneori că faraonul Kheops ar fi înmormântat în altă parte, nu în propria lui piramidă. De ce să-şi fi ales alt loc? Lăcaşul „lui” funerar doar era cel mai sigur de pe lume. În ce moment să fi luat hotărârea să nu se lase înmormântat în piramida sa? Pur şi simplu este de neimaginat ca o astfel de decizie să fi fost luată deja într-un stadiu timpuriu al procesului de construire a piramidei. Arhitecţii şi preoţii i-ar fi foarte mulţumit faraonului pentru asta! Deci toată

munca aceea gigantică... doar o maculatură? Imposibil! Cu construcţia lui, Kheops a pus o piatră de hotar indestructibilă în peisajul egiptean. E de neconceput că ar fi ratat ocazia unică de a face să strălucească în veci propria lui aureolă.

Aceste fapte lasă loc în fond doar la trei variante:

a. Cavoul lui Kheops a fost prădat de mult.

b. Cavoul nu a fost descoperit până în ziua de azi.

c. Decizia de a nu fi înmormântat în piramidă nu i-a aparţinut lui Kheops.

Voi reveni la punctele a şi b; cel de-al treilea argument contrazice realitatea de monolit. În definitiv, piramida Kheops a fost blocată, când a ajuns în stadiul definitiv, cu monoliţi imenşi şi blocuri-capcană. Construcţia a fost predată destinaţiei sale în stare finisată. În cazul în care piramida nu ar fi fost terminată la moartea lui Kheops, iar urmaşii l-ar fi blestemat pe faraonul tiranic într-aşa un hal, încât n-ar fi vrut să-i vadă mumia în piramidă, de ce i-ar mai fi încheiat construcţia? Nu s-ar mai fi mişcat un deget pentru faraonul urât de toţi. Succesorii lui Kheops aveau propriile lor planuri de construcţie.

Fie se află Kheops în piramida lui, fie piramida nu-i aparţine lui Kheops.

Pereţi de piramide plini cu texte

La numai două sute de ani după Kheops a domnit în Egipt ultimul faraon din Dinastia V, Unas (2356–2323 î.Ch.). Piramida lui din Sakkara, cu cei patruzeci şi şapte de metri lungime a unei laturi şi, iniţial, patruzeci şi trei de metri înălţime, se înfăţişează mai curând plăpândă, şi totuşi le-a rezervat săpătorilor o senzaţie.

Pereţii din camera mortuară, din spaţiul de la intrare şi din cel care duce spre încăperea centrală sunt presăraţi cu texte hieroglifice. Benzile scrise se desfăşoară în coloane înşirate strâns unele lângă altele, de la dreapta la stânga şi de sus în jos. Sunt cele mai vechi inscripţii de piramide – dar nu singurele.

Şi urmaşii lui Unas, Teti, Pepi I, Menenre şi Pepi II, toţi aparţinând Dinastiei VI (2323–2150 î.Ch.), şi-au decorat pereţii interiori ai piramidelor lor cu texte. În 1965 au fost găsite în piramida Teti şapte sute de fragmente de inscripţii, doi ani mai târziu au intrat arheologi francezi în piramida Pepi, descoperind şi aici ganguri şi pereţi acoperiţi cu hieroglife.

În februarie 1971, egiptologul Jean-Philippe Lauer şi echipa lui au scos la iveală piramida fiului lui Pepi, Menenre. Luminile lanternelor au lunecat peste blocuri gigantice din piatră de var, trecând uşor peste chipurile în relief ale unei

procesiuni conduse de un geniu înaripat. Mândra făptură divină ţine într-o mână un sceptru reprezentându-l pe Seth, zeul animalelor, iar în cealaltă hieroglifa *ankh,* general cunoscută ca „simbolul vieţii” sau „cheia vieţii”.

Într-un tunel inferior, săpătorii au escaladat un bloc-capcană lăsat în jos de jefuitori de morminte şi au ajuns în cele din urmă în două încăperi, separate de nişte monoliţi imenşi, cântărind cel puţin treizeci de tone fiecare. Aceşti monoliţi sunt rânduiţi în forma unui V uriaş, se îndreaptă deci în partea de jos unul spre altul şi se îndepărtează înspre tavan ca semnul victoriei. Monoliţii sunt decoraţi cu stele albe sclipitoare care, datorită formei în V, pur şi simplu par să atârne în spaţiu. Unii pereţi sunt acoperiţi cu texte şi alţii cu imagini ale unor ritualuri misterioase. Pe alocuri sunt înfăţişate animale împărţite în două jumătăţi printr-o linie pictată. Arheologi sunt de părere că astfel creaturile sălbatice erau „zădărnicite” în mod simbolic, „spre a fi făcute inofensive”[99] Domnitorul decedat nu trebuia să fie inoportunat sau chiar atacat de animale în călătoriile sale prin tărâmul zeilor. Argumentul este slab. Dacă egiptenii manifestau teamă în faţa magiei animalului, atunci de ce pictau

[99] Lauer, Jean-Philippe: *Saqqara, die Königsgräber von Memphis,* Bergisch-Gladbach, 1977.

animale?

Suntem prizonierii unui mod de gândire ieşit din vechea şcoală a egiptologiei. Această gândire anticipativă poate fi edificatoare şi corectă în multe domenii, dar nu este în spiritul timpului. Explicarea reprezentărilor imagistice, ca şi a hieroglifelor, a fost şi rămâne o chestiune de interpretare. Poate că linia care despărţea animalele în două nici nu viza vreo „zădărnicire magică" a lor, poate că voia să exprime că animalul este o făptură mixtă. Jumătate pământeană, jumătate divină.

Cine spera să găsească în aceste texte de piramidă indicaţii de construcţie, ba chiar legate de marele Kheops, a fost deziluzionat. Sunt mărturii poetice din mitologie, religie şi magie, în care cosmosul joacă de fiecare dată un rol mare. Incontestabil este între timp că aceste texte, deşi au apărut abia la sfârşitul Dinastiei V şi în vremea celei de a VI-a, conţin crezuri religioase fundamentale care datează dintr-un trecut mult mai îndepărtat. Greu de crezut că sensul textelor piramidelor ar putea să rezide numai în indicaţii fictive, inventate, în legătură cu continuarea vieţii în lumea de dincolo. Noi desemnăm conţinutul lor, cu proslăvirile şi linguşirile lui, drept „magic" şi „ritual", drept visurile şi dorinţele religioase ale faraonului. Astfel, în cele mai vechi texte ale piramidelor se imortalizează dorinţa faraonului de a se întâlni

în viitoarele lui călătorii cu zeul soarelui. Re-Atum, pe firmament. Asta ar trebui luat în sens spiritual, sunt de părere savanţii. Chiar ar trebui? Doar faraonul şi preoţii săi aveau idei clare despre călătoriile lor în ceruri, chiar dacă acestea ne pot părea nouă copilăreşti. Nu se călătorea „cu spiritul”, ci cu nava.

Tehnologii spaţiale şi jucării de copii

De ce se joacă micuţii noştri cu trenuri de jucărie? Pentru că cei mari călătoresc cu trenuri adevărate. De ce merge un mormoloc cu maşinuţa lui de copil, vopsită în culori stridente, prin jurul casei, imitând cu guriţa zgomotele motorului şi claxonul? Pentru că idolii lui conduc maşini elegante, care fac tu-tuu. De ce aleargă puştii ca o vijelie prin camere, cu căşti de protecţie pe cap şi căşti de ascultare în urechi, mânuind arme cu laser şi jucându-se de-a „cuceritorii de pe planeta XY”? Pentru că văd pe micile şi marile ecrane adulţi făcând exact acelaşi lucru. În cartea mea, *Habe ich mich geirrt* (*M-am înşelat*?)[100] am înşirat o serie de culte cargo, pentru a demonstra pe bază de exemple că nu numai oamenii din preistorie, ci şi triburile de indigeni din ziua de azi imită tehnologii care le depăşesc orizontul spiritual.

– Băştinaşii de pe insula Wewak, de exemplu,

[100] von Däniken, Erich: *Habe ich mich geirrt*? München, 1985.

au construit un aeroport al spiritelor, cu modele de avioane din lemn şi paie, în speranţa de a atrage astfel avioane veritabile.

– Când au văzut locuitorii din podişul Noii Guinee în anii ’30 pentru prima dată albi, s-au gândit că trebuia să fie vorba despre zei. Ceea ce i-a indus în eroare au fost, în primul rând, pantalonii şi rucsacurile purtate de albi. „Am crezut că în rucsacuri îşi duceau femeile”, a declarat, douăzeci de ani mai târziu, un martor ocular, şi apoi: „Ne-am întrebat unde-şi slobozeau fiinţele acelea străine excrementele. Doar nu trecea nimic prin pantaloni.”

– În valea Markham (podişul de est al Noii Guinee) au luat naştere „staţii radio” făcute din bambus şi „izolatori” rulaţi din frunze. Nişte trunchiuri de copac înalte cât casa urmau să reprezinte „antenele”, colibele din junglă erau legate între ele prin „conducte” din fibre răsucite de plante. De ce toate aceste imitaţii? Întrucât diferite iscoade ale băştinaşilor urmăriseră activitatea şi felul de viaţă al albilor pe coastă.

– Când, în septembrie 1871, rusul Maklay a acostat cu vasul său *Vitiaz* în Bongu, pe coasta Noii Guinee, a fost urmărit cu scepticism de către populaţia indigenă. Într-o noapte, băştinaşii l-au văzut pe căpitanul Maklay umblând de colo-colo cu o lanternă, şi din clipa aceea au fost convinşi că venise de pe lună.

Maklay a avut dificultăţi să le explice că venea din Rusia şi nu de pe Lună, căci asta nu avea nicio semnificaţie pentru ei. Rusul era pentru ei o făptură deosebită, nu numai fiindcă avea pielea albă, ci, mai cu seamă, fiindcă apăruse atât de brusc şi cu o navă atât de mare. Fără a sta mult pe gânduri, indigenii l-au declarat pe el zeu, cu numele de Tamo Anut, iar vaporul său a fost considerat vehicul divin. Când o statuetă de lemn, rămasă de pe urma unui naufragiu, a fost adusă într-o bună zi de valuri la mal, ea a fost ridicată la rang de simbol venerabil al noului lor zeu Tamo Anut.

S-au scris lucrări etnologice despre exemple similare[101][102]. Ele toate stau mărturie pentru comportamentul oamenilor în faţa unei tehnici care le depăşeşte puterea de înţelegere. Nu contează dacă imitatorii sunt copii sau adulţi, căci şi cei mari se comportă ca nişte copii atunci când nu pricep o tehnologie străină lor.

Ce-i de fapt nou sub soare?

Omul a fost de la începutul începutului un imitator şi aşa a rămas până-n ziua de azi. Cu toţii avem idolii noştri, pe care îi imităm într-ascuns, cu toţii am dori să intrăm uneori în

[101] Steinbauer, Friedrich: *Die Cargo-Kulte – Als religionsgeschichtliches und missionstheologiches Problem,* Erlangen, 1971.

[102] Blumrich, Joseph: *Kasskara und die sieben Welten. Weisser Bär erzähit den Erdmythos der Hopi-Indianer,* Düsseldorf, 1979.

pielea altuia, schimbând meseria cu el, am dori să fim măcar o dată altceva sau altcineva. Stăm la volan şi ne şi vedem piloţi, deşi ştim că maşina noastră nu se ridică de la sol. Alunecăm pe pista de schi cu picioarele stângaci desfăcute în plug şi ne şi visăm schiind asemenea campionilor. Până şi originalele care au stat la baza obiectelor şi veşmintelor noastre religioase şi culturale le-am luat din vechime. Strămoşii noştri au copiat după un material şi mai vechi. După care model primordial a fost imitată coroana, după care sceptrul, cârja episcopală? Ce s-a copiat când s-a stabilit că anumite ceremonii n-au voie să fie săvârşite decât în hainele prescrise de protocol? Ce imităm atunci când este purtat „cerul” pe străzi într-o procesiune de ziua Trupului Domnului? De ce este închis la altar sfântul sacrament? De unde provine modelul îngerilor cu aripi şi al nimburilor strălucitoare? Dar cel real al chivotului legii, al altarului principal şi al tronului ceresc? De unde am scos noi, pământenii, reprezentări atât de confuze, ca aceea a unei „Înălţări a Domnului”, a unui „păcat originar”, a unei „mântuiri”?

Timpul prezent şi cunoştinţele istorice ne dau şansa să aruncăm o privire asupra psihicului unui faraon. El sau urmaşii lui observaseră zei reali – extratereştri – care călătoreau cu nave pe bolta cerească. Asta da noutăţi! Astfel de evenimente trebuiau să fi circulat la ei, ca să zic

aşa, ca titlurile de pe primele pagini ale ziarelor. La început, o serie de oameni aleşi avuseseră chiar voie să îi servească pe zei. Spălaţi ca lumea... Se înţelege, înveşmântaţi în straie speciale... se înţelege, separaţi de „cei divini” prin anticamere şi bariere... se înţelege. Extratereştrii evitau orice pericol de contaminare. Cultul a luat naştere din observaţii, întinderi de mână, purificări, dar a izvorât şi dintr-o lipsă de înţelegere, din darul lor natural de imitaţie şi din obiectele miraculoase, nicicând înţelese, ale zeilor. Dacă se transmisese că zeii călătoriseră în nave pe firmament, atunci şi faraonul trebuia să aibă o navă specială. Nu este relevant dacă era conştient că nu putea zbura cu ea sau credea doar că va putea decola după moarte. Ceea ce contează este motivul iniţial.

Navele solare ale faraonilor nu au provenit dintr-o idee filosofică, din observaţia mişcărilor ondulatoare ale constelaţiei centrale, ci ei au imitat ceea ce li se spusese că ar fi redat realităţi de odinioară. Oamenii navigau pe Nil, la fel ca zeii pe cer. Oamenii trebuiau să creadă că faraonul lor, cu superba sa navă, era în drum spre zei, că era un fel de vechi coleg şi un partener cu drepturi egale al făpturilor cereşti. Un faraon-zeu şi preoţii lui n-ar fi putut admite niciodată, chiar dacă o ştiau, că domnia se încheie o dată cu moartea. Zeii nu mor

niciodată.

Aşa că nu ne miră dacă lângă şi sub piramide apar nave solare artistic confecţionate şi bogat decorate. Una dintre aceste nave se află de ani întregi într-o clădire oribilă în apropierea piramidei Kheops, iar de curând a fost localizată în terenul stâncos o altă navă regală cu ajutorul undelor electromagnetice. Aceste nave populează reliefurile templelor de la Assuan până în delta Nilului, ele apar ca modele în muzee, şi faraonul Unas – acela cu cele mai vechi texte de piramidă – avea propria lui navă solară.

Specialiştii nu ştiu nimic sigur nici despre scopul acestor bărci, deşi în literatura de popularizare se fac că ştiu. În general, se presupune că faraonul ar fi avut o navă pentru zi şi una pentru noapte, deoarece egiptenii bănuiau că soarele s-ar fi dus noaptea în tărâmul de jos, aşa că era necesară o navă pentru zi şi alta pentru noapte. Însă nava solară este văzută şi ca „barcă cu ofrande”, „vapor de pelerinaj”, „corabie a sufletelor”, „vehicul funerar” sau, pur şi simplu, ca „bac regal de inspecţie”. Textele piramidelor, cel puţin, din care a fost ţesută *Cartea egipteană a morţilor,* lasă loc pentru mai multe interpretări. Un exemplu, printre atâtea altele, ar fi „Cântecul către Domnul Suprem”[103], în care poetul (sau

[103] Sethe, Kurt: *Die altägyptischen Pyramidentexte.* Zürich, 1960.

preotul?) invocă o zeiţă cu numele de „Ochiul lui Horus”. Zeiţa este rugată să pregătească apă, plante şi mâncăruri pentru faraon şi să deschidă porţile cerului, pentru ca faraonul să se poată deplasa nestingherit. Hrană materială pentru *ka*-ul şi *ba*-ul slobozite?

Textele nr. 273 şi 274 de pe piramida Unas din Sakkara preamăresc faptele eroice pe care le va săvârşi în spaţiul cosmic cel răposat:

Unas este al puterilor domn,
mama sa numele nu i-l cunoaşte.
Gloria lui în ceruri sălăşluieşte,
forţa lui este la orizont...
Unas este taurul ceresc...
pe Unas locuitorii cerului îl servesc...

Şi mai ambigue devin textele care se află chiar în încăperea funerară a piramidei Unas. Acolo se afirmă că faraonul este „aidoma unui nor” în drum spre cer, că el se aşază pe un jilţ pregătit în nava zeului soarelui. Unas este numit „conducătorul navei solare”, care, în hăul negru al spaţiului cosmic, cere ajutor, căci „mare-i singurătatea pe drumul făr’ de sfârşit către astre”. Cât este de adevărat!

O navă se asociază cu „călătorii”. Cel puţin faraonii Dinastiei I se vedeau ca „fii de zei” (la fel ca împăraţii japonezi, persani şi etiopieni până de curând). În calitatea sa de „fiu de zeu”

era de la sine înţeles ca faraonul să-şi caute după moarte „tatăl”, care se ocupa de problemele din ceruri în timpul domniei pământeşti a vlăstarului său. Şi, aşa cum pe pământ primul prinţ ia în stăpânire moştenirea tatălui regesc, trebuia să se întâmple şi în tărâmurile de dincolo. Faraonul decedat este, aşadar, proslăvit pe textele piramidelor drept noul stăpân printre stele, drept puternicul executor şi judecător, la care spiritele şi bătrânii zei trebuie să ia seama.

Toate acestea sunt corecte şi rareori contestate de experţi, numai că egiptologii nu pot să recunoască în navele cereşti nimic real, nimic practic. Să ne amintim de cultele cargo. Tehnica este imitată prin tot felul de obiecte simbolice. Doar cu *ka* şi cu *ba* nu se încumetă niciun faraon să se înfăţişeze în faţa tronului tatălui ceresc. Faraonul ar trebui să-şi aducă cu el bogăţiile ca ofrande şi mită, pentru cazurile grele. Valori reale într-un mijloc de transport real. Copilul şeicului petrolului din ziua de azi goneşte prin palat cu Rolls Royce-ul său de jucărie care merge cu baterie; fiul zeilor cereşti – cu o navă solară ornamentată cu aur.

Astronauţi în vechiul Egipt?

În aceeaşi direcţie de interpretare ne trimite şi un ornament cu totul deosebit care apare pe

toate templele şi monumentele egiptene vechi: discul solar înaripat. Un disc de aur sau un glob cu aripi colorate, larg desfăcute simbolizează, începând cu Dinastia V, şoimul care stăpâneşte peste ceruri şi soarele. Însă ideea pentru acest motiv cu care sunt decorate multe tavane ale templelor şi nenumărate intrări în temple provine din timpuri preistorice, căci încă în Dinastia I o imagine ne arată *nava solară pe o pereche de aripi.* Abia când reprezentarea iniţială a navei solare care alunecă pe nişte aripi nu a mai fost înţeleasă, perechii de aripi i s-a adăugat un disc de aur. Imaginea care apare cu o precizie geometrică peste intrările sălilor şi ale încăperilor este adesea însoţită de inscripţii care o identifică drept „hut” sau „api”. Rădăcina lui „hut” are sensul exact de „a desface”, „a întinde”, în timp ce cea a lui „api” înseamnă pur şi simplu „a zbura”.

Discul solar înaripat este pus în legătură cu zeul Horus, care-şi avea sediul de bază în templul uriaş de la Edfu, la vest de Nil, între Assuan şi Luxor. Aria de azi a templului, care este încă foarte întinsă, are de fapt foarte puţine în comun cu vechiul templu al lui Horus. După cum stau mărturie diferite inscripţii şi săpături arheologice, el a luat fiinţă pe ruinele unui locaş sfânt, închinat lui Horus, din vechiul imperiu. Tot din surse antice se trage şi legenda despre discul solar înaripat, aflat pe un perete al

templului de la Edfu. Ea relatează cum zeul Ra a aterizat cu suita sa „la vest de această regiune, la est de canalul Pechennu”. Reprezentantul lui pământesc, faraonul, era în mod evident la ananghie, căci i-a cerut zburătorului divin să-l ajute împotriva duşmanilor săi[104].

„Astfel grăi Majestatea Sfântă, Ra-Harmachis, către persoana ta sfântă, Hor-Hut: o, tu, copil al soarelui, tu sublimule, cel zămislit de mine, doboară tu duşmanul care se află în faţa ta, în cel mai scurt timp. La care, Hor-Hut se ridică în zbor către soare sub forma unui mare disc solar cu aripi pe el... Când zări duşmanii în înaltul cerurilor... se năpusti din faţă atât de năvalnic asupra lor, încât aceştia nici nu mai văzură cu ochii lor, nici nu mai auziră cu urechile lor. În scurt timp nu mai rămase nicio căpăţână vie. Hor-Hut, strălucind într-o bogăţie de culori, se întoarse sub înfăţişarea sa de disc solar mare şi înaripat în nava lui Ra-Harmachis.”

Logica ilogica

Toate acestea trebuie văzute simbolic, aşa se spune. Rămân iarăşi şi iarăşi uimit câte lucruri „trebuie” să „trebuiască” să fie făcute. În fond, hieroglifele lasă cale liberă către o scară largă de interpretări. William Warburton (1698–1779),

---

[104] Brugsch, Heinrich: *Die Sage von der geflügelten Sonnenscheibe nach altägyptischen Quellen,* Göttingen, 1870.

episcop de Gloucester în Anglia, care a studiat intens simbolurile scrierii egiptene şi textele antice, a recunoscut cu mult înainte de Jean-François Champollion, traducătorul hieroglifelor, că vechii egipteni foloseau două tipuri de scriere[105]: „...una, pentru a furniza informaţia pe care voiau s-o furnizeze, cealaltă, pentru a ascunde ceea ce voiau să ascundă.”

Aşa este. Astăzi, textele hieroglifice sunt servite sub forma unui piure unitar, deşi ar fi posibilă o gamă de interpretări în toate culorile curcubeului. Recent au ieşit la iveală chiar hieroglife antice care nu se pot traduce, în ciuda muncii de descifrare întreprinse de Champollion. Mi-e greu să-mi închipui „legenda despre discul solar înaripat” numai abstract, în ceaţa zborului fără vizibilitate al religiei. După ce zeul zburător Ra a ajutat faraonul împotriva duşmanilor, a constatat lapidar: „Aici este plăcut să trăieşti.” În continuare, peisajelor înconjurătoare li se dă nume, şi „zeii cerului”, precum şi „zei pământului” sunt preaslăviţi. Ar trebui să fim lăsaţi să citim mai multe texte originale şi să ni se explice mai puţin semnificaţia lor:

„Hor-Hut zboară spre soare ca disc mare, înaripat. De aceea este numit de-atunci stăpânul cerurilor...”

După cum indică inscripţia de la Edfu, ajutorul

[105] Warburton, William: *Versuch Ober die Hieroglyphen der Ägypter,* Frankfurt, 1980.

divin a fost motivul propriu-zis al veneraţiei şi al răspândirii discului solar înaripat, şi nu – cum se încearcă să ni se inoculeze – soarele într-o imaginară lume de sub pământ şi de deasupra lui. Textul Edfu este clar:

„Harmachis plecă în nava sa şi ateriză lângă oraşul Tronul lui Horus. Grăi Thot: «Trimiţătorul de raze, zămislit de Ra, a învins duşmanii în înfăţişarea sa. Din ziua aceea este numit trimiţătorul de raze, care este zămislit de muntele de lumină.» Grăi Harmachis către Thot: «Du acest disc solar la toate lăcaşurile zeilor din Egiptul de jos, la toate lăcaşurile zeilor din Egiptul de sus şi la toate lăcaşurile zeilor...»”

Menţionat fie colateral că expresia „trimiţător de raze”, întrebuinţată aici, nu-mi aparţine, ci provine de la prof. Dr. Heinrich Brugsch, care a tradus textul Edfu anno 1870 (!). Ce s-a întâmplat în egiptologia modernă cu „discul solar înaripat”? A fost preschimbat în tam-tam ceremonial. Uitat este sensul originar, care nu reprezenta un disc solar înaripat, ci o navă solară cu aripi. Incapabilă să recunoască realitatea de odinioară, puterea de imaginaţie academică transformă realităţile în mituri. Lumea este iarăşi în ordine. Dar care?

Un egiptolog simpatic a fost de părere că ideea că un zeu oarecare ar fi intervenit în mod real în luptele oamenilor este insuportabilă. La fel de insuportabilă precum ideea mea că

extratereştrii s-ar fi amestecat în treburile pământeşti. Logica omenească face salturi ciudate. În Vechiul Testament, de pildă, Dumnezeu, care pogoară cu fum, foc, cutremur şi zgomot, intervine adesea în bătălii în favoarea poporului ales. În mod real, se înţelege. Acolo se potriveşte logica. Dar care?

Fiat lux!

Chiar dacă textele piramidelor pot arunca ceva lumină asupra modului liniar şi simplu de reprezentare al vechilor egipteni, ele tot nu izbutesc de fapt să ne aprindă o luminiţă. Cum şi-au iluminat egiptenii în fond încăperile din interiorul piramidelor lor? Pereţii plini de hieroglife şi imagini artistice doar nu au putut fi făcuţi în întuneric. Monoliţii decoraţi au fost prelucraţi afară, înainte de a-şi ocupa locul definitiv în tenebre? Posibil. În vederea transportului, constructorii trebuie să-şi fi împachetat în vată pereţii şi plăcile ornamentate, căci nu-şi puteau permite să le ciocnească. Este posibil şi ca munca să se fi desfăşurat în timp ce piramida era încă deschisă, neacoperită, ca încăperile să fi fost sigilate abia după ce cioplitorii în piatră îşi încheiaseră cizelările fine. În cazul piramidelor de pe sol problema iluminatului este rezolvabilă, în cel al tunelelor subterane însă, nu. Multe

piramide sunt plasate peste caverne scormonite, iar mormintele din Valea regilor de lângă Luxor suni şi ele puţuri întortocheate în care nu pătrundea nicio rază de soare. Cum au fost deci iluminaţi pereţii şi tavanele în tunelele funerare care abundă de ornamente în culori? A stat lângă fiecare artist un purtător de torţe? Au lucrat meşterii la lumina opaiţului cu ulei şi a cazanului cu ceară? A fost captată lumina soarelui cu ajutorul unui sistem de oglinzi în ungherul întunecat?

Aceleaşi întrebări şi le-au pus Peter Krassa şi Reinhard Habeck în cartea lor *Licht für den Pharao (Lumină pentru faraon).* Care are la bază o excelentă muncă de cercetare[106][107]. O lucrare spirituală, scânteietoare, care ar trebui să-şi aibă locul, de fapt, în biblioteca fiecărui om interesat în Egipt. Krassa şi Habeck ne amintesc de faptul că torţele, lămpile cu ulei şi ceara fumegă şi că, în consecinţă, pe pereţi şi tavane ar trebui să fie detectabile urme de înnegrire cu fum. Ceea ce nu este cazul. Atunci să fi fost vorba de oglinzi? Oglinzile de fier de pe atunci nu erau cine ştie ce, la fiecare întortochere a drumului îşi pierdeau prin dispersare şi absorbţie o treime din lumină. După trei oglinzi biruia întunericul.

---

[106] Krassa, P., Habeck, R.: *Licht für den Pharao,* Luxemburg, 1982.

[107] Habeck, Reinhard: „Elektrizitat im Altertum”. În: *Ancient Skies,* vol. II, 1980/

„Este mai bine să aprinzi o lumină mică, decât să te lamentezi de marele întuneric” (Confucius, 551–479 î.Ch.).

Să ne-o imaginăm pe Cleopatra conducându-şi prietenul roman Iulius Cezar prin gangurile întunecate ale piramidei. Deodată, în mâna ei se aprinde o lumină misterioasă, ce luminează pereţii şi îl orbeşte pe perplexul imperator.

— Ce lumină magică porţi tu acolo, iubito? o întreabă cezarul speriat.

— Numim chestia asta lanternă, răspunde ea flatată. O întrebuinţau şi strămoşii noştri cu milenii în urmă. Voi, romanii, oamenii progresului, nu cunoaşteţi această sursă de lumină?

Krassa şi Habeck şi-au rezumat ideile electrizante pentru *Ancient Skies,* publicaţia oficială a lui *Ancient Astronaut Society*[108]*.* Vechii egipteni aveau lumina electrică!

O nebunie? Afirmaţia se poate consolida bine. Istoria ne învaţă că efectul curentului electric a devenit cunoscut abia în anul 1820 datorită danezului H.C. Oersted. Michael Farady a continuat cercetările şi din 1871 avem becul electric al lui Thomas Edison.

Thomas Edison n-a fost primul

[108] Habeck, Reinhard: „Licht für den Pharao”. În: *Ancient Skies,* vol. II, 1983.

Această relatare istorică este falsă. În Muzeul naţional din Bagdad, Irak, se află un aparat, compus dintr-un vas de teracotă înalt de optsprezece centimetri, un cilindru de cupru ceva mai scurt şi o bară oxidată de fier pe care sunt lipite resturi de bitum şi plumb. Acest vas ciudat a fost găsit în 1936 de arheologul german Wilhelm König, în timpul unor săpături ale unei aşezări partice de lângă Bagdad.

König a bănuit că în cazul straniei sale descoperirii ar fi putut fi vorba despre un fel de baterie generatoare de curent electric. Cercetările i-au confirmat presupunerile. Înăuntrul vasului fusese modelată tablă subţire de cupru, astfel încât să ia forma unui cilindru lung de vreo doisprezece centimetri, cu un diametru de doi centimetri şi jumătate; ea fusese apoi sudată cu un aliaj de cositor-plumb. Fundul cilindrului era un căpăcel de cupru care se închidea etanş, izolat în interior cu bitum. În vârful vasului, cilindrul era, de asemenea, închis printr-un dop de bitum. Prin acest dop ajungea, izolată contra cuprului, o bară de fier lungă de unsprezece centimetri până adânc în interiorul cilindrului. Umplându-l cu un lichid acid sau leşios, se obţinea un element galvanic, de altfel în exact aceeaşi combinaţie pe care a folosit-o Galvani pentru bateria denumită după el.

Americanul F.M. Gray, om de ştiinţă lucrând la laboratorul de înaltă tensiune ţinând de General

Electric din Pittsfield (S.U.A.), a demonstrat încă în 1957 că pe-acolo curentul electric chiar curgea şi era întrebuinţat. Imitând exact aparatul şi folosind o soluţie de sulfat de cupru, a reuşit să genereze curent electric. Cu aceasta se dovedise că în cazul descoperirii dintre ruinele de la Khujut Rabuah, ca şi în cazul altor descoperiri asemănătoare, făcute la Seleukia pe Tigru şi în învecinatul Ctesiphon, era vorba, într-adevăr, despre baterii electrice. Au fost utilizate ele şi de către egipteni?

Nişte antice reliefuri pe perete, găsite într-o criptă subterană din Dendera, la şaptezeci de kilometri în nord de Luxor, confirmă presupunerile lui Krassa şi Habeck. Edificiul templului de la Dendera îi este dedicat cu precădere zeiţei Hathor. În vremuri străvechi, era considerată zeiţa cerului şi mama lui Horus, zeului soarelui. Întrucât egiptenii vedeau în cerul înstelat imaginea unei vaci uriaşe, şi zeiţa Hathor a căpătat, pe lângă aspectul ei uman, şi unul de vacă. Ea este reprezentată ca om întotdeauna cu coarne de vită şi un disc solar. Este zeiţa dansului, a muzicii, a iubirii, precum şi a ştiinţei şi astronomiei.

Lumina pentru faraon

După cum o dovedesc *mastaba*[109], Dendera, templul zeiţei Hathor, era cunoscut încă în vechiul imperiu. Oraşul-templu şi-a pierdut pe parcursul istoriei egiptene din importanţă, până ce a fost restaurat şi reconstruit în vremea Ptolemeilor. Astăzi, complexul merită să fie vizitat. Colonadele, pereţii şi tavanele ne permit să ne facem o idee precisă despre reprezentarea egipteană mai recentă a zeilor, care, bineînţeles, n-a luat naştere fără ajutorul modelelor vechi. Dendera este şi singurul loc din Egipt în care a fost găsit un zodiac complet, cu cele treizeci şi şase de decade ale anului egiptean. Superbul relief cu cele douăsprezece figuri principale ale sale, cu semne matematice şi astronomice, care poate fi admirat azi la Paris, la Luvru, a fost îndepărtat în secolul trecut prin explozie dintr-un tavan al templului de la Dendera şi vândut pe o sută cincizeci de mii de franci regelui Ludovic al XVIII-lea. Unii dintre astronomii care au cercetat zodiacul de la Dendera îl consideră ca datând din anul 700 î.Ch., alţii chiar de prin 3733 î.Ch.

Unice sunt la Dendera şi încăperile subterane cu reliefurile lor misterioase pe pereţi, amintindu-ne de vremuri de mult uitate. Una dintre aceste încăperi măsoară 4,60 pe 1,12 m şi se poate ajunge la ea doar printr-o

---

[109] Construcţii funerare egiptene joase, dreptunghiulare, din cărămizi nearse, mai târziu din blocuri de piatră (n. t.).

deschizătură îngustă, asemănătoare unei cuşti de câine. Ea este joasă, cu un aer îmbâcsit şi impregnată de miros de urină uscată, căci paznicii o folosesc în loc de pişoar.

„Pe pereţi se recunosc făpturi omeneşti alături de obiecte în formă de balon, care ne evocă nişte becuri supradimensionale. În interiorul acestor «becuri» se află şerpi în linii ondulate. Capetele ascuţite ale şerpilor duc la o floare de lotus, care poate fi interpretată, fără multă fantezie, ca fasung al becului. Ceva asemănător unui cablu duce la o cutiuţă pe care îngenunchează zeul aerului. Chiar alături se află ca simbol al forţei un pilier Djed cu două braţe, care e şi el legat de şarpe. Remarcabil este şi demonul cu aspect de pavian, cu două cuţite în mâini, care sunt interpretate ca forţă de protecţie şi apărare.”[110]

Experţii, care ar trebui să ştie de fapt, stau destul de nedumeriţi în faţa acestor reliefuri din încăperea îngustă, neluminată. Se vorbeşte despre un „loc de cult”, o „bibliotecă”, despre „arhive” şi o „magazie pentru păstrarea obiectelor de cult”. O „magazie” sau o „bibliotecă” spre care accesul se face doar printr-o cuşcă de câine? Pur şi simplu ridicol. Nici cu imaginile de pe pereţi nu ştiu specialiştii ce să facă. Ce este un „pilier Djed”?

– Un simbol al trăiniciei

[110] Krassa, P., Habeck, R.: *Licht für den Pharao,* Luxemburg, 1982.

– Un simbol al veşniciei
– Un fetiş preistoric
– Un copac desfrunzit
– Un par cu crestături
– Un semn al fertilităţii
– O formă de spic

Krassa şi Habeck, tributari mai degrabă raţiunii, văd în el un izolator. În fond, de ce nu? În vechiul imperiu existau deja preoţi proprii ai „venerabilului Djed”, însuşi zeul principal Ptah era numit „venerabilul Djed”[111]. În Memphis exista chiar un ritual special pentru „ridicarea pilierului Djed”, ţinut de rege personal cu ajutorul preoţilor.

Un pilier Djed nu era ceva obişnuit. Numai cunoscătorii aveau voie să umble cu el. Astfel de pilieri au fost găsiţi sub piramida cea mai veche, cea a lui Djoser din Sakkara. Auzind interpretările mişcătoare ale acestui obiect straniu, unul ca mine se amuză de-a dreptul. Câte mai trebuie să ne treacă oare prin minte până ce vom deschide ochii pentru a vedea lucrurile aşa cum sunt? În spate, în cămăruţele creierelor savanţilor respectabili, se toarce firul gândirii vechilor egipteni, în faţă, în realitatea veacului nostru, iau naştere cultele cargo. Pilierul Djed ilustrează atât de evident o tehnică greşit înţeleasă, încât până şi orbii o pot simţi.

---

[111] Lurker, Manfred: *Götter und Symbole der alten Ägypter,* Berna, 1974.

Cum spunea profetul Isaia în Vechiul Testament? „... şi ochii şi-i ţin închişi, ca să nu vadă cu ochii...”

Pe pereţii criptei de sub Dendera este celebrată o ştiinţă secretă: cea a electricităţii. Nu mă aştept ca experţii să fie de părere că vechii egipteni ar fi întrebuinţat curentul electric. De fapt, e păcat, căci „agerimea minţii îi părăseşte pe oamenii spirituali cel mai puţin, când n-au dreptate” (Johann Wolfgang von Goethe, 1749–1832).

Magia piramidelor

Mă aflu într-o piramidă înaltă de opt metri, orientată exact după punctele cardinale. În jurul meu se înclină unele spre altele patru suprafeţe triunghiulare de un gri deschis şi se unesc în vârful piramidei direct peste capul meu. Un covor bej este întins pe jos, acoperind tot solul, de jur-împrejur sunt împrăştiate perne violete, asemenea unor flori, pe unele dintre ele şed bărbaţi şi femei, tăcuţi, adânciţi în meditaţie. Ochii mei cercetează suprafeţele piramidei; jos, în locul cel mai lat al triunghiurilor, se găsesc opt ferestre mici, în total treizeci şi două de ferestre. Picioarele mele zăbovesc pe o stea de aur cu şase colţuri, înglobată în sol.

În fiecare colţ al piramidei străluceşte câte o mică piramidă de sticlă. O lumină mată, blândă

scaldă interiorul în nişte nuanţe dulci de galben, aripile late, tapisate cu material spongios, ale uşilor se închid – şi începe muzica. Mai întâi se percepe doar un foşnet delicat – o suită îndepărtată de sunete, care parcă mă adoarme clipocind jucăuş; apoi, un vuiet şi un tremur; vibraţia curge din fiecare suprafaţă a piramidei, îmi învăluie simţurile, mă smulge, transportându-mă într-un univers debordând de vibraţii. Fermecat, incapabil să mă mişc, stau pe steaua mea şi mă las pătruns de *Simfonia din Lumea Nouă* a lui Antonin Dvořak, interpretată de orchestra Filarmonicii din Viena. Ca hipnotizat, rămân încă locului, pierdut printre gânduri, chiar şi atunci când suita de melodii se opreşte deodată, pe un crescendo fulminant. Tăcerea bruscă are efectul unui şoc. Mi-e ca şi cum creierul meu ar fi tras printr-o instalaţie de spălat, mii de gânduri, de inspiraţii gonesc prin materia cenuşie, mă răscolesc şi mă smulg din această lume, afară în înstelatul cer noptatic.

Niciodată până atunci n-am fost atât de conştient de faptul că lozinca despre zeul mort putea ieşi doar din nişte creiere egocentrice. Aşa-zisul zeu mort este pretutindeni, în jurul meu, în fiecare moleculă, în fiecare atom al existenţei mele. Cu toate că trupul se află încă acolo jos, în centrul piramidei, conştiinţa mea explodează deasupra vârfului piramidei. Mă percep ca parte componentă a universului, ca

fulger, care se propagă în toate direcţiile cu viteza luminii. Nu am ochi, şi totuşi recunosc lumina lăptoasă inundând piramida de sub mine, nu am urechi, şi totuşi aud cu fiecare fibră a simţurilor mele melodiile din *Glass Works* de Philipp Glass, care se întrepătrund, învăluind acum piramida. Perplex, realizez în aceeaşi zecime de secundă că nici nu pot şti titlul bucăţii muzicale, că n-am auzit în viaţa mea de un compozitor pe numele de Philipp Glass. Ce se petrece aici? De unde această clarviziune, care pătrunde totul şi pândeşte peste tot în acelaşi timp? Mi-a turnat cineva un drog în băutură? Sunt victima unei forţe spirituale care se întinde după mine?

Mă cufund în trupul meu, tremur ca un pudel ud, părăsesc piramida cu paşi uşori. Afară îl întâlnesc pe tehnicianul de sunet, un tânăr care a montat instalaţia cvadrofonică în piramida ETORA de pe insula Lanzarote. ETORA este un centru ezoteric de seminar, am fost invitat la câteva conferinţe. Un paradis fără ţânţari şi alte elemente enervante.

— Cum se numeşte piesa care se cântă acum în piramidă?

— *Glass Works* de Philipp Glass.

— Felicitările mele pentru acustică! Aţi calculat probabil totul cu foarte multă precizie.

Tehnicianul de sunet râde.

— Nu s-a calculat absolut nimic. Mă bizui pe

auzul meu... şi, în plus, aici acţionează efectul de piramidă.

Efectul de piramida

Descoperirea acestui efect sună ca o poveste emoţionantă.

A fost odată pe înflorită Côte d'Azur de la Nisa... Antoine Bovis avea acolo un magazin de fierărie. Mondirul Bovis avea însă aspiraţii mai înalte decât negoţul cu şuruburi şi nituri, Mondirul Bovis era un pedant şi un inventator îndârjit deja în anii '30, când nu vorbea încă nimeni despre „Newage", Antoine Bovis conducea un cerc ezoteric.

Miră pe cineva că Mondirul Bovis vindea în magazinul său, pe lângă bare de fier şi unelte de tot soiul, şi pendule speciale de magnet, „biometri" inventaţi de el şi diferite alte accesorii? În timpul unei călătorii în Egipt, care l-a dus şi la marea piramidă de la Gizeh, Antoine Bovis a făcut o descoperire ciudată, pe lângă care alţi turişti trecuseră indiferenţi. În încăperea regilor, şedea mort pe jos un şoarece de deşert. Dumnezeu ştie cum o fi ajuns micuţul animal în edificiul milenar.

Antoine Bovis a atins uşurel şoarecele cu vârful piciorului, căci îl interesa dacă or fi găsit gândacii sau furnicile drumul întortocheat până la cadavru. A cercetat atent cu ochii solul, a tot

sucit şi răsucit şoricelul, până ce s-a hotărât să se aplece şi să-l ridice. L-a fulgerat atunci constatarea: şoarecele de deşert era uşor ca fulgul, chircit, mumificat.

Ce forţe dubioase erau aici în joc? De ce nu putrezise şoricelul?

Ajuns acasă, ciudatul Mondirul Bovis s-a şi apucat să confecţioneze o mică piramidă din fier şi lemn, căci descoperirea din piramida Kheops îi stătea pe creier. Chiar de la început, intuiţia l-a îndemnat să facă ceea ce trebuia făcut. Antoine Bovis şi-a orientat modelul pe direcţia nord-sud, întocmai originalului de la Gizeh, apoi a pus în piramidă un soclu mic de lemn, care avea exact o treime din înălţimea modelului său. Soclul urma să marcheze poziţia încăperii regelui care se află tot la o treime deasupra fundaţiei marii piramide. Apoi, urmând un impuls de moment, dar şi pentru că avea la cină tocană de viţel, Antoine Bovis a pus o bucăţică de carne de viţel pe soclu.

Carnea ar fi trebuit să înceapă de fapt să miroasă urât în zilele următoare, ceea ce nu s-a întâmplat. A devenit tot mai uscată, mai seacă, de parcă o forţă invizibilă ar fi extras lichidul din cubuleţul de carne din tocană. Bovis a urmărit iritat procesul de mumificare, apoi a iniţiat noi serii de experimente, cu şi fără model de piramidă.

Toate substanţele organice erau deshidratate

în piramidă, în timp ce cele din afara ei intrau în putrefacţie.

E cât se poate de logic, mi-am spus, când am citit povestea pentru prima dată. Carnea din piramidă este izolată de mediul înconjurător aproape ermetic, bacteriile pot ajunge la ea la fel de puţin ca în produsele noastre ambalate la vid. Dar de ce se usucă bucăţile de carne? Ce le extrage sucul?

Patent cehoslovac nr. 93.304

Gânduri asemănătoare trebuie să-l fi animat şi pe radioinginerul cehoslovac Karl Drbal, care a citit într-o revistă obscură despre descoperirea lui Mondirul Bovis. Drbal a repetat experimentele lui Antoine Bovis, a constatat că se confirmă şi şi-a spus că ouăle, carnea şi brânza trebuie să fie ingrediente greşite pentru experimentele de piramidă. Cum se comportau oare obiectele anorganice, deci „ne-vii”? O pietricică, o linguriţă sau, bunăoară, un degetar de apă se usucă şi ele într-un model de piramidă?

Karl Drbal a căutat un obiect mic care să încapă în piramida lui minusculă de carton, înaltă de numai opt cm (lungimea bazei: 12,5 cm). Ochii i-au picat pe o lamă de ras folosită, cu care oricum nu mai avea ce să facă. Radioinginerul a presupus că lama îşi va pierde

în piramidă şi ultima rămăşiţă a capacităţii de a tăia. După douăzeci şi patru de ore i-a inspectat tăişul la lupă. Se înşela el sau lama chiar părea să fi fost ascuţită din nou? Nestând mult pe gânduri, Karl Drbal şi-a ras firele de barbă cu lama cea veche. Apoi a plasat lama din nou în piramidă: metalului subţire trebuia să i se poată veni de hac până la urmă. În ziua următoare – un alt ras impecabil cu aceeaşi lamă veche. Ce se întâmpla aici? Oare îşi închipuia doar sau lama chiar devenea pe zi ce trecea tot mai ascuţită? îngândurat, şi-a plimbat degetele pe pielea perfect rasă, pe care nu se putea constata nici cea mai mică tăietură. Clătinând din cap, Karl Drbal a pus obiectul experimentului său din nou în piramidă – şi a continuat să se radă timp de cincizeci de zile impecabil cu aceeaşi lamă.

Asta s-a petrecut în februarie şi martie 1949. Vreme de cinci ani şi trei luni, până la 6 iulie 1954, dârzul radioinginer a continuat să experimenteze. Timpul mediu de folosire a fost de 105 bărbierituri zilnice cu o lamă. Karl Drbal a utilizat în total 18 lame de mărci diferite, iar „cifra definitivă a bărbieriturilor cu aceeaşi lamă a fost între 200, 170, 165, 111 şi 100 la o folosire zilnică”[112]. Karl Drbal a rămas la ascuţitorul său gratuit de lame şi după ce a încheiat faza de experimentare. În douăzeci şi

[112] Toth, M., Nielsen, G.: *Pyramid Power,* Freiburg i. Br,1977.

cinci de ani a întrebuinţat – să nu-ţi vină să crezi! – numai douăzeci şi opt de lame! E logic că fabricanţii de lame de ras au arătat puţin entuziasm faţă de descoperirea lui.

Ar fi fost de la sine înţeles ca minunea lamei de ras să fie patentată. Dar cum? Nici Karl Drbal nu ştia ce proces producea acel hocus-pocus din modelul de piramidă. În cele din urmă a solicitat totuşi brevetarea şi, întrucât îi era clar că comisia nu va putea fi convinsă, i-a dăruit metalurgului care făcea parte dintre membrii comisiei o mică piramidă cu o lamă de ras. Ei bine, şi cum în anii ’50 în Republica Socialistă Cehoslovacă o lamă nouă în fiecare zi era considerată un lux, metalurgul cel sceptic a încercat-o pe propria barbă.

În vara lui 1959, Karl Drbal a obţinut brevetul asupra „dispozitivului pentru menţinerea ascuţişului lamelor de ras şi al briciurilor”. Patent cehoslovac nr. 93.304.

De atunci, experimentul cu lama de ras a fost repetat de mii de ori, întotdeauna cu acelaşi rezultat, cu condiţia ca piramida şi tăişul lamei de ras să fi fost plasate exact pe direcţia nord-sud. Dr. Gottfried Kirchner a relatat în emisiunea lui la televiziune, TERRA X, chiar despre un experiment strict ştiinţific, efectuat de prof. Dr. J. Eichmeier la Universitatea Tehnică din München. O jumătate de lamă de ras a stat acolo timp de opt zile într-o piramidă de

plexiglas, cealaltă jumătate într-un sertar închis. Ambele jumătăţi au fost analizate apoi la microscopul cu fascicul electronic. „Diferenţele dintre lăţimile tăişului, dar şi dintre structurile de suprafaţă ale ambelor jumătăţi de lamă” erau semnificative, scrie dr. Kirchner[113].

Explicaţii pentru ceea ce este incomprehensibil

Ce forţă modifică structura moleculară şi astfel dispunerea atomilor într-o lamă de oţel? De ce funcţionează experimentul numai într-o piramidă, şi nu şi într-un cub sau cilindru? Ce are în sine deosebit forma de piramidă şi de ce acţionează misterioasa energie numai dacă o latură a piramidei indică, asemenea busolei, spre nord? Între timp nu se mai contestă faptul că modificările nu au loc numai în oţel, ci şi în alte materiale. Ceea ce nu se ştie exact este numai modul în care au ele loc. Dr. Kirchner relatează despre nişte oameni de ştiinţă americani care sunt de părere că energia de radiaţie a obiectelor experimentale este ţinută în interiorul piramidei. „Energia nu poate, aşadar, să treacă dincolo de suprafeţele laterale, ci este reflectată în interiorul spaţiului.” Reflecţiile neîntrerupte ar fi cele care ar modifica structura.

La prima vedere, asta sună acceptabil, dar

[113] Kirchner, Gottfried *Terra-X, Rätsel alter Weltkulturen,* Frankfurt, f.a.

iscă un număr mai mare de întrebări decât este cel la care dă răspuns. Toate legăturile moleculare şi deci orice materie radiază. Numai pe baza acestei radiaţii proprii emanate au reuşit radioastronomii să dovedească existenţa atâtor substanţe organice şi anorganice în cosmos. Dar radiaţie înseamnă în acelaşi timp pierdere de energie. Dacă o sursă de radiaţie ar radia tot timpul, ar înceta să mai existe. La nivel subatomic, energia iradiată este completată tot mereu, pentru că electronii, elementele componente ale atomului, îşi modifică starea şi sar, ca să zic aşa, dintr-un nivel de energie în altul. Suprafaţa unei piramide din carton lasă să treacă la fel de uşor un electron cum lasă o plasă de pescar cu ochiuri groase să treacă aerul. Ce să schimbe aici unghiul de înclinare al unei piramide?

Cehoslovacul Karl Drbal, care a făcut seria de experimente cu lamele de ras în piramide, pomeneşte un şir de alte motive ale efectului de piramidă. În „spaţiile minuscule ale structurii cristaline a tăişului lamei” sunt depozitate şi aşa-numitele molecule dipolare de apă. Acestea sunt alungate prin rezonanţa energiei iradiate Simbolic am putea vorbi despre „o deshidratare a tăişului lamei de ras”, spune Karl Drbal.

În ce lume fantomatică dispar oare aceste molecule dipolare de apă, căci ele reflectă chipurile în spaţiul interior al piramidei? Se

amestecă cu aerul înconjurător, susţine Karl Drbal, dând astfel probabil unica soluţie plauzibilă. Piramidele experimentale îngăduie permeabilitatea aerului. Dar ce se întâmplă în cazul unui experiment cu piramida în vid, care nu permite niciun schimb de aer? Ce forţe măsurabile sunt necesare, spre a împinge moleculele dipolare de apă afară din oţel sau spre a le elibera?

Fizicianul sovietic Malinov a explicat ciudatul efect de piramidă prin „unde electromagnetice" în legătură cu câmpurile magnetice ale pământului. Dar de ce, pentru toţi faraonii constructori de piramide, omoară aceste unde ciupercile şi bacteriile care produc mucegaiul şi putrefacţia în alimente, dar conservă pe de altă parte aceleaşi alimente sau chiar le întăresc aroma naturală?! În cadrul unei organizaţii nonprofit, *Ancient Astronaut Society,* care se preocupă de teoriile mele, am vrut să aflăm mai exact şi le-am solicitat membrilor să efectueze experimente de piramidă cu toate materialele imaginabile[114]. În decursul câtorva săptămâni şi luni ne-au parvenit 118 rapoarte de la bărbaţi şi femei de diverse profesii, dar şi de la elevi. Construiseră modele de piramide de mărimi diferite, din materiale diferite, le depozitaseră în grădină, în pivniţă, în pod, în dormitor, pe o saltea pneumatică ancorată în bazinul de înot

[114] „Gibt es cine Pyramidenkraft? În: *Ancient Skies,* vol. III, 1982.

sau chiar în frigider şi le înzestraseră cu obiectele cele mai surprinzătoare. Un băiat de şaisprezece ani din Holzkirchen în Bavaria superioară ne-a comunicat că pusese furnici într-o cutiuţă din material plastic şi că acestea muriseră după patru zile, iar un licean de aceeaşi vârstă şi-a descris experimentul cu muşte care-şi dăduseră sufletul deja după douăzeci şi patru de ore. Bietele insecte or fi dus lipsă de oxigen, lichid şi hrană. I-am convins telefonic pe tinerii experimentatori să-şi întrerupă pe loc experimentele de groază Cruzi pot fi oamenii.

O profesoară care-şi petrecea vacanţa în Cantonul Tessin din sudul Elveţiei a depus o bucată de pâine uşor mucegăită în piramida ei învelită în hârtie pergament şi şi-a dus opera de artă înaltă de douăzeci şi doi de centimetri în pivniţă, „pentru că acolo e atât de umed şi ciupercilor de mucegai le plac umiditatea şi întunericul”. După optsprezece zile mucegaiul dispăruse şi pâinea se fărâmiţase în pesmet. Tronc!

Perplex a rămas pensionarul din Arbon, de pe malul lacului Constanţa, care a pus într-o piramidă de sticlă una din acele lumânările pe care le folosim când pregătim *fondu.* De fapt, voia doar să ştie dacă flacăra arde uniform, ne-a scris. Flăcăruia stingându-se mereu din cauza lipsei de oxigen, omul, în vârstă de şaizeci şi opt

de ani, s-a plictisit să se mai joace şi a uitat piramida în raftul de cărţi. Nouă zile mai târziu, aruncând în treacăt o privire în piramidă, a constatat că lumânarea se transformase într-un soi de deget din ceară atrofiat. Este greu de plasat deformarea lumânării pe seama temperaturilor de toamnă, căci niciuna dintre celelalte lumânări din cameră nu suferise vreo modificare.

„De-a dreptul speriată” este şi pictoriţa amatoare Elka din Wuppertal, în vârstă de douăzeci şi şase de ani, care pictează de plăcere miniaturi în ulei. Producţiile ei bogate în culori sunt minuscule, laturile fiind doar de cinci centimetri. Pictoriţa a pus un tablouaş proaspăt pictat pe un soclu delicat de lemn, într-o piramidă de sticlă înaltă de douăzeci şi opt de centimetri. Nu pentru că ar fi intenţionat bunăoară să facă un experiment, ci pur şi simplu pentru că miniatura, care reprezenta o căsuţă, o pisică şi luna plină, era bine scoasă în evidenţă în spatele suprafeţelor triunghiulare de sticlă ale piramidei. După o săptămână a avut impresia că miniatura se transforma. După trei săptămâni „luna picurase de pe cer, culoarea acoperişului maro închis devenise scorţoasă, albastrul închis al cerului începuse să strălucească intens şi partea posterioară a pisicii se volatilizase”. Efecte speciale clasa-ntâi! I-am recomandat pictoriţei să-şi vândă

viitoarele creaţii cu sloganul „picturi autentice de piramidă”.

În aceeaşi direcţie merge şi experimentul de piramidă făcut de soţii Burgmüller din Hamburg cu banala miere de albine. Burgmüller-ii locuiesc la etajul VIII al unui bloc. Ei îşi cumpăraseră o piramidă de plexiglas, înaltă de 14,5 cm. Într-o bună zi, după micul dejun, domnul Burgmüller a turnat două linguri de miere într-o căniţă şi a pus-o pe soclul aflat în interiorul piramidei. După douăzeci şi patru de zile, mierea se transformase într-un soi de bulgăre „care se simţea la pipăit ca ceara întărită”. În timp ce făcea curăţenie în camera de zi, soţia a mişcat din greşeală piramida din poziţia ei nord-sud şi, hocus-pocus, numai şase zile mai târziu, mierea de albine picura mai lichidă ca niciodată din căniţă. Poate că astfel se găseşte o explicaţie pentru lacrimile Sf. Januarius din catedrala din Neapole, care încep să-i curgă în fiecare an în chip magic.

Aceste rezultate apărute mai curând întâmplător au fost confirmate de diferiţi oameni de tipul „contabil”. Mă refer la acei semeni amabili, tăcuţi, care ţin cu scrupulozitate registre, consemnându-şi în ele cu mare exactitate experimentele şi care îşi cântăresc obiectele experimentale chiar cu balanţa spiţerului. Gerhard Leiner din Graz, Austria, şi-a construit un model de piramidă din

lemn de traforaj gros de 4,5 mm. Şi-a început seria de experimente pe 19 martie 1983 la ora 12.30. În piramida orientată nord-sud se afla un ou de găină vechi de şapte zile, cu o greutate de 60,2 g. Un al doilea ou a rămas în afara zonei experimentale. Spaţiul în care se desfăşura experimentul avea o temperatură medie de 19 grade Celsius.

Pe 4 octombrie – după două sute de zile! – oul din piramidă pierduse 58,8 procente din greutate, gălbenuşul era galben, mirosul complet normal, oul comestibil. Oul de control din afara piramidei puţea până la cer, pardon, până la tavan. Alte experimente de lungă durată ale lui Gerhard Leiner au întărit rezultatele – numai un puişor mai rămâne să iasă din ou.

Alţi membri A.A.S. Au experimentat cu bucăţi de mere, ridichi, seminţe de plante, tutun, suc de portocale, castraveţi şi roşii, ba chiar cu căpşuni. Experimentatorii au înregistrat la unison la toate fructele din piramidă o intensificare a mirosului. Legumele aflate într-o seră în formă de piramidă acoperită cu folii creşteau mai repede ca plantele de comparaţie, castraveţii şi roşiile deveneau mai consistente, mai compacte, iar aroma lor era mai concentrată decât cea a oricărui tip de legumă de comparaţie.

Vrăjitorie? Magie? Scamatorie? Înşelătorie sau

închipuire? Imaginaţia este, ce-i drept, singura armă în războiul contra realităţii – dar aici n-a fost în joc. Obiectele de experiment s-au modificat măsurabil şi vizibil, iar rezultatele sunt, aşa cum o cere ştiinţa, oricând repetabile. Numai că nimeni nu ştie să răspundă ce se întâmplă de fapt şi de ce.

Eu însumi am primit în dar de la nişte prieteni o piramidă de sticlă, care a zăcut timp de câteva săptămâni nebăgată în seamă într-o verandă, un fel de colţ cu plante. Într-o seară am pus mâna pe un vin de Bordeaux roşu, puţin prea nou. Trebuie să recunosc: nu refuz din când în când o sticlă de Bordeaux. Cu anii, cerul gurii, limba şi stomacul îşi dau seama ce curge lin, mătăsos, ce este de calitate, ce face bine intestinelor şi se răspândeşte în corp asemenea nectarului zeilor. Acel Bordeaux era neaşezat, aspru, acrişor, nu ajunsese la niciun fel de maturitate. În timp ce vărsăm conţinutul într-o sticlă de oţet, a pus posesiune pe mine spiritul piramidei şi m-a determinat să fac ceva straniu. Am plasat o sticlă înfundată care era din acelaşi soi în piramida mea de sticlă – şi am uitat-o. Au venit şi au trecut toamna şi iarna, iar primăvara am ajutat-o pe soţia mea – ca soţ modern ce sunt! – să facă ordine în verandă. Sticla cu vin!!

Bordeaux-ul căpătase o culoare mai închisă, avea buchet, era catifelat la gust, neacid, ca un Grand Cru classé vechi de şapte ani. Specialistul

ştie ce înseamnă asta. Am comparat cu o a doua sticlă din aceeaşi recoltă, care stătuse în pivniţă. Deosebirea a fost izbitoare. De atunci, vizitatorii care vin la mine sunt martori că sub piramida mea aşteaptă permanent o sticlă de Bordeaux. Pentru ocazii speciale.

În timpul seminarului meu la ETORA, pe insula Lanzarote, l-am întâlnit şi pe Hans Cousto, un geniu matematic, care se ocupă cu măsurători şi lungimi de undă terestre şi galactice. A proiectat o piramidă înaltă de 9,84 m pentru a o construi singur, pe care o numeşte „pavilion cosmic”. Odată şi odată îmi voi amenaja probabil o pivniţă cosmică de vinuri. Îl întreb într-o doară pe computerul viu Cousto ce are diametrul pământului în comun cu marea piramidă.

„Diametrul planetei noastre are la ecuator 12.756.326 m. O zi terestră are 86.400 sec. Împarte aceşti metri la secunde şi ai obţinut o înălţime a piramidei de 147,64 m.”

Zdronc! Dar de ce secunde? Vechii egipteni doar nu cunoşteau secundele noastre? Am aflat că măsura în secunde nu este invenţia noastră: „Un minut are, după cum se ştie, 60 de secunde. Rezultă 60x60=3600. Asta este împărţirea cercului în grade. 90 de grade, un sfert deci, formează unghiul drept. După cum vezi, secundele noastre au mult de-a face cu geometria şi circumferinţa pământului, şi asta

încă de când lumea!”

Hans Cousto a rămas compatibil. Se mai poate sta de vorbă cu el.

Propuneri pentru ceva de domeniul posibilului

Cifre de piramide, forţe de piramide – ele există şi nicio universitate nu se străduieşte să clarifice ciudatele legături. Şi totuşi ar trebui să-i intereseze pe imunologi şi igienişti de ce anumite bacterii, virusuri şi ciuperci mor într-o piramidă şi altele nu. Modifică forma de piramidă otrăvurile greu de distrus? Întăreşte ea aliajele, cusăturile de sudură? Se pot îmbunătăţi cu ajutorul piramidelor efectul ţiţeiului şi al altor chimicale luate din natură, se poate intensifica gustul condimentelor sau, de pildă, dezinfecta fără clor apa unui bazin? Sunt adecvate piramidele ca instalaţii de limpezire? Dar ca rezervoare de apă proaspătă? S-ar putea îmbunătăţi cu butoiul calitatea vinului sub piramidă, s-ar putea mări rezistenţa legumelor proaspete, a florilor şi fructelor? În calitatea mea de *globe trotter* ştiu cât de repede se alterează medicamentele sensibile în ţările în curs de dezvoltare, pentru că nu funcţionează sau nu există frigidere. De ce nu îndrăzneşte niciun concern chimic să facă un experiment cu ambalaje de piramide?

Notez aici întrebări nefiltrate, care-mi trec

spontan prin minte. Gândurile au urmări, poate că o idee sau alta de-a mea va inspira o minte ageră. Ar fi foarte păcat ca forţele de piramidă să fie lăsate nefolosite, numai pentru că poartă un uşor văl al obscurului. Fatalul acestor efecte rămâne la urma urmei existenţa lor dovedibilă. De câte ori nu s-a întâmplat ca nişte idei aruncate să ducă la descoperiri grandioase? Aşa că las cale liberă ideilor mici, ca să ducă la lucruri mari.

Vă simţiţi fără vlagă? Obosiţi? Deprimaţi? Aşezaţi-vă două ore într-o piramidă în aşa fel încât capul dumneavoastră să stea în treimea inferioară a piramidei. Veţi constata uimiţi cum încep neuronii să circule din nou prin creierul dumneavoastră moleşit. Acest exerciţiu n-ar trebui practicat însă prea îndelung... efectul de piramidă face capetele hidrocefale să se micşoreze.

Nu înaintaţi în rezolvarea problemelor dumneavoastră? Lipseşte ideea incendiară? Inspiraţia hotărâtoare? Magia piramidei poate fi în continuare de folos. Am constatat-o cu uimire pe pielea mea.

De decenii, radioastronomii caută să intre în contact cu forme de viaţă extraterestră din univers. Până acum fără succes, căci acest obiectiv s-a urmărit cu mijloace foarte modeste pe lungimi de undă foarte limitate. Întreaga radioastronomie se bazează pe unde

electromagnetice – pe ce altceva? –, fiindcă undele radio sunt, cu viteza lor de trei sute de mii de kilometri pe secundă, mijlocul de comunicare cel mai rapid. Rapid pentru pământ, nu suficient de rapid pentru univers. Un dialog cu extratereştrii, care stau la aparatul de recepţie într-un sistem solar la distanţă de douăzeci de ani-lumină, ar putea deveni mai curând plicticos. Răspunsurile la întrebările noastre arzătoare ajung în cel mai bun caz după patruzeci de ani în antenele noastre. Oare chiar nu există nimic mai iute decât undele radio sau cele luminoase? Este forma de piramidă emiţătorul nostru către univers, urechea noastră îndreptată spre extratereştri? întăresc forţele magnetice ale pământului gândurile noastre, într-o piramidă corect poziţionată? Când oamenii se roagă, trimit ei modele de gânduri, cu laude şi dorinţe, dincolo de „placa de rezonanţă” a unei biserici sau a unui templu, către creaţia primordială? Poate transpune forţa de piramidă gândurile omeneşti în impulsuri care se deplasează mai repede ca lumina? Aşteaptă nişte telepaţi extratereştri acolo afară, într-o piramidă, mesajele noastre?

Aţi dori să călătoriţi o dată în timp? Să vă lăsaţi duşi de valurile lui Cronos în trecut sau viitor? Aveţi chef să intraţi măcar o dată în legătură cu alte tărâmuri şi cu fiinţe străine de noi? După cum a relatat istoricul Paul Brunton,

care a petrecut o noapte în marea piramidă, acolo se întâmplă lucruri de-a dreptul ciudate.[115]

„În sfârşit veni punctul culminant. Făpturi primordiale gigantice, închipuiri de groază ale infernului, forme cu un aspect grotesc, dement, monstruos, demonic s-au înghesuit în jurul meu şi m-au umplut cu un dezgust inimaginabil. În câteva minute am trăit ceva de care-mi voi aminti pe veci, căci această scenă incredibilă mi s-a lipit în memorie ca o fotografie în album."

În decursul nopţii, Paul Brunton a intrat în legătură cu „mari preoţi ai unui vechi cult egiptean", a fost transformat într-o fiinţă spirituală şi condus în „sala de ucenicie". A aflat că în piramidă s-ar păstra amintirea unor neamuri omeneşti pierdute, ca şi legământul încheiat de Creator cu primul mare profet. Brunton a relatat chiar că aceste fiinţe spirituale l-ar fi dus într-o hală care se găseşte sub piramidă, la adâncime.

Se conservă ori s-au conservat în marea piramidă documente ale unor neamuri omeneşti trecute? Mai există încăperi şi ganguri neexplorate? În ce perioadă a istoriei omenirii o fi fost gândită şi construită această „capsulă temporală"? Există adânc sub piramidă hala evocată de Paul Brunton?

Există – eu am fost acolo.

---

[115] Brunton, Paul: *Geheimnisvolles Ägypten,* Zürich, 1966.

Capitolul 4
Ochii Sfinxului

„Am cules pur şi simplu un buchet de flori şi n-am adăugat nimic, decât firul, care le leagă.”
Michel de Montaigne

Început de decembrie 1988. Platoul de la Gizeh parcă e golit, măturat. Nu tu autobuze cu turişti, nu tu claxoane şi îmbulzeală, nu tu cămile, cai, negustori agasanţi, nu tu coadă de aşteptare în faţa intrării în marea piramidă. Străzile şi drumurile din jurul edificiilor antice sunt curăţate şi strălucesc ca Bahnhofstraße din Zürich. Elevii ţopăie de colo-colo, băieţii se joacă cu mingea „la perete”, dând-o, fără pic de respect, de zidurile piramidelor. În faţa intrării spre minunea lumii, piramida lui Kheops, stau solemni doi paznici care nu lasă să pătrundă nici măcar vreun turist rătăcit.

Dar nu vine nimeni. Ce s-a întâmplat la Gizeh? Au devenit străinii deodată persoane nedorite? Un inspector amabil dă explicaţii: „În marea galerie se fac munci de restaurare. Au fost informate toate agenţiile de turism şi hotelurile, aşa că turiştii nici măcar nu mai sunt aduşi la Gizeh.” Oferta Egiptului în materie de temple grandioase fiind inepuizabilă, oaspeţii Sakkarei sunt despăgubiţi cu vârf şi îndesat pentru vizita care n-a mai putut avea loc la Gizeh.

Noi, remarcabilul fotograf amator Rudolf Eckhardt şi cu mine, ne-am prezentat tânărului inspector, i-am solicitat o aprobare specială şi i-am spus, ceea ce era adevărat, că voiam să profităm să facem în linişte nişte fotografii în marea piramidă, lucru imposibil în timpul forfotei turistice. Omul ne-a poftit în baraca egiptologilor. Câţiva studenţi şi inspectori şedeau pe o canapea veche şi pe scaune. M-au ascultat cu răbdare, legitimaţiile mele au umblat din mână-n mână, iar echipamentul nostru de fotografiat a fost victima unor priviri pe furiş.

— Video? Film? a întrebat şeful grupului.

— Nu, am răspuns zâmbind încrezător, doar fotografii!

Ni s-a oferit ceai îndulcit, iar eu am împărţit ciocolată elveţiană. Am bătut niţel împreună şaua pe loc pe chestiuni de specialitate. Ce bine că în anii trecuţi citisem atâtea despre Egipt! Apoi – o rugăminte amabilă a şefului de grup adresată unui student pentru a ne însoţi. Am pornit-o spre marea piramidă; studentul ne-a întrebat săritor dacă aveam nevoie de explicaţii.

— Nu, am replicat, cunoaştem literatura esenţială de specialitate despre piramide. Dorim doar să facem în linişte fotografii.

Înainte să ajungem la intrarea în piramidă, însoţitorul nostru s-a întâlnit cu doi colegi. Schimb de amintiri. I-am spus studentului

„nostru” că putea aştepta foarte bine acolo, căci ne vom întoarce la el după ce vom fi gata cu fotografiatul. Studentul a dat afirmativ din cap şi le-a strigat paznicilor de la intrare câteva ordine. Am fost lăsaţi înăuntru, cu cuvântul arab „salem” acompaniat de o înclinare uşoară.

Cavoul din stânca

Mai întâi ne-a frapat că accesul spre gangul ascendent nu era acelaşi cu cel prin care sunt lăsaţi să intre turiştii. Un tunel care şerpuia uşor, săpat în blocurile de piatră, ducea în interior. Încovoiat, ca în timpul tuturor vizitelor, mă apucam de mânerele de lemn fixate în perete şi mă trăgeam în sus spre marea galerie. Ce privelişte! De aşa ceva nu mai avusese parte piramida de patru mii cinci sute de ani. Toată galeria era plină cu schele de fier şi scânduri. Detaliile dorite de noi nu puteau fi detectate. Am remarcat cu bucurie că măcar era deschis grilajul care duce la încăperea reginei şi care stă întotdeauna închis. Dar şi acolo – acelaşi spectacol: schelărie, scânduri, scări. Ne-am întors, am ajuns la aşa-numita „Încrucişare a celor trei drumuri”. Este punctul unde se intersectează gangul ascendent şi cel descendent cu tunelul de la intrare. Becurile răspândeau o lumină egală, mată. Era deschis şi grilajul spre coridorul care coboară adânc sub

piramidă. Am privit în jos în puţul interminabil, punctele luminoase de pe pereţi au dispărut, dizolvându-se în deschiderea hăului. Ştiam ce-i acolo jos din ceea ce citisem. O grotă, numită „cameră mortuară subterană”. Inspectorii nu permit decât rareori o vizită acolo, susţinând că este prea obositor şi prea primejdios. Acum ne aflam în faţa intrării în puţ, fără niciun paznic prin zonă; din contră, afară erau doi supraveghetori care aveau grijă să nu intre nimeni. Am strigat de câteva ori: „Hello, is anybody there?” Vocile noastre s-au lovit de pereţi şi nu le-am auzit decât pe ele răsunând în ecou. Eram singuri în piramidă.

Dimensiunile tunelului erau de 1,20 x 1,06 m, prea puţin pentru a merge ţinându-te drept, prea mult pentru a fi constrâns să te târăşti pe burtă. Mi-am agăţat un aparat foto pe piept, pe celălalt l-am prins pe după spate, mi-am băgat capul între umeri, m-am aplecat din umeri şi am pornit-o ghemuit spre adâncimi, în pas legănat de raţă, exersând un fel de mers al piticului. Rudolf venea în urma mea, şi mai bine echipat. Luminam încontinuu cu lanterna pereţii din piatră albă de var de Tura[116], lustruită foarte neted. Cu ce precizie se muncise! Rosturile de îmbinare abia vizibile dintre blocurile de piatră nu merg pe linia firului cu plumb, ci oblic faţă de înclinarea coridorului. Unghiul de înclinare are

[116] Troia egipteană (n. t).

26 de grade, 31 de minute şi 23 de secunde. Gâfâiam încet. După vreo patruzeci de metri am făcut o pauză ca să ne tragem răsuflarea. De fruntea mea erau lipite şuviţe de păr. Ne-am continuat apoi mersul piticului; cincizeci de metri mai încolo se afla în partea dreaptă o nişă, iar printr-o conductă milenară pătrundea aer proaspăt. Mai departe... mai adânc... oare acest coridor nu se mai termină niciodată? Coapsele mă dureau, tendoanele mele nu sunt obişnuite cu astfel de exerciţii de gimnastică. Optzeci de metri... nouăzeci de metri... sub noi nu se mai zăreşte nicio lumină. Ştim amândoi că gangul dă într-o grotă, însă nu ne-am fi imaginat niciodată că se tot duce aşa, la nesfârşit.

După o sută optsprezece metri simt pământ aspru sub pantofi, aerul este îmbâcsit, cald, putem sta din nou drepţi. Pe jos se află un far, firele unui cablu electric rupt au ieşit din el de parcă ar fi maţe. În lumina lanternei mele, Rudolf leagă cu mâini tremurânde capetele cablului între ele, străduindu-se să nu provoace un scurtcircuit şi nici să nu fie el electrocutat. Se face lumină.

Peştera în care ne găseam era situată cam la treizeci şi cinci de metri sub fundaţia piramidei. Vechile surse arabe ne transmit că primul care a păşit în ea a fost califul Abdullah Al-Ma’mun, fiul renumitului Harun al Raşid, cunoscut din *O mie şi una de nopţi.* Al-Ma’mun se suise în anul 813

pe tronul Bagdadului, domnind şi peste Egipt din anul 820 până la moartea sa survenită în 827. Tânărul Al-Ma’mun era considerat un cap inteligent care încurajase şi promovase ştiinţele şi se străduise să îmbunătăţească statutul arab în lume. O serie de manuscrise vechi informau că sub marea piramidă s-ar găsi treizeci de trezorerii tainice care aveau nişte hărţi precise ale uscatului şi ale cerului de-ale strămoşilor divini. Este de înţeles că Al-Ma’mun voia să ajungă la aceste comori, ca domnitor al Egiptului nu putea nimeni să-i facă reproşuri în acest sens, iar preoţimea mahomedană considera piramidele nişte construcţii păgâne. Deci preoţii n-aveau nimic împotriva profanării lor.

Cum se sparge o piramida

Astfel, Al-Ma’mun a adunat un detaşament de şoc, format din negustori, muncitori şi constructori care urmau să scobească o intrare în piramidă. Constatându-se că toate răngile şi dălţile folosite nu ajutau nici pentru a urni o singură piatră din peretele piramidei, oamenii lui Al-Ma’mun şi-au amintit de o veche tehnică de război pentru spargerea zidurilor. În faţa unui bloc al piramidei s-a făcut un foc mare, care a tot fost aţâţat, până ce blocul a început să radieze puternic. Pe piatra înfierbântată s-a

turnat oţet, aceasta a început să crape şi a putut fi în cele din urmă sfărâmată cu ajutorul berbecilor. Astfel au obţinut oamenii lui Al-Ma’mun intrarea pe care o folosesc turiştii şi în ziua de azi.

Echipa de şoc a pătruns anevoie vreo treizeci de metri în interiorul piramidei, aerul era tot mai rarefiat, îmbâcsit şi toxic, căci focul şi torţele consumau şi puţinul oxigen existent. La capătul puterilor, oamenii au vrut să renunţe şi să-i mărturisească stăpânului lor fiascoul, când, deodată, au rămas ca împietriţi. Din piramidă s-a auzit o rostogolire înăbuşită urmată de o bubuitură puternică. Trebuiau să se afle aproape de un gang; undeva în interiorul piramidei căzuse o piatră.

Cu forţe noi, au început să sape, să bată cu ciocanul, să scobească cu dalta, până ce au dat exact peste gangul care coboară şi pe care Rudolf şi cu mine tocmai îl străbătusem în mersul piticului. Oamenii lui Al-Ma’mun n-au simţit la început nevoia s-o ia în jos, ci s-au căţărat în sus până ce au ajuns la intrarea propriu-zisă, cea secretă, spre marea piramidă. Se află la 16,5 m deasupra solului sau zece straturi de piatră mai sus decât gaura făcută de Al-Ma’mun. Luându-şi inima-n dinţi şi ridicându-l pe Allah în slăvi, oamenii s-au târât în josul gangului întunecat, până la grota spaţioasă în care ne aflam acum noi doi.

Farul a luminat tavanul, săpat în stâncă, a trecut peste pereţi şi a poposit pe două socluri monolitice de proporţii mari. Din roca-monstru ieşeau două cocoaşe ciudate, nefinisate. În pământ, în spatele nostru, un puţ săpat la o adâncime de aproximativ patru metri, înconjurat de un parapet protector de fier. La stânga, în peretele dinspre sud-est, o altă deschizătură, la fel de mare ca gangul descendent prin care venisem. Obişnuiţi de pe-acum cu mersul piticului, ne-am furişat înăuntru, curioşi spre ce noi încăperi va conduce tunelul. După vreo cincisprezece metri lua sfârşit. Un gang înfundat la această adâncime? Pentru ce?

Încăperea dăltuită din stâncă şi aflată sub piramidă măsoară 14,02 m de la est la vest şi 8,25 m de la nord la sud. Dimensiuni cât se poate de acceptabile. Arheologii de azi o denumesc „camera mortuară neterminată”[117]... Şi astfel am plonjat în centrul unui uragan de absurdităţi.

Contradicţii

„Neterminată” să fie pseudocamera mortuară? Asta trebuie să poţi rumega pe-ndelete. Este greu ca peştera să fi fost săpată în

[117] Schüssler, Kariheiz: *Die ägyptischen Pyramiden Erforschung, Baugeschichte und Bedeutung,* Köln, 1983.

stâncă abia după ce piramida s-a aflat deasupra ei. Unde să se fi depozitat pământul scos prin excavare? Astfel este sigur că nu intru în contradicţie cu constatarea: mai întâi instalaţiile subterane, apoi construcţia de deasupra. Dar cum au ajuns pietrarii la treizeci şi cinci de metri sub solul stâncos? Prin săpat, scurmat, ciocănit – se înţelege. Muncitorul din capul coloanei trebuie să fi azvârlit îndărătul lui ca o cârtiţă bucăţile de piatră, pe care le scormonea cu greu, cu dălţi moi de cupru sau fier, pentru a putea colegii lui să le transporte afară. Cu cât creştea în adâncime tunelul oblic, cu atât se făcea mai întuneric. Logic? Deci daţi încoace torţele, ceara şi opaiţele cu ulei... şi gata cu ultima rămăşiţă de oxigen.

Întrucât această soluţie nu-i bună de nimic, s-or fi construit, ca la puţurile miniere de mai târziu, tunele de aerisire. Unde sunt? Astăzi se cunoaşte un singur puţ oblic spre gangul descendent şi se pare că acela provine de la jefuitorii de morminte. În orice caz, oricum s-ar fi rezolvat problema, cârtiţele umane au ajuns în cele din urmă la punctul unde urma să fie făcută camera mortuară. Acum treaba a continuat... a se vedea mai sus cum: daţi-i cu dalta şi ciocanul, prieteni! De lumină şi aer nu-i nevoie în adâncime. Poate că echipele au lucrat în întuneric cu vedere în radar, raze X sau albino, nepăsându-le de bucăţile de piatră care-i

cădeau ba unuia pe căpăţână, bubuind, ba altuia pe degete sau pe picioare, strivindu-le ori imobilizându-le. Pământul scormonit o fi fost cărat în sus cu sănii, iar aerul o fi fost pompat prin furtunuri confecţionate din intestine de animale în grota plină de praf de rocă.

Evocarea mea ironică este menită să arate cum *nu* s-au petrecut lucrurile. *Trebuie* să fie puţuri de aer care să ducă în acest spaţiu de sub piramidă. Specialişti, aprindeţi luminile, ciocăniţi pereţii şi tavanele! Poate aveţi norocul să daţi peste una din trezoreriile despre care se vorbeşte în textele vechi.

După ce hala a fost săpată pe jumătate, veselii muncitori trebuie să fi făcut aşa, de amuzament, în colţul din sud-vest, un coridor înfundat, lung de cincisprezece metri, pe care l-au mai şi împodobit cu blocuri şlefuite. De „la revedere” au săpat o gaură în sol, au lăsat spaţiul neterminat în urma lor ca o peşteră şi au început – sfinte Osiris, ajută-ne! – să căptuşească tunelul, pentru care se opintiseră atâta, cu blocuri masive de Tura, fin şlefuite. Peste o sută de metri fără nici cea mai mică deviere a unghiului de înclinare, în linie perfect dreaptă, înaintând în sus! Şi pentru ce tot chinul, toată osteneala, tot efortul în pivniţa îngustă? Pentru o gaură neterminată, săpată în rocă la o adâncime de treizeci şi cinci de metri, în care, oricum, nu s-a depozitat niciodată

nimic.

Există oameni care trăiesc atât de precaut, încât mor ca nou-nouţi, şi alţii care au nevoie de creierul lor doar pentru a citi, nu şi pentru a gândi. Mi se spune că în decursul construirii piramidei arhitectul sau conducătorul lucrărilor a fost schimbat, că planurile au fost modificate. Poftim? Atâta vreme cât jos, în „camera mortuară neterminată”, a trebuit sfărâmată piatră din stâncă şi cărată la lumina zilei, puţul de o sută de metri, care ducea în adâncime, n-a putut fi placat cu blocuri de Tura şlefuite. Deja primii zece metri ai acestei căptuşeli ar fi şi împiedicat îndepărtarea, din caverna situată dedesubt, a pământului excavat. Nu mai rămânea niciun spaţiu – în definitiv, eu m-am strecurat acolo –, în plus, deşeurile de rocă ar fi zgâriat pereţii şlefuiţi perfect şi căptuşiţi. Nu se poate constata nimic în acest sens, la fel de puţin ca, de pildă, urme de roţi sau de şlefuire. Dacă priveşti, aşa ca arheologii, spaţiul săpat în stâncă drept „cameră mortuară neterminată”, o peşteră, care deodată şi-a pierdut rostul, devenind superfluă după părerea unui conducător de lucrări nou instalat, atunci nu există nici cel mai mic motiv pentru căptuşirea accesului lung de 118 m spre camera mortuară inutilă, şi încă cu monoliţi de Tura şlefuiţi. La urma urmei, şlefuirea finală a gangului descendent putea fi făcută abia *după*

terminarea lucrărilor subterane de excavare. Un acces regesc spre o gaură mizeră neterminată aflată sub piramidă? Un gang înfundat, ieşind din aceeaşi cavernă? Ce nu-i în ordine aici?

Eu unul văd trei soluţii posibile:

1. Acolo jos drumul continuă. Pe undeva prin spatele unor monoliţi.
2. Caverna a fost deja golită.
3. În cavernă se odihnea cineva, poate ca într-o stare de hibernare.

Necunoscutul nu punea preţ nici pe nume, inscripţii şi onoruri pământeşti, nici pe o încăpere placată cu monoliţi. Singura lui grijă se îndrepta spre trupul lui. Numai acesta trebuia să reziste nevătămat o anumită perioadă de timp. Decoraţiunile şi împopoţonările erau inutile.

Este chiar posibil ca aceste trei idei să fie legate între ele.

Ce a descoperit de fapt curajoasa coloană de spărgători a lui Al-Ma’mun în „camera mortuară neterminată”? Ce au găsit în marea piramidă ei, „pionierii” milenari?

Descoperirile incitante ale arabilor

Nimeni nu ştie mai precis. N-au fost făcute liste de inventar sau, dacă au fost făcute, ele nu mai există. În secolul al XIV-lea, în bibliotecile

din Cairo se mai găseau manuscrise şi fragmente arabe vechi sau copte, pe care geograful şi istoricul Taki ad-Din Ahmad ben ’Ali ben ’Abd al-Kadir ben Muhammad al-Makrizi (1364–1442) le-a reunit în lucrarea sa *Hitat.* Merită, ca să zicem aşa, să savurăm nişte citate din această carte, sorbindu-le încetul cu încetul. Chiar dacă anumite pasaje ne-ar aminti de arta narativă arabă plină de înfloriturі din *O mie şi una de nopţi,* tot mai rămâne un substrat de nume, date şi tradiţii cu conţinuturi informative surprinzătoare. În *Hitat se* poate citi că cele trei piramide mari au fost construite „sub o stea favorabilă, asupra căreia se căzuse de acord”[118]:

”După care el (constructorul, *n. lui Erich von Däniken*) a pus să fie făcute în piramida dinspre apus treizeci de trezorerii din granit colorat; ele au fost umplute cu comori bogate, cu instrumente şi coloane cu imagini din pietre preţioase scumpe, cu instrumente dintr-un fier foarte bun, cum ar fi armele, care nu ruginesc, cu sticlă, care se poate plia, fără să se spargă, cu talismane ciudate, cu diferitele tipuri de leacuri simple şi compuse şi cu otrăvuri ucigătoare.

În piramida dinspre răsărit a pus să fie reprezentate diferitele constelaţii şi planete, precum şi imagini cu ceea ce creaseră strămoşii

[118] Al-Makrizi: *Das Pyramidenkapitel în Al-Makrizi’s „Hitat”.* Trad. De Erich Graefe, Leipzig., 1911.

săi; la acestea se adăuga tămâie, care era jertfită stelelor, şi cărţi despre ele. Acolo se găsesc şi stelele fixe şi ceea ce se întâmplă din când în când în perioadele lor...

În sfârşit, a pus să fie aduse în colorata piramidă leşurile prezicătorilor în cosciuge de granit negru; lângă fiecare prezicător era o carte, în care se descriau arta lui minunată, viaţa şi opera lui. Tot ceea ce împlinise el în vremea lui... Nu a existat nicio ştiinţă pe care să nu o noteze şi consemneze. În afară de aceasta, a pus să fie aduse acolo comorile stelelor, oferite acestora în chip de cadouri, ca şi comorile profeţilor, ceea ce alcătuia o cantitate imensă, fără de număr."

Apoi aflăm că regele a pus sub fiecare piramidă un idol, care se lupta cu diferite arme cu posibilii invadatori. Unul dintre aceşti paznici „stătea drept şi avea cu el un soi de lance. În jurul creştetului său era încolăcit un şarpe, care se năpustea asupra oricui se apropia de paznic." Un alt idol este descris având ochi sclipitori, larg deschişi, şezând pe un tron şi purtând, de asemenea, o lance. Cine îl privea nu se mai putea mişca, rămânea ca împietrit, până murea. În cea de-a treia piramidă pândea un paznic care trăgea intruşii la el, îi prindea strâns, până ce nu se mai puteau descleşta de el şi îşi dădeau în cele din urmă duhul. Când a murit constructorul piramidelor, a fost

înmormântat într-o piramidă.

Conform tradiţiilor arabe, în toate cele trei piramide s-ar fi găsit comori şi cărţi cu conţinuturi inimaginabile. A jefuit Al-Ma’mun trezoreriile? A găsit el cadavre mumificate în sarcofage?

„Al-Ma’mun a deschis marea piramidă. I-am cercetat interiorul şi am zărit o încăpere mare, boltită, care sus era rotundă, în timp ce baza ei forma un patrulater. În mijloc se afla un puţ tetragonal adânc de zece coţi. Coborând în el, poţi descoperi pe fiecare din cele patru laturi ale sale câte o poartă care duce spre o încăpere spaţioasă, în care zac cadavre, fii ai lui Adam.

Se spune că pe vremea lui Al-Ma’mun oamenii ar fi coborât acolo şi ar fi ajuns la o încăpere boltită de dimensiuni reduse, în care se afla statuia unui om, confecţionată din piatră verde, un fel de malachit. I-a fost adusă lui Al-Ma’mun şi s-a văzut că era acoperită cu un capac. Ridicându-l, a fost descoperit înăuntru cadavrul unui om care purta o armură de aur, împodobită cu tot felul de pietre preţioase. Pe pieptul lui zăcea lama unei săbii fără mâner şi lângă creştetul său, o piatră roşie de hiacint, de mărimea unui ou de găină, strălucind ca flăcările focului. Al-Ma’mun şi-a luat-o. Însă statuia idolului, din care a fost scos acest cadavru, am văzut-o lângă porţile palatului regal de la Misr în anul 511.

...au intrat acum în încăperea mijlocie şi au găsit în ea trei tărgi făcute din piatră transparentă, care străluceau; pe ele zăceau trei cadavre; fiecare era acoperit cu trei veşminte şi avea lângă creştet o carte cu un scris necunoscut... Al-Ma'mun a dat poruncă să se care tot ce se găsise în încăperi; figurile de pe coloane le-a tras însă din nou în jos, la care porţile s-au închis iarăşi ca mai-nainte." Povestea sună niţeluş oriental – aşa ne vine să remarcăm şi apoi să dăm totul la o parte. Prea mult kitsch, spre a fi adevărat. Dar ce drept avem noi, judecând din perspectiva noastră prezentă, să descalificăm nişte relatări vechi ca fiind incredibile? A fost de faţă vreunul dintre noi? A cunoscut vreunul dintre noi cronicarii, oameni demni de cinstire şi respect la vremea lor? Noi ne percepem, ce-i drept, ca fiind societatea comunicării electronice în masă, cea mai bine informată societate din toate timpurile, după cum se spune, însă toate informaţiile, care se pun la dispoziţie oamenilor de ştiinţă, studenţilor, ziariştilor, celor ce lucrează în mass media şi oamenilor obişnuiţi, sunt deja cernute, filtrate, sunt unilaterale, parţial distorsionate. Părerea pe care ne-o facem despre ceva este adesea o pregândire rumegată de alţii, pregânditorii fiind, la rândul lor, victimele unor informaţii parţiale, unilaterale, preformate. Judecăţi pauşale, precum: „Cronicarii arabi ne

spun poveşti” sau”Se ştie totul despre piramide” sau „Fapt ştiinţific dovedit”... nu sunt nimic altceva decât fraze goale, îndărătul cărora se ascunde neştiinţa. Am devenit unilaterali, pentru că fluxul informaţional ne sileşte să acceptăm ca numai anumite idei să ajungă la noi. *Credem* mult prea des că ştim ceva.

Cronicarii arabi povestesc că Al-Ma’mun a găsit „cadavrul unui om” care purta o ciudată „armură de aur, împodobită cu tot felul de pietre preţioase”. Un basm? Astfel de „armuri” doar ne sunt cunoscute şi din Vechiul Testament. În capitolul 28 al Cărţii a doua a lui Moise (Exodul), se explică exact ce fel de îmbrăcăminte trebuiau să poarte Aaron (fratele lui Moise) şi preoţii leviţi. Printre altele, un pieptar cu douăsprezece pietre preţioase diferite.

Noi coridoare şi încăperi

Să se găsească statui, sarcofage şi cărţi cu conţinut ştiinţific în cele trei piramide mari? Exagerări imense? Nu ştie de mult „ştiinţa” totul despre piramide? Credulii aşa cred.

Este general cunoscut experimentul de iradiere făcut la sfârşitul lui 1968 şi începutul lui 1969 de laureatul premiului Nobel în fizică, dr. Luis Alvarez, la piramida Khefren. Alvarez şi echipa lui au pornit de la faptul că razele

cosmice ne bombardează planeta încontinuu, pierzându-şi, când pătrund în corpurile solide, cum ar fi piatra, o fracţiune din energie. În medie, se izbesc vreo zece mii de protoni pe secundă de un metru pătrat de pământ. Cele mai bogate în energie dintre aceste particule cosmice pătrund prin straturile cele mai groase de rocă, altele chiar prin întreaga planetă. Se poate constata prin măsurători câte particule elementare trec printr-un strat de rocă. Dacă piatra conţine spaţii goale, protonii sunt frânaţi mai puţin în drumul lor prin acest spaţiu gol, fluxul protonilor devenind astfel mai mare decât în roca masivă, solidă.

În piramida Khefren s-a instalat o „încăpere de scântei”, iar razele particulelor cosmice au fost reţinute pe o bandă magnetică. Aceste benzi au fost evaluate de un computer IBM, ţinându-se cont în programul computerului de forma piramidei, de mărimea ei şi de unghiul de înclinare.

La sfârşitul lui 1968 erau deja înregistrate traiectoriile a peste două milioane şi jumătate de raze cosmice. Analiza computerizată a arătat corect forma piramidei, s-a ştiut deci că seria de experimente era rezonabilă şi aparatele de măsurat lucrau cum trebuie.

Au urmat mirarea şi îndoiala. Oscilografele au indicat un model haotic. Nimic nu mai putea fi recunoscut, ca şi cum particulele cosmice ar fi

pornit-o încoace şi încolo, virând pe după colţ. Chiar atunci când erau introduse în calculator aceleaşi benzi magnetice, acesta scuipa afară alte date şi alte grafice. Era de-a dreptul disperant. Experimentul foarte scump la care participau diferite institute americane, firma IBM şi Universitatea Ain-Shams de la Cairo, s-a încheiat fără rezultate utilizabile. Dr. Amr Gohed a spus ziariştilor că cele constatate erau „ştiinţific imposibile” şi a adăugat că fie structura piramidei este haotică, fie există „un mister, care se sustrage posibilităţii noastre de explicare – numiţi-l ocultism, blestem al faraonilor, farmece, magie sau cum vreţi”[119].

De atunci s-a pornit cu aparate noi şi metode noi în căutarea de spaţii în interiorul piramidelor. Cu succes. În vara lui 1986, cei doi arhitecţi francezi Jean-Patrice Dormion şi Gilles Goidin au localizat cu detectorii lor electronici spaţii goale în piramida Kheops. Cu ajutorul Departamentului egiptean al antichităţilor, au fost introduse în cele din urmă microsonde pentru prelevarea de probe printr-o rocă groasă de doi metri şi jumătate. Sub coridorul care duce la încăperea reginei, francezii au dat peste un spaţiu gol, lat de trei metri şi înalt de cinci metri şi jumătate, umplut cu nisip de cuarţ. Şi în spatele peretelui dinspre nord-vest al încăperii

[119] „Chefren-Pyramide, Fluch des Pharao”. Din *Der Spiegel,* Nr.33/1969.

reginei a fost detectat un spaţiu gol. Până acum nu s-au descoperit accese la aceste spaţii. Ce ştim deci la urma urmei? Cu ce drept expediem textele arabe în tărâmul basmelor?

Alarmaţi de succesele celor doi arhitecţi francezi, japonezii de la Universitatea Waseda din Tokio nu şi-au precupeţit eforturile. Electroniştii migăloşi testaseră deja un fel de aparat radar, cu care se puteau realmente detecta diverse formaţiuni de rocă – granit, piatră de var, gresie. Echipa de mare nivel a Universităţii Waseda. Care a ajuns la 22 ianuarie 1987 la Cairo, era alcătuită dintr-un profesor de egiptologie, un profesor de arhitectură, un doctor în geofizică şi diverşi electronişti. Şeful echipei era profesorul Sakuji Yoshimura, care colabora excelent cu dr. Ahamed Kadry, preşedintele Departamentului egiptean al antichităţilor.

Japonezii, întotdeauna eclatanţi în materie de electronică şi echipaţi cu instrumente transportabile şi computere foarte bune, au radiografiat atât coridorul care duce la încăperea reginei, cât şi încăperea propriu-zisă, apoi, deasupra, încăperea regelui, întreaga zonă din sudul marii piramide şi în cele din urmă sfinxul şi aria din jurul sfinxului. Ce s-o mai lungesc atât! Echipa japoneză de cercetare a reuşit să descopere indicii clare ale unui întreg labirint (!) de ganguri şi spaţii goale în marea

piramidă.

Raportul ştiinţific al Universităţii Waseda, bogat în imagini[120]. Arată pe mai mult de şaizeci de pagini date ale măsurătorilor diferitelor porţiuni în parte, străbătute toate de grinzi albe – coridoare, puţuri şi spaţii goale în piramidă. În partea sud-vestică a încăperii regelui a fost localizat un spaţiu mai mare, la fel şi în sud-vestul axei principale a marii galerii. Un coridor pleacă dinspre peretele din nord-vest al încăperii reginei şi în sudul piramidei Kheops a fost localizată o groapă de patruzeci şi doi de metri, care pare să ducă pe sub piramidă. Deja confirmată este descoperirea făcută cu ajutorul electronicii japoneze a unei a doua nave solare în platoul stâncos de sub piramidă.

Şi acum? Ce surprize ne mai aşteaptă? Cum se comportă acum acei oameni de ştiinţă care întorceau permanent capul cu un zâmbet obosit când venea vorba despre spaţii nedescoperite din interiorul piramidei? În momentul de faţă nu ştie nimeni ce conţin coridoarele şi încăperile depistate electronic sau dacă au fost deja jefuite. Nimeni? – După cum am mai spus-o, în decembrie 1988 marea galerie şi încăperea reginei erau absolut îndesate cu schele şi scânduri. Nu întâlneai însă un muncitor pe nicăieri. Fie-mi îngăduită întrebarea: au loc în

---

[120] Yoshimura, Sakuji: *Non-Destructive Pyramid Investigation – By Electromagnetic Wave Method,* Waseda-University, Tokio, 1987.

întunericul nopţii alte analize şi foraje electronice? Se introduc deja prin blocurile piramidelor microsonde pentru prelevare de probe, având fibre de sticlă, şi se fac mai întâi fotografii? Aş avea perfectă înţelegere pentru un astfel de procedeu. Cine să poată face în mijlocul acelui du-te-vino turistic studii ştiinţifice? Altă întrebare: nu şi-ar risca egiptologia renumele, dacă cercetătorii ar deschide spaţii ascunse de milenii, procedând ca nişte hoţi, în taina nopţii şi departe de ochiul public? Cine ar mai crede oare după aceea că exponatele arătate – sau care nu pot fi arătate – reprezintă tot ce s-a găsit?

Înşelătoria legată de Kheops

Poate ne mai aşteaptă în marea piramidă încă o senzaţie de o cu totul altă natură, care ar trebui să-i doară foarte tare pe egiptologi, şi anume constatarea că nici n-a fost Kheops constructorul ei. De fiecare dată când întreb un specialist cine a fost antreprenorul constructor al marii piramide, răspunsul stereotipic ţâşneşte ca din puşcă: Kheops. Nicio îndoială? – Nicio îndoială. Faraonul Kheops este considerat un „fapt ştiinţific dovedit”, întrebările sunt deplasate. Şi cu asta, basta. Dacă zgârii lacul deoparte, „faptului ştiinţific dovedit” îi suflă un vânt rece în obraji.

Ce-i conferă faraonului Kheops laurii de constructor al piramidei? De unde vine această siguranţă că numai Kheops a putut ridica edificiul cel mai impresionant dintre toate? Să ne amintim că în marea piramidă nu există texte de piramidă, preaslăviri sau glorificări ale constructorului. Pură vanitate anonimă.

Privit îndeaproape, nu sunt decât două indicii care duc la Kheops, dar literatura de specialitate le-a umflat şi le-a tot umflat. Herodot a scris că faraonul Kheops a pus să fie ridicată piramida. „Kheops” este în limba greacă, în egipteană personajul se numeşte „Khufu”. La Diodor din Sicilia, inspiratorul construcţiei este numit „Khemmis”, iar Pliniu, care înşiră în mod expres numele istoricilor care au relatat înaintea lui despre piramide, menţionează sec: „Niciunul dintre ei nu ni-i poate indica însă pe adevăraţii ei constructori.” În acest caz, arheologia se bazează complet pe Herodot, în rest îl trimite la plimbare.

A doua dovadă în favoarea lui Kheops/Khufu ca fiind constructorul piramidei este o inscripţie dintr-una din „încăperile de descărcare” de deasupra încăperii regelui. O clipă! N-am susţinut permanent că în marea piramidă nu există inscripţii?

Cazul reprezintă un roman poliţist având drept personaj principal un escroc. El n-a fost analizat şi rezolvat de Sherlock Holmes, ci de Zecharia

Sitchin, un specialist în limbi vechi orientale.

În ziua de 29 decembrie 1835, colonelul britanic Howard Vyse, ofiţer al corpului de gardă, a sosit în Egipt Vyse era un tip original şi zeflemist, un nepot al Contelui de Stafford, pe de o parte disciplinat până-n măduva oaselor, pe de alta, oaia neagră a familiei, care *trebuia* să se facă remarcat prin fapte deosebite. Vyse a fost încântat şi fascinat de misterul piramidelor şi s-a asociat de îndată cu căpitanul italian Giovanni Battista Caviglio (1770–1845), care săpa deja de un timp încoace în Gizeh. În decursul lunilor, cei doi s-au certat, la 13 februarie 1837 tensiunile au dus la o ruptură. Vyse, britanicul, care căpătase de la consul autorizaţia pentru a săpa, l-a gonit pe italian de pe locul unde se desfăşurau săpăturile.

Cu şaptezeci şi doi de ani înaintea lui Howard Vyse, diplomatul britanic Nathaniel Davison (m. 1783) descoperise la capătul marii galerii o gaură în tavan, prin care s-a strecurat la 8 iulie 1765. Davison a ajuns atunci în cel mai jos plasată dintre aşa-numitele încăperi de descărcare de deasupra încăperii regelui. Howard Vyse ştia desigur despre descoperirea lui Davison, deoarece şi-a notat în jurnalul său intim că presupune existenţa unei camere mortuare ascunse peste „încăperea Davison”. Vyse voia să ajungă celebru cu orice preţ, era hotărât ca numele său să intre în istorie, îi era

dator asta familiei lui. La 27 ianuarie 1837 chiar a încredinţat jurnalului său intim mărturisirea că trebuia să descopere ceva înainte de a se întoarce în Anglia. Vyse şi inginerul-şef, John S. Perring, şi-au procurat praf de puşcă şi au provocat o explozie peste „Încăperea Davison”, creând un tunel în blocurile piramidei. La 30 martie, 27 aprilie, 6 mai şi 27 mai 1837, Vyse şi Perring au descoperit într-adevăr alte patru spaţii goale peste „încăperea Davison”, numite, la rând, încăperile Wellington, Nelson, Arbuthnot şi Campbell. În cele două încăperi de sus, Vyse a observat câteva semne pe monoliţi, care fuseseră în mod evident mâzgălite acolo cu pensula, în roşu. Din carierele din munţii Wadi-Maghara era ştiut că şefii constructori marcau adesea anumiţi monoliţi cu o culoare, pentru a putea ajunge la locul corect de destinaţie şi a nu se rătăci în mijlocul dezordinii create în timpul transportului. Una dintre aceste mâzgăleli cu pensula arăta numele faraonului, Kh-u-f-u. Dovada era adusă – monolitul inscripţionat îi era destinat lui Khufu/Kheops. Vestea senzaţională a făcut înconjurul lumii, Howard Vyse îşi atinsese ţelul!

La o cantitate de peste două milioane de blocuri prelucrate numai pentru piramida Kheops, ar fi trebuit să ne întâlnim la tot pasul cu însemne „Kheops”. Dar absenţa lor n-a deranjat atunci pe nimeni.

În capitolul 13 al cărţii sale *Trepte spre cosmos*[121], ca şi în două articole suplimentare din *Ancient Skies*[122] [123], publicaţia oficială a lui *Ancient Astronaut Society,* orientalistul american Zecharia Sitchin a dezvăluit înşelătoria lui Howard Vyse. Dovada împotriva lui Howard Vyse este o capodoperă criminologică atât de ingenioasă, încât trebuie să ne punem întrebarea de ce egiptologii se mai agaţă de eronatul lor „fapt ştiinţific dovedit”.

Pe baza datelor, a părerilor şi a însemnărilor din jurnal, dar mai ales din cauza unei greşeli de ortografie, care-i scăpase falsificatorului, Zecharia Sitchin combate şarlatania perechii Vyse/Perring. După descoperirea însemnului „Ch-u-f-u”, specialiştii şi-au şi manifestat îndoielile, însă vocile lor au fost acoperite de strigătele victoriei. Egiptologul Samuel Birch, expert în hieroglife, a presupus în 1837[124]: Deşi (semnele – *n. lui Erich von Däniken*) nu sunt prea citeţe, căci sunt scrise cu litere semihieratice sau liniar-hieroglifice... – şi ceva mai încolo: „importanţa... nu se prea poate vedea... este foarte greu de interpretat...”

---

[121] Sitchin, Zecharia: *Stufen zum Kosmos,* trad. Din engleză de Ursula von Wiese. Unterägeri, 1982.

[122] Sitchin, Zecharia: „Forging the Pharao’s Name”. În: *Ancient Skies,* vol. 8, Nr. 2/1981.

[123] Philips, Gene: „Members Irate over New TV-Special on Pyramids”. În: *Ancient Skies,* vol. 15, Nr. 1/1988.

[124] Sitchin, Zecharia: *Stufen zum Kosmos,* trad. Din engleză de Ursula von Wiese. Unterägeri, 1982.

Ce l-a dezorientat pe specialistul în hieroglife Samuel Birch? Scrisul pictat era alcătuit din semne care nici nu existau pe timpul lui Kheops. În decursul secolelor, în vechiul Egipt se dezvoltase din scrierea cu ideograme una „hieratică” – mult după Kheops. Însuşi Richard Lepsius, (aşa-zis) descoperitor al labirintului, a rămas surprins în faţa simbolurilor mâzgălite cu pensula în culoare roşie, pentru că se asemănau prea mult cu scrierea hieratică.

Cum au ajuns aceste semne în piramida Kheops? A intrat cineva în ea, la nişte secole după ce a fost construită, şi a pictat simboluri pe monoliţi? Exclus, căci „încăperile de descărcare” fuseseră total inaccesibile, Vyse trebuind chiar să se folosească de praf de puşcă.

Vyse, de profesie militar, şi nu egiptolog, cunoştea doar o lucrare standard despre hieroglife, manualul apărut în anul 1828 *Materia hieroglyphica,* de John Gardner Wilkinson. După cum s-a constatat abia mai târziu, numele „Khufu” este scris greşit în manualul lui Wilkinson. Consoana „Kh” era reprezentată prin simbolul soarelui „Re”[125]. Perechea de impostori Vyse/Perring nu căzuse doar în cursa unei scrieri întrebuinţate la secole după Kheops, ci preluase şi o greşeală de ortografie din cartea lui Wilkinson. Oare n-ar fi trebuit să remarce

[125] Numele regelui soarelui este atât Ra, cât şi Re (n. t.).

nimeni că roşul era o culoare proaspăt aplicată? Iată ce spune Zecharia Sitchin[126]:

„Această întrebare a primit atunci răspuns din partea unuia dintre participanţi, şi anume Perring, în propria lui lucrare despre piramidele din Gizeh. El scrie că acea culoare întrebuinţată pentru inscripţiile egiptene vechi «era un derivat al roşului ocru, numit de arabi *moghrah,* care se mai foloseşte şi azi... desenele sunt păstrate atât de bine pe pietre, încât este imposibil că recunoşti dacă au fost făcute ieri sau cu trei mii de ani în urmă.»”

Am întrebat diverşi egiptologi despre dezvăluirile lui Zecharia Sitchin cu iz de roman poliţist. Niciunul nu cunoaşte analiza lui. Egiptologia se leagănă cu certitudinea că ştie adevărul şi se consolează cu ideea că Howard Vyse a fost, la urma urmei, un arheolog onorabil. Dar Vyse n-a fost arheolog. Onorabil o fi fost într-un anumit sens... şi ahtiat de glorie.

Onoarea este o chestiune aparte, chiar şi în arheologie. Când, la 4 noiembrie 1922, britanicul Howard Carter a devenit renumit descoperind mormântul lui Tutankhamon, n-a îndrăznit nimeni să-i pună la îndoială afirmaţiile. Reputaţia lui era ireproşabilă. Din păcate, încăperile din faţa mormântului propriu-zis al lui Tutankhamon fuseseră deja sparte de hoţi,

---

[126] Sitchin, Zecharia: *Stufen zum Kosmos,* trad. Din engleză de Ursula von Wiese. Unterägeri, 1982.

spunea Carter, între timp, specialiştii ştiu că Howard Carter minţea de îngheţau apele. El însuşi a fost cel care a coborât în cavoul lui Tutankhamon *înaintea* deschiderii oficiale a mormântului, lăsând acolo special dezordine şi şterpelind o serie de obiecte de valoare, pentru a nu fi nevoit să împartă jumătate din ele cu guvernul egiptean, aşa cum prevedea contractul. Fapta a fost depistată de arheologul dr. Rolf Kraus de la Muzeul Egiptean din Berlin.[127] Nici lumea specialiştilor, nici opinia publică n-au reacţionat în vreun fel.

Cine a fost constructorul?

Nu există nici cea mai mică dovadă convingătoare în favoarea lui Kheops – constructor al marii piramide. Asta nu exclude totuşi posibilitatea ca el să fi pus să fie construită, numai că există mult mai multe elemente în defavoarea decât în favoarea sa. Nu tu hieroglife, nu tu texte de piramidă, nu tu statui, nu tu busturi, nu tu pereţi plin de glorificări. O singură figurină plăpândă de fildeş aflată la Muzeul Egiptean, înaltă de abia cinci centimetri, s-ar părea că-l reprezintă pe Kheops. Pe de altă parte, există o dovadă solidă ca

[127] Krauss, Rolf: „Zum archaologischen Befund im thebaniscen Königsgrab Nr. 62”. În: *Mitteilungen der Deutschen Orientgesellschaft,* 1986.

piatra *împotriva* lui Kheops, numai că ea nu este luată în considerare de specialişti.

În anul 1850 a fost găsită în ruinele templului Isis o stelă ce poate fi admirată azi în Muzeul Egiptean de la Cairo. Templul Isis se afla chiar lângă marea piramidă. Inscripţia stelei spune: Kheops a pus temeliile „casei lui Isis. Stăpâna piramidei, lângă casa sfinxului". Dacă Isis este numită „stăpâna piramidei", înseamnă că marea piramidă exista deja când a apărut Kheops pe scena egipteană. În afară de aceasta, se pare că exista deja şi sfinxul, care, după părerea arheologilor, ar fi fost construit abia de Khefren, urmaşul lui Kheops. De ce nu ţin cont specialiştii de această comunicare explozivă atât de solidă? Stela a fost găsită în 1850. Să ne amintim: cu treisprezece ani în urmă se ajunsese la unison în privinţa lui Kheops, datorită descoperirilor frauduloase ale lui Howard Vyse. Stela nu se potrivea nicăieri în plan; arheologii au decretat că era un fals ce trebuie să fi fost făcut după moartea lui Kheops, „spre a veni în sprijinul concepţiilor preoţilor locali".

Toate acestea ne îndreptăţesc să punem întrebarea: dacă nu a fost Kheops cel care a poruncit să fie ridicată minunea lumii de la Gizeh, atunci cine? Egiptologii cunosc complet cronologia de la Kheops încoace, fără goluri. Nu există niciun loc pentru încă un faraon *după*

Kheops. Dacă nu a fost nimeni după Kheops – atunci trebuie să fi fost cineva *înaintea* lui. Până şi un asemenea gând este insuportabil pentru experţi, căci el dă peste cap dezvoltarea cronologică atât de îndrăgită a construcţiilor realizate. Pot fi cronicarii arabi de vreun ajutor? Ce relatează ei?[128]

„Cele mai mari piramide sunt cele trei care stau până-n ziua de azi vizavi de Misr (Cairo – *n. lui Erich von Däniken*). Oamenii nu au căzut de acord asupra momentului construirii, a numelui constructorului şi a cauzei construirii ei şi au emis cele mai diverse păreri, care sunt însă îndeobşte eronate. Din cele pe care le ştiu, vreau să aleg şi să povestesc acum ceea ce este satisfăcător şi suficient, cu voia lui Dumnezeu, Sublimul.

Profesorul Ibrahim Ben Wasif Sah Al-Katib spune în «Ştiri despre Egipt şi minunile lui», acolo unde povesteşte despre Saurid, fiul lui Sahluk, fiul lui Sirbak, fiul lui Tumidun, fiul lui Tadrasan, fiul lui Husal, unul dintre regii Egiptului dinaintea potopului, care-şi aveau reşedinţa în oraşul Amsus, despre care se va vorbi în locul în care se vor trata în această carte oraşele Egiptului:

El a fost constructorul celor două mari piramide de lângă Misr... Cauza construirii celor

[128] Al-Makrizi: *Das Pyramidenkapitel în Al-Makrizi's „Hitat".* Trad. De Erich Graefe, Leipzig., 1911.

două piramide a fost următorul vis avut de Saurid cu trei sute de ani înaintea potopului: Pământul se răsturna cu locuitorii săi, oamenii fugeau în grabă mare, stelele cădeau...”

Având în vedere succesiunea precisă de nume, ne vine greu să catalogăm textul drept basm sau mit. Conform descrierii, cu trei sute de ani *înaintea* potopului un rege pe nume Saurid ar fi avut un vis care a dus în cele din urmă la construirea piramidelor? Şi consilierii şi profeţii lui au fost chinuiţi de vise cumplite. Anunţau sfârşitul civilizaţiei. „Cerul se deschise, o lumină strălucitoare se ivi... şi bărbaţi coborâră din cer, ţinând măciuci de fier în mâini şi lovind cu ele oamenii.”

Mai vechi decât potopul?

Regele a întrebat înţelepţii dacă după potop Egiptul va fi din nou locuibil. Răspunsul fiind afirmativ, s-a decis să se construiască piramidele, pentru ca întreaga înţelepciune omenească a vremurilor de atunci să poată fi păstrată. Un motiv excelent. Pe vârful piramidei, Saurid cel antediluvian a pus să fie făcută o inscripţie care spunea:

„Eu, Saurid, regele, am construit piramidele acestea în vremea cutare şi cutare şi le-am încheiat construirea în şase ani. Cine vine după mine şi e de părere că este rege ca şi mine,

acela n-are decât să le distrugă în şase sute de ani: se ştie că a distruge este mai uşor decât a construi. După ce le-am terminat, le-am îmbrăcat cu brocart, el n-are decât să le acopere cu rogojini...

Când a murit regele Saurid ben Sahluk, a fost înmormântat în piramida dinspre răsărit, Hugib, în schimb, în cea dinspre apus şi Karuras în piramida alcătuită jos din pietre din Assuan şi sus din pietre Kaddan."

Aceste piramide au sub pământ porţi care duc spre un gang boltit. Fiecare gang este lung de o sută cincizeci de coţi. Poarta piramidei dinspre răsărit este situată pe latura nordică, cea a piramidei dinspre apus, pe latura vestică, iar cea a gangului boltit al piramidei acoperite cu piatră se află pe latura sudică. Este de nedescris ceea ce ascund piramidele în materie de aur şi smaragde.

Cel care a tradus această scriere din coptă în arabă a adunat datele până la răsăritul soarelui din prima zi a lui Thot – era vorba de o duminică – din anul 225 după calendarul arab şi astfel a rezultat suma de 4321 de ani solari. Examinând apoi cât timp a trecut de la potop până în exact acea zi, a constatat: 1741 de ani, 59 de zile, 13 4/5 ore şi 59/400 ore. A scăzut asta din sumă şi au rămas 399 de ani, 205 zile, 10 ore şi 21/400 ore. A realizat atunci că această scriere datată

fusese scrisă cu atâţia ani, atâtea zile, ore şi părţi de oră *înaintea* potopului.

În *Hitat* sunt redate succesiv diferite texte arabe, care conţin ades datări contradictorii în legătură cu construirea piramidelor. Iată un exemplu:

„Abu Zaid Al-Balhi povesteşte: pe piramide s-a găsit o inscripţie în scrierea lor. Au înţeles-o şi ea suna astfel: «Aceste două piramide au fost construite când „vulturul căzător” s-a aflat în zodia racului.» Atunci au calculat din acest moment până la hegira profetului şi au rezultat de două ori 36.000 de ani solari.”

Cine a fost acest clarvăzător rege Saurid? Este o figură nebuloasă, mitică, inventată într-o lume de vis a dorinţelor şi năzuinţelor, sau poate fi încadrat pe undeva? *Hitat* spune despre el că a fost „Hermes, pe care arabii îl numesc Idris”. Dumnezeu însuşi l-a instruit în ştiinţa astrelor şi i-a comunicat că peste pământ se va abate o catastrofă, dar va supravieţui un rest de lume în care ştiinţele vor fi necesare. După care Hermes alias Idris alias Saurid a construit piramidele. Şi mai explicit devine *Hitat* în capitolul 33:

„Există oameni care spun: primul Hermes, numit «Întreitul» în calitatea sa de profet, rege şi înţelept (el este cel pe care iudeii îl numesc Enoh, fiul lui Iared, fiul lui Mahalaleel, fiul lui Chenan, fiul lui Enoh, fiul lui Set, fiul lui Adam –

fie binecuvântat şi acesta este Idris), a citit în stele că va veni potopul. Atunci a pus să fie construite piramidele şi a ascuns în ele comori, scrieri savante şi toate cele de care se temea să nu se piardă şi să nu dispară, spre a le proteja şi a le păstra în siguranţă."

Noi, occidentalii, neobişnuiţi să gândim în dimensiuni precedând potopul, întrebăm dezorientaţi de ce pentru numele lui Dumnezeu insistă cronicarii arabi asupra unei datări a piramidelor înaintea potopului. Muhammad ben Abdallah ben Abd al-Hakam precizează acest lucru cum nu se poate mai bine:

„După părerea mea, piramidele n-au putut fi construite decât înaintea potopului; căci, dacă ar fi fost construite după, *oamenii ar fi avut informaţii despre ele."* Un argument excelent. De necontestat.

Incitantă este constatarea din *Hitat* că Enoh cel din Vechiul Testament este unul şi acelaşi cu Hermes şi Idris. Multe se pot deriva din această constatare. Nu numai în *Hitat* este numit Enoh alias Hermes alias Idris alias Saurid drept constructorul piramidelor, ci şi exploratorul şi scriitorul arab Ibn-Battuta (secolul al XIV-lea) asigură că Enoh a ridicat piramidele înaintea potopului, „pentru a conserva acolo cărţi de ştiinţă şi de cunoaştere şi alte obiecte de valoare"[129].

[129] Tompkins, Peter. *Cheops,* Berna, 1975.

Prietenul meu Enoh

Cine este acest Enoh? Cititorii mei îl ştiu din cărţile mele anterioare[130], aşa că îl voi descrie cât se poate de succint.

Numele Enoh înseamnă în ebraică „iniţiatul, cel cu judecată, cunoscătorul”. Moise îl desemnează drept al şaptelea din cei zece străbuni, deci un patriarh antediluvian, care stă de milenii în umbra fiului său Matusalem, despre care Geneza afirmă că ar fi ajuns la vârsta de 969 de ani – de unde şi expresiile „vârstă matusalemică” sau „bătrân ca Matusalem”. În Vechiul Testament, Enoh este menţionat doar tangenţial, deşi patriarhul nu ar fi meritat să fie astfel marginalizat. Căci Enoh este autorul unor cărţi pasionante, scrise la persoana întâi. Aceste cărţi ale lui Enoh nu fac parte din Vechiul Testament, Părinţii Bisericii nu l-au înţeles şi l-au exclus până şi „uzului public” Slavă Domnului că biserica etiopiană nu a respectat aceste indicaţii. Textele lui Enoh au fost preluate în canonul Vechiului Testament al bisericii abisiniene şi figurează de atunci în registrul scrierilor sfinte.

Astăzi există două variante ale cărţilor lui Enoh, care spun însă în esenţă acelaşi lucru: cărţile etiopiene şi cel slave ale lui Enoh.

---

[130] von Däniken, Erich: *Beweise,* Düsseldorf, 1977.

Comparaţiile înalt academice de texte au conchis că originalul are un singur autor. Cine se străduieşte să interpreteze textele lui Enoh în mod încăpăţânat şi exclusiv teologic se loveşte de un labirint de comunicări stranii. Dar dacă este lăsată deoparte ornamentaţia arăbească cu limbajul său metaforic înflorit şi este luat scheletul, atunci nouă, celor de azi, ne parvine – fără a modifica o iotă – o relatare de un dramatism straniu.

Primele cinci capitole ale cărţii lui Enoh anunţă o Judecată de Apoi. În capitolele 17–36 sunt descrise călătoriile lui Enoh în diferite lumi şi spre firmamente îndepărtate, capitolele 37–71 transmit parabole de tot felul, care i-au fost povestite profetului de către „făpturile celeste”, iar capitolele 72–82 conţin informaţii minuţioase despre orbitele soarelui şi ale lunii, despre zile bisecte, stele şi mecanica cerească. Restul capitolelor redau discuţii de-ale lui Enoh cu fiul său Matusalem, căruia îi anunţă potopul ce va să vină. Apoi, Enoh dispare, drept happy-end cu o trăsură de foc în ceruri[131].

Cartea slavă a lui Enoh[132] conţine date suplimentare ce nu apar în cartea abisiniană. Versiunea slavă relatează cum a ajuns Enoh în contact cu făpturile celeste:

---

[131] Kautzsch, Emil: *Die Apokryphen und Pseudepigraphen des Alten Testament,* vol. 1+2, Tubingen, 1900.

[132] Bonwetsch, Nath. G.: *Die Bucher der Geheimnisse Henochs, das sogenannte slavische Henochbuch,* Leipzig, 1922

„Cărţile parabolelor sfinte ale lui Enoh, omul înţelept şi marele scriitor, pe care Domnul l-a luat la sine şi l-a iubit, ca să vadă lăcaşurile celor supremi... în prima lună a celui de-al 365-lea an de viaţă, în prima zi din prima lună, eu, Enoh, mă aflam singur în casă... şi mi s-au înfăţişat doi bărbaţi foarte mari, aşa cum nu mai văzusem niciodată pe pământ. Iar chipurile lor străluceau precum soarele, ochii precum torţele arzânde, din gurile lor ieşind flăcări; penele lor erau diferite, picioarele le erau ca purpura, aripile radiau mai puternic ca Domnul, braţele le erau mai albe ca zăpada. Şi stăteau la căpătâiul patului meu şi mă strigau pe nume. Eu însă m-am trezit din somn şi i-am văzut limpede pe acei bărbaţi cum stăteau lângă mine. Şi grăiră către mine acei bărbaţi: Fii curajos, Enoh... astăzi mergi cu noi sus, în ceruri. Şi spune fiilor tăi şi tuturor copiilor casei tale tot, ce şi cât să facă pe pământ în casa ta fără tine, şi nimeni să nu te caute, până ce Domnul nu te va aduce din nou la ei...”

Enoh este ridicat dincolo de pământ, acolo i se prezintă diferiţi „îngeri”. I se înmânează un instrument pentru „scriere rapidă” şi i se spune să însemne tot ce-i dictează „îngerii”. „O, Enoh, priveşte scrierea de pe tablele cereşti, citeşte ce scrie pe ele şi ţine minte totul în amănunt.”

Astfel iau naştere trei sute şaizeci de cărţi, o moştenire a zeilor pentru oameni. După multe

săptămâni, Enoh este adus din nou acasă de străini, însă numai pentru a se despărţi acolo definitiv de cei dragi. Îi lasă moştenire fiului său Matusalem cărţile scrise şi îl însărcinează în mod expres să le păstreze şi să le transmită generaţiilor viitoare de pe astă lume. Ce s-a întâmplat cu ele? În afara cărţilor lui Enoh menţionate mai sus nu este cunoscut nimic altceva, toate celelalte fiind considerate pierdute.

Când vine vorba despre Enoh în toiul unei discuţii şi eu emit părerea că profetul antediluvian a avut privilegiul să absolve un curs într-o navă-bază spaţială aparţinând extratereştrilor, aud de fiecare dată că atunci ar fi avut nevoie de un fel de costum de astronaut. Oare? În navetele şi staţiile noastre spaţiale astronauţii se deplasează şi fără costum spaţial. Doar împotriva contaminării nedorite cu virusuri şi bacterii ar fi trebuit să se ferească extratereştri! – şi viceversa Enoh. Ce relatează atentul elev Enoh?

„Şi Domnul i se adresă lui Mihail: Apropie-te şi dezbracă-l pe Enoh de veşmintele pământeşti şi unge-l cu o pomadă bună şi pune-i veşmintele Luminăţiei mele. Şi Mihail făcu precum cuvântase Domnul: Mă unse şi mă înveşmântă. Şi acea pomadă părea a fi mai mult decât o mare lumină şi grăsimea ei era ca rouă bună şi mireasma ei ca smirna şi strălucirea ei ca razele

soarelui. Şi m-am privit pe mine şi eram ca unul dintre cei splendizi ai săi şi nu era nicio deosebire în înfăţişare.”

O imagine realmente ciudată. Dumnezeul cel adevărat şi universal ar fi dat indicaţie ca Enoh să fie uns cu o alifie deosebit de grasă şi intens aromată. Noi, oamenii, am avut dintotdeauna un miros special.

Există legături între profetul Enoh din Vechiul Testament şi necunoscutul rege Saurid, care este făcut răspunzător de arabi pentru construirea piramidelor?

a. Amândoi au trăit înaintea potopului.

b. Amândoi au fost avertizaţi de zei de potopul ce urma să vină.

c. Amândoi au scris cărţi despre toate ştiinţele.

d. „Domnul însuşi” i-a instruit pe amândoi în astronomie.

e. Amândoi au poruncit ca operele lor să fie păstrate pentru generaţiile viitoare.

În afara coincidenţelor se ivesc însă şi discrepanţe serioase. Se pare că Saurid este înmormântat într-o piramidă – Enoh a părăsit pământul într-un vehicul ceresc. În plus, se caută zadarnic în cărţile lui Enoh existente un cuvânt despre faptul că patriarhul biblic ar fi pus să fie ridicate piramidele.

Se pot găsi indubitabil paralele şi între Enoh, Saurid şi mesagerul grec al zeilor, Hermes.

Numai că Hermes nu este nici antediluvian, nici nu apare drept constructor al piramidelor.

Experienţa mea profesională m-a învăţat să văd mai mult îndărătul poveştilor populare tradiţionale decât pură fantezie omenească şi artă narativă. Există ceva de genul unui raster al mitului, unei site care filtrează ornamentele adiţionale şi densifică informaţiile-nucleu. În jurul anului 700 î.Ch., poetul grec Hesiod a scris în *Mitui celor cinci spiţe omeneşti* că la început zeii nemuritori i-ar fi creat pe Cronos şi pe camarazii săi, oamenii.[133] „Acel neam măreţ de eroi, numiţi semizei, care populau pământul cel fără de sfârşit în vremurile dinaintea noastră...”

Semizeii sunt şi semioameni. Făpturi terestre cu gene extraterestre. Că era Hermes, Enoh, Idris ori Saurid, toţi aparţineau acestui clan de elită. Tuturor li se potriveşte formularea „cu foarte mult timp în urmă”. În definitiv, tradiţia îi leagă pe toţi cei cu „cărţi scrise”, care „au fost ascunse”. Acest element de legătură se potriveşte la Saurid, Idris şi Enoh, precum şi – nota bene – la mulţi alţi dascăli ai oamenilor, inclusiv la semizeii menţionaţi de Hesiod.

Dacă conţinuturile mitice ar trebui căutate numai în ceaţa în care sunt mereu cufundate, atunci nu s-ar putea extrage niciun fel de

---

[133] Roth, Rudolf: „Der Mythos von den funf Menschengeschlechtem bei Hesiod”. În: *Verzeichnis der Doktoren, „die Philosophische Fakultät”,* Tübingen, 1986.

informaţii din ele. A fost dintotdeauna mai uşor să crezi într-o anumită doctrină – fie ea dovedită sau nu – decât să-ţi pui în funcţiune mintea şi să pierzi timpul pentru a depista elementele comune în conţinuturile mitice. Eu nu vorbesc aici despre un studiu comparativ de mituri, atunci ar fi trebuit să sap mult mai departe, pe mine mă interesează pur şi simplu construirea marii piramide şi posibilitatea ca în ea să se afle texte străvechi, care pot revoluţiona întreaga noastră gândire religioasă, dar pot răsturna şi imaginile noastre despre istoria timpurie a omenirii şi evoluţiei.

Pentru prietenii mei egiptologii, nu există niciun motiv spre a-l „dezlega” pe faraonul Kheops de construirea piramidei. În cronologia Dinastiilor nu este după el niciun loc liber pentru un constructor suplimentar, fiecare şi-a ridicat propriile monumente sacre şi ele pot fi datate în plus, se cunoaşte numele regilor egipteni şi din „papirusul de la Torino”, un document creat în secolul al XIII-lea î.Ch. Şi păstrat astăzi la Torino. Egiptologii au găsit, de asemenea, liste cu nume de regi în templul de la Abydos al lui Sethi I, precum şi pe mai mulţi pereţi ai complexului de temple de la Karnak. Fie-le recunoscută fără invidie egiptologilor munca lor conştiincioasă, scrupuloasă. Domnitorii egipteni sunt bine stabiliţi; au fost bătuţi în cuie.

Milenii întărite prin document

Cum arată situaţia *înaintea* lui Kheops? Numerotarea Dinastiilor începe pe la 2920 î.Ch. Cu un aşa-numit rege tinit Menes. (Sunt menţionaţi şi Min şi Hor Aha.) Dar pe timpul acestui Menes statul egiptean trebuie să fi avut deja forme bine organizate, căci Menes a condus acţiuni militare care au depăşit graniţele ţării. Aşi pus să fie abătut cursul Nilului la sud de Memphis. Astfel de realizări nu se pot face din senin – Menes a avut şi el predecesori.

Problema cu datările este următoarea: noi, creştinii, numerotăm anii de la naşterea lui Cristos, romanii numărau „ab urbe condita”, după întemeierea Romei în anul 753 î.Ch. În schimb, de la egipteni nu ne este cunoscut niciun punct fix de început al erei lor, al socotirii timpului la ei, care să poată fi tradus în cifre. Aşa că alunecăm ca pe o budincă, neavând niciun loc stabil pentru a ne înfige dinţii şi a muşca. Pentru cronologia de după Menes, experţii au reconstruit anevoie edificiul de date din descoperiri şi construcţii care pot fi fixate în timp, precum şi din calcule astronomice. Acest edificiu este corect, lăsând la o parte nişte mici devieri, dar nu ne spune nimic dincolo de epoca primei Dinastii.

Aici intervine legenda. Spre uimirea savanţilor dă şi ea liste precise de nume şi de domnii,

confirmate prin documente conţinând cifre, numai că arheologilor le lipsesc monumentele sau produsele corespunzătoare. Ce să faci cu nume şi date, care, ce-i drept, se întind de-a lungul mileniilor în trecut, dar nu sunt dovedibile prin documente solide? Ele devin mituri.

Preotului egiptean Manethon i se atribuie opt lucrări, printre care o carte despre istoria Egiptului şi cartea Sothis. Ele conţin nume şi ani de domnie ai regilor preistorici, chiar până în epoca semizeilor şi a zeilor. Cum a ajuns Manethon, care a trăit prin secolul al III-lea î.Ch., la aceste cifre atât de vechi? Încă din timpuri străvechi se obişnuia să se fixeze anii după anumite evenimente ieşite din comun. Au luat astfel naştere ceva în genul unor „liste de date”, care s-au amplificat devenind anale. Preoţimea păzea şi copia aceste anale, căci numai din ele se puteau extrage şi recita faptele glorioase ale oamenilor şi realizările extraordinare şi admirabile ale zeilor.

Chiar şi în vremurile mai târzii, când imperiul faraonilor şi-a atins apogeul şi analele n-au mai înregistrat date calendaristice exacte, era un obicei să fie consultate analele în cazul unor evenimente speciale, pentru a se constata dacă mai avusese vreodată loc ceva asemănător. Aşa s-a transmis, de exemplu, că Ramses IV şi-a găsit numele scris în litere de aur pe un copac,

cu ocazia unei vizite la Heliopolis. De îndată „s-au cercetat analele până la începutul regatului, tot ce era înregistrat din vremea strămoşilor” şi nu s-a găsit consemnat nimic asemănător.[134] S-au căutat în anale, de asemenea, dovezi ale unor catastrofe climaterice extraordinare sau aşteptata revenire a zeilor.

Preotul Manethon a avut la dispoziţie astfel de anale pentru cercetările întreprinse. El scrie că primul domnitor în Egipt a fost Hefaistos, care a şi inventat (adus?) focul. I-au urmat Cronos, Osiris, Tifon, un frate al lui Osiris; apoi Horus, fiul lui Osiris şi al lui Isis. Eusebiu afirmă că după zei a domnit timp de 1255 de ani neamul descendenţilor zeilor. Şi iarăşi au domnit alţi regi timp de 1817 ani. Apoi alţi treizeci de regi, cei din Memphis, timp de 1790 de ani. Apoi alţii, cei tiniţi, zece regi, timp de 350 de ani. Regatul spiritelor morţilor şi al urmaşilor zeilor a cuprins 5813 ani.[135]

Episcopul Eusebiu, care a preluat aceste date de la Manethon, menţionează în mod expres că este vorba despre ani lunari, dar care, şi ei, tot datează de mai mult de 30.000 de ani solari î.Ch. Este explicabil că cifrele lui Manethon sunt disputate printre savanţi, întrucât lipseşte punctul fix de referinţă, de la care să se poată

---

[134] Helck, Wolfgang: *Untersuchungen zu Manetho und den Ägyptischen Königslisten,* Berlin, 1956.

[135] Karst, Josef: Eusebius Werke, vol. V, *Die Chronik,* trad. Din armeană, Leipzig, 1911.

calcula înainte sau înapoi.[136][137][138].

Arheologii au groază de fixări în perioade de timp care s-au desfăşurat cu zeci de milenii în urmă. Cifrele lui Manethon sunt reduse la ani lunari, el însuşi fiind acuzat că exagerează, pentru că, în definitiv, avea interes ca preot să dovedească tradiţia străveche a preoţimii. Până şi criticii binevoitori, care nu pun la îndoială integritatea lui Manethon, se consolează cu ideea că Manethon a copiat pur şi simplu analele vechi, care deja colcăiau de exagerări. De neînţeles rămâne de ce oare alţi autori antici, care nu erau nici preoţi, nici egipteni şi cărora nu le putem pune în spinare niciun fel de autotămâieri, operează tot cu date „imposibile”.

Diodor din Sicilia, istoric şi autor al unei biblioteci istorice în patruzeci de volume, care lasă să pătrundă tot mereu în cărţile sale scepticismul, relatează în prima carte că vechii zei ar fi „întemeiat în Egipt multe oraşe”[139] şi că zeii ar fi avut urmaşi, unii dintre ei „devenind regi peste Egipt”. În acea epocă îndepărtată, predecesorul lui homo sapiens era încă o făptură primitivă, „abia zeii i-au dezvăţat pe oameni să se mănânce între ei”. Conform lui

---

[136] Pessl, H.V.: *Das Chronologische System Manethos,* Leipzig, 1878.

[137] Dietrich, Albrecht şi Wünsch, Richard: *Religionsgeschichtliche Versuche und Vorarbeiten,* vol. III, Giessen, 1907.

[138] Waddell, W. G.: *Manetho, with an English Translation,* Londra, MCMXLVIII.

[139] Wahrmund, Adolf *Diodor von Sicilien, Geschichts-Bibliothek,* Cartea I, Stuttgart, 1866.

Diodor, oamenii au învăţat de la zei artele, mineritul, confecţionarea uneltelor, agricultura şi obţinerea vinului.

Dar limbajul şi scrierea provin tot de la săritoarele făpturi celeste.

„Căci acesta (Hermes alias Enoh – *n. lui Erich von Däniken*) a fost primul care a structurat şi dezvoltat limba cea pe înţelesul tuturor, şi multora, pentru care nu existase până atunci expresie, le-a conferit nume, iar inventarea scrisului a pornit tot de la el, la fel şi organizarea ceremoniilor de adorare a zeilor şi a celor de sacrificiu. El a fost primul care a descoperit, prin observaţie, rânduirea constelaţiilor şi armonia naturii sunetelor... Este considerat a fi fost scribul sfânt pe vremea lui Osiris."

Nu este de trecut cu vederea. Fără legătură cu Diodor, este numit şi Enoh „scrib sfânt". La fel ca Diodor, care nu ştie nimic de patriarhul biblic, scrie şi Enoh în relatarea lui la persoana întâi că „paznicii cerului" s-ar fi evidenţiat pe pământ atât ca dascăli pozitivi, cât şi ca dascăli negativi.[140]

„Numele primului este Jequn; este cel care a ademenit toţi copiii îngerilor, i-a adus pe uscat şi i-a sedus prin intermediul fiicelor oamenilor. Al doilea se numeşte Asbeel; acesta le-a dat

[140] Kautzsch, Emil: *Die Apokryphen und Pseudepigraphen des Alten Testament,* vol. 1+2, Tubingen, 1900.

copiilor îngerilor sfaturi proaste, încât şi-au stricat trupurile prin intermediul fiicelor oamenilor. Al treilea se numeşte Gadreel; este cel care le-a arătat oamenilor tot felul de lovituri ucigătoare. A sedus-o pe Eva şi le-a arătat oamenilor uneltele ucigaşe, armura, scutul, sabia de luptă şi în general tot felul de instrumente aducătoare de moarte... Al patrulea se numeşte Penemue; acesta le-a arătat oamenilor cum să distingă amarul de dulce şi le-a împărtăşit toate tainele înţelepciunii lor. I-a învăţat pe oameni să scrie cu cerneală pe hârtie..."

De ce ne ridicăm împotriva unor astfel de documente, care erau cu milenii în urmă parte componentă fixă a ştiinţei istorice? Cercetarea noastră istorică are de oferit ceva rezonabil dacă se cufundă dincolo de epoca faraonului Menes? Unde sunt argumentele convingătoare împotriva lui Diodor? Simplific prea tare lucrurile, mi se impută; doar nu putem să ne bazăm doar pe Diodor. Corect. Însă tocmai ăsta e blestemul care planează asupra specializărilor ştiinţelor noastre. Un egiptolog nu ştie nimic despre izvoare indiene vechi, un savant în sanscrită nimic despre Enoh sau Ezra, un americanist nimic despre Rigveda, un sumerolog nimic despre zeul maya Cuculcan... etc. Iar dacă se apucă vreodată un cap inteligent să facă studii comparate, atunci le

abordează întotdeauna din perspectiva bombastică şi îngustă a teologiei sau psihologiei. Înlănţuirea de dovezi pentru cele evocate de Diodor a fost confirmată încă de milenii pe plan internaţional, chiar dacă diverşii naratori foloseau diferite nume şi poveşti-cadru. Cernând materialul, toţi cronicarii vechi din cele patru colţuri ale lumii relatează în esenţă acelaşi lucru. Care este motivul pentru care nu credem niciun cuvânt pe care-l spun aceşti cronicari? Ştiu că un adevăr nu triumfă niciodată, dar adversarii lui se stâng treptat. Pentru mine, constatarea consemnată cât se poate de firesc de Diodor că zeul egiptean Osiris a întemeiat şi în India oraşe este limpede ca lumina zilei, aşa încât orice dispută academică pe această temă mă plictiseşte. Ce date ne raportează oare Diodor?

„De la Osiris şi Isis până la domnia lui Alexandru, care a pus în Egipt temeliile oraşului denumit după el, s-au scurs peste zece mii de ani, spun ei... după cum scriu alţii însă, numai niţel mai puţin de douăzeci şi trei de mii...”

Câteva pagini mai încolo, în capitolul 24, Diodor relatează despre lupta zeilor olimpieni cu giganţii. Cu spiritul său critic, Diodor le reproşează grecilor că se înşală când consideră că Hercule s-ar fi născut numai cu o generaţie înainte de războiul troian, întrucât aceasta ar fi avut loc „pe timpul primei apariţii a omului. Căci

începând de aici s-ar fi numărat la egipteni peste zece mii de ani, iar de la războiul troian nici măcar o mie două sute.”

Ştie Diodor ce spune, deoarece în capitolul 44 el compară datele egiptene chiar cu propria sa vizită în Egipt. El scrie că iniţial ar fi „domnit peste Egipt zei şi eroi, şi anume nu cu mult mai puţin de optsprezece mii de ani, şi ultimul rege-zeu este Horus, fiul lui Isis. De regi-oameni însă a fost stăpânită ţara începând cu Moeris aproape cinci mii de ani până la cea de-a 180-a olimpiadă, când eu însumi am venit în Egipt...”

Diodor şi-a făcut tema, el a studiat izvoarele de atunci şi a stat de vorbă cu cunoscătorii. Noi nu. Noi în schimb am distrus în numele religiei prevalente la un moment dat bibliotecile vechi, am lăsat pradă flăcărilor manuscrise valoroase, i-am ucis pe cei învăţaţi şi pe cei înţelepţi. Cele cinci sute de mii de documente ale bibliotecii din Cartagina? Arse! *Cărţile sibiline* sau cartea *Avesta* a parşilor scrisă în litere de aur? Arse! Bibliotecile de la Pergam, Ierusalim, Alexandria cu milioane de opere în total? Arse! Manuscrisele inestimabile ale popoarelor central-americane?

Arse! Trecutul nostru piroman este la fel de măreţ ca tărâţele din capetele revoluţionare.

Herodot şi 341 de statui

Herodot, cu nişte secole înaintea lui Diodor vizitator al vechiului Egipt, dă şi el în Cartea a II-a a *Istoriilor*[141] un exemplu elocvent pentru vârsta înaintată a istoriei egiptene. Povesteşte că preoţii din Teba i-ar fi arătat personal 431 de statui dintre care fiecare reprezenta o generaţie de mari preoţi din ultimii 11.340 de ani. „Fiecare mare preot, încă în viaţă fiind, îşi aşază acolo statuia. Tot numărându-i şi arătându-mi-i, preoţii m-au lămurit că între aceştia era legătura de la tată la fiu şi, trecând în şir pe la fiecare, de la statuia celui care murise cel mai curând, mi le-au înfăţişat pe toate... Prin urmare – îmi dovediră preoţii –, toţi aceia pe care-i înfăţişau aceste statui erau oameni, foarte departe de a fi fost zei. Dar înainte de aceşti bărbaţi, peste Egipt domniseră într-adevăr zeii, trăind împreună cu oameni... Acestea toate egiptenii zic că le ştiu în chip temeinic, deoarece ţin mereu socoteala şi înseamnă întruna răbojul anilor.”[142]

De ce să-l fi minţit atât de fără ruşine preoţii pe călătorul Herodot în legătură cu cei 11.340 de ani număraţi? De ce subliniază ei în mod expres că de 341 de generaţii printre ei n-ar mai fi zăbovit niciun zeu? De ce folosesc statuile existente spre a-şi demonstra datele lor

---

[141] Herodot: *Historien,* vol. I, München, 1963.

[142] *Citat din: Herodot,* Istorii, *vol. I,* ed. Cât., *Cartea a II-a, paragrafele CXLIII-CXLV, p. 196* (n. t.).

precise? Herodot, care nu este un credul, accentuează că preoţii i-ar fi dovedit lui însuşi în cele mai multe cazuri pe baza faptelor că aşa a fost. El face o distincţie riguroasă între realitate şi ficţiune:

„Tot ce am scris până aici sunt povestiri auzite chiar din gura egiptenilor. Acum voi arăta cele ce s-au petrecut în această ţară, atât după mărturia egiptenilor, cât şi a altor neamuri, care se potriveşte întocmai cu a lor. La ele voi mai adăuga şi câte ceva din ce-am văzut cu ochii mei.”[143]

Doctrina noastră „dovedită” îl numeşte pe Menes primul faraon al primei Dinastii (pe la 2920 î.Ch.). Aceeaşi doctrină preia de la Herodot relatarea că Menes a pus să fie deviat cursul Nilului deasupra Memphisului, ignoră însă cu ochi închişi ceea ce consemnează Herodot optsprezece rânduri mai jos, şi anume că lui Menes i-au urmat trei sute treizeci de regi, ale căror nume preoţii i le-au citit dintr-o carte.

Printre cei trei sute treizeci de regi de după Menes chiar nu este niciun loc pentru constructorul piramidelor? Şi: pe baza statuilor arătate lui Herodot, fiecare reprezentând o generaţie de mari preoţi, se rezolvă de la sine problema anilor lunari. „Pot fi traşi pe sfoară toţi oamenii câtva timp şi câţiva oameni tot timpul,

---

[143] *Citat din: Herodot,* Istorii, *vol. I,* ed. Cât., *Cartea a II-a, paragraful CXLVII, pp. 197–198* (n. t.).

dar nu toţi oamenii tot timpul.” (Abraham Lincoln)

Ochii sfinxului

A fost odată un prinţ egiptean, căruia-i plăcea să meargă la vânătoare în apropierea Memphisului, acolo unde se află marile piramide. Într-o bună zi, pe la ora amiezii, s-a întins obosit în umbra capului sfinxului şi a adormit. Deodată, „marele zeu” a deschis gura şi a grăit către prinţul care dormea, aşa cum îi vorbeşte un tată fiului său[144]:

„Priveşte-mă şi ridică-ţi ochii asupra mea, tu, fiul meu Tuthmosis. Eu sunt tatăl tău, zeul Herakhte-Khepere-Re-Atum. Doresc să-ţi dau regatul... bogăţiile Egiptului şi marile tributuri ale tuturor ţărilor să-ţi fie hărăzite. Au trecut deja mulţi ani de când chipul meu este îndreptat spre tine şi inima mea, deopotrivă. Mă copleşeşte nisipul deşertului pe care stau. Promite-mi că-mi vei îndeplini ruga...”

Prinţul a devenit faraonul Thutmosis IV (1401–1391 î.Ch.). În primul an de domnie a şi împlinit rugămintea tatălui divin. A pus să se sape, spre a fi scos sfinxul de sub nisip. Povestea emoţionantă despre visul avut a fost încredinţată de Thutmosis unei stele care se găseşte astăzi între labele din faţă ale sfinxului.

---

[144] Lange, Kurt: *Pyramiden, Sphinxe, Pharaonen,* München, f.a.

Sfinxul... este masculin sau feminin? Nimeni nu ştie exact, căci până în ziua de azi nu s-a căzut de acord dacă statuia colosală a avut trăsături bărbăteşti sau femeieşti. Poate ambele. Acţiunea de salvare întreprinsă de Thutmosis n-a avut un efect de lungă durată. Sfinxul a fost din nou înghiţit de nisip, regii Ptolemei au dezgropat apoi făptura hibridă, iar pământul a acoperit-o din nou.

Istoric sunt cunoscute săpăturile organizate de Giovanni Battista Caviglio în 1818, acelaşi care se certase cu Howard Vyse. Caviglio a descoperit între labele leului o primă-curte pavată cu plăci de piatră, divizată printr-un gang în care zăcea un leu de piatră. Numai şaptezeci de ani mai târziu, sfinxul a trebuit scos din nou la suprafaţă de către Gaston Maspero, directorul de atunci al Departamentului egiptean al antichităţilor, şi după alţi patruzeci de ani situaţia se repeta: sfinxul se scufunda în nisip. Şi pe vremea lui Herodot, figura ciudată şi misterioasă trebuie să fi fost invizibilă. „Părintele istoriografiei” nu-l menţionează cu nicio vorbuliţă.

Ce este sfinxul? Un corp de leu lung de cincizeci şi şapte de metri, înalt de douăzeci de metri, făcut dintr-un singur bloc uriaş de stâncă, cu un cap enigmatic şi un văl peste regiunea occipitală. Egiptologul Kurt Lange numeşte

figura[145] „simbolul monumental al puterii regale”. Ce reprezintă ea? Ce simbolizează? Care-i este menirea? În ce scop a fost făcută? Nu există răspunsuri la aceste întrebări. Mileniile au ros giganticul monument, au pierit eventualele inscripţii şi a dispărut făptura pe care, odinioară, sfinxul o lua la pieptul său.

Richard Lepsius se întreba care o fi fost semnificaţia sfinxului, care era pe vremea sa pe jumătate scos din nisip. „Ce rege o reprezenta oare?”[146] întreabă Lepsius, şi: „Dacă aici era înfăţişat regele Khefren, atunci de ce statuia nu-i poartă numele?”

Ochii sfinxului sunt larg deschişi, el priveşte circumspect, superior, sigur pe el, cu o linişte expectativă şi, din câte mi se pare, uşor batjocoritor, la omuleţii de sub el. Experţii au căzut de acord măcar asupra unui lucru: sfinxul de la Gizeh este cel mai vechi dintre toţi sfincşii, părintele, modelul originar al imitaţiilor ulterioare. Îi este atribuit faraonului Khefren (2520–2494 î.Ch.), nu pentru că ar exista dovezi solide, sigure în acest sens, ci pentru că numele „Khefren” se mai poate desluşi vag pe un cartuş fărâmiţat al stelei Thutmosis. În cazul în care cineva vrea să descifreze „Khefren” acolo. Thutmosis a trăit la peste o mie de ani după

---

[145] Lange, Kurt: *Pyramiden, Sphinxe, Pharaonen,* München, f.a.

[146] Lepsius, Richard: *Briefe aus Ägypten, Äthiopien und der Halbinsel des Sinai,* Berlin, 1852.

Khefren, numai el ar putea explica de unde până unde a apărut numele „Khefren” pe inscripţia lui.

Pliniu scrie în Cartea a XXXVI-a, capitolul 17[147]:

„În faţa acestor piramide stă sfinxul, o zeitate a locuitorilor de acolo, care merită mult mai multă admiraţie, dar este tratat de scriitori aproape cu o tăcere absolută. Se zice că în el ar fi înmormântat regele Harmais şi că el, sfinxul, ar fi fost adus de altundeva. Este lucrat dintr-o singură piatră naturală, iar chipul roşu al acestui monstru face obiectul unei adoraţii divine.”

Un rege cu numele de „Harmais” nu există în egiptologie şi nici n-a fost localizat până acum vreun mormânt sub sfinx. Poate că „Harmais” al lui Pliniu este identic cu „Amasis” al lui Herodot. Atunci am ateriza din nou pe teritorii mitice, căci Herodot afirmă că după propriile spuse ale egiptenilor, până la domnia lui Amasis se scurseseră şaptesprezece mii de ani...

Sfinxul şi piramida sunt legate între ele de când lumea. Pe amândouă le apropie dimensiunea monumentală şi anonimitatea. Un hibrid lung de cincizeci şi şapte de metri şi înalt de douăzeci nu este nimeni capabil să cioplească în rocă, aşa, bătând din palme. Făptura fabuloasă nu putea fi creată fără planuri detaliate de lucru şi şabloane, iar în cazul de

[147] Caius Plinius Secundus: *Die Naturgeschichte,* Cartea a XXXVI-a, Leipzig, 1882.

faţă fără schele. Se aştepta ca pe sau în piramide să fie găsite inscripţii de genul: „Eu, faraonul XY, am ridicat acest edificiu”, iar pe sfinx s-ar fi cuvenit o gravură care să sune cam aşa: „Eu, zeiţa/zeul XY, străjuiesc acest lăcaş funerar” sau: „În veci vreau să le amintesc oamenilor de...” Ce motive au dus atât în cazul piramidelor, cât şi în al sfinxului la crearea unui monument fără etichetă? A existat – încă pe-atunci – un secret în jurul acestor construcţii, un mister care în mod intenţionat n-a fost făcut public? Anonimitatea n-a fost de fapt o neglijenţă sau reavoinţă din partea generaţiilor ulterioare, ci un scop? Asemenea dinamitei acţionează aici o constatare seacă făcută de Diodor din Sicilia că unii dintre zeii primordiali ar fi fost înmormântaţi pe pământ. Cum-cum? Şi unde, mă rog?[148]

„Ceea ce se povesteşte despre mormântul acestor zei se contrazice însă de cele mai multe ori, întrucât preoţilor le era interzis să răspândească informaţiile exacte comunicate lor despre aceste lucruri. Ei nu voiau să aducă adevărul în rândurile poporului, căci cei care ar fi dezvăluit mulţimii cunoştinţele care trebuiau ţinute secret erau ameninţaţi de o mare primejdie.”

Succintă cum e această comunicare, ea are

[148] Wahrmund, Adolf *Diodor von Sicilien, Geschichts-Bibliothek,* Cartea I, Stuttgart, 1866.

implicaţii enorme. Zeii sunt înmormântaţi pe undeva pe pământ! Marii preoţi ştiau asta, dar n-aveau voie să rostească o vorbă. De ce să nu se odihnească unul dintre aceşti regi-zei sub marea piramidă? Nu mai contează dacă el se numeşte Saurid, Idris, Hermes, Enoh sau altcumva.

Dacă... dacă marea piramidă a fost ridicată de un rege-zeu sau de un vlăstar divin... dacă aceasta a avut loc într-o epocă dinaintea lui Kheops... dacă piramida conţine cărţi tainice şi ustensile valoroase... şi dacă unul dintre aceşti regi-zei se află chiar înmormântat în piramidă – atunci înseamnă că anonimitatea este voită. Diodor a rezolvat misterul. Era strict interzisă răspândirea cunoştinţelor legate de cavourile zeilor.

Iar sfinxul? În acest model el devine o amintire grandioasă a legăturii dintre elementul terestru şi cel extraterestru, dintre creatura pământeană şi intelectul divin. Este simbolul pietrificat al uniunii dintre carne şi gândire analitică, dintre primitivitate plină de forţă şi cultură elevată. Timp de milenii, sfinxul a zâmbit batjocoritor şi delicat. Ochii sfinxului ne observă şi urmăreşte cu blândeţe şi înţelegere dezvoltarea, până-n ziua când ni se vor deschide *nouă* ochii. Această zi nu poate fi departe. Încăperile şi tunelurile ascunse din piramidă au fost deja localizate.

Faraonul dispărut

Un mister de o mare brizanţă a lăsat în urma lui un faraon care a domnit, după cum s-a dovedit, şaizeci de ani înaintea lui Kheops: Sekhemkhet din Dinastia III (2611–2603 î.Ch.). Acest monarh a pus să fie construită la sud-vest de piramida în trepte de la Sakkara o piramidă proprie, care în mod evident n-a fost terminată niciodată, căci edificiul s-a înălţat doar opt metri deasupra solului.

În decursul mileniilor, piramida a dispărut complet în nisip, abia în 1951 a fost iarăşi localizată de arheologul egiptean Zakaria Goneim.

Dr. Zakaria Goneim a fost considerat un arheolog extrem de inteligent şi de talentat, opusul unui savant încuiat sau încăpăţânat. El îşi conducea seminariile şi excavările cu un umor amabil şi avea întotdeauna înţelegere şi o minte deschisă pentru a răspunde la întrebările studenţilor. Se pricepea grozav să înviореze atmosfera cu poveşti în jurul ruinelor şi al oaselor dezgropate. Când a descoperit intrarea săpată în stâncă, care dădea la iveală un coridor sub piramida lui Sekhemkhet, a sperat din suflet ca încăperea mortuară de dedesubt să fi supravieţuit intactă mileniilor.

Echipa a săpat anevoie şi îndelung prin straturile de nisip şi rocă. Zakaria Goneim a dat

peste un al doilea gang, în care zăceau mii de oase de animale, printre care oase de gazele şi oi. Au ieşit la lumina zilei şi şaizeci şi două de tăbliţe sparte, având fragmente de texte din anul 600 î.Ch. Cineva trebuie să le fi depus acolo la două mii de ani după moartea faraonului Sekhemkhet. La sfârşitul lui februarie 1954, săpătorii s-au găsit în sfârşit în faţa camerei funerare propriu-zise, situate adânc sub pământul deşertului. Zakaria Goneim a lăsat cu generozitate în seama ministrului de atunci al culturii deschiderea oficială. La 9 martie 1954 s-a dat lovitura de ciocan decisivă.

Străbătând un ultim tunel, oamenii s-au strecurat într-o sală subterană, grosolan săpată în stâncă, întocmai precum „camera mortuară neterminată” de sub piramida Kheops. În centrul încăperii se afla un superb sarcofag lustruit, din alabastru alb, un fel de marmură. La capătul dinspre nord al sarcofagului se puteau recunoaşte resturile unui buchet de flori, pe care cineva i-l depusese faraonului pe mormânt în semn de ultim omagiu. Zakaria Goneim a pus să fie acoperit imediat praful floral, fiindu-i pe loc clar ce descoperire semnificativă făcuse. Stratul destul de considerabil de rămăşiţe de plante era dovada că sarcofagul nu fusese atins. Muncitorii şi arheologii au râs, au dansat şi sărit de bucurie în hala subterană. În sfârşit, un sarcofag intact!

În zilele următoare, obiectul minunat şi unic în felul său a fost cercetat riguros. Nu exista nici cel mai mic indiciu pentru o deschidere forţată a sarcofagului în ultimii patru mii cinci sute de ani, nu se putea constata nici măcar o urmă de tentativă de deschidere. Fără îndoială, faraonul Sekhemkhet zăcea în sicriu, iar buchetul de flori descompus era o dovadă suplimentară Splendidul sarcofag – „ca dintr-o singură bucată” – nu era unic numai în privinţa materialului şi a culorii alb-crem, ci şi din cauza unei uşi glisante, care-l sigila etanş. În mod obişnuit, sarcofagele au capace care stau pe vana sarcofagului. Nu şi în cazul de faţă. Cel al lui Sekhemkhet dispunea pe partea frontală, asemenea unei colivii, de o uşă glisantă, care putea fi trasă în sus; şine şi şipci fuseseră minunat cioplite în alabastru. O operă de artă unică şi incomparabilă, sarcofagul cel mai frumos şi vechi deopotrivă pe care au avut vreodată parte egiptologii să-l admire.

Zakaria Goneim a angajat o echipă de poliţie sudaneză specială care a păzit camera mortuară zi şi noapte şi n-a lăsat pe nimeni să între. Poliţiştii sudanezi, cunoscuţi pentru îndărătnicia lor, îndeplineau cu stricteţe orice ordin, odată emis. Până la deschiderea oficială a sarcofagului, totul trebuia să rămână neatins.

Veni şi aşteptata zi: 26 iulie 1954. Invitaţi fuseseră reprezentanţi ai guvernului egiptean,

arheologi aleşi pe sprânceană şi o armată de ziarişti de pe întregul mapamond. Se instalaseră camere de filmat, se pregătiseră aparate de fotografiat. Sarcofagul era luminat de reflectoare. Se aflau la îndemână şi chimicale, pentru cazul în care ceva trebuia conservat la faţa locului, spre a se evita o descompunere imediată. Zakaria Goneim a mai privit o dată plin de o speranţă şi de o fericire de nedescris sarcofagul, apoi a dat ordin să fie deschis.

Doi muncitori au băgat cuţite, apoi dălţi în rosturile de îmbinare abia vizibile ale capătului inferior al uşii glisante. Au fost fixate corzi de ea şi câţiva muncitori s-au suit pe sarcofag şi au început să tragă din răsputeri. Două ore întregi s-au chinuit oamenii, unindu-şi forţele ca să ridice uşa glisantă. În sfârşit, o crăpătură, un scâncet şi un scârţâit al alabastrului... şi uşa s-a ridicat cu câţiva centimetri. Imediat au fost vârâţi ţăruşi de lemn în spaţiul astfel creat. Reprezentanţii presei şi arheologii prezenţi urmăreau în tăcere şi tensiune cum creştea deschizătura centimetru cu centimetru.

Zakaria Goneim a îngenuncheat primul pentru a lumina sarcofagul cu o lanternă. Dezorientat, nesigur, perplex a tot luminat şi luminat interiorul. Sarcofagul era gol!

Arheologii nu-şi mai înţelegeau lumea, ziarişti s-au simţit frustraţi de un eveniment senzaţional şi au părăsit decepţionaţi locul

săpăturilor. În zilele următoare, Zakaria Goneim a luminat sarcofagul iară şi iară, dar n-a găsit nici măcar un grăunte de nisip. Racla grandioasă de alabastru era curată ca lacrima.

Morţi care dorm?

Şi acum? Mumia lui Sekhemkhet a dispărut fără urmă sau faraonul nici n-a fost înmormântat vreodată? Ultima variantă este imaginabilă, ce-i drept, dar contrazice faptele evidente de la faţa locului.

Să ne amintim: sarcofagul era sigilat, neatins de milenii. Pe sarcofag – un ultim gest floral de adio, probabil de la iubita care avea voie să-şi însoţească stăpânul până jos în cavou.

Stând cu Rudolf Eckhardt în hala subterană şi fotografiind din toate unghiurile incomparabilul sarcofag cu resturile de flori cu tot, m-au fulgerat acele gânduri dezordonate, care ţin de fapt de domeniul ştiinţifico-fantastic şi care totuşi nu sunt de înlăturat. Eu nu eram dispus să mă mulţumesc cu sarcofagul gol, ridicând pur şi simplu din umeri şi lăsând negura cenuşie să-mi acopere gândurile.

Ce relatase Diodor din Sicilia cu două mii de ani în urmă? Că „zeii primordiali” au fost înmormântaţi pe pământ? Mă găseam acum într-o hală străveche la propriu, nu la figurat, săpată în stâncă înaintea epocii lui Kheops, iar

contradicţiile solide ca piatra năvăleau asupra mea asemenea râsetelor înfundate ale mesagerului divin Hermes. Aici un sarcofag incomparabil, unic în frumuseţea lui – acolo hala săpată grosolan în rocă, fără acoperiş şlefuit şi fără plăci monolitice. Vigoarea şi în acelaşi timp delicateţea sarcofagului nu se potriveau în gaura primitivă din stâncă. Situaţia era asemănătoare celei a „camerei mortuare neterminate” din stânca de sub piramida Kheops. Mă aflam în faţa sarcofagului unui legendar rege antic? Îşi găsise aici un vlăstar al zeilor odihna? Fireşte că nu cea veşnică, altfel Zakaria Goneim i-ar fi descoperit cadavrul. Atunci numai pentru câteva decenii sau cel mult câteva secole, până ce colegii lui care călătoreau prin spaţiu urmau să vină să-l ia şi să-l reînvie? Absurd? Doar şi noi ne gândim să transpunem astronauţii viitorului în timpul călătoriilor lor lungi într-o stare asemănătoare unui somn adânc. Chiar atât de nerealistă nu este această idee. Timpul terestru al descendentului divin XY expirase? Se îmbolnăvise eventual grav? Îşi îndeplinise misiunea printre oameni? Se mai punea doar problema de a adânci corpul cu ajutorul medicamentelor adecvate într-un somn hibernal şi de a aştepta până ce camarazii lui se întorceau cu nava-bază, îl localizau şi îl luau la bord? De aceea o cameră funerară căptuşită cu

monoliţi era superfluă, ba chiar periculoasă? Era clar că oamenii, în zelul lor plin de veneraţie şi gata de sacrificiu, ar înceta să şlefuiască monoliţii doar atunci când şi ultimul rost s-ar fi îmbinat perfect. Ar fi însemnat că s-ar fi pătruns ani în şir în „camera de dormit” şi tocmai asta trebuia interzis. Odată instalată starea de somn adânc, nu mai trebuia să intre niciun zidar sau preot în spaţiul subteran, anonimitatea în care urma să rămână şi uitarea cu care urma să fie învăluită caverna unde zăcea sarcofagul erau poruncă regească. „... întrucât preoţilor le era interzis să răspândească informaţiile exacte comunicate lor despre aceste lucruri” (Diodor).

Despre naşterea conceptului de renaştere

Provine ideea predominantă a renaşterii din acea epocă în care regii antici se pregăteau pentru un somn adânc? Au imitat faraonii mai târzii doar ceea ce ştiau dintotdeauna preoţii, cu cunoştinţele lor tainice, şi ceea ce-i încredinţau, după cum e logic, şi faraonului lor, şeful suprem: că trupurile moarte nu fac decât să doarmă, că ele sunt luate de zei şi duse cu ei „în spaţiu”? Era acesta adevăratul motiv pentru credinţa ulterioară a faraonilor că valorile pământeşti precum aurul şi pietrele preţioase ar trebui conservate în morminte, spre a plăti astfel echipa care avea misiunea să se ocupe de

renaştere? De aceea fabulează textele piramidelor cu atâtea înfloriturі şi speranţe despre o călătorie viitoare a faraonului decedat pe meleagurile cerului plin de stele?

Întrebări speculative, admit, dar provocate de faptele dezvăluite de vechile surse. Fatalitatea la cunoştinţele noastre prezente este că fără trecut nu le putem avea.

Chiar dacă până acum n-au apărut niciun rege antic dormind şi nicio mumie de vlăstar divin, avem totuşi fapte care atestă că au existat odată Omul a fost dintotdeauna un mare imitator, el s-a orientat permanent – şi o face până-n ziua de azi – după unele modele. Contradicţie? Ce altceva este oare maimuţăreala anuală a curentului în modă decât imitarea unor modele recunoscute ca fiind drăguţe? Omul a copiat sceptre şi coroane, aparatură tehnică, după cum o arată cultele cargo, şi idealuri de frumuseţe. Ar fi de mirare dacă n-ar fi imitat şi înfăţişarea zeilor.

Ce comportament al strămoşilor noştri este atât de nefiresc şi în acelaşi timp internaţional, încât poate fi adus cu uşurinţă la un numitor comun?

Deformările craniilor! Ele sunt exemplul cel mai cumplit al vanităţii umane şi se potrivesc cu natura omenească exact ca nuca-n perete. Fără a dispune de facilităţile comunicării rapide şi schimbului electronic de informaţii, fără călătorii

în avioane cu reacţie şi fără niciun fel de sateliţi TV, strămoşii noştri preistorici practicau cultul deformării craniene în întreaga lume. Deformările încep la tâmple, se arcuiesc ca trupurile viespilor de la frunţi în sus. Adesea, regiunea occipitală are un volum întreit faţă de un craniu normal.

Se ştie de la incaşii din Peru că preoţii lor alegeau băieţi foarte tineri şi le puneau capetele mici, încă necrescute la maturitate, printre scânduri capitonate. Se treceau nişte sfori prin balamale care tot îngustau, încet şi constant, spaţiul intermediar. Probabil că unii copii suportaseră asta cu chinuri imense şi rezistaseră, căci altfel nu ar exista ca dovadă cranii deformate la bărbaţi maturi.

Ce perversiuni i-a adus pe strămoşii noştri în situaţia de a strivi în lung capetele delicate ale propriilor lor copii? Arheologii cu care am discutat pe această temă nu mi-au putut oferi, după cum este de înţeles, nicio soluţie rezonabilă. Se vorbea despre un „scop cu caracter util”, cum ar fi faptul că era mai uşor de purtat bentiţe împodobite şi diademe în cazul unor cranii deformate. Un cap normal dezvoltat, cu o frunte normală, poartă sarcini mai mari printr-o astfel de bantă decât un occiput alungit. Se vorbea şi despre un „ideal de frumuseţe” şi despre „distingerea exterioară a unei anumite grupări sociale de o alta”.

Prieteni, deformările craniene nu sunt o specialitate peruană! Se întâlnesc în America de Nord, Mexic, Ecuador, Bolivia, Peru, Patagonia, Oceania, în brâul de stepă euroasiatic, în Africa centrală şi de vest, în munţii Atlas, în Europa centrală timpurie (Bretania, Olanda) şi, bineînţeles, în Egipt.[149]

Dovada

De ce? Copiii trebuiau deformaţi, aşa încât capetele lor să semene cu cele ale vechilor zei. Peste tot pe globul pământesc, oamenii se întâlneau cu făpturile inteligente care le inspirau respect. Peste tot pe globul pământesc, nişte imitatori înfumuraţi se străduiau să se asemene măcar în exterior cu aceste fiinţe. Preoţii au început rapid să se folosească de trucurile barbare spre a arăta ca zeii cu ajutorul occiputului alungit. Era o cale de a impresiona semenii într-adevăr la culme! Iată, ăla arată... uită, ăla se mişcă de parcă ar fi un zeu! Trebuie deci să aibă o ştiinţă ieşită din comun şi, prin urmare, o putere specială asupra oamenilor obişnuiţi. Dacă deformările craniilor s-ar fi limitat la spaţiul *unui* popor, s-ar fi putut stabili eventual motive locale. Aşa însă nu, căci pe reprezentările imagistice craniul alungit devine

[149] Schmid, Peter: Anthropologisches Institut und Museum der Universität Zürich-Ischel. Persönliche Mitteilung.

atributul internaţional al zeilor. Zeii egipteni şi urmaşii lor, care ne zâmbesc, cu capetele lor supradimensionate, de pe statui şi de pe pereţii templelor, sunt dovada incontestabilă.

Eu n-am inventat zeii primordiali, dascălii iviţi din univers, şi nici nu sunt părintele descendenţilor divini şi al regilor-zei. Datele nebuneşti despre perioada aceea nebuloasă sunt la fel de puţin produsul imaginaţiei mele, precum informaţiile că în piramide s-ar găsi cărţi de ştiinţă şi obiecte de valoare. Nu sunt responsabil pentru faptul că piramidele şi sfincşii nu poartă semne de recunoaştere şi nu e vina mea dacă într-o hală subterană săpată adânc în stâncă apare un sarcofag fenomenal, închis ermetic şi totuşi gol. Dar vreau să abordez şi să aduc în discuţie panopticul de tradiţii, concepţii şi intuiţii, o dată pentru că ştiinţa noastră teoretică operează unilateral, dar şi pentru a introduce ceva aer proaspăt în baia de aburi a tămâii academice.

Văzând aceste dovezi din vremuri demult apuse, îmi vine în minte o frază a lui Michel Eyquem de Montaigne, cu care a încheiat o cuvântare în faţa unui cerc de filosofi eminenţi:

„Domnii mei, am cules pur şi simplu un buchet de flori şi n-am adăugat nimic decât firul care le leagă.”

Sfârşit